

religionem. Etenim maximum nomen apud vere Christianos religiosorum & ordinum mendicantium ob paupertatem habentem censetur ab his, quid de religiosorum institutis sanctissime tractare. Idcirco impium foret iudicium, si quis ex illamrat. profitemem religionem hoc ipso ipsum quod pauperium canonicum elegerit, dimiserit apud consanguineos res amplas, quae possent monasterii ipsum ditare. Alioqui si iure hac laeio efficitur aliquid momentum non ita libere iura permittere professoris religionem de reb. propriis omnino inter cognatos, & amicos disponere, quod statim tractatur. Posteriori autem casu monasterii agere ex ea causa minime potest, siquidem nullum ius eidem monasterio competit, nec defertur in his rebus, quae monachis ipse tantum professione, vel amicis, vel consanguineis dimiserit. Nam ingressurus monasterium licentia habet quoquo modo disponere de reb. propriis. *auth. de muni. b. §. illud. & §. in re autem. sub c. si qua mulier. 19. q. 4. vlt. aut. iure autem. C. de episc. & cler. in archiep. si qua mulier. C. ex tit. Nec eius testamentum rumpitur. et si nihil monasterio reliquerit, modo id fecerit religionis ingressum premeditatus, iuxta eam resolutionem, quam in hac re nos tradidimus in cap. 2. de testa. §. vnde fit, vt haec sententia Decij satis possit iure, & requirere defendi.*

7 ad illa pertinet verba de tota contenta. Nam quid exitima-
rum, non aliter esse pactum illud admittendum, etiam si iuratum sit, quam si filia renuncians patre nec hereditati dote-
tem accepit ad materiam noni, quod eo tempore contra-
hit: esset enim renunciatum illa iniquissima ex parte eius, cui
pater, atq. omnino inopia, quippe quae filia excludat omnino a
patris bonis, & eius hereditate. Sic fane Anchar. hic opi-
natur ad huius pacti, interdictum, vt ista decisio admittatur,
necessarium esse, quod filia dote aliquam accepit
renouat pactionis iuratum. idem notat Salycet. in l. patris quod
dotali. C. de pact. et panti. quod si Opinio verior est, secundum Dec.
aut. pactum dotali. C. de collationib. nu. 7. Ceterum sententia probare
conatur, & sequuntur Imola. in dict. quod super illis. col. 1.
§. de acquirend. hered. Dominie. hic col. 3. vers. quod si filia. Georg.
Natanus Latus & Iurisdictione. atque item Alexand. in dict. l. stipu-
lato hoc modo concepta. nu. 9. §. de verborum obligatib. Horum
Opinionum est, vt fatetur Augu. Berouius in c. impia sententia, de pro-
batione. nu. 17. etiam si de ea dubitet. Quibus suffragatur, quod
licet pactum illud iure ciuili sit improbatum, iure tamen
Pontificio non alia ratione confirmatur religione iuramen-
ti, quam quod ipse feruati ad iuramentum possit sine aliquo
dispendio filius spiritualis. Quae quidem ratio etiam tunc
locum habet, cum filia hereditati paternae renunciat
sine nulla recepta dote: illud vero iter considerandum ad-
missa hac posteriori sententia in aqua, in quaque sit haec pa-
ctio quo ad ipsum patrem. Nam si ex ea parte iniquitate ha-
bet, danda erit iusta ex causa absolutio: sicuti datur ex causa
metus, doli veri, vel praesumpti, contingens ex proposito,
vel re ipsa. Quae de re statim in verbo, non vi, nec dolo pre-
stiti, latius agemus. Etenim si filia diuisa ad modum ex bonis ma-
ternis, aut aliunde hereditati paternae renunciat, nulla
dote recepta, & iuramento praestito, vt patris hereditas diui-
datur inter fratres pauperes: profecto pia est haec renuncia-
tio, nec aliquam iniquitatem habet, nec ratione grauissima
lesionis rescindi potest: cum nulla vere in hac specie con-
iungit laesio, nec possit dolo praesumi propter grauissimam
lesionem: & manifeste constat, filiam renunciantem heredi-
tati paternae de hac grauissima laesione, eaq. titulo liberalita-
tis remittere voluisse.

Regulariter tamen est obseruandum nullam esse in casu
huiusmodi dubitationem: vbi filia dote accepit aequalem
portionem legitimam, quam habuita esset ex bonis patris, si eo
tempore, quo renunciat, haec inter filios patrimonij pater-
ni diuisio: idem erit, si dote paulo minore legitima
portionem accepit, quod si dos fuerit multo minor por-
tionem legitimam, quid tunc agendum sit, explicabimus inferius
in verbo, dolo.

Sed si filia tempore renunciationis nihil pro dote ac-
cepit ab illa, contrauerfia pactum illud etiam iuratum non
excludit filios huius renunciantis ab hereditate aui, qui
mortem post filiam obierit. Nam & ipse Roman. qui a nobis
citatus fuit in hoc. §. vers. non m. laet. in hac specie hoc ipsum
tenet: & est communis opinio, vt fatetur Alex. & Dec. in
dict. l. patris dotali. C. de collat. n. 18. Gul. Bened. in c. Rayon. in ver. dote

habens filias. n. 280 id probatur Bald. in d. l. patris dotali. 2. q. 101.
Aret. & Paul. in d. l. qui superstiti. §. de acquir. hered. & plerique alij,
qui passim in l. iunioribus citantur. Na & idem tenet Fran-
& Geor. hic. n. 56. Thom. Grammat. de iur. §. 7. nu. 39. dicens haec
Opinio Communem esse: quod & ripa ex placit. lib. 1. respons. §. 6. col.
2. quidquid Bartol. dixerit in d. l. qui superstiti.

§. TERTIVS.

SVMARIA.

1. Renunciatio hereditati paternae non excludit filiam a bonis, quae propter
secundam nuptias pater tenet seruate filiae prout matrimonium.
2. Filia renuncians hereditati paternae, non prohibetur bona patris patere
aut heredi fratri.
3. Renunciatio hereditati paternae filiam excludit etiam a legitima.
4. Renunciatio hereditati paternae a filia solita, an extinguatur mortuorum
fratris masculi, vno patre & solita haec de re multa.
5. Renunciatio extinguatur ex ista causa, propter quoniam solita est, lata
declaratur.
6. Ex ista causa, filia, quae renunciat patri successioni, non potest, si quis,
ob quam solita est, solita est.
7. Descendens appellatur, qui renunciat.
8. Postquam, quae hereditati paternae renunciat, excludit filiam a bonis pa-
tris, etiam intestati.
9. Filia, quae hereditati paternae non excluditur a bonis secundis.
10. Postquam renunciat hereditati paternae, renunciat, & eius filia ad
hereditatem suam.
11. Renunciatio iura hereditati paternae, non renouatur matris ad filiam.

Decimo tertio illud omnino examinandum, quem scilicet
intellectum habeant illa verba, nullum ad bona paterna
regressum habere, ex eius tenore apparet, filiam tempore
nuptiarum renunciantem: cum iuramento hereditati pa-
ternae non posse postea bona paternae petere, quia quidem
conclusio plane intelligitur, nisi pater transiret ad secundam
vota & sic ad secundas nuptias, tunc etiam filiam filia re-
nuncians poterit post patris obitum portionem in bonis
paternis petere iuxta constitutionem l. summa. §. illud. C. de se-
cond. nup. q. quae in viro admittenda est secundum gloss. &
communem ibi: Regia Tauri. l. 15. Nam bona quae pater ha-
bet ex filiis primi matrimonij, si postea ad secundas transi-
erit nuptias, ea mortuo patre applicantur filiis primi
matrimonij. Et licet filia renunciat bonis paternis, etiam
iuramento praestito, poterit tamen admitti, & admittitur
ad ista bona, aut saltem tenet in penam secundi matrimonij
amitti, aut saltem tenet relinquere filijs suis, si ex primo
conjugio, sicut in hac specie ostendit Oldrad. conf. 294.
quod secuti sunt Guid. Pap. q. 238. Gul. Bened. in c. 8. Raymon.
de testa. in ver. dote habens filias. n. 288. Dec. optime in c. 23. col.
primi. Franc. Parpur. in d. l. vlt. C. de pact. n. 16. quomodo tex-
tus hic dicit, ratione huius pacti, filiam nullum regres-
sum ad bona paterna habuituram, et intelligit de iure san-
guinis, & successione paternae. Quasi illud dicendum sit,
quoties filia bona paternae petierit iure penae, & reserva-
tione legalis statuta in fauorem filiorum, tunc etiam in huius
filiae non obierit renunciatio patris hereditatis, etiam iurata.

Decimo quarto, eadem fere ratione responsio huius
cap. est intelligenda, vbi filia paterna bona, vt paterna pecu-
niam excluditur per pactum iuramento praestito firma-
tum: quod si ea bona, vt paterna petere velit, postquam
a patre illa deuenire in fratrem, cuius filia succedere intestato
iure potest, nihil filiae nocet paternae hereditatis renun-
ciatio: sicuti expressim probare conatur Angel. conf. 52. A-
lex. in l. 1. §. veteri. §. de acquirend. posses. Paul. & Aret. in l. Paulus.
§. de acquirend. hered. Dec. in l. hereditas. nu. 8. §. de reg. iur. quo in loco
hoc ipsum censet intelligendum esse quoties patris heredi-
tatis fuerit per renunciantis fratrem adita: vnde ad di-
cendum erit, si nondum fuerit adita per fratrem hereditas
paternae: cum adhuc haec hereditas paterna sit potius quam
fraterna. l. sed filius. §. si filius. §. de vulg. Nihilominus ipse opi-
non, non esse in hoc vim aliquam, modo filia, quae renun-
ciauerit hereditati paternae, bona paternae petierit vt haec
fratris, non patris quod idem Dec. considerat in l. quidam.
dupli. iur. in fin. §. de reg. iur. post Bened. & Capra. conf. 12. ad fin. &
Aret. conf. 161. in princip. Atque ita iure optimo procedit hic
intellectus, quem et idem sequuntur Soci. conf. 7. q. 4. lib. 3. Pur-
pur. in dict. vlt. C. de pact. nu. 1. 98.

Decimo quinto, sunt qui existimant ad intellectum huius
cap. renunciantioe istam paternae hereditatis, etiam
iuratum, non excludere renunciantem a legitima, quae ei
debetur ex bonis patris: quod probare nituntur ex l. si pater-
ni. §. generaliter. C. de iusticiis. testament. ita etiam adueuerant Lod.
Roman.

Roman. in l. 1. §. si quis ita col. 9. ff. de verb. oblig. vt citat Andr. Tiraq. in tract. de primogen. 4. 55. num. 3. sed falsificatus; et inibi pro hac parte adducit contrarie opinionis auctores. Sed tamē hanc sententia auctores esse videntur Bald. in rubric. ff. de in reus. col. penult. versum tamen etiam. Roman. in d. l. qui superstit. 3. l. inu. ff. de acqui. heredi. Aretin. in d. §. si quis ita col. 5. quorū meminit ipse Tiraq. in l. si vngam. 4. de reus. donat. in princ. nu. 156. huic opinioni subsciberis: quam etiam tenet Matth. Afflict. in c. si quis inuestitur. 20. a. 26. de fructo dato in vicem legi commiss. etiamque Opin. Communem esse allicuerat Nicol. Boer. dec. 3. num. 10. idque maximam habet aequitatem vt fati sit quod per pactum istud iurata filia excludatur ab his bonis, que poterat ab intestato patre amplissime obtinere: non autem equū eū. eam à portione legitima excludi. Ego vero contraria sententia veriorum esse opinor, atque ita censio per hanc pactiorem iurata filia excludi etiā à legitima portione, que iure aliquo ei competeat in bonis paternis: Nam si grauius illa fuerit, poterit agere ad huius pacti rescissionem, quod statim tradabimus. Nec tex. in d. §. generaliter. priorem opinionem probat: cum ibi non tractetur de pacto renunciationis hereditatis paternæ: sed de securitate facta per filium hæredibus patris, qua cauerit, se legatum à patre reliquum accepisse: nec adiecerit, nullam sibi superesse de repleione questionem: que quidē cautio maxime differt ab ea pactiōne, qua filia pater nē hereditati renunciet, etiam si nulla iuramenti vis accessisset. Sic sane posteriorem veram esse cēsent Lud. Roma. in d. l. 1. §. si quis ita. num. 2. & 32. Paul. de Cast. & Alex. in l. in ratione. 3. in princ. ff. ad leg. Falcidiam. Bald. & Ias. in d. l. si quādo. & §. generaliter. Dec. conf. 26. colum. 2. Alex. in conf. 81. lib. 5. Georg. Nata. in c. 20. quorum Opin. Communem est, vt testantur Rip. lib. 1. respo. c. 6. col. ult. & Tiraq. in d. l. si vngam. 4. de reus. donat. in princ. nu. 139. tamen si ipse iulbi de eodubitet, num. 155. ac potius, vt paulo ante dixi, in contrariam ire sententiam.

Decimo sexto circa eadem verba maxime controneritur, an hæc renuntiatio iurata expiret, & euanescat, vbi fratres renunciant, in quorum fauorem facta fuerit renuntiatio, viuo patre mortem obierit? Sunt etenim qui opinentur, pactum istud vtrunque iuratum sit, omnino deficere, si fratres, quorum causa, & in quorum fauorem facta fuit renuntiatio, viuo coram parente, decesserint, qua cessante pactiōis causa & ipsa pactio cesset. Hanc opinionem veram esse censent Domin. col. ult. etiam. & Philip. Franc. 4. & Georg. Nata. 8. l. inu. num. 14. hic Bald. in d. l. posthūm dotat. C. de collat. 4. q. 1. ibi Dec. 9. Gul. Bened. in d. c. Raym. in vers. datus habens filiam nu. 297. Matth. de Afflict. in d. §. si quis inuestitur. 20. a. 25. de fructo dato in vicem legi commiss. quorum ea est, nisi fallor, mēs, quod pactum hoc iuratum in hac specie, mortuis his, quorum causa & fauore factum fuerit, ita extinguatur, vt filia, que renunciat, sit hæres futura patri intestato, & ex testamento ad hunc effectum, quod pater teneatur ei legitimam relinquere, ac si nulla pactio præcessisset. Sic etenim ipse à prædictis authoribus deducendum esse sensum istum existimo. Hanc item opinionem sequuntur Alex. conf. 29. lib. 4. Paul. in d. l. dotat. Salic. in l. pactum quod dotat. C. de pact. Rom. & Aretin. d. l. qui superstit. col. 4. ff. de acqui. heredi. Alex. in d. l. si quis ita modo concepta. nu. 11. & ibi Io. Croc. nu. 33. & Claudius 4. deniq; plures alij quorum meminit Paul. Paris. conf. 2. lib. 3. num. 20. qui hac in questione latius loquuntur: tandē scribit, hanc opinionem veram esse, nisi aliud possit deprehendi ex mente patris recipientis pactum, & renunciationem, attentis, & perpenis his coniecturis, que huius præsumptioni sufficiant. Et professus hæc Opin. Communem est, vt appareat ex his auctoribus, quorum modo meminimus, & alijs, qui possunt ad idem nominatim adduci. Illud vero est in controuersia, an si tempore pacti & renunciationis pater nullum filium masculinum habuerit, sed feminas quidem sorores renunciant, atque ita absque liberis masculis decesserit, sitne locus pactiōni, vel possit hæc filia, que renunciauit, quasi cessante pacto ad hereditatem patris adiri cum fororibus patre mortuo intestato? Et Bald. in conf. 437. lib. 1. incip. quādam puella: cum prius prima questione prenotata communem opinionem fuerit lecutus, tandem in hac scribit, filiam renunciantem adintendendam esse omnino simul cū fororibus non obstantē pacto. ad hereditatem patris intestati. Hanc sententiam sequuntur Dec. in conf. 307. col. ult. idem conf. 433. num. 2. Eleganter Aymon Saul. conf. 42. vbi

expressim conatur hanc opinionem defendere, quā Rota in antiquis §. 90. in 1. part. idem sequitur. Nec enim hæc renuntiatio excludere debet renunciantem ultra voluntatem præsumptam, vel expressam patris. I. tale. patris. §. vlt. ff. de pact. Patris autem ea est mens, dum hanc renunciationem filia acceptat, quod libera sibi maneat, testandi potestas, & quod ei intestato filia renuncians non succedat, sed masculi nati, aut natiuri propter agnationis fauorem, idcirco pactum istud hanc interpretationem benigne admittit, & iure adintendendam esse censent Bald. Dec. Aym. & alij, quorum modo meminimus.

Hoc vero Bal. responsum admodum displicet Paulo Paris. qui in conf. 126. lib. 3. magno conatu id euertere tentat, ac denique multis adductis, & 12. scribit, id communiter receptis decisionibus refragari. Nec inficior satis late ipsū Parisiū contentionē ista tractasse: & tamen adhuc ipse, quo amplius hæc disputatio aperitur, aliquid hic proponat, & simul & exponat leparatum: ne tot auctorū nomenclatura, & calum perplexa mentione lectoris iudicium impediatur.

Primum sane, quod filia pater nē hereditati renunciat, non simpliciter, sed in fauorem tamen, vel expressum alterius fratris, aut fororis: dubio procul renuntiatio ex mente contrahentium, nempe filia renuncians, & patris renunciationem accipientis, finita censetur, & extinguitur in hunc quidem effectum, vt patri intestato filia renuncians hæres sit cum alijs æque successoribus, si frater filie, vel soror, cuius fauore facta est renuntiatio, viuo patre mortem obierit. Atque in hoc conuenire mihi videntur Dom. Bald. & ceteri, ad hunc decimum sextum intellectum citati.

Secundo eodem proposito themata idem ipse censet ad hunc effectum, vt etiam ex testamento filia renuncians sit futura hæres patri necessario nec possit à patre portione sibi debita privari, nec prateriri: siquidem renuntiatio ista ob hanc rationem, que principalis & finalis est, vt aiunt, iuramento præstito facta eam conditionem habet, nisi is, cuius causa pactum sit, viuo patre mortem obierit, & rebus sic extantibus, nec mutatis, & quænamodum de iure iurand. quod ipse video expressim deduci ab his, qui hunc communem, & decimum sextum intellectum admittunt.

Tertio illud iure iuris manifestum, quod ab eisdem authoribus, & communī opinione tenetur, filiam istam ratione huius pacti vel admitti, vel excludi non natis masculis, aut mortuis his, qui tempore renunciationis superstitēs erant: quousque possit ex verbis ipsius pacti, aut alijs quidem coniecturis inspectis apparere mens contrahentium, an ea fuerit, quod renuntiatio extinguitur, vel non natis masculis percat, finiat, & cesset, aut denique salua sit, & valida, vt cuncte enim res certa sit, illi erit omnino standum secundum omnes.

Quarto, si paternam dilectionem, & erga liberos amorem consideremus, pactum istud renunciationis hereditatis paternæ conceptum eo tempore, quo pater alios habeat filios, vel habere sperat, & ab ipso acceptum pro se suisque hæredibus, ita erit intelligendum, quod si pater mortem obierit absque alijs liberis, minime nocbit huic renuntiatio: imo ea dimittitur omnino & abintestato, & ex testamento adhuc contravoluntatē patris Natiemum si in ea pactiōne de heredibus sœminis, & masculis intelligendum sit, non tamen est præsumendum pagicentes de exteris intellexisse: tantum de his, qui fuerint descendentes à parte, cum ali maxima cuminiuria præferantur filijs, & cum iustissimis, & ex facto vlt. §. ff. ad Trebell.

Quinto, si tempore, quo filia dote accepta renunciat hereditati paternæ, ipse pater filium tantum masculinum habeat, etiam si renunciatum facta fuerit simpliciter, censetur ob fauorem agnationis interpretanda, & ipsius filii masculi facta renuntiatio, atque ideo eo mortuo viante patre tota vis pactiōis extinguitur. Et idem erit si præter filios masculos pater filias habeat, alias quidem ad renunciantem, quas tamen ad renunciationem hereditatis paternæ nupiarum tempore induxit: ita equidem explicant Aretin. in d. qui superstit. col. 4. Domin. Franc. & Natan. hic. & alij citati in princ. huius interpretationis.

Sexto est præterea conprehendendus casus, quo pater tempore renunciationis nullum, habebat filium masculum, & tamen filias sorores renunciant habuit: quia nulla mēto facta est in renunciatione: imo simpliciter ac fuit cōcepta: etenim & si nullus masculus patri postmodum natus sit,

filia

filiaque renuntiavit, non poterit ex testamento aduersus patris voluntatem portionem ex hereditate paterna petere. quod apud omnes est in confesso: nec Bal. in d. conf. 437. refragatur sed & idem erit, si patre intestato mortē obiecit: cum nulla sufficiens coniectura possit ex hoc adumi, vt filia renuncians cum alijs fororibus necessario admittenda sit ad hereditatem paternam. Quia in re sequor Paul. Paris. in d. conf. 126. qui ex communi consensu eorum, quos superius ad hunc intellectum citauimus, Bal. reprobatur. huiusmodi sententia Philipp. Corn. est in conf. 191. lib. 4. colum. 4. vers. non obli. 1. quo in loco scribit, falsitas respondisse, quod si extaret alia filia, quae non renuntiasset, illa excluderet fororem renunciantem hereditati paternae: quia illa renuntiatio simpliciter facta nedum censetur fieri fauore masculorum, sed etiam fororum feminarum vi extarent.

Septimo, si pater habens filias, & filios masculos renunciationem vnius filii iuramento praestito, acceperit pro se & heredibus suis, tunc etiam si masculi viuo patre discesserint, filia, quae renuntiavit, ab alijs fororibus excluditur hereditate paterna, etiam ab intestato. Hoc deducitur ab Alex. in d. conf. 129. n. 2. lib. 3. Socin. conf. 34. lib. 4. num. 6. quos Parisius sequitur in d. conf. 126. lib. 6. num. 27. idem fere voluerunt Angelus in conf. 12. in fin. & Aret. conf. 17. col. 8. vers. item prohibetur, qui in specie responderunt, filiam renunciantem hereditati paternae nunquam fore ad hereditatem patris, etiam intestati admittendam, quod extat aliquis ex patris descendibus. Et tamē descendendum appellat patrem veniunt feminas, & masculi, l. vii. Cod. de fidei & legat. hered. auct. de hered. ab intest. pen. in prin. huiusmodi opinionem fere omnes paulo ante citati in principio huius quaestiones subscripserunt. cum Alex. in d. conf. 129. palam secuti fuerint. maximeque probatur illa conclusio ex mente praesumpta contrahentium, quae potissimum est hac parte consideranda.

Octavo, quoties filia habens fratrem & forores, paternae hereditati simpliciter renuntiavit iuramento praestito, nec pater alias forores ad renunciationem induxit: plane cōstituitur eius mentem esse, quod renuntiatio proficit masculis & feminis: atque ea ratione etiam si masculus patre viuo moriatur, non est admittenda filia, quae renuntiavit ad paternam hereditatem, licet patre intestato moriatur, quod Matt. de Aff. probat in d. conf. 161. quem satis in specie sequitur Paul. Paris. in d. conf. 27. num. 38. & sensu Alex. in d. conf. 29.

Nono idem omnino locum obinet, si filia renuncians paternae hereditati, eam pactionem fecerit eo tempore, quo religionem profiteri vult: et tunc manifeste patris mens. Nam & si is habeat filios masculos & filias tempore renuncians, & moriatur ab intestato praemortuis masculis, filia, quae renuntiavit, non est admittenda cum alijs fororibus ad paternam hereditatem. Quia renuntiatio facta fuit, vt reliqua possent maiori cum dote matrimonium contrahere. Quin & in hoc casu testis fratribus & fororibus, minime admittitur filia monacha, nec monasterium ad paternam bona contra voluntatem patris inter alios testantis, quia eam mentem habuit, vt posset libere testari absque vlla obligatione instituendi heredem filiam monacham, aut ei aliquid relinquendi: tamen ab intestato forsitan erit monasterium iure ipsius monachae admittendum: cum nullus superest ex patris descendibus, quem pater voluerit filiae renuncianti, & monasterio praefari.

Decimo est omnino aduertendum ad eum casum, quo filia simpliciter renunciat hereditati paternae dote recepta, expressum tamen ex ea causa, quod dote accepta acceperit, sic denique propter dote. Et plane Bart. Soc. in conf. 34. lib. 4. num. 5. huiusmodi opinionis est, quod hae filia nunquam admittatur ad hereditatem paternam, etiam mortuis viuo patre masculis fratribus, qui tempore pactionis superfluitas erant, etiam patre moriente intestato: quia satis manifesta est renunciationis causa, nempe de dos ipsa, quae quidem causa ad hoc salua manet mortuis masculis fratribus hoc idem sentit Rom. in conf. 1. col. 2. Philip. Corn. in conf. 191. lib. 4. & in specie Paul. in d. conf. 126. lib. 6. num. 44. lib. 3. quorum opinio mihi non displicet: imo iam placet, quoties dote congrue recepta, causa vnicuique huius renunciationis: quod raro contingere potest, nisi vbi patre tempore renuncians nullos alios filios praeter renunciantem habeat. At si pater eo tempore filias vel filias habuerit, etiam si expressae facta sit renuntiatio ex causa dote congrue receptae, profecto maxima est coniectura, eam factam etiam fuisse,

vt ceteri filij maiorem ex bonis paternis portionem habeant. Idcirco res ista est acutissime iudicanda. Nam si posset deprehendi renunciationem factam aliorum fratrum & fororum causa principali fuisse, his eequidem viuo patre mortuis absque liberis, profecto pactum omnino extinguitur: atque ex mente paciscentium idem est, ac si pactum non fuisset: quamobrem indices de hac controversia cognoscere maxime admonitori esse velim, vt hanc paciscentium mentem penitissime cognoscere conentur: quo rectius in eo iudicio sententiam dicere valeant.

Decimo septimo ex proxima disputatione satis apparet, pactum 7 istud ad filia iuramento praestito factū, eam excludere ab hereditate paterna, etiam si ipse patre intestatus mortem obierit. quod Receptissimum est: & id in specie notant Domi Franc. & Georg. hic 9. limit. col. 4. Bar. Alex. num. 8. & alij in d. l. stipulatio hoc modo concepta, ff. de verb. oblig. vbi Ioan. Crot. num. 16. dicens hanc opinionem communem esse, eam sequitur Paul. Paris. conf. 126. num. 17. lib. 3. Rota in antiquo 130.

Decimo octavo non praeuertendum, 8 pactum istud etiam iuramento praestito factum minime excludere filiam ad bonis paternis, quae feudalia sint, & quae etiam feminis ex natura feudis deferantur. His etenim bonis non videtur filia per pactum hoc simplex, adhuc iuratum renunciat: cum sane hae bona non sint omnino paterna: atque ita hunc text. intellexere Aluar. & Priapo, in cap. 1. de eo quod fidei fecit Agna optime Parisius in conf. 12. num. 6. lib. 1. & Tho. Gram. de off. 10. num. 10. quorum opinio verissima est, & procedit, nisi aliud ex ipso pacto possit colligi, & deducit ante perpena ipsorum paciscentium mente.

Decimo nono haec constitutio est intelligenda non tantum quo ad ipsam renunciantem: nam ei manifeste praeiudicat pactum, sed & quo ad eius filios, & heredes. Nam hi excluduntur ab hereditate ista, cui renunciatum est: quod gloss. hic in verb. derelictum, communiter recepta satis manifeste notat, quae quidem verissima est, quoties filia quae renuntiavit, mortem obierit post patrem: hoc etenim casu hereditas patris non potest ab ea peti propter renunciationem, nec item ab eius filijs, qui non possunt alio iure suo succedere quam ipsius matris quod tamen extinctum est per renunciationem, nec vquam filii mortuo suo matris delatum, & ab ea repudiatum, atque ideo locus non est successorio edicto, licet nepotes velint iure proprio admitti: haereditas siquidem paterna defertur filiae renuncianti, nec his qui ex eius persona, & iure succedere velint: attamen adreclit renuncians fratribus suis autem adreclit excludit successorium edictum l. 1. Cod. quando non petent. part. Bar. in leg. manumissio, per eum text. Cod. de fidei & legat. hered. Et praeterea successorium edictum hac in specie minime obtinet: quia filia recepta dote pro sua portione: eo etenim casu idem est, ac si filia iam successerit patri: atque ideo non admittitur eius filij ex successorio edicto: quod notat Bald. in l. duob. ff. de legat. 1. idem Bald. in q. 1. Dec. n. 18. & Alex. in l. pactum dotale. C. de collat. quod si filia quae renuntiavit, mortē obierit viuo patre, poterunt nepotes non obstante matris renunciantie iure proprio aui hereditatem petere: sicut superius probauimus. §. 2. num. 4. & vlt.

Nec mirum cuiquam videri debet, quod iuramentū hoc in casu non tantum noceat, & praediicit iuranti: sed etiam eius heredibus, cum tamen text. hic & in cap. cum contingat. de iur. hoc praecipue considerauerint: nempe iuramentum istud minime in alterius praedictum aut detrimentū tendere. Nam hereditas ex propria natura vsu contractus & pactionis per iuramentum valide necesse omnino: filiis autem etiam si heredes non sint, nocet ipsa iudem pactione, quia iure ipsius matris aditū volunt: nec ex alio possunt ad aui hereditatem ius habere: mater autem iuramento, & pacto exclusa quidem est: Nec admittendi forent iure matris, cum eius hereditatem repudiauerint: proprio autē iure: quod non possunt aui hereditatem petere, paulo ante ostendimus.

Exit vero ex hac glossa adnotandum quod ad plurimum decisionum interpretationem potissime conducit, nempe quamlibet iuris constitutionem, quae alterius quam contrahentium praedictum consideret, intelligenda esse de praedictum principali, & directo: non de eo, quod minus sit principali, quodque secundarius vulgus appellat. Hanc glo. plures vtriusque iuris Doct. commendauerunt praeter Georg. Natanius hic num. 54. Felin. in cap. si diligens, de foro compet. num. 32. & alij

& alij quorum ipse memini in cap. 9. *Requiritur de test. §. 10. sum. 9.* ubi aliquot explicat ad intellectum *et cum contingat*, de iure iur. que ad hunc cap. intellectum admodum vtilis esse videtur: nempe in ea quaestione, an filij huius renunciantis possint aliquo vii remedio ad huius pacti rescissionem.

Vigesimo ex eadem ratione oportet expendere, an hec ¹¹ renuntiatio iurata in specie huius cap. reuocetur natiuitate filiorum, si ea que renunciat post renunciantem liberos susceperit. Nam si pensitemus gloss. hic communi omni consensu receptam, constabit, minime reuocari hanc renunciationem natiuitate filiorum quousque natis, & natiuitas preiudicat pacti iudicio. Atque ita verum esse censent Alex. consil. 29. lib. 3. Dec. in d. *pacti iudicio*. C. de collat. vers. *ut. mandatum est*. idem Dec. consil. 81. Anton. Rub. consil. 99. Socin. consil. 39. lib. 3. col. vii. & alij plures, quos refert Andr. Tiraque. in l. *in quibus*. C. de rebus, donat. in verb. *donatio largitus*. n. 15. Ne enim ista renunciatio, propria & vera donatio est. Et præterea fit premissa cogitatione proliis suscipiendi, vt constat.

§. QVARTVS.

S Y M M A R I A.

1. Renunciatio hereditatis patris, an confirmetur iuramento præstato ab infidelibus, vel per falsos deos.
2. Iuramentum metu, vel dolo extortum, non confirmat pactum istud, quo pater hereditatem renunciat.
3. Restitutio in integrum non tollit per iuramentum minorum dolo aduersarij extortum.
4. Iuramentum obligat, non solet si deest consensus.
5. Dolus ipsa contingit ob lesionem grauissimam, an operetur rescissionem contractus iurati.
6. Pactum iuratum ita iuratur, ut nulla exceptio possit opponi.
7. Intellectus l. 2. Cod. de rescind. ven. d. an habeat locum in doli exceptione.
8. Lesio enormissima, an faciat locum l. 2. in contractibus iuratis.
9. Minor iurans contractum, an valeat rescindere beneficio statuti, & remedio l. 1. 2.
10. Iuramentum ex simplicitate præstatum vel à muliere, vel à rusticis, vel à minore per iudicem remitti debet.
11. Minor maior efficitur per iuramentum.
12. Geminatio actus facti à minore facit cessare restitutionem in integrum.
13. Metus reuerentialis cum graui lesione, an operetur contractus rescissionem.
14. Supplementum in ista assumptione excludit beneficium restitutionis.
15. Bona fides patris, an patris qui tempore infirmitatis cap. petitur restitutio contra renunciationem, an enormis, sit iudicanda.
16. Iurans contractum reuocantem, an possit leges contra dimidium agere ad pretium tantum?
17. Alienatio duo potest, tantum vnum petere videtur.
18. Consensio huius quamuis, est seruanda etiam in foro seculari.
19. Pater reuocare potest hereditatis liberationem, & ibid. intellectus l. 1. & 2. par. si per parentem qui fuerit manusus.

Vicesimo primo, hæc constitutio, dum iuramento tribuit hanc vim, vt confirmet pactum istud aliqui iure ciuili improbatum, à quibusdam intelligitur de iuramento per Christianum præstato intercedente vera religione diuina, ac veri numinis: quasi secus? fit in iuramento per infidelem præstato falsi numinis interfectione, & testimonio. Etiam tunc non est locus huius decisioni: quod expressim notant post alios Georgius Natanus hic. n. 14. Socin. consil. 65. col. 9. & consil. sequenti. lib. 1. Rom. consil. 55. Guliel. Benedict. in c. *Requiritur*, in verb. *duas habens filios*. num. 289. qui assensu hanc Opinionem Communem esse, quæ probatur in hoc c. & in d. cum contingat, in vltimo verbo.

Contrarium plane colligitur ex Bald. incip. 1. §. item sacramentum. colum. 2. de pace tenenda. & iuram. firmum. quem sequuntur Rom. in d. 1. qui superstitis §. de acquir. hæred. & Dec. in d. l. pactum dotal. Cod. de collat. num. 12. qui loquuntur in Iudeis iurantibus. Et profecto ex his que nos tradidimus in prima huius Reper. part. §. 1. num. 7. & seq. hæc posterior opinio vera est in Iudæo, Sarraceno, & alio quocunque infidelium iuranti per Deum creatorem cæli & terre. Nam hic vere per numen diuinum iuratur, etiam si qui iuratur minime legem Euangelicam sit professus. idem ipse censent quoties quis per falsos deos iurauerit, quos tamen opinatur vera, & diuina nominare esse. Sic denique prior opinio dubio procul obtinebit, cum vel Christianus, vel infidelis per falsa numina sciens iuratur plane exitimas ea numina falsa esse: quod si per deos falsos iuratum sit ab eo, qui credit iuramentum veri numinis interfectionem præstitisse, opinionis prioris & forsitan posterioris auctore, non remittent in eo casu huius caput. &

similium decisiones ipse tamen admittendas fore non temere contendam.

Vigesimo secundo constat ex his & similibus, potissimum ex c. cum contingat. iuramentum non habere hanc vim confirmandi conventiones iure ciuili prohibitas, si per metum præstitum fuerit. ita equidem omnium consensu receptum est, adeo, vt cum aliqui iuramentum metu præstitum, obliget, donec absolutio ab eo data fuerit: c. verum. ubi est hæc de re Communis opinio, de iure iur. rand. attamen si iuramentum metu præstitum soccedat contractui iure ciuili prohibito, quique ad eius vim, & valorem indiget necessaria religione iuramenti. nulla est tunc absolutio necessaria ad agendum contra contractum, secundum Panor. in d. cum contingat. 2. ad cuius opinionem diuin præceptum esse licet plane contraria verior sit, & plurimum auctoritate probata lib. 1. variat. rescript. 4. num. 7. & in Epistola ad 4. lib. Decret. 2. part. 2. §. 5.

Vigesimo tertio manifeste ab eodem caput. deducitur, iuramentum hanc vim habere, modo abdit dolus. Etiam si iuramentum dolo extortum sit, contractus eius religio minime confirmatur text. opt. in d. cum contingat. & cap. licet. de iure iur. in 6. & de dolo vero, quæ ex proposito committimus appellat vulgus, non potest vlla contingere dubitatio. Nam licet in aut. sacramenta puerum. Cod. si aduocatus. vendit. nulla fiat doli mentio: vere text. ille ita intelligendus est, vt iuramentum à minore præstitum, dolo tamen alterius cum eo contrahentis, minime impediatur beneficium restitutionis in integrum: sicuti ibidem notat Cor. fol. vii. & Fortun. de vit. in illat. 2. col. 17. imo quoties doli hic aufert consensum, vt frequenter fit, non est necessaria absolutio à iuramento per dolum præstito: sicuti notat Abb. in d. cap. cum contingat, cuius Opiniones scribit communem esse Alciat. ibidem num. 3. propter defectum consensus. Siquidem, vt non semel adnotauimus, iuramentum non nisi quando obligat, si deest consensus obligandi. l. vlt. Cod. de non num. pecun. & quæ de dolo ex proposito committitur, atque dem de capiendi.

Sed si dolus et ipsa contigerit, nempè data grauissima lesione: quid dicendum sit plerique dubitarunt. Nam idem est in hoc casu, probari potest ex eo, quod ratione grauissimæ lesionis dolus præstatur autem l. 1. in art. §. l. vlt. in §. si quis fraud. cred. Bart. in l. vi. §. de præst. stipulat. Regia. 7. tit. 15. part. 5. dec. elegans in l. §. si superstitis. in fin. C. de dolo. quæ ratione pactum istud iuratum, in specie huius cap. & aut. sacramenta puerum. & cap. cum contingat. rescindi posse data grauissima lesione, saltem ob tertia absolutio ad agendum responderent Anton. 4. cap. principalis. Abb. in 23. in d. cum contingat. Anchar. in rez. accessorium. col. 6. de reg. iur. Calder. consil. 8. in d. de iure iur. C. de consil. 144. num. 19. & 25. & lib. Paul. Paril. consil. 12. lib. 1. num. 60. à quibus plures citatur huius opinionis auctores quæ qui dem sententia maximam equitatem habet multis profectio rationibus, sed præcipue quod verisimile non sit pacis centem etiam cum iuramento tante lesionis voluisse consentire. Siquidem propter doli præsumptionem nulla renunciatio videtur consensus præstitus in grauissimum lesionem: quod not. Bart. in l. societas. d. & arbitrium. num. 24. §. pro socio. Abb. in c. quoniam quædam. num. 32. de iure iur. Dec. in consil. 39. dicens hanc Opinionem communem esse: quæ sex rationibus confirmat Aymon in consil. 192. col. 5. etiam si iuramentum sit contractui appositum quod est de mète Bart. in d. §. arbitrium. num. 31. tenent Abb. in d. num. 32. Lanfranc. in tract. de arbit. par. 14. Socin. in consil. 53. lib. 1. §. si in l. d. c. quoniam anali. 7. membra. Et est communis opinio, vt ibi fertur, quæ in eo text. probatur, & in c. veniens. ad. tit. vnde satis apparet iuri consona hæc de grauissima aut enormissima lesione interpres, vt in casu huius c. & similibus minime fideles huius decisionibus, quoties enormissima, vt aiunt, lesio contigit: non talem data absolutioe, & ex causa à iuramento contractus rescindatur: idem adnotatue Card. consil. 29. Anchar. consil. 130. num. 10. Cor. consil. 147. lib. 4. Cur. in l. interpositas. C. de transact. quæ ambrem dum textus hic de dolo mentionem facit, congrue intelligendus erit de dolo, vel arte de capiendi, vel ipsa contingenti ratione lesionis, quæ vocant enormissimam.

Contrarium

Contrariam in hoc opinione viorem esse opinatur Archi. Dom. Georg. 6. limit. & Franc. col. 2. m. 6. hic Imola in d. c. cum contrahat, sum. 52. Alex. consil. 125. lib. 1. id. Alex. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. nu. 10. & ibi Crotus nu. 22. & Paris. consil. 26. lib. 2. nu. 81. quam sententiam scribit Commune esse Cur. Senior consil. 65. in fin. Alex. consil. 42. col. penult. lib. 1. Anto. Rub. consil. 12. & hac opinio in praxi admittenda est secundum Imolam in d. nu. 51. Nam cum omnino servare debeat pactum 7 hoc iuratum, contentumque est, non posse aduersus id exceptionem aliquam opponi, nec ratione lesionis grauius, nec aliter cuiusque rei causa. Vides igitur, Leor optime, quam varie iuris vtriusque interpretes questionem istam acceperint: quam tamen ipse conabor propostis quibusdam conclusionibus ad resolutionem fortassis vtilem deducere: in his vero explicandis exponam item rationes aliquot, quæ vel priorem, vel posteriorem sententiam ex modo prænotatis confirmant. Etenim tractabimus quid possit iuramentum efficere in eo contractu, qui bifariam, aut denique pluribus actionibus, vel modis rescindi poterat. Nam Anton. Rub. in d. consil. 12. & Paris. in consil. 26. lib. 2. nu. 7. 6. has opiniones ita secum diffidentes componere quidem tentatur in hunc modum, vt prior obtineat, vbi lesio enormis contingerit in re iam acquisita: posterior vero, quando eadem lesio in re acquirenda acciderit quibus plane dissentio, quippe qui videam ita enormem lesionem contingere posse in rebus acquirendis, spe future acquisitionis, & præsentis statu consideratis: sicut in rebus iam acquisitis, quemadmodum statim tractabimus. Et præterea non conuenit hæc concordia his auctoribus, quos modo pro prioritate iuris opinione: quorum quidam etiã in specie huius capitis, vbi agitur de rebus acquirendis, contractum rescindendum foreratione lesionis grauius palam asseruerant. Quamobrem alia oportet hoc in loco examinare, quæ perplexam hanc questionem saltem casuum & specierum distinctione componant & explicent.

7 Prima conclusio: Maior iurans contractum venditionis, & si non fuerit certus de constitutione l. 2. C. de rescind. vend. censetur ex vi iuramenti eidem legi renunciare. gl. Bartol. & alij communiter in d. l. 2. quos imbi sequitur Pantaleon Cremen. 3. notat. 14. limitat. Doct. au. pen. de empt. & vendit. Alex. consil. 13. lib. 3. lib. 5. Cur. Senior consil. 65. ad fin. quam sententiam fatetur Commune esse secutus Socin. consil. 135. lib. 2. & licet contrarium tenere tentauerit Imol. & Burgenlis in d. c. pen. Carol. Molin. in d. consil. Alex. 133. littera B. Aymon consil. 192. num. 8. tamen omnes ita fatentur hanc opinionem communem esse.

Secunda conclusio: Maior in specie huius cap. renuncians hereditati acquisita, vel acquirenda iuramento præfinito, non potest agere ad rescissionem contractus, nec ad eum effectum abfoluendus est in vinculo iuramenti, vbi omnibus recte pensatis sola contigerit deceptio, aut lesio ultra dimidium paulo maiore. Hanc opinionem deduco ex posteriori sententia, & eorum auctoribus, ac denique partim ex his, qui priorem opinionem fecuti sunt, maxime Decio in consil. 181. Iacobin. in d. auct. sacramenta puerili. col. pen. & fin. Cassad. de off. 1. tit. de empt. & vend. probaturque hæc conclusio ex precedenti, atque item ex sequenti. Vis etenim iuramenti excludit auxilium d. l. 2. & præterea confirmat contractum, & pactum illud iure aliquo cuiuslibet prohibuit.

8 Tertia conclusio: Etiam maior iuramento præfinito renuncians hereditati acquisita, vel acquirenda, aut contractum emptiois vel venditionis pacificens, si lesio grauissima, admodum enormis, multoque maior quam ultra dimidium contingerit, ex æquitate abfoluendus est à iuramento, vt agere valeat ad rescissionem contractus, vel ad lesionis compensationem. Hæc conclusio conuenit priori opinioni, cuius modo mentionem fecimus: & plane traditur Guliel. Cassad. in d. de off. 1. Matthæo Affili. in rub. de feudo dat. in vicem legis communi. cap. 3. quævisque ferit. nu. 21. idem notant Aymon consil. 7. num. 5. & consil. 192. num. 5. Paul. Paris. in consil. 75. lib. 3. Corneus consil. 27. col. 5. lib. 4. & consil. 123. col. pen. idem consil. 14. col. 3. & consil. 258. col. 9. lib. 1. Hieronym. Gratius consil. 88. lib. 1. Granici. à Ripa lib. 2. respons. c. 15. col. 3. quorum ea est concursus ratio, quod iurans non videatur in tanta lesionem consensisse, nec de ea precogitasse. Præsertim quia ea gratius lesio non potest abique vero dolo alterius contrahentis contingere. Atque ita respondit Corn. Expilissime consiliis. Et Cassador. testatur frequenter in prætorio Rotæ ita Romæ

iudicatum fuisse. Nos item huius conclusionis meminimus lib. 2. variarum resolutionum, cap. 4. num. 5. Hæc vero lesio in renunciatione hereditatis acquirenda facillime deprehenditur arbitrio prædantis, qui statum præsentem, & dubium euentum rei desiderabit.

Quarta conclusio: Minor simpliciter contrahens iuramento præfinito, solum renunciare videtur beneficio ætatis, nec per hoc excluditur ab auxilio d. l. 2. C. de rescind. vend. siquidem tantum ex iuramento maior effectus est. Hanc conclusionem adnotatur glossa in d. l. 2. & in cap. pen. de empt. & vendit. quas Doct. vtroque sequuntur Communitas Dec. consil. 403. col. 16. Aymon. consil. 114. col. pen. idem consil. 7. n. 6. & consil. 192. num. 2. Socin. consil. 48. ad fin. lib. 4. quorum omnium resolutio hanc opinionem interpretatur veram esse, nisi minor expressim promiserit iuramento præfinito, se non acturum contra contractum, nec ratione minoris ætatis, nec alia quacunque: quod gl. in specie explicatur in prædictis locis, quod quidem æquissimum est. Nam vt Bald. scribit in rubric. C. de verum permut. ad finem. non obstante iuramento præfinitum semper in minoribus, mulieribus & rusticis simpliciter idcirco præfides ac iudices recti curare debent, quod iuramenta à minoribus præfinita, propter facilitatem ætatis, remittantur: vt Bald. ad monet in cap. 1. item sacramenta. col. 2. de pace iurament. firmam. Iam in generaliter, ff. de verb. obligat. 3. notat. præsertim quia facilitate, quæ minores simpliciter contractus paciscuntur absque iuramento, eadem ad iurandum inducitur, l. dola. vers. diuersum. ff. de iur. iur. in re oportet ac Reipubl. conuenit, iudices esse vigilantissimos. Ex quibus deducitur vera interpretatio Regis legi 55. tit. 5. part. 5. quæ in specie statuit, minorem iuramento præfinito contrahentem non posse agere auxilio d. l. 2. C. de rescind. vend. ea etenim decisio insignis profectus est, & multis nominibus notanda: quippe quæ hoc ipsum exponat, quod minor expressim iurauerit, se non acturum ad maius vel minus, nec ad rescissionem contractus, eam si res vendita vere fuerit maioris, aut minoris valoris: quasi alius lex ipsa responsdisset, si minor simpliciter contractum iurauerit. Idcirco prædicta Regia constitutio ita intellecta maxime conuenit his, quæ in hac cõsultatione exposuimus. Quod si quisquam contendat, iuramentis ex hoc iniuriam irrogari, & eorum religioni: satis erit quod Reipubl. conueniat, hæc iuramenta, vbi ad æquitatem dætuæ, absolute non plerumque tolli. & quia vero maxima est eo casu, quod iuramenta præfinita à minoribus statim super contractibus, in quibus ultra iusti pretij dimidium læduntur. Si denique & in huius conclusionis Themate, si simpliciter iuramentum fiat à minoribus danda tributatio, vt ipsi agere possint ad reparationem lesionis ultra dimidium contingentes. At si iurauerint minores, se non acturos contra pacta, & conventiones ratione minoris ætatis: tunc apertissimi iuris est, eos minime renunciales remedio d. l. 2. & ob id nulla erit necessaria absolutio iuramento, vt possit à minoribus in iudicio agere ad rescissionem contractus, vel ad iusti pretij solutionem.

Quinta conclusio: Minor renuncians iuramento præfinito hereditati paternæ acquirende, vel acquisita, non poterit contra illud pactum agere, nec erit danda ei absolutio, vt agat contra renunciationem ratione minoris ætatis quia 7 maior efficitur per iuramentum auct. sacramenta puerili. rom. Cod. si aduers. vendit. nec ratione legis cuiuslibet pactum illud reprobantis: quia si defectus iuramenti religionem tollitur. Sic sane probatur in hoc cap. quatuor, sicuti obiter ita tractauimus in 7. intellectus huius iuris partem.

Sexta ex præmissis colligitur conclusio: Minor renuncians hereditati iam dactæ iuramento præfinito, si in hac renunciatione deceptiatur ultra dimidium iusti pretij, etiam agere non possit contra renunciationem ratione minoris ætatis, poterit tamen agere ratione huius lesione reparanda, auctoritate d. l. 2. c. vi per iuramentum simplex minime renunciat. Atque ita expressim tenuerunt Anton. Ruben. in d. consil. 12. Aymon. consil. 7. num. 6. quorum opinio manifeste, & palam eos auctores habet, quod ad quartam conclusionem adduximus. Erit tamen absolutio necessaria ab hoc iuramento simpliciter præfinito secundum distinctionem ibi præpositam. Vnde constat elegans intellectus ad decisionem huius capituli, in quo traditur tantum depacto, & renunciatione hereditatis acquirende. Nam & in renunciatione hereditatis acquisitæ facilius permittitur

Dd 2 pactum

pacium, & maior potest contingere lésio, saltem iuxta presentem rei statum.

Septima conclusio: Minor renuncians hereditati patris acquirere, iuramento prelitio, si lésio fuerit ultra dimidiam in inspecto presenti rerum statu, id est, habita ratione bonorum, quæ pater habet tempore renunciationis, & dubio eventus futuræ hereditatis quo ad eius diminutionem vel incrementum, poterit non obstante renunciatione agere præterea huius lésionis, cui minime renunciavit. Hæc conclusio probatur ex superioribus & ex his, quæ de transfectione, in in ea l. 2. Cod. de rescind. vend. Bart. & Doctor. in l. si quis cum alter §. 1. ubi agitur, possit gl. in dict. §. rit. gloss. in ibi Doct. præsertim Anton. Burg. in cap. cum causam de empt. & vend. Dec. consil. 60. col. 3. & 4. & consil. 216. col. 2. Alex. & ibi Carol. consil. 42. in l. 1. et Ioan. Baptista de S. Sever. in trad. de transfectione, §. 1. Catella. Cotta in dictione, venditor. Maxime cõclusio ista est admittenda præstita absolute iuramento: quod paulo ante adnotavimus. Scribit tamen Carol. Molin. in Alexand. consil. 29. lib. 1. contrarium Parisijs in Regio Pretorio pronuntiatum fuisse in hac specie, data tempore pacti honesta & congrua dote ipsi filie renunciavit: idemque probat eam opinionem secundum quam fuit iudicatum: & Nicol. Boer de off. 61. ubi agitur, aliter assensu quam sententia & hinc tenet, qui à bonis citati sunt paulo ante pro secunda opinione. Ego tamen ex his, quæ in precedentibus assertionibus expoli. opinor hanc septimam conclusionem æquiorē ac veriorē esse.

Octava conclusio: Renunciatio hereditatis paternæ delata, vel deferenda facta à filio, etiam minori viginti quinque annis, si fuerit geminata, & iuramento præstito, poterit non rescindi adhuc ratione gravissimæ lésionis: cui per actionem geminam renunciatum esse præsumitur. argu. aut. siue à m. c. ad Vellian. Et in specie notat conclusionem istam Philipp. Dec. consil. 18. l. 1. in pen. & fin.

Nonna conclusio: Lésio 1. maior vel minori contingens ultra dimidiam iustæ æstimationis, simul cum metu reuerente & obsequio parenti, aut maritali, operatur cõtractus rescissionem, v. tæ fiat ratione metus: licet iuramentum conventioni accesserit. Hæc probatur quia dolus præsumitur in ea conventionē adhibitis, & oppressio quædam, saltem reuerentia patris vel mariti: alioqui enim non esset verosimile quod tanta lésioni filia vel vxor consentiret. Text. elegans in l. si iuxta h. C. de dolo. Paulus Caltren. in consil. 177. lib. 1. num. 4. Cornes in cap. 24. lib. 1. Aret. consil. 24. colum. 2. Aymon consil. 11. col. pen. cuius opinionem non me meminimus in Epitome ad 4. lib. Dieret. 1. part. 3. §. 6. num. 4.

Decima conclusio: Filia etiam maior renuncians hereditati paternæ, & futuræ, recepta dote ex bonis maternis, licet iuramentum præstiterit, poterit ex causa gravissimæ lésionis agere ad huius pacti rescissionem. Etenim nemo negare poterit, quin in hoc casu gravissima, & admodum enormis lésio contingeret: nec in hac specie omnino locus est decisioni huius capituli, cum in eo tractetur de filia renunciant hereditati paternæ, recepta dote à patre ex bonis ipsius patris: atque ita hanc opinionem tenent Georg. hic 7. l. 1. Dec. in d. l. pactum dotali, 3. col. C. de collat. Corn. consil. 147. lib. 4. quoniam in loco scribit, quod si filia habens penes patrem bona materna, renunciet hereditati paternæ cum iuramento, hæc apposta pactione, vt pater ei det mille aureos pro dote: erit intelligenda hæc conventio in hunc modum: quod mille aurei sunt dandi ex bonis paternis, non ex bonis maternis, quod notandum est ad l. v. C. de dot. promiss.

Vndecima conclusio: Quoties ratione lésionis gravissimæ, quam vulgo enormissimam appellamus, aut cuius, quæ simpliciter ultra dimidiam iustæ computationis & æstimationis contingit, cõtractus rescindi poterit ea rescissio intelligenda est, nisi aliter velit iustam æstimationem rei in conventionem deducere solvere & supplere. Huc enim pertinet ratio d. l. 2. de rescind. vend. & omnia, quæ de ratione iustitiæ cum mutatis possunt adduci aduersus pactiones iniquas. Nec quicquam obicit, dolum hic ob gravissimam lésionem subsistere: atque ideo cõtractum debere omnino rescindi: quia in hoc casu non subest verus dolus: sed tantum dolus quidam presumptivus, ex quo æquum non est totam conventionem rescindi. Quod videtur deduci ab his autoritatibus, quibus prior opinio probari poterit, aut

probatur ab his, qui eam defendere conantur. Et præter alios huic conclusioni accedere videtur Gregorius in l. v. ut. xl. part. 6. scribens, legis secundæ decisionem obtinere ad triginta vsque annos, vbi lésio enormissima contingerit, non obstante quadriennio lege Regia præfinito.

Duodecima conclusio: Vbi filia, quæ futuræ hereditati paternæ iuramento præstito renunciauerit, dicit, se grauissimæ lésiam fuisse, & ob id petierit 1. conventionem rescindi, tunc ad habendam lésionis rationem, cuiusque reparationem, & compensationem, erit considerandum, an dote accepit ipsam, eo tempore inspecto, quo dotei data & constituta fuerit à patre, & computatis illis bonis, quæ eo tempore pater habebat non his, quæ vel habuit post, vel habere poterit. Hanc conclusionem obiter superius adduximus in hac part. §. 2. num. 6. & ea probatur, quia in specie huius casus filia renuncians hereditati paternæ, legitime portioni renunciare videtur: sicut diximus in §. 3. num. 1. unde Vnde dotei datio non est in hoc loco ad rationem legitimæ consideranda: tunc enim fore constitutenda iuxta quantitatem bonorum, quæ pater habet mortis tempore: sed est dos constitutenda iuxta officium paternum, & sic secundum bona, quæ tempore nuptiarum, & constitutenda dotei pater habuit: quod late tradidit Dec. consil. 26. & consil. 176. col. 1. Alexand. consil. 19. col. 4. lib. 1. col. 2. & Georg. Nathanus hic col. 3. versum autem, qui & Paul. Paris. consil. 26. num. 89. lib. 3. hanc opinionem afferunt communem esse. Idcirco optime consistat huius conclusionis veritas.

Ex omnibus his quæ in hac questione tradidimus, libet inferre, parum vtile esse disputationem illam, quæ solet in tractatu lésionis ultra dimidiam duci. 1. Scribit enim Bald. in l. que sub conditione, §. si quis §. de condit. inst. eius loci auctoritate, venditorum, qui iuravit cõtractum veditionis, peritiorum esse, si aduersus emptorem egerit alter natus, vel ad suppleendum iustum pretium, vel ad rem ipsam, & sic ad cõtractus rescissionem. Quod si venditor tantum egerit ad pretium iustum suppleendum, inquit Bald. peritiorum non esse: quia vere non agit contra cõtractum. Idem not. Soc. in l. ut qui ducenta, §. vtrum §. de rebus dub. Fel. in cap. inter ceteras, col. vlt. de rescript. Anton. Burgens. in cap. pen. de empt. num. 36. Callad. de res. l. 1. tit. de empt. ab hac vero opinione discedit Dec. in dec. cap. inter ceteras num. 6. afferens, hunc venditorum etiã alternatim agentem minime peritiorum esse, citi ita egerit, vnum tantum in effectu petere videtur, qui duo 1. alternatiue petit. l. cum §. quando dies leg. cedat. l. si fidei. vbi Bald. §. de legat. 2. §. huc autem iussit, de al. Et præterea qui petit alternatiue pretium iustum filii supplere vel rem restitui, & cõtractum rescindi, non agit contra voluntatem emptoris: cum in eius arbitrio & electione consistat, cõtractum integrum manere & illatum soluto iusto rei pretio: quod idem Dec. aduersus Bald. & alios considerat: Ego vero hæc in questione non opinor quicquam referre, quod Dec. adnotauit. Etenim vel venditor tenetur præcise stare cõtractui, quem iuramento comprobauit, & stabiliauit: aut poterit vii beneficio & auxilio dist. 1. Cod. de rescind. vend. Priori casu, si fallor, peritior erit, si aduersus emptorem etiam alternatiue egerit ad rei restitutionem, vel ad hoc, vt iustum pretium suppleatur: nam & contra cõtractum, & conventionem vtrumque venire: nempe res ipsa, & certi pretij designatio. atque ita venditor ex conventioni ipsi tenetur nec rem petere, nec iustum pretium quam consentium sui rit. Quo quidem casu constat aduersus cõtractum agi, si alterum tantum petatur. Etenim si quis copulatiue teneatur ad duo, nulli dubium erit, cum contra pactionem agere, si alterum tantum fecerit iustum autem facere omiserit. Illud vero apud me parui est momenti, quod si in electione emptoris rem non redderet quia electio non est voluntaria, sed eo, quia sub ea conditione, ad quam aliqui lege cõtractus minime tenebatur, scilicet maioris pretij solutio. Igitur quæ ratione iuramenti tenetur stare cõtractui, & lésioni ultra dimidiam est hoc expressè vel tacite renunciauerit profecto siue egerit simpliciter ad iustum, & maioris pretij, quia consentium tuerit, solutionem, siue alternatiue iuxta casum d. l. 2. aduersus cõtractum agere nec poterit ad petitorio iuste excusari. Pro petitorio vero casu, quo venditor non ex clausis petitiurum autem ad auxilio d. l. 1. nec à similibus actionibus, nulli petitori crimen committit, vt statuit consil. 12. actione, quæ alternatiue est, vel ad rescissionem cõtractus, vel ad pretij iusti solutionem. Quod si non obstante iura-

iuramento eidem venditoris aliquæ ex causâ competere ius
rescindendi contractum, dubio procul minime foret per-
iuratus censendus, si aduersus contractum ea actione ageret.
Quod si, nequaquam esse in hac specie distinguendum, an
agatur ad duo alternative, vel ad alterum tantum: sed po-
tius an iuste agi possit contra contractum non obstante
iuramento. Non obstat text. in d. l. i. q. ubi conditio. §. si quis.
qui parum facit, cum inibi altera conditio ob religionis
causam, nempe iuramentum, remittatur, & maneat tantum
ex duabus conditionibus alternative conceptis vna, altera
reiecta.

¶ Vicifima quarta interpretatio huius capituli ex eo col-
ligitur, quod pactum illud sit omnino seruandum ratione
iuramenti: ita enim, inquit Romanus Pontifex, omnino
seruari debet ab eadem: nec de iuramento quidem solum
sed imo de ipso pacto loquitur, & tractat. Quia ratione in
his contractibus, qui alioqui iure civili prohibentur, & ra-
tione iuramenti confirmantur, ipsius iuramenti vis con-
tractum validum, & efficacem facit, nec tantum iuramentum
seruandum erit, sed & ipse contractus. Quod latius proba-
uimus in 7. huius Relectionis parte. §. 1. num. 7.

¶ Vicifimo quinto hæc eadem constitutio in eisdem
18 verbis palam offendit, non tantum has conuentiones iu-
ratas seruandas fore apud iudices Pontificios & ecclesiasti-
cos, sed & apud iudices laicos & seculares, text. hac de re e-
legantissimè cap. licet, de iuramentis glo. l. i. cuius autoritate hanc opi-
nionem probant gloss. hic in verb. seruari. & omnes, præ-
sertim Georg. hic 7. limit. Et Paulus Paris. consil. 26. liq. 3. col. 2.
asserens hanc Opinionem Communem esse.

¶ Vicifimo sexto ad huius constitutionis intellectum exa-
19 minanda est Iuriscons. responsio 7. in l. i. §. si parens. §. si a paren-
te quæ manu missi fuerit. Si parens, inquit Vlp. vel accepit pecuniam, ut
emanciparet, vel postea viui in eum filium quantum satis est contulit, ne va-
dicia eius inquietaret, exceptione doli repellitur. Ex hoc sane respon-
so apparet, iure civili etiam absque iuramento validam esse
pactionem inter patrem & filium, qua hereditati futura
renunciatur, quod maxime repugnat his, quæ in initio hu-
ius cap. tractauimus: & tamen gloss. hic in ver. lex ciuili. & in l.
pactum dotati. C. de collat. Barr. in v. C. de pact. & in l. stipulatio hoc
modo concepta. §. de verb. oblig. duos distinctos casus ad intelle-
ctum d. §. si parens. Primus quidem est, cum pater in præ-
mium aut pretium emancipationis pecuniam à filio acce-
pit. Et in hac specie existimant, patrem repelli ab heredi-
tate filij propter delictum hoc ab eo commissum, ex eo,

quod pecunia, pariam potestatem & emancipationem
venderit: quam rationem sequuntur Alexan. in d. l. stipu-
latio hoc modo concepta. Idem & las. col. 1. & 3. argue ibi Dec. in d.
l. pactum hoc modo conceptum. Opinio communis esse videtur, vt constat
ex his quæ ab eis adducuntur. Secundus casus constituitur,
quando pater accepit à filio eam quantitatem, quæ sibi po-
terat iure competere in bonis filij. Valet enim pactum,
quo pater renunciat futuræ filij hereditati, si recipiat eam
quantitatem, quæ iure legitime portionis eo tempore suf-
ficiens est. Et hæc est verâ & communis ratio decidendi
ad secundum illius §. partē: vt apparet ex Alex. & alijs in d. l.
pactum hoc modo concepta. Et in d. l. stipulatio hoc modo concepta. Vnde licet hæc
pactio inter patrem & filium pro hæreditate paterna minime
absque iuramento procederet, si quida. §. 1. C. de iussu. test.
& tradidi superius in initio huius capituli, tamen super hæ-
reditate filij optime procedit: quia nō ita debetur heredi-
tas filij patri, vt hereditas patris na filiorum. Nam & si pater, §. si
de iussu. test. notant in specie ista gloss. & Doct. hic, & in d. l.
pactum. ff. de ver. oblig. quæ probatur, non esse turpe, patrem pecuniam
accipere pro emancipatione filij. Etenim licet id turpe
non sit, iure tamen odiosum censetur: vt notat Alexan-
& Dec. in præcatali locu. Vnde minime, si ob istud odium ci-
uilibus lex id permisit, quod in priori parte d. §. si parens. res-
ponsum fuit. Quidam vero quorum partem tutatur Clau-
in d. l. stipulatio hoc modo concepta. in. 23. existimant ob effugien-
dam rationem dicit. l. vtrum. aliter esse intelligendum text. in
d. §. si parens. vt constituat vnum casum tantum, scilicet
quando pater accepit à filio portionem legitimam, & quæ
sibi poterat eo tempore competere ex bonis filij. Distin-
guitur tamen prior pars à posteriori ex eo quod in priori
parte proponitur, patrem tempore emancipationis à filio
portionem legitimam accepisse: in posteriori vero tracta-
tur, quod eam receperit post emancipationem: nec hic in-
tellectus alienus est à litera & sensu Iuriscons. atque ideo nō
omnino erit improbandus.

Hæc, quæ adduximus ad huius constitutionis interpre-
tationem sufficiant. Num & si potuissent singula longius
& exactius discutiri & examinari: breuem tamen ac apercam
eorum cognitionem, quod semper agere conabimur, &
& hæcenus efficere tentauimus, lecuti sumus: ne Lector
fastidiosus quodam, ac tor auctorum relegendorum cura solli-
citus, animum ab his obiter euoluendis, censuraque no-
tandis auertat.

F I N I S.

Dd 3

I N

IN BONIFACII OCTAVI CONSTITVTIONEM VLTIMAM,

QVÆ INCIPIT, ALMA MATER, SVB TIT. DE SENT.

Excommun. admodum breues commentarij: Doctore Didaci Couar-
ruuias à Leyua, Conſiliario Regio, auctore.

MULTI sunt, Lector candide, iuris vtriusque tractatus, quæ tamen se eo tempore, quo publico decreto Canones, & leges ad eos pertinentes in communem vtilitatem ad morum institutionem suere statuta, vsui maximo fuerint & vtilitati: nihilominus ob varios provinciarum mores, ob ita frequentem rerum vbique mutationem, sic in obliuionem & desuetudinē abiierunt, vt plane quisque oleum & operā perdidisse æquisimè iudicetur, si, quæ iam diu obſoleta sunt, conetur inuita ac renitente publica vtilitate, glossematīs & commentariis, labore quidem satis perditō, illustrare. Nec profecto negauerim plurima in antiquis legibus, & Canonibus passim legi & reperiri, quæ vel necessaria sint ad recentiorum legum integram, veramq; cognitionem, vel saltem admodū conducāt: vt quisque percipiat veteris Reipubl. statum, ad cuius speciem & formam oportebit quandoque & præsentē reformare. Verum illud mihi penitus animo infidet, hæc tractanda fore, omniāq; memoriæ repetenda, modo primitus de his serio agatur, quæ humanas actiones in rectam viā dirigerent, aut sane mores hominum instituere valeant, iuxta Christianam & Catholicam religionem: quod munus ad Theologiae Professores attinet: aut tandem, quæ ad iudiciales contentiones sedandas, easque iustitiæ tramite definiendas, contumaces animos in veram subiectionem inducendos, potissimum sint conducibilia. Hæc de causa quandoq; ipse conatus sum aliquot à me priuatim obseruata, prælo & typographis ea mente tradere, vt si quid inde Lector ad iuris intellectum, humanosq; actūs discernendos & diiudicandos adnotare posset, id ei commodo cederet, quod semper omniconatus sum præmeditatus. Tandem animaduertens inter alias iuris Pontificij sanctiones, passim illas præ manibus versari, quæ ad excommunicationis & interdicti materiam spectent, operam dedi, quo & Ecclesiasticis tribunalibus interim subseruirem, vt Constitutionem vltimam, de sentent. excommuni. lib. 6. quædam breui Relectione lectoribus exponerem, æquisimo animo iudicum, atque aliorum, qui huic professioni iuris Pontificij nomen dederint, censuram subiturus.

D I D A C I

COVARVVIASA LEYVA TOLETANI.

IN BONIFACII OCTAVI CONSTITUTIONEM,
QVÆ INCIPIT, ALMA MATER SVB TITVL. DE SENTENT.

Excommunicat. Lib. 6.

Commentary.

PRIORIS PARTIS INITIVM.

Definitio ac diuifio Excommunicationis.

S Y M M A R I A.

- 1 Excommunicatio in genere definitur traditque huius diuifio vigo, & significatio, & nunc seq.
- 2 Communio quid.
- 3 Communio inter Chrifti fideles triplex est.
- 4 Excommunicatio maior definitur.
- 5 Excommunicatio minor definitio exponitur.
- 6 Peccatum mortale est, & dicitur, excommunicatio.
- 7 Excommunicatio maior amplius nocet excommunicatio quæ ipsum peccatum mortale, propter quod excommunicatur.
- 8 Denotat illam error, quod peccatorum non sunt de ecclesia.
- 9 Excommunicatio non est tantum pœna externa, & non seq. aduersus Lutherum.
- 10 Prelati ecclesiæ habent iure diuino potestatem excommunicandi.
- 11 Excommunicatio quibus ex causis datur medicinalis.
- 12 Excommunicatio an sit ferenda, ubi versimiliter non est peccatorum penitentia, & satisfactione alatur.
- 13 Excommunicatio non est facienda ubi per eam peccator magis induratur quam laxatur.

De excommunicatione tractaturus, illud præfari minime in hac parte prætermittam, à periferiæ Theologiæ, & iuris Pontifici professoribus varie huius ecclesiæ censuræ definitionem exponi: sic sane, vt quandoque ac nequaquam minor excommunicationi aptari commodè possit, quandoque abique vlla distinctione vtrique, maiori, & minori excommunicationi omnino conueniat, quid vtraque efficere valeat sensum exponens. Quia in re ipse non improbo has doctissimorum virorum traditiones: eas etenim ad modum viles esse censeo ad huius rei integrum, ac perfectum examen, quod equidem apertissime cupiens explicare, in genere primum excommunicationis significationem, & vim, breui quadam definitione tradere non verebor, vt deinde facilius ac distinctius propoliti tractatus ambiguitatem effugiamus.

¶ Est igitur excommunicatio † separatio Christiani à communione Ecclesiæ. Nec enim hæc censure infidelibus conuenit: cum hi foris sint: nec à communione Ecclesiæ priuari possit qui ad eam nusquam admissus fuerit. cap. ad dissolendum de dispositione impub. sicut excommunicatus de homicidio. e. quod non. 32. q. 2. boanen. 5. vlt. ff. de adu. editio. l. nam. & sub conditione. ff. de iur. iur. & in hac specie testimonium est Apostoli 1. ad Corinth. cap. 5. quid enim inquit, mihi de his, qui foris sunt iudicare? Nonne de his, qui intus sunt vos iudicatis? cap. gaudemus de diuinit. opt. text. in cap. omnia Christiani. 11. q. 3. quod vero excommunicatio separatio à communione ecclesiæ multis constat, ex quibus manifestum sit. Primum etenim quod à Domino Iesu dictum est, Matth. cap. 18. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. id passim ab ecclesiæ Doctores ad excommunicationem referunt, vt iuxta eorum opinionem, quæ certissima est, is sit ethnicus & publicanus, qui à communione ecclesiæ segregatus exiit: sicut in eodem loco Chrysostomus scribit. Apud Paulum prima ad Thimotheum cap. 3. palam excommunicatio in hunc modum significatur, vt ea sit separatio à communione fidelium, ita inquit, quod si quis non obediens verbo nostro per epistolam, hunc notate, & non commisceamini cum illo, vt confundatur. Hoc ipsum pa-

lam constat ex his, quæ statim, & fere in tota hac priori huius relectionis parte tractabuntur, præsertim ab ipsamet dictionis origine. Communio † etenim dicitur quandam rebus, sermone vel beneficiis, ac iuribus societatem. Cicerone in oratione pro Cornelio Balbo: ita mihi maxime communionem beneficiorum, prætorum ciuitatis continere videtur. culus loci præteritis ideo meminimus, quod is optime conueniat communioni, quæ Christi fidelibus sacramentorum, sufragiorum ecclesiæ, & Christiani sermonis vere competit. Nam & societas communio dicitur apud Iuriconsultum in l. ex vero, ff. pro socia. Hinc verbum Communis est idem est, quod aliquem participem vel rerum, vel consiliorum aut sermonis iure communionis facere, cuius significationis adeo sunt obuia apud Latine lingue auctores testimonia, vt plane necesse non sit, ea nunc in medium adducere, sit etenim satis ex his, conceptum fuisse à catholicis verbum, Excommunicatio, id est, & communione separare, & expellere, & nomen, Excommunicatio: quod ab initio ecclesiæ segregationem ab ecclesiæ, & fidelium communionem, & consortio significat. Hoc verbo & nomine vii luere diuus Augustinus, & alij Ecclesiæ Catholicæ Doctores, passim quidem, quorum auctoritates hic referre omitam, quippe qui sæpissime sim inferius eorum vsus testimonio. In Canonibus Apostolorum Græce olim editis, sed statim in Latinam linguam traductis, passim probatur hæc significatio. Etenim quoties Græci canones vsui sermonis seruientes hoc vii luere verbo ἀποκη, quod latine est, segregare, quandoque ab interprete latino veteri, & ab ipso Gregorio Haloandro, traducitur excommunico: quandoque à communione priuo, à communione excludo, sæpe atque frequentissime ita canones contumacibus, & irreligiosis committuntur ἀποκη, & tamen vetus Latinus interpres, & ipse Haloander ita interpretatur, excommunicat: à communione priuetur, segregetur à communione, priuetur communionem. Ab eisdem canonicis, excommunicatus itidem Græco sermone dicitur ἀποκη, id est, segregatus, separatus & quandoque ἀποκη, id est, excommunicatus, à verbo Græco ἀποκη, communio, & priuatiua propositione, quasi ἀποκη sit excommunico. vnde apud Theodoretum libro 2. Historia Ecclesiæ, cap. 28. excommunicatio Græce dicitur ἀποκη. Hæc dicta sint de dictionis origine & significatione, quod certum sit, excommunicationem esse ab initio Catholicæ Ecclesiæ in hoc sensu acceptam, vt separationem à communione ecclesiæ significet. Nam & Tertullianus in libro de scriptis, aduersus hæreticos, de Marcione commemorans inquit: Post hunc discipulus ipsius emerit Marcio quidam nomine, Ponticus genere, Episcopi filius propter stuprum cuiusdam virginis ab ecclesiæ communicatione abiectus. Item graphic excommunicationem depinxit in Apologeto aduersus gentes cap. 39. de Christianis locutus. Corpus sumus de conscientia religionis, & discipline veritate, & specie fœdere. coimus in cœtum, & aggregationem, vt ad Deum quasi manu facta precationibus abiamus orantes. Et Paulo post inueniam, inquit, futuri iudicii prædictum est, si quis ita deliquit, vt à communicatione orationis, & conuentus, & omnis sancti commercii relegatur. Hæc Tertullianus.

¶ Verum illud est ad huius censuræ vim omnino præmittendum, vt sciamus, quia communione priuetur excommunicatio, triplicem esse in Ecclesiæ Catholica communionem fidelium. Prima est † communio interior: nempe per charitatem vniuentem Christi membra per fidem for-

matam capiti Christo, & reliquis eis membris: sic communio ista procedit à Charitate: quæ est animi affectio, qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum, secundum Augustinum in libro de doctrina Christiana cap. 22. Magister sententiarum lib. 3. dist. 27. & alii Thomæ & alios. eundem Thomæ 2. 2. quæst. 23. artic. 5. probaturque Ioan. cap. 4. Hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligit et fratrem suum: cap. in scripturis 2. quæst. 1. de hac vnione, quæ nexu charitatis in Deum indissolubilis fit, & omnes fideles, vt membra Christo Iesu capiti coniungit, meminit Paulus ad Romanos cap. 12. ita inquit, multi vnum corpus sumus in Christo. Idem Paulus 1. ad Corinthios cap. 12. & ad Ephesios c. 4. Eiusdem communionis mentionem fecit Psalmista, Psal. 118. particeps ego sum omnium timendum te. Est etenim hæc communio, vt constat, interior, seu intrinseca. Alia est communio extrinseca, quæ constituit in simul orando in ecclesia, in missarum celebrationibus, & diuinis officiis simul audiendis: atque in colloquio fidelium. Tertia communio media est, interior, inquam, partim, & exterior: quia omnes fideles particeps sumus communionum sacræ: quæ sunt in sacramento, cuius mentio fit in Symbolo: dum in eo dicitur: sanctorum communionem. Hæc distinctio triplicis communionis deducitur ab his, quæ tradidit Thomas & alii in 4. sententiarum dist. 18. quæ 2. Florentini part. 24. in princip. & Card. à Turre cremata in c. finitimus 11. q. art. 1. Sylvestri in verb. excommunicatio 1. in prin. Cæciliatus secundo tomus opusculorum in questione, de effectibus excommunicationis: & Cæcilius in verb. excommunicatio optima regia 1. tit. 9. part. 1. quibus præmissis facillimum erit, vim excommunicationis maioris & minoris, atque peccati mortalis satis distincte examinare.

4. Est enim 7 excommunicatio maior, separatio Christiani, non tantum à communione fidelium omnino extrinseca, sed & sacramentorum, ac communium suffragiorum ecclesiæ participatione. constat siquidem maiorem excommunicationem esse segregationem Christiani à communione Ecclesiæ: quatinus commune quid habet, cum minori excommunicatione & peccato mortali: atque ideo loco generis in hac definitione diximus, maiorem excommunicationem esse Christiani à communione ecclesiæ separationem. Cetera, quæ distinctioni apposta sunt, ad differentiam pertinent, quæ constituitur vere inter maiorem, minorem excommunicationem, & peccatum mortale: licet ipsam aptissime tradatur.

5. Excommunicatio 7 minor est separatio Christiani à sacramentorum ecclesiæ perceptione, quæ quidem definitio manifesta est, si consideremus minorem excommunicationem non priuare quem fidelium colloquio, nec exteriori omnino communioni, nec sacramentorum collatione, quæ à charitate procedit: sed tantum sacramentorum perceptione, text. elegans in c. si celebrat de clericis. excommunicatus, missæ ex quo aptissimum iuris est, quid differat excommunicationem maior ab excommunicatione minori.

6. Est & alia excommunicatio, impropre quidem, si exacte huius dictionis usum id iuxta obtinuisse in ecclesiâ Catholica animaduertamus, quo ad priuationem illarum communionum, quarum modo meminimus in maiori, & minori excommunicationibus. Hæc denique impropria excommunicatio, quæ tam grauilime ledit animam, 7 ad peccatum mortale pertinet, quod separat Christianum, & segregat ab interiori illa communione, quæ à charitate constat, & quia omnes fideles in Christo coniungitur, & vnum corpus efficiunt. Charitas etenim amittitur per peccatum mortale, quod probatur primo Ioannis c. 4. Deus Charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Nam quilibet actus peccati mortalis charitati contrarius est, cum illud sit proprium charitatis, quod Deus diligitur super omnia: quæ dilectio deficit, cum in ipso peccato mortali aduersus Dei præcepta. Sic Paulus ad Romanos. ca. 6. suspensio, inquit, peccati mortis est charitati aduersa: siquidem habent charitatem, habent vitam æternam, Ioan. cap. 1. qui diligit me, diligitur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei in seipsum. Igitur per mortale crimen charitas amittitur. Quibus sane constat per actum mortalis peccati charitatem amitti. nihil. 11. quæst. 3. cap. vnum orarium, 25. distinctiones, quod & diuus Thomas docet secundum quæst. 2. artic. 12. & Magister in 3. sententiarum dist. 13. hac autem communionem non priuat excommunicatio minor, nec adhuc maior: licet maior excommunicatio,

quæ nisi pro mortali crimine infligenda non est, priuationem huius communionis, & charitatis præmittat eo saltem tempore, quo quis excommunicatus iussu excommunicationis, quem admodum statim latius contabit ex his, quæ ad intellectum huius tractatus examinabuntur. Multa etenim sunt adnotanda, quæ partim deducuntur ex modo præmissis, partim maxime conducunt ad veram harum definitionum cognitionem.

7. Primum ex his iple colligo 7 excommunicationem 7 saltem maiorem præter damnum, quod grauilime intulit peccatum mortale excommunicatio, & alia multa damna eidem maximo cum dispendio inferre. Nam mortale crimen Christianum priuat charitate, qua coniungitur ecclesiæ, & alijs fidelibus in Christo Iesu. & vnum corpus efficiunt: hæc enim separatur, vt modo probauimus: & tamen adhuc per fidem, quam licet informem hic peccator retinet, ecclesiæ coniunctus est, & eius membrum adhuc dicitur, mysticoque corpori coniunctum adhæret, quia ratione fieri nequit, quin totum sit à Satanæ tormētis, calumnijs, & temptationibus, quos fit omnino extra ecclesiæ corpus manere: vt manet & excommunicatus, cum & si verque per fidem informem membrum ecclesiæ dicatur, & vere sit: atque peccator nondum est à communione ecclesiæ separatus: excommunicatus vero manente excommunicatione ab ecclesiæ communionem segregatus est: quomodo eius membrum per fidem existit. Obstant enim sequenti demoni, quo minorem habet potestatem in hunc peccatorem mortali culpa grauiatur, & charitate priuatur, orationes, & suffragia ecclesiæ, quorum aliquo modo particeps est, etiam si amissa charitate à consorcio corporis mystici fuerit segregatus, & effectus huius corporis membrum aridum: idem tamen corpori adhærent per fidem. Nam etiam si propter peccatum mortale ante excommunicationem peccator sit in demonis potestate, quippe qui sit demonis seruus effectus: tamen per excommunicationem maiorem in eo habet damnum potestatem, vt facilius illum torquere possit. Etenim ante excommunicationem, per peccatum mortale quæ charitate amissa: quæ ideo non est Christo viuaciter coniunctus: tamen ab eo non est omnino separatus: quoniam per fidem nonnullam habet vnionem: cuius ratione particeps est orationum communionem, quæ ab ecclesiâ sunt, ad hunc sane effectum vt eidem spiritus penitentia datur à Deo. Idcirco demon non tantam potestatem in peccatore habet, quod tum libere vexet, quoniam resistit à demoni virtus religionum membrorum, quibus est per fidem coniunctus. Apostoli excommunicatione destituitur excommunicatus hoc auxilio, & à corpore magis separatur, & sic demon potest facilius in eum intrare, & liberius quam antea torquere. Siquidem licet excommunicatus, adhuc fidem, informem tamen, retineat, & sic membrum hæc ratione ecclesiæ sit, nihilominus ab ipsius ecclesiæ consorcio quo ad suffragia & communionis ecclesiæ effectus effectus manet per excommunicationem segregatus, interim dum excommunicatus existit. Huius sane distinctionis est & in corpore humano exemplum elegans. Membra siquidem arida vitæ carere, tamen quia corpori per nervos, & pellem coniungitur, nonnulla fouetur corporis calore, cum membro peccator amissa charitate optime copatur: quippe qui licet membrum aridum sit, & vitæ expers, fouetur quidem aliquo totius corporis calore propter illam coniunctionem, qua corpori propter nervos, & pellem: id est, per fidem licet informem, adhæret. Quos. Thomas eleganter explicat 3. part. quæst. 8. art. 2. ad 2. excommunicatus vero hoc auxilio & calore destituitur à corpore magis, vt membrum abscessum, separatur. text. optimus in cap. quem admodum. 23. quæst. 7. ex Augustino in Epistola 50. ad Bonifacium: licet in vulgaris Decretorum codicibus inscriptum sit hoc apud ex Augustino ad Vincentium. Peccatores etenim non tantum occultis, sed & manifestis in ecclesiâ sunt, vt eius membra sicuti docet Augustinus in Epistola ad donatistas: & de fide ad Petrum c. 4. Autque damnatu eo tempore error Donatarum 7 asseuerantium, manifestos peccatores non pertinere ad ecclesiam, necesse inera eam. Sunt etenim, vt constat, peccatores etiam manifesti, membra ecclesiæ. Quod item probat multis auctoritatibus Alonius à Calro de hæresibus, in verbis, ecclesiæ, & Ioan. Driedo lib. 4. de dogmatibus ecclesiæ, & eius parte 2. quo in loco effectum ultimæ excommunicationis etiam

Quarta, inferitur ex his excommunicationem maiorem, aliquem habere effectum, etiam quoad interiora anime, quem non habet peccatum mortale. Quod palam est si consideremus, quid dicta fuerit prima, & secunda illationibus. Nam quod excommunicatio quoad exteriores poenas multa

multa inducat, & operetur, quæ peccatum mortale minime inflixerit, traderet inferius in ea illatione, quæ præcipuos excommunicationis effectus continet. Quo in loco euidenter ostendit illationem istam iure diuino & humano verissimam fore: Atque omnia ista intelligenda sunt de excommunicatione iuste a placatis Ecclesiæ lata de iniusta enim latius, quod tenendum, sic in hac relectione tradere conabimur.

Quinto, hinc patet, falsam omnino esse gloss. in cap. quædamque. 2. quæst. 1. quæ asserit, excommunicationem quo ad Deum nihil operari, & nullum effectum habere: sed quod Ecclesiæ militanti, dixit eam gloss. singul. ex Ab. in c. dicitur, de appellat. etenim hæc assertio à Catholica veritate plane aliena est. Nam excommunicatio ista, non tantum effectum habet quo ad Ecclesiæ, & extrinsecas pœnas, sed etiam quoad Deum, & quo ad interiore penam, quod satis probatum est in præcedentibus, quæ adducta fuere aduersus Lutherum, & alios. Sunt etenim quædam bona spiritualia, quibus excommunicatio neminem priuare queat: nempe fides, spes, & charitas. Siquidem hic nemo per excommunicationem priuatur, at præter hæc sunt alia, quæ non parum ipsis peccatoribus inter iustos con morantibus opitulentur, à quibus nimirum segregat excommunicatio: multique non corporalibus modo, verum etiam spiritualibus incommodis afficit, ut superius diximus.

Sexto, eadem radice necessario expendenda erit responsio Romani Pontificis in cap. 1. de sententia excommunicat. illo libro, ubi scribit, excommunicationem ÷ medicinalis esse, non mortalem à quo Lutherus omnia tentans euertere argumentatur, excommunicationem non priuare quem bonis spiritualibus, nec communibus suffragiis Ecclesiæ: cum aliqui, si his priuaret, mortalis esset, non medicinalis. Igitur ad extirpandam prauam istam argumentationem, oportet expendere, quæ ratione excommunicatio sit medicinalis. Est etenim, & dicitur excommunicatio medicinalis ex fine, quia eius finis est peccati peccatorum, morbo peccati laboranti: ordinatur siquidem in hunc finem, quod excommunicatio resipiscat, peniteat, ac satisficiat Ecclesiæ, quæ propria contumacia iniuria afficit: nam & excommunicatio pluribus nocumens, & spiritualibus incommodis quemquam afficit, nihil tamen refert, ne dicatur medicinalis. Nam vt ea, quæ purgant corpus, tamen multis aliquo modo damnis ipsum afficiant, merita tamen dicuntur: sic pari modo quod obstat, quo minus animæ salutari medicamen dicatur, quod ad salutem eius finalem exhibetur: quanquam interea spiritualibus nocumens non nihil inferat: magno namque animæ commodum cedit ipsum spirituale damnum, si per id ex morte possit vitam reuocari. Erit namque excommunicatio medicinalis, si eam excommunicatus non contempserit, sed potius confusionem suam respiciens emendet, quæ male prius egerat. Sic plurimum Theodosio Imperatori profuit excommunicatio, cuius mentio fit, in cap. cum apud Theodosianum. 11. q. 3. cuiusque nos meminimus lib. 2. Variarum resolutionum. cap. 8. num. 11. Hinc vero esse finem excommunicationis, constat ex Paulo 1. ad Timotheum. 1. tradidit, inquit, eos Satane, vt dedant non blasphemare. ex eodem 1. ad Corinthios. cap. 5. iudicauit eum tradere Satane in interitum carnis, vt spiritus eius saluus sit in die domini. Excommunicatus equidem videns se ipsum ita grauati, & epprimi à demone, & ab omni consorcio fidelium alienum esse, resipiscit forsan. ita sane scribit Origenes in lib. Iudici. De Ecclesiæ per sacerdotem pellitur, vt notatus ab omnibus erubescat: & conuersio eueniat ei illud, quod sequitur, vt spiritus saluus fiat in die Domini. cap. audi denique. 11. quæst. 3. text. optimus in cap. corrigimus. 24. q. 3. Felix etenim dicitur illa necessitas, quæ nos ad meliora perducit. Quod si excommunicatio contemns excommunicationem penitere negligat, ac eius cor fuerit induratum, excommunicatio ei erit lethalis, non medicinalis, & tamen adhuc dicitur medicinalis pena, quia erit excommunicatio medicinalis reliquis Ecclesiæ membris, & per eam consilium incolumitatis totius relique communis. Num enim pecus mortuum omne pecus iniunct, atque id pecus morbo infectum rescindendum est, & sequendum, ne reliquis contrahat suo infectio oues. Nec ex ea causa pastor iudicatur crudelis, sed pius: imo crudelis esset & ignauus, si pecus morbo infectum à grege mini se segregaret. Sic sane Diuus Ambrosius super Psalm. 11. 8. de excommunicatione lo-

quens, inquit, recte ergo & sacerdos vltimus, ne latius ferpat, à toto corpore Ecclesiæ, quasi honus medicus debet abscindere, & proderet virus criminis, quod latet. Itē Ambrosius lib. 2. de offici. cap. 27. cum dolore amputat, etiam que potuit pars corporis, & diu tractat, ut potest sanari medicamentis si non potest, tunc à medico bono abscinditur: sic episcopi affectus bonus est, vt optet sanare infirmos, serpenti auferre vlcera, adutere aliqua, non abscindere, poltremo, quod sanari non potest, cum dolore abscindere, hæc tenet Ambrosius, & Gratianus item in dist. cap. corrigimus. 24. quæst. 3. citat diu Augustinum in hæc verba: *Posteriori tenet necessitas habet, ne per plures serpens diti contagia, ferreare ab omnibus sanis morbidum, ab illo cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandum.* Idem Gratianus ea quaestione vitur Hieronymi testimonio in cap. rescedendo, in hunc modum scribens: *Rescedendo sunt putrida carnes, & scabiosa cuncta à caulis repellenda, vt tota domus, massa, corpus, & peccata ardeant, corrumpantur, putrescant, & intereat.* [His Vlpianus suffragatur in l. conuicti. ff. offic. pref. Quibus equidem authoritatibus ratio constat, quare excommunicatio medicinalis est, & vere medicinalis dicitur. Imo & relique pœna in Republica tantum aduersus facinorosos, si ipsius communis utilitati consideremus, medicinales sunt, non ipsi, cum imponuntur, sed alii, qui puniunt exemplo terrent delinquentes minime audent. Clemens. 1. de offic. ordin. cap. interfecti. eodem tituli. cap. ad liberandum de iude. cap. 2. de calumniam. cap. quæst. 7. idque eleganter adnotauit D. Thomast. 2. quæst. 87. art. 7. sunt & ad idem pulchra Aristotelis verba lib. 2. Ethic. cap. 3. omnem actionem, inquit, sequitur vel voluptas, vel dolor: idcirco virtus circa voluptates, & dolores versatur: indicant id punitiones, quæ per dolores adhibentur: funt enim meditationes quadam: ac meditationes per contraria fieri consueverunt. Hæc Aristoteles. idem Plato Dialog. 5. de legibus. & idem in Gorgia & in protagora. Ioann. item Stobæ. sermo 42. Vnde colligitur manifeste, pœnas qualibet esse Republicæ & cōmunitatis, cuiusque membris in hoc medicinas, quod homines earum timore abstinere à criminibus committendis: quod maxime apparet experimento: cū omnibus bene institutis cōmunitatibus potissima pars publici magistratus in hoc versetur, vt delicta iustis puniantur pœnis: aliqui libera daretur delinquentibus licentia, ne tuta esset inter improbos innocentia. cap. facit iura leges. 4. distindio. Sed & mors ipsa ab ipsis, qui primum confiterentur, non vt malum fontibus impositum est, sed tanquam præsidium, & loco medicamentum pro illis, qui malitia abfolui, & liberari nequeunt, vt hoc saltem modo, quoniam aliter fieri non potest, in præsentia liberati malitiae vinculum effugiant: sicut ex Eusebio tradit Ioann. Stobæ. sermo. 44.

Hinc par est, vt expendamus, an verum sit, quod plerique ex nostris adnotant, præsertim Ioan. Andr. & Domin. in cap. Romana. ibi notat, Iason. in l. quod iussit. ff. de re iudic. num. 41. Ioannes Lupinus cap. per rescat. §. 18. num. 14. affuerant iudicem non debere ferre sententiam ÷ excommunicationis in eum, quem scit, aut verissimiliter suspicatur minime propter eam penitentiam adurum, & ab illa contumacia cessaturum Catholica resipiscit. Etenim hæc sententia falsa est: sicuti apparet ex his, quæ modo notauimus. Nam excommunicatio non est eo tantum medicinalis, quod medela inferat ipsi contumaci, & peccatori, sed quia adhuc reliquis Ecclesiæ membris medetur. Denique hoc auctorum sententia tunc erit attendenda, cum iudex viderit, excommunicationem minime utilitatem ÷ ipsi excommunicando allaturam: imo suspicetur magis induratum cori per se de excommunicationem: tunc etenim poterit supersedere huic censuræ: quemadmodum colligitur ex cap. prodest. & cap. 23. quæst. 5. blandis enim tunc verbis est alliciendus peccator, vt Ecclesiæ audiat, non asperis irritandus, vt magis contumax efficiatur. Atque ita hæc questio nem abfoluenda esse censent Abb. in cap. ab excommunicato de rescript. Felinus cap. Apostolica. colum. 4. & de exceptis. Thomast. 4. distindio. 18. art. vltim. sub quæst. 2. Excommunicatio erat & olim vestigium quoddam apud Gentiles, cuius & nos meminimus lib. 1. variar. rescript. cap. 18. num. 5. tradiditque Thiraquell. lib. 1. de retract. §. 1. gloss. g. num. 275. sed & apud Sophoclem Oedipus in Tyranno: Homicidæ, qui Regem Lium occiderat, comminatur exilium à Thebarum imperio, edixitque, ne quis eum ad familiæ colloquium, sacra admitteret. Sed & apud Platonem lib. 9. c. 10. de legibus.

legibus multa continet ledor excommunicationis vestigia, quæ illuc etiam adnotat Ficusus.

§. PRIMVS.

De communione cum excommunicatis.

S Y M M A R I A.

- 1 Communio cum excommunicatis prohibita est iure non tantum humanum, sed etiam diuinum.
- 2 Romanus Pontifex, non potest dispensare, aut permittere, quod communice-
tur cum excommunicato, 2° m. 7.
- 3 Papa in aliquo interpretatur, non autem tollere vel mutare potest.
- 4 Romanus Pontifex, non potest licite abique peccato communicare cum excommunicato.
- 5 Pontifex, non tenetur feruor elige; humanus, vel sit ab eis solutus.
- 6 Papa, non tenetur feruor in anno confiteri.
- 7 Confessio sacramentalis, est ad salutem necessaria, in rebus diuino inflata.
- 8 Quibus ordinibus iure diuino tenetur, qui omnia confiteri: proferunt an
in tempore, qui sumere: cultu Eucharistiam.
- 9 Martinus pontifex licite communicare cum excommunicato.
- 10 Contra iustitiam cum excommunicato, validus est.
- 11 Communio cum excommunicato ad eius spirituales salutem iure per-
mittitur.

Septimo loco, vt eandem excommunicationis definitio-
nem amplius aperiamus, & quot inferat hæc à commu-
nitione Ecclesiæ legregatio nocuementa explicemus, deduci-
tur à proxime notatis, excommunicatum vitandum fore
ab alijs fidelibus, nec ei communicandum esse, hoc pro-
bat multis, præsertim Matt. cap. 18. Si Ecclesiâ non audie-
rit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Prima item ad
Corinth. cap. 5. Si, inquit Paulus, qui frater nominatur inter
vos, est fornicator, aut avarus, aut idolis feruens, aut male-
dixit, aut ebriolus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum
sumite, & rursum ad Thym. 2. cap. 3. dixit: quod si quis non
obedierit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & non
commisceamini cum illo, vt confundatur, & item 1. cap. 1.
ita admonet: si quis venit ad vos, & hæc doctrinam nō af-
fert, nolite recipere eum in domum, nec eue ei dixeritis:
quoniam dixeritis illi, eum inquit in eius operibus ma-
lignis. Ecce prædixi vobis, vt in die domini non confundamini.
Ex quibus patet, non esse communicandum cum ex-
communicato, nec hospitalitati, nec familiari colloquio,
hoc ipsum admonet Calixtus Papa & Martyr in epistola
ad omnes Galliarum episcopos: dicens: excommunicatos
quoque à sacerdotibus nullus recipiat ante vtriusque partis
fultâ examinatione, nec cum eis in oratione, aut cibo, aut
potu, aut cōculo communicet, nec eue eis dicat quia quicun-
que in his, vel in alijs prohibitis scienter excommunicatis
communicauerit, iuxta Apostolorum institutionem, & ipse
similiter excommunicationi subiacet. Hactenus Calixtus
cuius Gratianus meminit in c. excommunicatos. 11. quæst.
3. idem fere tradit text. in cap. super hoc tit. cap. 2. de exceptis. quibus
in locis prohibetur communicatio cum excommunicatis in
oratione, osculo, locutione, & cibo ac potu. est & ad hoc
Chrysostomus text. in cap. ad mensam. 11. quæst. 3. qua in
questione Gratianus ipse plures tradit auctoritates. Quibus
communio cum excommunicatis prohibetur. Quibus ac-
cedit Regia lex 34. tit. 9. par. 1.

Hinc deducitur, communionem cum excommunicatis
prohibitam esse iure diuino legibus Evangelicæ. Id patet ex
d. c. Math. 18. & ex alijs Pauli, ac Ioannis Apostolorum locis.
Hanc opinionem tenet Chomaz in Pragm. sanctio. tituli. de
excommunicato. non cuiuslibet. Felinus post alios in cap. nulli
de sentent. excomm. & Theologi, qui nãtr etate aduersus
Lutherum scripserunt. Illud tamen est hac re obseruandũ
lege Evangelicæ prohiberi communionem cum excom-
municatis in his que ad diuina pertinent in alijs autẽ pro-
hiberi lege humana. Et enim in Evangelio illa commu-
nicatio prohibetur, quæ vere & proprie Christianorum est,
& spiritualia recipit, & sic illa, quæ circa diuina contingit
auctor Thoma in additionibus ad tertiam partem, quæst.
23. artic. 3. igitur communicatio in diuinis est cum excom-
municato prohibita lege Evangelicæ, non in alijs: sicut
Ioannes Maior in 4. dist. 18. quæst. 4. & Driedo in lib. de libert.
Christiani. pag. 137. Huc pertinent multa, quæ in præcatis
paulo ante loca frequentissime à viris sanctitate & doctrina
celebratissimis traduntur.

Vnde solet à nostris in cap. nulli. eodem tituli. disputari posse
ne aliquis privilegio Romani Pontificis habere ius com-

municandi cum excommunicatis? & tandem Panor. post
alios in dist. cap. nulli. in ea est sententia, vt opinetur, non pos-
se Romanum Pontificem sine causa alicui per privile-
gium permittere, quod communicet cum excommuni-
catis maiori excommunicatione. Idque affuerat authorita-
te text. in d. cap. nulli. & in cap. 3. excommunicato. de prou.
quibus minime probatur hæc assertio. Nam inibi tantum
constat, monachos, & alios vicinque exemptos, & priu-
legia generalia habentes, teneri ad euitandum excommuni-
catis, quia priuilegium generale exemptionis à iurisdic-
tione episcoporum, non tendit in hoc, vt teneantur habere
hoc privilegium vitare excommunicatos, ab ipsius epis-
copis, & Ecclesiarum prælati. Vnde non omnino probatur
communis conclusio in dictis locis.

Qua ratione ipse distinguerem in hac questione. Etenim
aut agimus de communicatione in diuinis: & opinor,
non posse Papam dispensare, nec cuiquam permittere, quod
communicet cum excommunicato maiori excommuni-
catione. Nam licet posset summus Pontifex ius diuinum
interpretari, profecto illud non poterit quacunque ex cau-
sa tollere, nec per dispensationem, nec per privilegium:
sicut iam admonuimus non semel, sed præsertim in Epi-
stola ad quartum librum decretal. 2. par. cap. 6. §. numer. 2. sic
sane nec vlla ex causa dispensatio in hoc iustificabitur: li-
cet interpretatio possit vni, & effectum habere, maxime
ex auctoritate Romani Pontificis, qui tamen legem diui-
nam tollere non potest. cap. inferior. de maior. & obediens.
Et hæc quidem in hunc sensum accipienda sunt, vt ex pri-
uilegio Romani Pontificis minime peccati culpam effu-
giat, qui in diuinis cum communicat cum excommunicato ma-
iori excommunicatione: tamen huius privilegii causa im-
munis sit à pena iure positio statuta contra communica-
tiones cum excommunicatis: nempe minori excommunicatione
quæ minor excommunicatio iure humano infligitur
communicantibus cum excommunicatis: quod Felix
sensit in d. cap. nulli. & comprobari poterit ex his, quæ
nos tradidimus in Reg. Peccatorum de regul. iur. 2. par. §. numer. 9.

His accedit adnotatio gl. in cap. summus. §. dist. 1. c. in d. c.
nulli. ubi Panor. & alij ex colligunt, Romanum Pontificem
communicantem cum excommunicato, non incidere in
excommunicationem minorem. Etenim id non
alia ratione procedit, quam quod excommunicatio minor
que communicantibus cum excommunicatis inducitur,
pena sit iuris humani, & positum. Nec refert hunc effe-
ctum, quod Papa communicauerit cum excommunicato
in diuinis, vel in profanis, & alijs humanis colloquiis:
licet nec ipse Papa valeat à peccato excusari, si abique iusta
causa cum excommunicato vicinque communicauerit:
quemadmodum sensit gl. in d. c. nulli. Panor. in c. cum de
rebus hoc tit. & Syluest. verb. excommunicatos. c. v. primum. dicitur.
Nam si Romanus Pontifex communicet cum excommuni-
cato in diuinis, peccabit, quia ex communicatio est lege
diuina prohibita: quod si hæc communicatio in humanis
contigerit abique causa, quidam forsitan opinabuntur, ipsum
Papam non peccare, ex eo, quod legi positum minime sub-
iaciat, text. 1. principi. ff. de legibus. cap. propositum de conce. præbend. l.
omnium. C. de testam. Nos contrarium sententiam veriorẽ esse
arbitramur: quæ ratio potissimum adstruit & compro-
bat, quod licet princeps summus agens contra ipsius le-
gem, & humanam principum constitutionem, nequaquam
reus sit illius humanæ legis violationi: quippe qui non te-
neatur ipsius legis humane viginti coadiuui, vt obiter hac vi-
ditiõne, nec ratione humani præcepti: tenetur tamen
quodam direxiõne, & quæ principem ratione ad rectum di-
rigit humanæ constitutioni, etiam à seipso late. Ipsi-
sum mittere, quod probatur in d. digna res. C. de legib. c. 1. infirm.
§. dist. 1. Ratio siquidem naturalis dicitur, principem legem
illam seruare debere, quam in tulerit, cap. omnes de consti-
tut. Qua ratione quo ad Dei iudicium princeps non est ab-
solutus à lege, quod ipse vult, quoad vim direxiõne, quæ
principem in id dirigit, quod facere tenetur: denique tur-
pe apud Principem, Reipublicæ caput, est, quod non conue-
niat eius communitati. Idcirco probatissimũ hoc esse
firmarunt Diuus Thom. 1. 2. quæst. 96. artic. 5. & ibi optime
Caietan. Felin. num. 24. & Deci. num. 14. in cap. 1. de constit. For-
tun. in l. 1. num. 11. ff. de post. Ludouic. Gomez. in regul. de infirmis
infirmis. quæst. 1. column. 2. quibus suffragatur textus in cap. iustitia
de in cap. vlt. m. 25. quæst. 1. sunt & ad idem quam plura testimo-

nia, ex sacris præsertim libris. Etenim *Matthæi cap. 23.* Christus Iesus Phariseas exprobat, quod onera graui alijs imponat, ipsi vero nec digito velint ea mouere. Huc pertinet Canonis sententia: Patre legem, quam tuleris. Illud item quod Plano decet de legibus *dialogo 4.* interim enim, inquit, paratum exitium illi ciuitati video, in qua non lex magistratibus, sed legi magistratus præfuit salutem vero illi, ubi lex seruientibus magistratibus dominatur. Idem refert Ioannes Stobæus *sermone 42. ad Romanos. 2.* diuus Paulus statim hanc conclusionem confirmat: Propter quod inexcusabiles es homo omnis qui iudicas. In quo enim alterum iudicas, teipsum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas exitimas autem hoc homo, qui iudicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugis iudicium Dei? Hæc & alia ad hanc rem inibi Apostolus docet, vnde Nathan Propheta, quo maiore David Regē pudore suffunderet, ista ipsum de aliena persona lata sententia condemnauit. *Regum. cap. 12.* sic noīter Bald. in *significat. in l. 2. C. de fruct. & aqua. scrib.* Principem esse animal rationale, pollicum, & mortale: atque idem, licet solus legibus sit, non tamen à dictamine rationis, quod multis in locis *vt memorabilia dictum commendatur.* Id præ ceteris à Curcio *consil. 63. calu. 2.*

6 Vnde & illa solet discuti questio, an teneatur Romanus Pontifex omnino semel saltem in anno confiteri propria peccata sacerdoti: quomodo teneatur, ac tradidere gloss. in *cap. sane. de offic. delegat. ubi* Dec. in *fine gloss. in cap. memo. 9. quest. 3.* Dominic. in *cap. insum. 9. dist. 10.* Ioan. And. in *cap. omnis viri usque de penitent. & remiss. idem & Panorm. num. 12. in cap. significasti de foro tempore. Felin. in d. cap. sane. idem in c. 1. de consue. 4. saltem. Syluest. in *verb. confessio. 2. q. 6.* Theologi in *4. dist. dist. 17.* Martinus Azpilcueta in *princip. de penit. dist. 5. num. 32. & inc. placuit. de penitent. sum. 6. num. 15.* ex quibus illa constat resolutio, summū Pontificem teneri ad hanc confessionem, quæ sacerdotibus secrete fit, in omnibus illis casibus, quibus à iure diuino est instituta: & præcepta: tametsi minime teneatur præcisè semel in anno confiteri iuxta præceptum humane constitutionis in *4. c. omnis viri usque.* Non enim tenebitur ad hanc confessionem ipse Papa quolibet anno secundum receptiorem sententiam eorū, qui paulo ante sunt à se nominati citati. quorum quidem opinio in hunc sensum mihi placet, vt ratione præcepti humani, ex eius vi cogente, non teneatur summus Pontifex semel in anno præcisè confiteri: opinio tamen cum omnino ad hanc teneri confessionem tempore statuto in *d. c. omnis. ex vi illius Canonis directio, ratione sane naturali, quæ docet principem legibus etiam humanis subditum esse. Nec dubitarem ipse in specie grauiate huius rei summum Ecclesiæ præfulem mortali culpa notandum fore, si saltem semel in anno minime propria peccata mortalia sacerdoti confessus fuerit. Sensit hanc opinionem Dec. in d. cap. sane. ad finem de offic. delegat. cuius sane conclusionis ratione obiter hoc in aliquot conclusionibus exponam, quo facilius lector intelligat, quid sit vere in hac questione respondendum.**

Prima conclusio: Confessio exterior, quæ omnium peccatorum mortalium sacerdoti secrete fit, necessaria est ad salutem ex Christi institutione. Hæc probatur *Ioan. 10.* Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctū: quorum remiseritis peccata, remittentur eis: quorum retinueritis, retenta sunt: *Matth. c. 16.* Tibi dabo clauis regni cælorum: & quodcuque solueris super terrā, erit solutum & in cælis. Etenim si à Christo Iesu sacerdotibus acceptum potestatem remittendi peccata, & ab eo sunt constituti iudices ad remittenda peccata, consequitur lumine quidem naturali, non posse hoc iudicium exerceri per eos absque cognitione peccatorum: ignorabit plane sacerdos, an debeat remittere peccata, an retinere, nisi eadem ei fuerint manifestata. Item & *Iacob. cap. 5.* confitemini alterutrum peccata vestra. ex quibus hæc est Catholica conclusio: atque ita definitum extat aduersus hæreticos in concilio Constantinensi: quo loco damnantur errores VViclef. & in concilio Florentino sub Eugenio quarto, atque idem in Tridentino, *sessio. 6. cap. 14.* Huiusque confessionis sacramentalis, & quæ sacerdotibus fit, meminit Origenes, Basilii, Dionysii, & alij Ecclesiæ Catholici Doctores, quorum auctoritates tradidit contra Lutherum Rosensis, *artic. 8. & 9.* *Requiem in Enchiridio cap. 8.* Idem in *Humilis 41. de sacramento.* Alfonso à Castro de hæresi in *verb. confessio.* Albertus Pighius in *controuersia 9. cap. de peccatorum confessione & lib. 2. de ecclesiastica;*

Hierarchia. cap. 7. & 8. Ioan. Arboreus *lib. 3. Theosophia. cap. 21.* & compendium concertationum contra Lutherum, *artic. 15.* Concilium Colonienſe *titul. de confessione.* Andreas à Vega in concilio Tridentino defensione *lib. 13. cap. 27.* eandem conclusionem probant diuus Thomas *3. part. quest. 84. art. 5. & quest. 65. artic. 4.* & alij in *4. sentent. dist. 17.* Adrian. in *4. sentent. in tractat. de confessione. in princip. & Martinus à Cano. in Repletucta in princip. de penitentia. dist. 5.* Melchior à Cano. in *Repletucta de penitentia. part. 1. q. 5.* vt hinc plane videas in maximū incidisse errorem gloss. in *summa de penitentia. dist. 5.* quæ ex nostris plerique secuti sunt, maxime Panorm. in *d. cap. omnis viri usque. num. 18.* ex ea afferentes, confessionem sacramentalem, quæ sacerdotibus fit, iure humano institutam esse: quod & Lutherani ausi sunt asseuerare: & quidam alij ex antiquis hæreticis, Catholica Ecclesiæ hostibus.

Conclusio secunda: Confessio hæc sacramentalis, ita à Christo instituta est, vt nullum ei tempus certum definitur: sed id Ecclesiæ sit definitioni relictiū. Patet hæc assertio: cum ex solo iure diuino non possit percipi, per quo tempore præceptum istud de confessione nos obliget, tunc vero obligat, cum Ecclesiæ definerit. Etenim dici vere non poterit, iure diuino teneri cum ad confessionem illam exteriori statim cum peccata commiseret mortalia, vel eorum memoria occurrerit non equidem teneri, sed tantum tempore iure diuino, vel humano definito, secundum Thom. & omnes in *4. sentent. dist. 17. q. 3. art. 1. q. 4.* falluntur itē qui existimant, confessionem iure diuino, tantum semel in vita faciendam esse: cum impossibile fit semel in vita de omnibus peccatis confiteri propter obliuionem hominibus faciem: idcirco integritas confessionis plurimum frandaretur, cuius illud est proprium, quod omnia peccata mortalia quis confiteatur? Hæc denique certa sunt, licet Innoc. in *d. cap. omnis viri usque & Archid. in c. n. de penitent. dist. 13.* tenuerint, obligari homines ad statim cōfiteūdū.

Tertio cōclusio: Iure diuino tenetur quis ad mortalia confessionem in periculo mortis, hæc est communis omnium Theologorum sententia in *dist. 17. dist. 2.* & Hadrian. in *tractat. de confessione. §. 3.* Syluest. in *verb. confessio. 1. quest. 3. text. optimus in cap. cum infirmus de penitent. & remiss. quatin* re oportet aduertere ad hunc effectum, periculum mortis tunc veredici, quoties frequenter solet mors contingere, & probabilis suspicione tunc iure arbitrio viri prudentis cōmittendum est. Nam probabilis, & in illa mortis suspicio propter periculum admodum frequens, hanc obligationem exactione iuris diuini constituit vt Palud. in *d. dist. 17. lib. Ioan. Maior. quest. 3.* explicauerunt. Vrget siquidem eo tempore necessitas expurgandi animā à morbo spiritutali, ne eo contaminata exeat à corpore in æternam damnationem.

Quarta conclusio: Iure diuino tenetur quis mortalia peccata sacerdoti confiteri eo tempore, quo velit Eucharistie Sacramentum adimplere, nec sufficit ad hoc vera contritio cordis. Hæc constat testimonio Pauli ad *Corinth. 1. cap. 11.* Nam cum is dixerat: Protrahe autem corpus hominis, & sic de pane illo edat: subiungit: Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, quibus verbis expressit, illum indigne manducare, qui prius non se probauerit, atque discussit. Hanc vero discussionem fieri debere per confessionem istam exteriori, quæ sacerdotibus fit, multis ostenditur, & primo auctoritate consuetudinis vniuersalis, quæ ab exordio Ecclesiæ Catholica ita seruitur. Nam & hæc sufficiens exhibet testimonium, auctore diuo Augustino libro *4. de baptismo aduersus Donatistas. cap. 23.* si quisquam inquit, in hac re auctoritatem diuinam querat, quod vniuersa tenet Ecclesiā, nec Concilii institutum, sed semper retentum est, non nisi Apostolica auctoritate traditum, rectissime traditur. Hanc autem consuetudinem ab initio Ecclesiæ seruatum fuisse, testis est Sozomenus libro *9. histor. imp. cap. 35.* Item diuus Augustinus hanc conclusionem probat in Epistola ad Comitem Iulianum de salutariis documentis. *cap. 33.* Quando, inquit, corpus Christi accipere debemus, & antea ad confessionem debemus recurrere: si peccata abnoxia in nobis senserimus: ne cū Iuda proditore diabolum intra nos celantes percamus. Hæc & alia ad hanc rem inibi, quæ maxime huic seruauit disputationi. Auctor itidem libri de ecclesiasticis dogmatibus fidei fuerit Augustinus, siue Gennadius, *cap. 53.* quem mortalia inquit, crimina post baptismum commissa prenuunt, hortor prius sacerdotis iudicio

cio reconciliatum cōmunioni societati. si vult nō ad iudiciū & condemnationē sui eucharistiā percipere. Cyprianus Martyr beatissimū manifeste huius sententię auctor est in *serm. 5. de lapsi vbi* Eucharistiā communionem adfimi abique preuia peccatorum exomologesi, & sacramentali confessione, reuerenter appellat contra Domini, ac Dei legem, & contra Evangelij vigorem. Idem Cyprianus in *epist. 1. 8. c. 14. 3. lib. hoc ipsum* allucrat. Leo deinde Papa in *epistola 69. ad Theodorum Episcopum Forouliensem, cap. multiplex de penitentia diffinit. 1.* Mediator, inquit, Dei & hominum hanc propitiis Ecclesię tradidit potestatem, vt consentientibus penitentia satisfactioem darent, & eadem salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum perennem reconciliationis admitteret. Hanc præterea necessitatem confitendi peccata mortalia ad Eucharistię sacramentum percipiendū, præmittit text. in *dict. cap. omnia vniuersę fœm. de penitentia*, dum ex eo obligat semel in anno ad confitendum peccata, quod semel eisdem in anno Pasche tempore ad Eucharistię functionem Catholicos obligauerit. Quia argumentatione diuus Thomas vitur in lococitant citando, tametsi certius, ac verius sit, oportere ante Eucharistię confiteri, quotiescunque illam est homo percipitur, non tamen ex illo præcepto concilij Lateranensis in *dict. cap. omnia* sed ex lege diuinā, siue in Pascha, siue quocunque alio tempore Eucharistiā sumenda sit. Nec tamen in illo *cap. omnia*. Innocent. III. etiam si limitasse videatur præceptum cōmunionis ad paschale tempus, non item præceptum confessionis ad id tempus restrinxit. Igitur duo præcepta continentur separatim, præceptum quidem de semel in anno confitendo ad nullum certum tempus restrictum, præceptum item de adsumenda semel in anno Eucharistiā ad tempus certum, id est, Paschale limitatum, quod explicat eleganter Melchior à Cano Salmanticensis in *Relict. de penit. 3. part. fere ad finem*, ex hoc deducens, non teneri, quem præcise ad confessionem illam tempore Paschæ. Iam iustitice, vt satisfaciatur præcepto de confessione, quod qualibet anni parte confessus fuerit peccata propria, modo tempore sumende Eucharistię, si quod mortale crimen commisit post confessionem, illud confiteatur. idem not. Ioan. Maior de *4. sent. dist. 17. quæst. 2. col. pr.* est sane facta expressio in concilio Coloniensi *in de confessione cap. generali*.

Eandem opinionem, quod iure diuino sit necessaria confessio sacramentalis eo tempore, quo sumenda est Eucharistiā, tenent Hugo de S. Victore in *lib. de ecclesiasticis potest. ligandi, atque solvendi*, Gabriel in *canone miss. lib. 7. Thom. in 4. sent. dist. 17. quæst. 3. artic. 1. quæst. 4. & ibi Palud. Maior. quæst. 1. & alij frequentissime glossis in *cap. de homine de celebr. miss. Syluest. in verbo, confess. quæst. 2. c. verbo, Eucharistię*. 3. §. 14. Melchior Cano in *dict. Relictioe* 5. part. Alfonso à Castro de heresi. in verbo, Eucharistiā sua. 10. errore. Ambrosius Catharinus lib. 5. aduers. Caietan. cap. adnotans, Martinus Azpilcueta in *prim. de penit. dist. 5. ex 3. part. gl. num. 31. c. quibus* constat, hanc sententiam cōmunionem Theologorum suffragio, & Ecclesię Catholice consuetudine receptam omnino esse, quod fatetur hac de re late disputans Ioan. à Medina in Codice in *penitentia, tract. 2. in cap. de confessione præmittenda* sumptioni Eucharistię, etiā si Caietan. in 3. part. quæst. 30. artic. 4. & in *summa, verbo, cōmuniō. c. 1. ad Corin. cap. 11. alieueret*, non obligari quem ad confessionē sacramentalem, nisi semel in anno, etiam eo tempore, quo sumere vult Eucharistię sacramenti. Idemque prius sentit Richardus in 4. sent. dist. 17. art. 3. quæst. 6. & tenuerint Palud. ibi. quæst. 2. Hadrian. in materia de confessione quæst. 3. Panorm. in d. cap. de homine, non esse mortale peccatum sine confessione ad Eucharistiā accedere, si homo alias contritus sit: quod & Caietan. ipse contendit, quorum sententia periculosa est, atque ideo minime tenenda, nec consentiunda inter eas sententias, quæ probabiles à Theologis solent censeri præsertim post Synodum Tridentinam, cuius extat hac de re canon vndecimus ex cap. 8. de sacramento Eucharistię. in hęc verba: Si quis dixerit, solum idem esse sufficiens preparationem ad sumendum sanctissimę Eucharistię sacramentum, Anathema sit. Et ne tantum sacramentum indigne, atque adeo in mortem, & condemnationem sumatur, statuit, & declarat ipsa sancta Synodus illis, quos conscientia peccati mortalis grauat, quantumcunque etiam se contritos existiment: habita copia confessoris, necessario præmittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium do-*

cere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu publice disputando defendere præsumperit: eo ipso excommunicatus existat.

Quinta conclusio: fure diuino tenetur quis ad confessionem peccatorum mortaliū ratione periculi carenti confessorio, quem nunc habet, non habiturus tempore necessario. Hęc itidem est omnium consensus recepta sententia in *diffinit. 17. 4. sentent. vbi sunt* species Palud. Ioan. Maior. & Hadrian. in d. quæst. 2. Angel. in *summa, in verbo, confessio* 1. quæst. 31. Florent. part. 2. tit. 14. cap. 19. §. Syluest. in verbo, confess. 1. quæst. 2. Melchior Cano in d. Relict. de penitentia part. 5. *serm. 60.* quo in loco doctissime hunc in modum distinguit: quodam præcepta sunt homini, ad certum, & determinatum tempus implenda, vt de ieiunio quadragesimæ, aut vigilia alicuius festi; eiusmodi non est necesse præuenire, etiam si existimemus, impedimentum legitimum non habituros tempore, quo sint implenda. Alia vero recepta sunt sine determinatione temporis, quæ videlicet non obligant, vt aliquando impleantur, saltem semel in vita: vt sunt media ad salutem necessaria: atque præcepta, quæ de huiusmodi feruntur, aut euertere necesse est, vt de baptismo, de penitentia: Imo qui nupquam in vita Eucharistiā accepit, credens futurum periculum mortis, nec habiturus fuisse Eucharistię copiam, præuenire debet, cum habet copiam: nā tenetur saltem semel in vitā illud præceptum implere.

Hęc prædictæ adduximus, quo apertius probaremus summum Pontificem teneri quidem sub grauissimi criminis, & peccati reatu, saltem semel in anno confiteri sacerdoti peccata mortalia: & idem decimus de functione Eucharistię in Pascha, aut tempore iure humano aliquo definitio, eamque conclusionem duabus rationibus adduximus. Prior quidem à vi directi iuris humani deducitur, sicuti superius commemorauimus. Etenim fatetur summum Principem non subici legibus humanis quoad earum vim præcise cogentem, aut coactiua: at tamen negamus cum eximi à legibus humanis, quo ad vim directiuam: quæ procedit à lege naturali, & eius ratione: simul & à lege humana. Ratio etenim naturalis dicit, principem teneri ad seruandam legem illam, quam eius subditi indixerit. Eandem siquidem ratio, quæ iustam efficit principis legem quoad eius cōmunitatem, plane arguit principem teneri ad eiusdem legis obseruationem, & eum dirigat ad hanc iustitiam remittere, vt conueniat cōmunitati, & existimet, legem sibi iustam esse, quam proprijs subditis iustissimam fuisse censuit. Posterior ratio inde colligitur, quod præceptum de annua confessione, licet aliqua ex parte humani iuris sit, non omnino diuini, vnde fit diuini iuris limitari per humanum: ita quidem vniuersę iuris violatio vnicui peccatum est, quoniam ambo illa præcepta vnicui actum coniungunt, & alterum est alterius determinatio. Nec me late potuisse ecclesiasticum longius, aut breuius tempore confessioni sacramentali deinde citari tamen lege vniuersali fieri potuit, & potest: sed lege constituta lege vel seipsum, vel alium ab ea sine causa, & in hac specie grauissima, iustissimamque, propter vim admittam diuinis legibus, minime licet principi iurimus, eius libenter subditus censuram non tenere contendimus.

Prolixius profecto, quam proposuit materie cōueniebat, quæstionem istam tractauimus, quod lector facillime conuonabitur etenim ex ea causa fecimus, vt conclusionem, quam de communicatione in diuinis cum ipso excommunicato Romano Pontifici permittenda, fortius cōprobaremus.

Quod fit actus de communicatione cum excommunicato in humanis, & temporalibus, ac iure humano est interdicta: atque ideo potest summus Pontifex ex causa eam permittere abique illa culpa, vel privilegio, vel legatela, erit si sine causa eam permittit, & male facit, nec in munus erit si culpa: quamuis, penarum postulat aduersus cōmunicatē cum excommunicatis statuta, renouata ex hoc celebratur, sicuti superius scriptum est: & nosat Felin. in cap. nulli de sentent. excommunicat.

Sic iura Pontificia pluribus in casibus permittere communicationem cum excommunicatis: quorum mentio fit in cap. quoniam multos, & alijs eiusdem quæst. capitibus 2. quæst. 2. in cap. cum desideret, cap. si uere de sent. excomm. l. 33. tit. 9. part. 1. & vbiq; iuris Pontifici interpretas, ac Theologi, præsertim Angel. Synech. & Caiet. in Summis. Horum autem cano-

nun causa aliquot hic breviter attingam, quo manifestior sit eorum intellectus.

Est etenim responsum in d. *quoniam multos vxorem absque periculo posse communicare cum excommunicato marito*. Etenim controuertitur an maritus inde possit cum vxore excommunicata communicare? & gloss. inibi tenet, *non posse* maritum cum vxore excommunicata communicare. Idem notat Ioan. Monach. c. *statutum supra eod.* Syluest. post Goffredum, Summam Rosellam & alios in verbo, *excommunicatio* §. *not. 2. regia lex. 3.4. tit. 9. part. 1.* ea quidem ratione quod vt facillime possit vxorem inducere, & compellere vt ab excommunicatione recedat. Id tenet Holt. in *summa hoc tit. §. & que sit pena vxoris excommunicatæ*, quorum sententia mihi non placet. Imo contrarium iure veriore esse censet, vt tandem eodem iure maritus cum communicans excommunicata vxori, immunit sit a pena statuta contra communicantes cum excommunicatis. quam sententia tenuerunt veteres quidam, vt testatur Holt. quos sequuntur Angel. in *summa verbo excommunicatio. 8. quest. Hadrian. in 3. sent. in tract. de clauibus. dist. 3. except. 6.* Ioan. Driedo. de *liberi. Christi. pag. 241.* quibus suffragatur ratio a focietate, & communione deducta: cum socius possit communicare cum socio excommunicato gloss. in cap. 1. *quest. 41. cui similis est in c. si vere hoc tit. in gloss. promittit. igitur & maritus iure focietatis coniugalipotest communicare cum vxore excommunicata: quod & Card. à Turre Cremata probat in d. *quoniam multos*. Nec obest ratio in contrarium adducta. etenim ex eo ipso maritum grauius peccare, si neglexerit in vxore iure maritali corrigere, & auertere ab illa cõtumacia, cuius causa fuerit excommunicatio: attamen non ex hoc sequitur, priuatum esse communionem, & focietatem vxoris excommunicatæ, & ideo, cum in iuris penas incidere, si eidem communicauerit.*

Sic & in cap. si vere hoc tit. extra. probatur, licitam esse communicationem cum excommunicato, ad exigendum ab ipso debitam pecuniam, aliam rem quampiam: cum aliqui commodum ex contumacia, & delicto consequeretur excommunicatus ipse, qua in re illud est in controuersia, an valeat contractus cum excommunicato factus: & licet prohibita communicatio cum excommunicato maiori excommunicatione, & illicita sit, contractus tamen bene valet, & vim habet etiam in utilitate excommunicati: nec enim in hac specie quidquam agit excommunicatus auctoritate publica, nec ad spiritualia pertinet: sed tamen iure, & auctoritate priuata actum omnino temporale exequitur, quamobrem hanc opinionem tenebant Innocent. & Panor. in cap. *veritas de dolo & contum. idem Panor. in cap. ad probandum. col. 2. & ibi Felin. de re iud. Doctores. Communiter in cap. si vere de sent. excom. Ioan. de Sola. in tract. de benef. 3. part. quest. 4. col. 3. Alfonso à Castro de potestate legum penali. lib. 2. cap. vlt. col. 2. ad fin. quibus aditipluratur text. ad hoc celebris in c. felix de pen. in 6. §. verum. Et præterea huic opinioni nihil obertur quæ in contrarium adduci solent. Nam hic agimus de actibus extrajudicialibus, & qui priuata auctoritate in temporalibus sunt: imo matrimonium contractum ab excommunicato, & religionis professio ab eo facta tenent, & valent: sicut & nos in epitome in 4. decret. tradidimus part. 2. cap. 6. num. 3.*

Nec communicatio cum excommunicatis propter contrarietatem prohibetur, imo contractus propter communionis prohibitionem: quæ tamen penam habet à iure statutam: quæ satis est afferre ipsos communicantes cum excommunicatis. Ex vero pena, quod contractus sit nullus, nulli in iure statuta est, nec probatur, idcirco illa hæ opinio verior apparet: atque contrariam quidam defendere conentur, præsertim Hostien. in d. *veritas* & Fortun. in Gallia. & quid sit canonum §. de libere & posthum. col. 21.

Postremo illud est adnotandum, non adeo *superfluitiose communionem cum excommunicatis interdici esse, vt non liceat villo pacto cum illis communicari. Etenim in his, quæ ad eorum contractionem, & ad salutem animarum pertinent, licitum est, imo iustum cum illis communicare: & ad illos quidem inducendos in viam rectam, & a praua, pessimaque contumacia auertendos, vt tandem eos ad premium reducamus ecclesie, à qua propter eorum demerita sunt eieci. Hoc permittunt leges Pontificie cap. *in primis. & in cap. cum voluntate. in primis. hoc tit. de sent. excom. docet Gratianus in cap. cum excommunicat. 11. quest. 3. ex auctoritate Ildo-*

ri, cuius meminit Ido Carnotensis in lib. 5. de sent. excom. notat Thomas in 4. sent. dist. 18. quest. 2. artic. 4. diuus item Augustinus enarrans Psal. 54. sic ait: *Dilectum inimicum corrigimus, castigamus, & excommunicamus, cum addectionem etiam à nobis speremus*. Videte enim quid dicat Apostolus: *Si quis autem non obediit verbo magistro per epistolam, & turbet ecclesiam tuam, non inquit vt inimicum eum existimemus, sed corripere vt fratrem, vt erubescat à quo indicat separationem, ne præsidat dilectionem*. Hæc Augustinus, cuius meminit Alfonso à Castro de heresi. in verbo, *excommunicatio. ad fin.* vnde conitatur, non prohiberi cum excommunicatis colloquium, quod ex charitate procedit, & ad charitatem ordinatum: modo sincere fiat, absque cautela & simulatione: nam si quis alloquatur excommunicatum, sciens nihil id colloquium ad salutem conduciturum, simulatione quadam potius, quam animo fraternæ dilectionis, & correctionis, seipsum decipit, nec penam iure statutam eadit. Quod in specie notat Ioan. Maior in 4. sent. dist. 18. quest. 2. argum. 4. igitur erga excommunicatos perseuerare debet diligencia charitatis, eos inuitos castigando, & humilando: quemadmodum & phrenetici, & lethargici nolentes ligari, nec excitari, & castigantur, & stimulantur, vt excutiantur, & ad sanam mentem redeant, auctore Augustino in Epistola ad Petrum. 167.

§. SECVNDVS.

SPMMARIA.

1. Communicatio cum excommunicato, etiam per epistolam adnotantur prohibita est.
2. Episcopus non potest communicare cum excommunicato, etiam à seipso ante solentem absolutionem.
3. Excommunicatus iure vterque statim vitandus erat, oculum quidem gentilem publicum vero publice.
4. Fama excommunicatum an sufficit ad vitandum excommunicationem.
5. Excommunicatus an presumatur in dolo lata ante appellationem.
6. Senes excommunicatus presumitur in eadem excommunicatione manere, donec constet de absolutione.
7. Expenditur late constitutio, ad vitandum scandala, concilij Basilien.
8. Nominatum excommunicatum, quid dicatur?
9. Sententia declaratoria, an sit necessaria in notorio fornicatore, & cõdũtore. (in.)
10. Mysterium solennem, an sint audientes à notorio fornicatore, & cõdũtore rem: idcirco tenentur ipsi à communione abstinere, & alio vitare etiam ante denunciationem.
11. Concilium mutare non potest ea que sunt iuri diuini vel naturalis, super vitando criminosi excommunicatio.

Ad eo sine prohibita est communicatio cum excommunicatis, vt nec ea licita sit verbo, nec per epistolam extor. optimus, vbi hoc Doct. not. in cap. si aliquando, de sent. excom. gloss. 1. in cap. constitutum cum eodem tit. & lib. vbi Doct. gloss. in Clement. vi. & ibi præter alios Bonifac. mon. 7. ed. tit. Felin. in cap. ego Nicol. 2. Aurelian. in son. in l. 1. in princ. col. 3. §. de verb. oblig. Dec. in cap. 2. col. 2. de except. quibus aditipluratur text. in cap. clericus 81. dist. 1. & in cap. vbi periculum. §. aulli. de elect. §. si lib. & in l. 1. §. ad legem Iuliam maiest. quibus in locis constat paria esse quidquam tractari verbo, nuncio, epistola. qua ratione in hac specie communi omnium sententia receptum est, quod modo expressim adnotabimus.

Hinc profecto satis probatur, Episcopum * non posselice communicare cum excommunicato, etiam ab eo, ante formalem absolutionem ab excommunicatione, imo si communicauerit pena minoris excommunicationis a iure ex ea causa indicta, afficitur. text. & ibi Doctores. in cap. cum desideres de sent. excom. gloss. & ibi Dominicus. Francell. & alii in cap. statum hoc tit. & lib. Hostien. & Doct. in cap. mper. ed. tit. quorum Opinio Communis est, nec in hoc casu est locus constitutionis in Clem. vltim. ad tit. vlt. in concilio, Papat excommunicantem, etiam ex certa scientia cum excommunicato ex hoc minime videri cum absoluit, nisi expressim dixerit, s. voluerit, cum haberi pro absoluto. Etenim hæc posterior illius constitutionis pars in episcopo nequaquam obinet: qui tenetur in absolutione ab excommunicatione solennem formam iuris seruire, secundum gloss. communiter receptam in d. Clement. vltim. Abb. & Felin. post alios in d. cum compulsetur. Fortassis idem erit in episcopo, qui vere absoluit absque forma iuris, licet male faciat cum prætermittens: iuxta e. i. q. 2. traditur in inferius. §. 1. numero 7.

Quo autem tempore sit vitandus excommunicatus, plerique dubitant: non vero iure veteri Pontificio hanc cõstitutionem vnicam conclusionem. Excommunicatus vitandus est, statim quod constat, cum esse excommunicatum Hæc

Hac probatur ratione, & his auctoritatibus, quibus apparet, excommunicatum vitandum fore. Etenim occulte excommunicatus, modo de hac conset excommunicatione, vitandus erit, qui excommunicatus est: nec ob occultam censuram, definit, aut cessat in eo excommunicatio: Nā denunciatio excommunicati minime cum excommunicato, sed excommunicato declarat, cap. p. *ap. p. r. s. v. r. m. de appell. l. i. si quidem abique vlla exco- muni- catione afficit eum, in quo fertur. Vnde hic occulta sit, siue publica, eo communicatio tenetur, qui scit, excommunicatum vitare, gloss. per text. ibi communiter probata in cap. cum ab homine de f. m. exco- muni- catione, quo in loco summus Pontifex hoc vitum moderamine, vt excommunicatus occultus, minime vitetur publice, fed tantum secreto: excommunicatus autem publicus publice etiam vitetur: imo nec secrete tenetur quis vitare excommunicatum, quē ipse scit excommunicatum esse ex reuelatione confessionis sacramentalis, id est, ubi facta in confessione sacramentali: quem admodum notant Hohlien & Henric. in d. i. cap. cum non ab homine, Richard. in 4. f. m. exco- muni- catione, d. i. Dominicus à Soto in relectione de ratione legendi tractum, m. 3. q. 1. d. 2. d. 3. & hoc ratione illius omnium maximi sigilli, quod confessioni sacramentali conuenit ad secreti obseruationē quāuis Scotus id d. 12. d. i. contrarium teneat, scribens, confessorum teneri vitare excommunicatum quem ex reuelatione secretissima confessionis scit in excommunicationem incidisse, adhuc coram alijs, si id fieri possit, abique confessionis reuelatione. Hoc enim falsum est, nisi confessor esset scientiam istā habere, vt ignorans est huius excommunicationis: cum ea lata sit à lege humana exteriori, & per actum exteriorē debeat eius scientiam habere, vt vitare tenetur ipsum excommunicatum, quā morē nec secrete tenetur hunc excommunicatum vitare, licet Hadrian. in 4. d. i. tractat de conf. sigillo in d. c. c. i. m. a. m. i. ad fin. reprobans Scoti sententiam, concedat, hunc confessorē teneri ad secrete vitandum istum excommunicatum, quod adhuc falsum esse censemus.*

Quid autem de excommunicato, qui nec secretus, nec publicus est? nam ubi quis sciat Petrum excommunicatum esse, & possit eandem excommunicationem probare duobus testibus: profecto hic non est publicus excommunicatus, nec itidem occultus: & tamen Panorm. Henric. & Felin. in d. cap. cum non ab homine, rursus idem Henric. in d. cap. de f. m. exco- muni- catione, d. 2. opinantur, teneri quem vitare hunc excommunicatum: cum is occultus excommunicatus non sit. Sed in hac specie contrarium notat Innoc. in cap. inquisitionis, de f. m. exco- muni- catione, quem sequuntur ibi Anton. Card. & Dd. frequentius, ex exiliū antea excommunicatum non esse ante denunciationem publice vitandum, nisi sit notorie excommunicatus in quam opinionem inclinant Duran. in 4. f. m. d. i. q. 1. q. 1. & ibi Palud. quāst. 6. nec enim tenetur quis testes in publicum producere, vt publice tenetur excommunicatum vitare, licet denique magis applaret Innoc. sententia contra Panorm. & alios, qui de publice vitando excommunicato tractauerunt de secreta, & occultā euitatione dubium non est cum secrete vitandus sit etiam occultus excommunicatus: sicut constat in d. cap. cum non ab homine.

Illud veronon est pratermittendum ad hunc effectum, vt excommunicatus publice vitandus sit ante denunciationem, sufficere famam publicam? ipsius excommunicationis, quod probatur in d. cap. cum defideret, d. 2. in parte. Nec videtur debet hoc cuiquam mirum esse: siquidem hoc non est ex sola fama publica ita consistendum, sed tunc demum, cū propter famam fuerit indita comparatio, quam subire is noluerit, nec in ea decesserit: vt ex d. cap. cum defideret, operatissime colligitur, secundum Innoc. Ioan. And. Card. & Anchar. in ibi. Domin. in cap. 1. §. vbi est penitus de homicid. in 6. et notandum quod deficit in comparatione, autem subire sibi de iure dictam recusat, presumptione quidem ad modum vt genti conuenit, gloss. in cap. munitur receptam cap. inquisitionis, de f. m. exco- muni- catione, & in cap. item de purg. c. an. sed Panorm. & Henric. in d. cap. cum defideret, Roman. conf. 2. ad vbi Bald. in cap. 1. in princ. ibi sunt iux. & conuet. regni. incip. existimant, solam famam publicam sufficere ad cuiusdam excommunicati. Hic etiam agitur de animarum salute, & argue ideo famæ sufficiens testimonium est, vt interim viuentium, qui ex ea cesserit, excommunicatus quod apertissime probatur in d. cap. cum defideret, part. 2. quo in loco summus Pontifex simpliciter statuit, excommunicatum vitandum esse propter solam

famā, donec seipsum expurgauerit. Vides igitur lesorop- time, solam famam sufficere, vt excommunicatus euitetur, nec ad hanc euitationem, comparationis defectum expe- ctandum fore. Idem constat in cap. cum de cler. exco- muni- catione, m. i. Etenim in eo responso consultur excommunicato, quod propter solam famam publicam excommunicationis, ab- stineat à diuinis in dubijs quibus, vbi de periculo animæ agitur, adhuc in exteriori iudicio certior via est eligenda. gloss. in cap. 1. de f. m. exco- muni- catione, & in cap. iuxta de f. m. exco- muni- catione, qua ratione fama publica sufficit, vt excommunicatus vitetur: sicut notant Abb. Rauē. & alij in d. cap. illud, quem text. ad hoc dicit. Singul. Aret. in cap. inquisitionis, §. vbi de accus. notat Gonsal. à Villadiego, in tractat. de irreg. cap. 2. col. 2. quāten exigit famam istā aliquo adminiculo condutuari. Cui addipulatur decisio text. in cap. cum de f. m. exco- muni- catione, in dubio præsūmuntur nullā esse affectum excommunicationem. Sed tam illa responso speciale rationem habet, nempe cum vtinque adductis testibus & probationibus, dubium constituitur, an excommunicato lata fuerit post appellationem, vel ante eam. Is enim qui allegauit, excommunicationem iam fuisse post appellationem, vt ea nulla iudicetur, ad legitime probat per testes hoc ipsum apertissime testificantes. Hæc vero probatio non confunditur per probationem alterius, quā testes afferunt, excommunicationem latam fuisse ante appellationem: cum potuit vere excommunicatio, de qua testes intelligunt, ferri ante appellationē secundo repetitā, & interpolatam, non tamen ante omnem appellationem eam latam fuisse constat: quod necessarii est, præsumitur sine potius sepius appellatum, quam fape lata fuisse? excommunicationem: cum ex natura rei appareat frequentissime appellationem repetitione istā excommunicationem, quæ sententia grauis est, atque ideo matoro consilio ferenda. vnde constat ratio text. in d. cap. cum tu, quem modū ibi explicant Petrus Felin. & alij. In l. i. m. l. 2. C. de honor. p. i. scilicet modū nullū equidem facio rationē illam, quæ toler huic aptari responso: scilicet, ad vitandum periculum in testibus, Romanum Pontificem in d. cap. cum tu, præsumitur, appellationem sepe præpositam fuisse: quod Dd. notant in d. 2. & alij not. ex Canonibus in cap. cum tu, post gloss. ibi And. Alciat. in re. d. de præsump. reg. 3. præsump. 16. n. 3. quāuis iherogator sufficiens non est, & ideo communiter refellitur, vt scribit Fel. in d. cap. cum tu, col. pen. nam in ea Decretali Rom. Pontif. pronunciat sententiam excommunicationis esse nullam, quā lata post appellationem: nec tractat de peritio testium exculando, sed potius de præsumenda iustitia ipsius actus iudicis eadem vtatur præsumptione ad hoc, ne testes reatu perituri notentur.

Hinc sane expendi poterit adnotatio gloss. celebratissime in c. venerabilibus, §. vbi hoc, et d. i. & l. i. quæ auctoritate istius text. respondit in dubio quod agitur, an excommunicatio præcesserit appellationem, vel eam secuta fuerit, præsumendum fore, ipsam excommunicationem præcessisse, quam equidē gloss. laudant mirum in modum Doct. ibi Ant. Aret. & Felin. col. 3. in c. cum tu de testibus, idem Felin. in c. Apostolica, n. 18. de exceptionibus. Felin. rursus in c. auditu de f. m. exco- muni- catione, n. 33. idem in c. de iud. col. 2. Dec. in c. in præsencia, col. 5. n. 15. de probat. Ant. & Imol. in cap. super eo in 2. de appell. vbi Dec. l. i. asserit, hanc opinionem Communem esse quæ verior est: licet Dec. post Bald. ibi contrariam existimare iure probabiliorem esse, præferri communis sententia ex eo procedit, quia satis stricte habet eius praxim, i. res casus & species confideremus.

Primus enim casus constituitur in ante iudicio quo ad hunc effectum vt abstinere à diuinis officijs: & tunc præsumendum est, excommunicationem præcessisse, & appellationem post eā secutam fuisse, ita sane in hac specie ad monet, & probat Cardin. in Clem. 1. quæst. 15. de sepulch. Dec. in d. cap. super eo, cum sit in dubio tutior via eligenda: sicut paulo ante tradidimus.

Secundus casus est, cum appellatio ipsa ad excommunicationem referatur: quia interponitur ab ea: & in hoc casu vera est communis opinio, vt præsumamus, excommunicationem præcessisse, secundū Bald. in l. amplius, §. vbi C. de appell.

Tertia species expōnitur in hunc quidem modum, vt quicumque allegauerit vel excommunicationem, vel appellationem præcessisse, is tenetur id probare, nec vlla possit vt præsumptione, & quæ ff. de probat. l. actor, C. ad tit. nam qui fundamentum intentionis proprie assuit à tempore, probare tenetur ipsum tempus, v. l. & ibi Bald. C. an seruus ex suo fact. Bart. & Alexand. in l. non solum, §. sed vt probat. ff. de iur. iur. n. 1. q. 2. E c 2

punitur, idcirco in hac questione cōmunis sententia in hunc sensum est accipienda: vt explicant Rota antiqua 218. Dec. in d. c. super eo. col. 1. & 2. primum tuncque idem Panorm. & alij in d. c. cum tu quod si hanc vera sunt, tunc demum primum tunc de qua opinio communis agit, locus erit, cum pares sint super hac re probationes de eadem quod excommunicatione, & itidem de eadem certa appellatio: propter responsum & interpretationem Romani Pontificis in d. c. cum tu in quo Canonice allegat, excommunicationem post appellatorem latam fuisse, satis hoc probasse videtur per testes idoneos, licet & contrario probatum fuerit, appellatorem postquam fuisse post excommunicationem. Quibus illud addere non praetermittimus, quod excommunicatio lata ante appellatorem valet, & ligat, nec reuocatur attentatori remediū, etiam si lata sit intra terminum datum, appellandum, glossa in verb. appellatum in cap. venerabilis. & per quod int. cuius opinionem contra Ioan. Menz. fatentur communiem esse Dominic. & Francib. & eam sequitur. Fel. in cap. ad consultationem de re iudic. num. 26. quod est maxime obseruandum ad limitationem text. in c. non solum de appellat. §. si. quia excommunicatio vel statim tenet, vel est nulla: nec pedit ab appellatore proponenda, si simpliciter lata fuerit.

Hac professio hoc in loco ex ratione tradidimus, vt constet quod ad euitationem excommunicati iustitiae famam publicam abque alio quidem adminiculo: quod in d. c. cum desideres in dict. cap. illud. satis probatur, & id magis communis sententia receptum est non enim agitur de graui prauidicio. Quod si ageretur de puniendis his, qui excommunicati non viderentur, aut de pena ipsius excommunicati, qui se immiscuit diuinis, procul dubio non fuisset excommunicationis probatio per publicam famam, &c. opt. in d. c. illud. notant Fel. in c. cum conuincat. col. 2. de rescript. idem in d. cap. cum desideres. col. 1. & in d. c. cum tu. col. vlt. Anton. in cap. veniens. col. vlt. de rescript. in 1. Dec. in cap. 1. de appellat. col. pen. ex. ad idem sing. in cap. 7. de except. §. si. huiusmodi. cuius statim in §. si. mentionem facimus. Hi ergo auctores, qui voluerunt, famam solam, etiam publica sit, non sufficere ad probandam excommunicationem, admittendi non sunt quod ad effectum vitandi excommunicati, qui quidem vitatio modicum infert prauidicium, & praeterea in dubio cautiore est. Eorum vero sententia vera erit, si traiderit de pena inferenda his, qui excommunicati cum excommunicato, vel ipsi metum excommunicati, qui se diuinis officiis minime abstinuerunt tandem de alio graui prauidicio. quod ex praemissis constat. Idcirco cum interdictum ecclesiasticum maximum inferat prauidicium populo Christiano, non erit id obseruandum propter solam famam, nisi aliis coadiuuetur adminiculis quod probatur in cap. 1. de postulat. prelat. vbi hoc ipsum notat Dec. num. 27. licet Abb. & Barb. ibi simpliciter plurimum tribuentes famae, contrarium voluerint.

Verum si constiterit, semel quomodo excommunicatum fuisse, praesumendum est cum adhuc in eadem esse excommunicationem, donec appareat, eum absolutum esse: etenim ex eo, quod allegatur Petrum excommunicatum nunc esse, & probetur excommunicatum fuisse, praesumitur adhuc in eadem manere excommunicatione, cap. si aut nobis. & ibi Abb. de sent. excomm. gloss. insigni in cap. propositae cleric. excomm. min. str. vbi Abbas & Doctor, cum Communis consensu leguntur. not. Rota in ant. 238. Anhar. consil. 64. Fel. in cap. scribam. n. 3. de praesumpt. Eueras dicit loco a tempore ad tempus. cap. 42. Andr. Alciat. de praesumpt. regul. 2. praesumpt. & qui tamen hanc opinionem intelligit in excommunicatione lata simpliciter. Nam si ea conditionalis sit, non obtinet hanc praesumptio: potuit enim qui excommunicatur pendente conditione satisfecisse, quod ita tenuerunt Innoc. in c. super his de accusat. Abb. in d. cap. propositae. & Rota in not. 444. ino & praeter istum casum, etiam si excommunicatio non sit conditionalis, sed simplex, nihilominus quoad communicantes cum eo praesumitur absolutus, si communis opinio existimatur iam absolutus, & liber ab excommunicatione. Item vbi esset elapsum a tempore excommunicationis aliquod tempus ita longum, vt attenda qualitate per longum praesumendum arbitrio boni viri sit, eum iam absolutum fuisse, & ad gremium ecclesiae rediisse: secundum Abb. & Doctores in d. cap. praesumpt. vnde inspecta integritate illius, quod olim fuisse excommunicatum, eiusque propter spiritualis salutis cura, & solitudine, liceret eum eo communicare, abque vilo criminis & poenae periculo: vt expresse docent Henricus in dict. cap. cum de-

sideres. & Syluest. in verb. excommunicat. calum. §. dubio 17.

Has autem veterum concertationes in ea questione, quod sit excommunicatus vitandus, dirimere cupiens synodus Basiliensis, in hunc sane modum statuit sessio 20. vndeimo Calendas Februarii, Anno Domini 1435.

Ad vitandum scandalum, & multa pericula, subueniendumque conscientijs timoratis, statuit etiam, quod nemo deinceps a communione alicuius in sacramento administrationis, vel receptione, aut aliis quibuscunque diuinis vel extra, prae textu cuiuscunque sententiae, aut censurae ecclesiasticae, seu suspensionis, aut prohibitionis, ab homine, vel a iure generaliter promulgatae, teneatur abstinere, vel aliquem vitare aut interdictum ecclesiasticum obseruare, nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura huiusmodi fuerit in vel contra personam, collegiū, vniuersitatem, aut locum certum, aut certam ad iudice publicata, vel denunciata specialiter & expresse, aut si aliquē ita notorie excommunicationis sententia confitetur incidisse, quod nulla tergiversatione possit celari, aut aliquo modo iuris suffragio excusari. Nam a communione illius abstinere iuxta canonicas suspensiones. Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos non infertur in aliquo reuelare, nec in eis quomodolibet suffragari. Haec tenus synodus Basiliensis ante eius dissolutionem, vt auctor est Flor. 3. part. tit. 25. cap. 3. huiusque decreti iuxta hanc sententiam meminerit pragmatica sanctio Gallicana, in de non vitandis excomm. in prin. Panor. in Clem. 2. de sent. excomm. Nicol. in supplemento Visualia. in verb. clericus. 3. in fin. tandem literam agnoscere videtur Fel. in cap. ad probandum. col. pen. de re iudic.

Quidam vero ex concilio Constantiensis eandem constitutionem referunt paulum mutata littera quod ad eius secundam partem, ita quidem exceptionem a regula priori exponit: saluo si quem pro sacrilegia manu iniectionis in clericum sententiam latam a canone adeo notorie confitetur incidisse, quod factum non possit aliquo tergiversatione celari, nec aliquo iuris suffragio excusari. Hae sententiae est sententia praetate constitutionis: quemadmodum ea retulere Florent. in d. cap. 2. & idem in tractat. de censuris, cap. 83. Fel. in cap. cum non ab homine de sent. excomm. idem in cap. Radolphus de rescript. col. pen. Syluest. in verb. excommunicatio. §. quae 3. Ioan. Driedo de lib. Chris. pag. 88. Maior in c. sent. dist. 18. quae 1. Caietan. in summa, in verb. excommunicatio minor. col. 1. & 2. quae 12. art. vlt. Dec. in cap. 2. de except. col. 2. Hadrian. in c. sent. tractat. de confessione. quae 9. rursus in tract. de Eucharistia. quae. vlt. in c. oritur quae. idem Hadrian. in materia de sententia. quae 3. quod in loco citato meminit Basiliensis decreti secundum eam lectionem, quam nos adduximus. Ex quibus satis apparet maximum discrimen inter has praedictas constitutiones litterae diuersas lectiones. Etenim ex Constantiensis aperte iure probatur, non omnem notorie excommunicatum ante denunciationem vitandum fore, sed eum tantum, qui ex causis iniectionis manum in clericum omnino notorie fix excommunicatus. At ex Basiliensi concilio constat, quamlibet omnino notorie excommunicatum ante denunciationem vitandum esse. Tandem Fel. in d. c. Radolphus. col. vlt. dubius est hac in re ea quid ex causa, quod non legerat, nec videt rata concilio Basiliensis: & tamen in hanc inclinat sententiam, vt existimet, concilio Basiliensi litteram, vt potest, priorem obseruandam esse, quod & Syluester aperit fateretur. Eandem concilio Basiliensi constitutionem refert Martinus Azpilcueta in cap. 1. §. laborat. de pen. dist. 6. sum. 2. o. etiam si meminerit alius litterae, quae citatur ex Constantiensis synodo. Ego vero et si sepius me perlegerim auctorem, & Canones concilio Constantiensis, nusquam tamen hanc constitutionem potui reperire: a quo id opinor fuisse a Martino Quinto tempore eiusdem concilij conditam abque ipsius concilij Decreto. Deinde video apud acta concilij Basiliensis legi, & continerendae constitutionis iuxta sensum, & lectionem paulo ante notatam: cum tandem esse censere dubio procul, nisi a torquatoribus iuxta sensum alterum hae ipse constitutio foret expellente citata: & nihilominus minime auctorem a Basiliensi constitutione discedere eum ea posterior sit, quod in illa synodo, & Constantiensis facta fuerunt circa damnationem quorundam articulorum hereticorum, & causas benefices, ac censuras, approbata fuerint Apollonica auctoritate. Iam apparet ex bullis Martini V. & Nicolai V. Roman. Pontif. quae quidem 2^a probationes in ipso conciliorum Codice continentur.

Ex

stitutionem Basiliensis concilij in exceptione notorie excommunicati, maxime differre à veteri iure. Nam secundum vetera iura satis erat, aliquē esse notorie excommunicatum eo modo, quo aliquis dicitur notorius iuris, scilicet per confessionem, per sententiam, & similia argumenta. *cap. vestra de cohabit. cler. & mulier.* At iuxta constitutionē Basiliensem est necessarium, quod sit notorius excommunicatus per operis euidentiā, ita vt nulla possit tergiversatione celari: quod explicat Chofmas in *Præmat. l. an. in tit. de excomm. non vitari. in conf. suspensio.*

Sexto, ex eisdem constitutionibus poterit tolli anxia quedam questio, quæ profero, quæ torquet. Etenim iure eorum ¹⁰ est, non esse audienda i. missarum solennia, cum celebrantur à presbyteris notorie fornicariis & concubinam habentibus. *canon. c. grater. 32. dist. vlt. Dist. cap. vlt. & cap. vestra de cohabit. cler. & mulier. gloss. in cap. de homine de celeb. miss. Henric. in c. celebrat. col. 5. de cler. excomm. missi. Theologi in 4. sent. dist. 13. vbi Gabriel. quest. 1. dubio 4. Card. à Turre Crema. in d. nullus. nec item sacramentum penitentia accipere ab eisdem per confessionem sacramentalem. Hoc siquidem verum est iuxta prædictarum constitutionum decisionem: tunc demum, quando hic notorie fornicarius fuerit denunciatus, vel in aliquo casu excepto in dictis Martini V. & concilij Basiliensis Canonibus quorum paulo ante mentionem fecimus, ex quibus ita hanc controversiā definiendam esse censet Chofmas in d. verbo, *suspensio.* Florent. 2. part. tit. 9. c. 10. §. vlt. Ioan. Maior in 4. dist. 9. dubio vlt. Syluest. in verb. *Missam. quest. 3. Hadrian. in 4. sent. tract. de Eucharistia. quest. pen. & in tract. de confessione. quest. 9. Martinus ab Azpilcueta in c. 1. §. laboret. 2. volum. de penitent. dist. 6.**

Postremo non est prætermittendum quod in eadem constitutione Basiliensis concilij *part. vlt. est* statutum: nempe per eam decisionem nullum ipsi ius excommunicatis tribui, nec concedi. imo ipsi iuxta veteres Canonicas functiones, etiam ante denunciationem tenetur abstinere ab his, quæ excommunicatis sunt interdicta eodem modo, quo ante eandem constitutionem tenebantur. Iure autem Pontificali excommunicati, etiam ante denunciationem, regulariter abstinere debent à communione fidelium, quæ & alijs cum eisdem excommunicatis est interdicta. Nam & grauis peccatum est excommunicato, si alios non vitauerit, quam alij, si eum non fugerint, & ab eius communione abstinerint. Magis etenim obligatur excommunicatus ad vitandum alios, quam alij ad vitandum illum ipse siquidem excommunicatus propter proprium delictum, & in penam illius obligatur ad vitandum alios. alij vero non in penam sui delicti, sed in penam ipsius excommunicati tenentur vitare illum. Vnde sequitur, quod magis peccat excommunicatus communicando alijs, quam alij communicando illi. *text. optimus in c. aliud. de cler. excomm. missi. gloss. celebris in c. quoniam. 1. quest. 3. quæ asserit. excommunicatus communicatio personis sibi subiectis mortaliter peccare, licet illis communicando ipsi non peccent.* Est tamen illius glossæ conclusio in §. accipienda sensum, quem superius exposuimus in §. *præced. sum. 8.* scilicet, maritum non posse nec patrem communicare vxori, aut filio excommunicatis: quamuis hi absque vllō crimine communicare valeant marito, & parenti excommunicatis. Nec glossæ. Viquæ sentit, grauius peccare parentem excommunicatum communicando filiis non excommunicatis, quam ipsi filij, si liberi ab hac censurâ parenti excommunicato communicauerint, qui tamen hoc nullam culpam ex communione contrahere. *textus in d. c. aliud.* Papa tunc scribit, multo magis periculosum existeret excommunicato, non vitare, quam non vitari: quia non vitare, cum in eo sit, excommunicatus sine delicto non potest: sed cum ex alijs pendat, si ne suo delicto poterit non vitari. quibus fane verbis constat, excommunicatum delinquere, si ipse minime abstinuerit à fidelium communione, cum in hoc dignus culpa sit: at si ab alijs non vitetur, nullo posse notari crimine: siquidem absque eius culpa poterit ab alijs non vitari. Ex his vt omnino nec colligitur, grauius peccare excommunicatum, si alios non vitauerit, quam alij si eum non fugerint. Hæc obiter adnotauimus, exstimantes nihilominus, excommunicatum regulariter peccare, si se communioni fidelium, qui interdictus est, etiam ante denunciationem immiscuerit: quod in *cap. aliud.* satis probatur, vbi glossæ. & Doct. Quamobrem cum per Basiliense concilium nullum detur

ipsi excommunicato patrocinium, manifestum sit, ipsum teneri, vt iure veteri tenebatur, etiam nunc ante denunciationem abstinere ab ea communione fidelium, quæ interdictum est a iure, quæ quidem lege, quæ & alij ante Basiliense concilium ipsum vitare tenebantur. Ipse vero excommunicatus iure tenetur abstinere à communione fidelium, & diuinis sicuti post alios tenet Panor. in d. aliud. & in c. nulli. de *sen. excomm. Syluest. in verb. excommunicatio. 3. quest. 5.* quæ præfili hanc interpretationem concilio Basiliensi, vel Constitutioni aptissimam esse opinatur, vt excommunicatus, etiam occulte tenetur à communione fidelium, & diuinis abstinere ante denunciationem, cuius opinio mihi satis placet modo illud obseruetur, quandoque excommunicatum nondum denunciatum minime teneri à communione fidelium abstinere, si ex hoc occultum eius crimen, & occultam excommunicationem, proderet grauissimo cum scandalo quod licet Syluest. refragatur, ipse admitteret quoad communionem fidelium, qua non peruenit ad Sacramentorum perceptionem. Non etenim censet, etiam occultum excommunicatum posse diuinam missarum solennia celebrare, aut Sacramenta percipere. Nam siue is occultus sit, siue publicus excommunicatus, ipso iure prohibetur Sacramenta percipere, ac missarum solennia celebrare: sicuti inferius trademus. Vnde nulla expectata denunciatione tenetur omnino abstinere, etiam omnino occultus à diuinis Sacramentis percipiendis, præsertim cum hæc pena, quæ excommunicatis causa iure inducitur, occultissimum criminis autem afficiat. Nec ob scandalum vitandum fieri recte potest, quod quæ ea Sacramenta percipiat, quæ iure sunt ei iussu interdicta. Nec recte Sacramenta conferri possunt his, qui ea percipere vitantur, licet causa occultissima sit, quæ ipsos indignos efficiat.

Quamobrem quod plerique adnotant, nempe occulte excommunicatum minime teneri, nec obligari ad subtrahendum à communione aliorum, cum absque graui scandalo, & sui proditioe ab aliorum communione abstinere non potest: ita sane visum est his, quorum Syluest. meminit, & Alfonso à Castro lib. 2. de *preleg. leg. cap. vlt. conclus. 2.* & Martino ab Azpilcueta in dict. *cap. 1. §. laboret. in fin. de penitent. dist. 6.* fortassis erit intelligendum quod communionem fidelium quæ extra Sacramentorum perceptionem contingit: & id ratione scandalum vitandi. Cuius equidem ratio prudens viri arbitrio præponenda sit prohibitioni huius communionis cum excommunicato: Attamen circa Sacramentorum perceptionem, non video, quo iure ob scandalum euitandum permittendum sit quod excommunicatus vitetur occultus facramentis percipiendis immiscere absque grauissimo peccato, & penis humanis imponere possit. Idcirco Syluestri sententiam quo ad illum sensum ipse libenter sequor, præsertim his animaduertis, quæ de scandalo diximus in *reg. peccat. in primi. de reg. iur.*

His accedit quod Adrian. in 4. sent. in tractat. de clau. quest. 3. scribens, non esse sacramenta conferenda excommunicatis etiam ante denunciationem. etiam post Constantiensē decretum, licet non sint ipsi excommunicati vitandi prius quam denunciarentur. Huius sententia ratio verissima est, quia iure naturali, & diuino tenemur non dare sacramenta excommunicatis: atque ipsi tenentur ab eorum perceptione eodem iure abstinere. quemadmodum satis manifestum est, cum excommunicati sint ab vnione fidelium Ecclesiastica auctoritate segregati. Idcirco sanctum canibus dandum non est. *Matth. cap. 8. Nolite scindere de canibus.* Constitutio autem Basiliensis concilij nec vult, nec potuit mutare i. quod erat iuris diuini, aut naturalis iuris per vitandos criminosis excommunicatis, & his, qui ab Ecclesiæ Catholica mystico corpore sunt separati, vt scribit Ioan. Driedo de *libert. Christi. pag. 89.* & sentit Hadrian. in d. q. 3.

§. TERTIVS. SVMARIA.

1. Excommunicatus, an probetur per denunciationem, vel iuris denunciationem. *cap. vlt. in tit. de cl. cap. de exception. in 6.*
2. A consensu dicitur antedictum, cum antedictus sit necessarius.
3. Iuramentum suppleturum an habeat locum in probatis excommunicationibus.
4. Excommunicatus in vna provincia, ubique vitandus est.
5. Communicans cum excommunicato regulariter muneris excommunicationem, quandoque maioris à iure afficitur.
6. In tit. de cl. cap. signifi. de sentent. excomm. de iud.

- 7 Intelligit cap. super & cap. secundum de sen. excom.
8 Excommunicatio lata in communione cum excommunicato non praestitit iuramentum, sed est nulla ipso iure. (maliter)
9 Communio cum excommunicato, an mortaliter peccet, an tantum veniale
10 Communio post, & tenet de hoc canonica ratio satis ordinata.
11 Communio cum excommunicato per metum, an excuset a culpa, & per iur. inque in iure expenditur vera interpretatio & factio de hoc, inque in iure de consensu.
12 Alimenta ab excommunicato petiti, non videtur esse communione habere.
13 Metu mortis non tollit malitiam aliam, quem quod metu coactionis facit.
14 Peccandum non est ut excommunicatus mori.

CAeterum si quis exacte observauerit quae in praecedenti paragrafo dicta fuerint, plane compertiet plurimum inducere denunciationem ad probationem excommunicationis: atque inde fit per literas, quas appellant denunciations, excommunicationem probari. gloss. sing. in cap. licet, sub isto, scilicet. cuius opin. probatur per locum a consequent: si quidem a consequenti vero constat, & colligitur antecessum. 1. illud, si de acquirend. hered. 2. & ibi Cal. C. de datus promissis, not. in cap. ex parte. Cal. de fons. sed denunciations praemittit excommunicationem, igitur per denunciations literas ipsa excommunicatio constat. cap. passus alii, §. verum de appellat. vbi Deci indistincte tenet hanc opinionem. gloss. Eius vero argumentum non omnino convinct, huius assertionis certitudinem esse apertissimam. etenim a consequenti tunc deducitur antecessum, cum antecessum sit necessarium, & semper contingens. Quod si antecessum non sit omnino necessarium, nec semper contingens, argumentatio minime est sufficiens, nec certa: sicut omnes ea tractantes frequentissime docent: sic etenim, licet denunciations plerumque, & si passim fiat post excommunicationem, attamen fieri potest, & fit quandoque, quod ea coarctat in iure nulla praecedente excommunicatione: textus optimus in dicto capitulo licet. Quamobrem idem Deci in cap. arguendum, §. sexta, de offi. deleg. excom. pendens, post Bar. ibi & Roman. in l. 1. primop. §. de non oport. nunc. existimat, per denunciations nullam probari excommunicationem, saltem, quod ad excludendum quem a iudicio, & a similibus actibus: cuius opinio in cap. pia, 1. decepti, in 6. maximam auctoritatem habet: cui inibi statutum est, excommunicationem probandum fore apertissimis documentis, vt excommunicatus ea causa ab agendo & iudicio repellatur, vnde quibuscumque visum est, non satis probatam esse quod ad hunc effectum excommunicationem per vnum testimonium, & famam, attamen ita consent. Anton. in cap. veniens, in 1. colum. vlt. de appella. vlt. Decius in cap. de appellat. num. 23. idem Deci in cap. 1. de postulat. gratul. num. 27. Roman. in fignat. 198. Speculat. titu. de notorio crimine, §. fama, verum, quid si agenti. Iason in l. admonendi, in reperi. num. 284. §. de iur. iur. Hippo. in rubr. C. de probat. ne 7. Felin. in rubr. de probat. num. 4. Ioan. Andre. & Domin. in dicto cap. 1. de excepti. in 6. & defama sola idem adnotarunt Abb. & Decian. dict. §. sexta. colum. vltimam. quicquid ibi dicit Felin. nos item hoc explicuimus in §. praecedenti. un. §. sic, licet aliqui habent vnum testimonium, deferatur iuramentum 3 ad suppleendam probationem non poterit hoc fieri ad probandum excommunicationem, vt actor a iudicio reiciatur, secundum Rom. in sing. 197. Ioan. Andre. Domi. & alii in d. c. 1. Iason d. 1. admonendi, num. 284. Felin. in d. rubr. de probat. num. 4. & Hippo. in eadem rubr. C. de probat. num. 7. gl. in lignis in l. non est verum simile, §. quod verum est in verb. praesumptio. quam latissime explicat Ioannes Baptista in dict. leg. admonendi, colum. 57. Quod si verum est, famam, & vnum testimonium minime probare communicationem ad hoc, vt quis propter eam a iudicio repellatur, nec posse iuramentum deseri habenti vnum testimonium: profecto Romani, & sequacium opinio satis defendi poterit. Ego vero duo, vltima in hac questione nonanda esse censco. Primum communi ferocum iudicium sententia receptum est, excommunicationem alicui obiectam vi exceptionis peremptoriae ad graue quidem praesudicium, nequam probari per denunciations: oppositam autem in vim dilatoriae ad repellendum quem a iudicio probari quidem per denunciations, hanc distinctionem sequuntur Rota in noui 52. Roman. consilii. 349. Dominicus in cap. 1. §. 2. de excepti. libr. 6. & ibi Doctor. Francus in dicto capitulo licet. Chofma in pragmat. Sanctione, titulu. de excommunicat. non est, tan in de denunciations. Abb. & alii in dicto cap. praesumptio. §. sexta, vbi Deci asseruit, hanc Opinionem Communem esse, quae rationem habet ex eo, quod iuxta consuetudinem totius Christiani orbis consuetissimum sit, neminem denunciari, nisi primum fuisse solenniter excommunicatus, & licet

possit contingere, inique aliquem denunciari non praemissa excommunicatione, id rarissimum est, nec tollit a frequentiori vbi legitimam praesumptionem, quae argumentum inducit saltem vbi non agitur de grauiusimo praesudicio, excommunicationem praecedisse. Secundo erit haec in controuersia non praetermittendum, potius enim esse quod ad excommunicationis probationem, praesumptionem, quae oritur ex literis denunciations, & ex ipsa denunciations, quam ex fama & simul vno teste: vel vno teste, & litigantis iuramento, quod probatur ex litera Constantinensis, & Basilienis concilii: quorum constitutio paulo ante commemorata satis ostendit plurimum tribuendum fore denunciations excommunicationis, vt quae sit omnino vitandus. etenim minime vitandus erit secundum decretum Basilienis concilii 3, qui verus fuerit excommunicatus: & tamen videmus quotidie vitam eam, quem constat denunciations fuisse, licet de excommunicatione vere non constiterit alia probatione, quam ipsius denunciations praesumptione. Tertium, quod hic considerandum est, pertinet ad intellectum textu in dicto capitulo. 1. de excepti. libro 6. liquidum opinatur secuti communem sententiam ad effectum repellendi quem a iudicio, satis probari excommunicationem per denunciations: tamen nec probetur vno teste, & fama: nec item sit defendendum iuramentum habenti super ea re vnicum testem ad suppleendam probationem, quae quidem resolutio deducitur optime ex his quae proxime tradita fuerint.

Quaeritur tandem opportune, an t excommunicatus in vna ciuitate, nempe a iudice Ecclesiastico vnius provinciae, sit vbique locorum vitandus: & videtur sane certi iuris esse, quod sit vbique vitandus. Excommunicatio etenim afficit animam, sequitur excommunicatus, vltimoprae prosum. capitalis ius impem. 1. quae sunt 1. ex Ambrosio in commentariis ad caput 4. Luc. hoc ipsum probatur in canonibus Apostolorum capitulo 13. & 16. & in concilio Arelatensi 2. canone 8. textus ad idem in capitulo. cum & plenius, §. 1. de primis, vbi Abb. idem Abb. & Felinus in capitulo. 1. de treuga & pace, gloss. in capitulo. gloss. in capitulo. officij de sententia excommunicationis, & ibi Felin. offi. in capitulo. quae sunt 4. quae sunt 5. Cardina. in Clement. 1. in verbo ipsum, de pect. Abbas in capitulo. ad nostrum, in 3. colum. 3. de iur. iur. Innocentius in capitulo. inquisitionis, de sententia excommunicationis: quem inibi sequuntur Doctores, & in capitulo. cum non ab homine. eodem titulu. praesertim Abbas & Felin. quidem Opinio Communis est, vt asseruit Martinus ab Azpilcueta in capitulo. inter verba. 11. qualium 3. correlati. 67. idem probat Ioannes Maior in 4. sentent. disticti. 18. quae sunt 8. ad dit tamen, hoc procedere iure humano, non diuino: a quo discedit ibi, quod sit vitandus, articulo 3. Iacob Almain tenens, excommunicatum Parisiis, vitandum esse vbique, etiam iure diuino, quod prohibita est communicatio cum excommunicatis, & profecto, si ius diuinum prohibet communionem cum excommunicatis, satis manifeste constat. eodem iure diuino, excommunicatum Saluaticae, vbique locorum vitandum esse. Hanc vero communem sententiam quidam veram esse opinantur, quando qui excommunicatum vitare vult, probare poterit, eum esse alibi excommunicatum, & denunciatum: aliqui si hoc non possit probare, non teneantur eum vitare, nisi in eo loco, vbi fuerit excommunicatus, & denunciatus: quod adnotarunt Henricus in capitulo. cum desideris, de sententia excommunicat. Chofma in pragmat. sanct. titulu. de excommunicat. non vitand. verbo, excommunicat. in fine. Syluester in verbo, excommunicatio §. dubio. 17. Piafane est horum sententia, & fortassis concilium Basilienae eam habuit mentem, vt voluerit, nullibi locorum quem teneri ad vitandum excommunicatum, nisi in eaprovincia, & diecesis, in qua denunciatus fuerit. Ipse vero non auderem ita late concilii decretum interpretari. Nam qui in vno loco publice denunciatus est, minime ab Ecclesia toleratur, eo quod sit publice excommunicatus: idcirco si probari denunciatio possit commode, vitandus est publice, & occulte. quod si probari denunciatio non valet, tunc equidem vitandus erit occulte: non autem publice, atque ita existimo esse definiendam questionem istam.

Sed quis tunc excommunicato aduersus prohibitionem iuris communicari, minori afficiatur a canonice ipso, excommunicatio, §. apud vltima. de clericis, excommunicat. cum omittit, capitulo. super capitulo. cum desideris, de sententia excommunicat. capitulo. super capitulo. excommunicat. cum duobus sequentibus. 11. quae sunt 3. capitulo.

capitulum 2. de exceptionibus. quorum omnium præcipua est distinctio ex *capitulum super.* Ex quo palam deducitur, hanc excommunicationem, quæ infligitur communicantibus cum excommunicatis, maiorem esse eadem apparet ex *capitulum statutu. constitutionum. super. eadem. in dicto capitulo 2. de exceptionibus.* quatinus re hæsitandum non est. Nam licet aliquot canonibus decernatur sit, communicantem cum excommunicato, in excommunicationem à iure statutam, & iudicium incidere: illud est intelligendum de excommunicatione minori, si ceteri pluribus in locis satis expressim explicatur, quæ denotat regulam pluribus in casibus fallit, in quibus communicans cum excommunicato maiori notatur excommunicatione, quorum aliquot hoc in loco breuiter trademus ad intellectum quarundam iuris Pontificii decisionum.

Primum equidem solet ad hoc in medium adduci responsio text. in *capitulum significavit, de sententia, excommunicationis.* ubi probatur maiori excommunicatione affectum esse eum, qui cum excommunicato communicauerit: imò & esse huius excommunicationis abolitionem ab ipso tantum Romano Pontifice postulandam. unde manifestum est, non posse illum text. intelligi de excommunicatione minori dum dicit communicantem cum excommunicato eadem affici & ligari excommunicatione: etenim licet canones illi in *capitulum, excommunicatus, & capitulum sequent. 11. quæstio. 3.* hanc patiuntur in similibus verbis interpretationem propter subiectam materiam, vt eadem excommunicationem intelligatur quo ad priuationem Sacramentorum & eorum perceptionem, & sic minor excommunicatio, *capitulum, celebratus de clericis, excommunicatus. capitulum. 2. de exceptis.* tamen text. in *dicto. capitulum, significavit.* non potest vilo pacto ita intelligi: quia & abolitionem huius excommunicationis ad Romanum Pontificem pertinere probatur: cum abolitionis minoris excommunicationis regulariter obtineri possit à simplici sacerdote: *capitulum super de sententia, excommunicatus.* quia ratio hæc interpretatio minime est admittenda: tametsi glossæ eam expoluerit in *dicto. capitulum, significavit.* quam ob rem adnotandum erit, communicantem cum excommunicato, maiori excommunicatione affici, à solo Romano Pontifice abolendum, tunc demum cum quinque simul contigerint, quæ in *dicto. capitulum, significavit,* expressim continentur. Primum, quod excommunicatus, cui communicatur, sit ea censura ligatus à Romano Pontifice iudicialiter, & nominatim ita quod non sit satis, excommunicatum fuisse à Papa sententia canonis generalis. Secundum, quod communicans sit clericus. Tertium, quod communicet cum excommunicato, sciens illum esse excommunicatum à Papa. Quartum, quod hæc communicatio contingat sponte, nullo metu, nedum conditionali promissio. Quintum, quod sit communicatio in diuinis, in Ecclesia, vel extra Ecclesiam simul orando, aut alias. His etenim vna constitutis colligitur, communicantem cum excommunicato, maiorem contrahere excommunicationem, à solo Romano Pontifice delendam: secundum Hostien. Cardinal. Anton. Abb. & Felin. in *dicto. capitulum, significavit.* eundem Felin. in *capitulum, excommunicatus. colum. 2. de heret. Archid. in capitulum, si quis episcopus in conspectu. 11. quæstio. 3. in fine. Syluest. in verbo, excommunicatus. 7. cap. 6. Caietan. in verbo, excommunicatio. casu. 58. Floren. in 3. part. tituli. 24. capitulum. 3. Adrian. quodlibet. 6. ad 2. vbi statuitur, hanc opinionem communem esse: idem testantur Syluester in *dicto. casu 6. & Mari. Soc. in capitulo ad audientiam de hominibus. num. 15.* vnde patet, falsum esse quod glossæ scriptum *dicto. capitulum. 2. de exceptis.* existimans, communicantem cum excommunicato à Papa incidere in excommunicationem maiorem, & hoc ipsum esse speciale propter autoritatem Romani Pontificis, sic & regia Partituarum lex non recte quæstionem istam expeditur, dum tit. 9. pars. 1. l. 37. statuit clericum qui communicat in diuinis vel humanis cum clerico excommunicato à Papa, statim eum esse ligari maiori excommunicatione. Hoc etenim vel falsum est, vel intelligendum iuxta eam interpretationem, quam communis interpretum consensus recepit ad text. in *dicto. capitulum, significavit.**

Secundo loco passim adnotatur, communicantem cum excommunicato maiori excommunicatione, vtrunque contingat communicatio, si ea sit in crimine, & propter quod alter fuit excommunicatus, maiori ligari excommunicatione. textus optimus in *capitulo consuevit. & in capitulo super de*

sententia, excommunicatus. Ex quibus hæc frequentissimum omnium consensu colligitur conclusio: quæ ita erit accipienda, vt communicatio in alio crimine, cuius causa excommunicatio non fuerit inflicta, minime sit sufficiens ad hoc, vt communicans in excommunicationem maiorem incidat secundum Abb. & communem in *dicto. cap. consuevit.* Ab hac vero excommunicatione est tamen absolutus, qui poterat ab excommunicatione principali, & in principalem lata iure absolueret: sicut probatur in *dicto. capitulo super. 5. in primo quidem articulo.* nec per hoc verò concluditur, hanc excommunicationem maiorem, quæ communicans in crimine afficitur, esse excommunicationem hominis: non enim est, sicut Canonis, & iuris, licet eius absolutio competat ei, qui ratione criminis principalem excommunicauit: quod notant Innocent. Ioan. Andr. Cardin. & alij Communiter in *dicto. capitulo super.* ubi Panor. mit. fatetur, hanc opinionem communem esse, eamque sequitur hoc ipsum probatur in *dicto. capitulo super. in verba, quæsumus enim & tunc.* dum per dictionem, *quæsumus,* ac per dictionem, *&*, respondet, minorem excommunicationem, quæ communicans ligatur, esse iuris, nam semel & istam maiorem, quæ propter communionem in crimine impositur, etiam iuris esse.

Tertio illud generaliter est obseruandum, posse communicantem cum excommunicato, quandoque maiori excommunicatione ligari, si illi iudicii visum fuerit, statutus tamen his monitionibus, quæ à iure in hac specie pro forma fuere statuta, & inducta: quarum mentio fit in *capitulum, statutu. & in capitulo, reuocatum. super. illud.* quia ratione speciale quidem esse videtur, quod in hoc casu excommunicato lata sine canonica monitione sit nulla ipso iure: quod notat gloss. inibi communiter recepta in *dicto. capitulum, statutu.* in verbo, non tenet gloss. in capitulo, quod in dubio, de sententia, excommunicatus. Felin. in *capitulum, cum sit Romano. numero 15. de appellat.* id autem procedit, ubi quis excommunicatus participans cum excommunicato à seipso: secus si excommunicatus excommunicatus cum excommunicato ab alio, vel à iure: tunc etenim excommunicato lata sine monitione, licet sit iniusta, non est nulla ipso iure. Ioan. Andr. Domi. & Franc. in *dicto. capitulum, statutu. Abb. & Franc. in capitulo, peruenit. in 1. de appellat. Abb. in dicto. cap. quod in dubio. colum. 1. quod existimo satis dubium esse. Hic vero tertius casus olim fuit plane permixtus in *dicto. capitulum, quod in dubio in fine:* quod quidem itatum est, communicantes cum excommunicato posse maiori excommunicatione affici, si moniti noluerint à communionem abstinere, adeo iam est specialis, monitio in hac specie necessaria, vt licet aliqui sufficere monitio generalis, quoties generalis excommunicatio ferenda est. *capitulum, de electis. in sexto. autent. si mones. C. si minor ab herede. dist. 1. de ment. 1. de iudic. 1. 2. C. de decurionibus.* notat in simili Felin. in *capitulum. 2. de consuetudinibus. num. 8. & in capitulo, exhibitio. de iudic. colum. 2.* est etenim satis rationi consonum, quod lufficit generalis monitio ad excommunicationem, quæ aduersus incertos generaliter ferenda est: tamen ad communicationem ferendam aduersus cum communicans cum excommunicato necessaria est monitio nominatim specialis, nec generalis admittenda est, quæuis generaliter sit ferenda excommunicatio: atque ita visum est gloss. in verbo, nominatum. Ioan. Andr. Franco, & Doctor. in *dicto. capitulum, constitutionum.* Sed nihilominus Hostien. in *capitulo, statutu. super. eo.* existimat lufficere generale ad monitionem, quoties in genere ferenda est excommunicatio aduersus cum communicans cum excommunicato: idem tenet Panor. mit. in *capitulo, peruenit. in 1. de appellat.* quorum opinio præpsecepit ita quidem, quod monitio generalis tantum fex præmittatur contra communicantes cum excommunicato, vt tamen in eos feratur excommunicatio maior. Hinc solet adnotari, communicantem cum excommunicato, minime peccare mortaliter. Nā vi morale criminis à communicate committeretur per communionem, posset facillime maior excommunicatio ferri in communicantes: & tamen hæc ferenda non est regulariter, nec ferri debet, nisi ex grauissima causa, de qua statim acturi sumus.*

Igitur regulam istam constituimus, quæ hæc assertionem exponit. Communicans cum excommunicato regulariter veniale tantum non mortale contrahit culpam, hæc probatur in *dicto. capitulo, quod in dubio.* dum prædictam communicationem requirit, id est, procedentem à contemptu ad hoc, vt communicans cum excommunicato

to ma-

to maiori afficiatur excommunicatione: unde fit, vt seclusio contemptu non detur mortale peccatum, nec possit ferri excommunicatio maior quae ferenda non est, nisi praecedente mortali culpa. aliter textum dicitur, quod in d. h. ad hanc conclusionem induxit Ioan. Maior in 4. sent. dist. 18. q. 3. et 2. scribens communicante cum excommunicato non peccare mortaliter, quia non potest sit ante canonica minutione excommunicari maiori excommunicatione. Quae quidem inductio minime sufficiens est: cum & is, qui mortale crimen ab ipso vilo dubio commiserit, nequaquam possit maiori excommunicatione legari ante canonica minutionem. Sed adhuc praedicta conclusio omnium Theologorum, & Canonistarum iussu receptissima est.

Peccat tamen communicans cum excommunicato mortaliter in tribus casibus: si communicet in diuinis, aut in quocunque crimine, aut in contemptum iudicis, vel excommunicationis secundum Ab. & communem in cap. facta, de his quae re meture caus. sunt. & in c. facta, de sentent. excom. S. Thom. & alios in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 4. Syluestri in verb. excom. 5. notab. 3. Florent. 1. part. tit. 2. §. 1. & Hadrian. in 4. sentent. in tract. de excom. q. 5. §. ex dicto. Primuero casus est ratio, quod praeterceptum de eundis excommunicatis directe respicit spiritualia, & legitimis actibus: ideo qui excommunicatum ad diuina admittit, & cum eo in diuinis communicat, facit contra praecipuum & eius potissimam rationem: idcirco mortaliter peccat, quia cum communicat cum excommunicato in humanis, non facit contra praecipuum praecipui rationem, unde venialiter tantum notandus est culpa: haec sane communicatio in diuinis, cuius causa mortalis criminis reus est, qui cum excommunicato communicat, pertinet ad officia diuina, quae publico Ecclesiae Catholicae nomine in Ecclesiis celebrantur, item ad sacramenta: ad Ecclesiasticam sepulchrum, haec etenim exemplis passim Doctores vtuntur, nec temere id adnotamus, sed vt inde opinemur fortassis tunc mortale crimen committi a communicante in diuinis cum excommunicato: cum in his diuinis communio contingerit, qui ipsi interdicta sunt excommunicatis, nempe in sacramentis admittendis & percipiendis: atque item in Ecclesiastica sepultura: & praeterea in diuinis officiis, quae publico nomine & officio in Ecclesiis celebrantur, nam excommunicatus non potest ingredi Ecclesiam eo tempore, quo diuina officia celebrantur: textus in c. rescriptum, de sentent. excom. m. c. 1. & Hadrian. in 4. sentent. c. alina mater, cuius statim in 4. sentent. reliquum parte interpretationem explicamus glossa expressim huiusmodi tradens in ea, quae illustrat, & ibi Praepos. l. q. 1. Innocent. Anton. & alii in dicto c. rescriptum. Felinus in 2. de except. Decian. c. ad praefatum de appellat. Anton. Imol. & Abb. in c. 1. ad fin. de iur. & honestat. idem Abb. element. graui. de sentent. excom. ex quibus apparet, communiter receptum esse excommunicatum posse abique vlla culpa Ecclesiam ingredi causa orandi, eo tamen tempore, quo diuina officia non celebrantur, tamen si licitum excommunicato Ecclesiam ingredi, etiam eo tempore, quo diuina officia non celebrantur, quos & Fel. ibi sequitur.

10 Sic & excommunicatus priuatus potest dicere horas canonicas glossa in cap. 2. & in cap. illud de cler. excom. munit. & in cap. praescriptum, 28. dist. 1. modo ex solus abique socio dicat & recitet, omittens illum vericulum: Dominus vobiscum, secundum Archid. & Praepos. in d. capitulum praescriptum, Florent. 3. part. tit. 2. cap. 76. quorum opinionem scribit communem esse Martin. Azpilcueta in cap. quando, de consue. & dist. 1. notab. 7. munit. 18. quo in loco asseruit, non tantum posse excommunicatum horas canonicas dicere priuatim, & teneri i a illoqui ordine sacro praeditis fit quod antequam responderet aut in clerico deposito, & adhuc in degradato per lolemem degradationem quos & ipse munit. foy citat. Sed praeteris Albertus Ferrari in tractat. de horis canonicis, quest. 12. & 13. Abb. & Docto. in dict. cap. in de cler. excom. munit. Syluest. in verb. degradat. quest. 8. Ioan. de Ligniano in clem. dignum de celebrat. missa, quest. 3. Decian. in cap. interdictum de iud. solum. 2. quid autem dicendum sit in excommunicato, an is ratione benefici Ecclesiastici teneatur ad horas canonicas, paulo post explicabimus in ea questione, quae trahebatur, an excommunicatus possit fructus beneficii Ecclesiastici percipere. & id non obiter tradidimus in libro 3. paruarum resolu. caput. 1. 3. numero 8. Haec sane expositum, vt ostenderemus, quae diuina officia sint excommunicato interdita. Nam fortassis,

licet communicans cum excommunicato in his diuinis, quae in specie sunt interdicta, mortale crimen committat, non ita mortaliter peccabit: sed venialiter si cum excommunicato communicauerit in priuatis horis canonicis recitandis, & in ingressu Ecclesiarum eo tempore, quo officia diuina non celebrantur. Etenim excommunicatus ipse non est his adibus interdictus, nec priuatus: atque ideo licet nemo possit abique veniali culpa in his cum eo communicare, quem admodum nec in alijs, quae ad diuina non pertinent: tamen non ex hoc contrahitur mortale crimen per communicationem illam in diuinis contingentem: cum ex mente Doctorem, qui existimant, mortale crimen committi, si quis communicet cum excommunicato in diuinis, ea conclusio intelligenda sit in sacramentis, in sepultura, in diuinis officiis, quae solenniter, & publice in Ecclesiis celebrantur, quod iudicio lectoris committendum esse censemus.

Verum his quae superius tradita fuere, plurimum obstat decisio elegans in cap. facta, de his quae re meture caus. sunt, nam in eius parte vltima probatur, cum communicante cum excommunicato mortale crimen committere: & deinde nullo metu excusari a peccato, qui in iure canonico statuta est contra communicantes cum excommunicatis. Hinc etenim duo constent, qui videntur iure defendi non posse. Primum, quod communicans cum excommunicatis mortalem culpam committat. Secundum, quod nullus metus, nisi is a vi praefata procedat, excuset communicantem cum excommunicato, cum aliquo periculum mortis ratione famis procedens, a furi crimine excuset. cap. si quis propter necessitatem, de furtis, & praeterea licita sit communicatio cum excommunicato ad emendum vel petendum ea, quae sunt victui, & veltutini necessaria, ne quis fame pereat, cap. si vere, §. si autem, de furtis, excommunicatus.

Prinius igitur haec ex causa intellectus ad praedictam declarationem ita solet explicari, & distingui, vt qui communicat cum excommunicatis, ab eis petendo ea, quae necessaria sunt victui & veltutini, minime culpam contrahat nec mortalem, nec venialem, nec incidat in minorem excommunicationem: quia is non agit ad eam communionem cum excommunicatis, sed ad petendum alimenta, & quae necessaria sunt: ne pereat: & licet metu mortis ex fame imminens non agat prima intentione, & directa ad peccatum, nec in illi consentit principaliter: sed in petitionem ipsam alimentorum atque metu mortis sibi comminatione instantis, nisi communicauerit cum excommunicato, eidem communicet, metu quidem consentit in peccatum primo & principali consensu, quomobrem in prioris casu metus mortis excusatio non fit in posteriori: cum maleficia voluntate distinguantur, ap. cum voluntate, de sentent. excommunicat. l. qui in iure in princip. ff. de furtis. sic sane interpretantur has declarationes iuris canonici Panormitanus in dicto cap. facta col. penult. Hadrian. in quodlib. 1. art. 2. vers. ad quantum idem Hadrian. optime in 4. sentent. in tract. de clauibus, quest. 3. except. 8. apud quem longius haec prima interpretatio discutitur.

Secundo, quo apertius praenotata distinctio percipiatur, aliter rem istam discutendum esse censco: siquidem quoties agimus de his, quae iure naturali, diuino, vel humano prohibita sunt, an ea liceant ex aliqua causa contingenti ob aliquem euentum, & circumstantiam actus: illud est omnino considerandum, an qualitas illa vel circumstantia tollat actus malitiam, propter quam vis prohibitus fuerit: etenim tunc cessat ipsa prohibitio: quod si illa circumstantia non tollat, nec auferat malitiam adus prohibiti: profecto prohibitio adhuc manet, & ideo non obitante illo euentu & circumstantia, peccatum contra prohibitionem committitur, quam ditionem latius nos explicauimus in Releuata regular. peccatum, de regulis iur. secunda part. §. numero 7. metus autem mortis non tollit malitiam actus in hac prohibitionem communionis cum excommunicato, nec eam cessare facit, nam licet metus inflet, nihilominus ipse communicans cum excommunicato consentit in illa communicationem prohibitam: & in peccatum: qui quidem consensus addeat nequit abique malitia, quam habet communicatio cum excommunicato, cum coacta voluntas sit, sicut nec malitia actus fornicationis, aut adulterii tollitur, si quis metu grauiissimo fornicationem, aut adulterium committat: is equidem, etiam si metu, consentit tamen in peccatum, quod abique malitia fieri

non potest igitur qui metu communicat excommunicato, in prohibitum consentire, quia, quidhuc malitia habet, quam circumstantia metus non tollit: quia non obstante metu hæc communicatio cum excommunicato fit adversus iuræ prohibitionem. At qui petit ab excommunicato alimenta sibi necessaria, rem debetam exigit, et seque debita potest omnino, & licite petere ab ipso excommunicato. *text. in dict. cap. si vero.* acque hæc circumstantia cum permixta faciat communionem cum excommunicato, ne sic commodum consequatur ab excommunicatione & crimine contumaciæ, malitiam actus tollit, & ea ratione cessat prohibitio communionis cum excommunicato. Quibus accedit locus celebris *Matthæi, primo, c. 2. Matthæi, 2. c. 7. vbi* constat, Iudæos metu eos ad eos noluisse carnes porcinas comedere, quas tamen comederunt fame coacti. In priori quidem casu metus circumstantia non abilit malitiam actus lege Mosaicæ prohibiti, & tamen in posteriori famem imminens amovit & excludit ab eo actum omnem eius malitiam, quam ex prohibitione habebat.

Tertio solet aliter intelligi responsio *text. in dict. c. sacris, in eius vii. part.* vbi nullo metu excusatur quis à communionis cum excommunicato prohibitionem, imo adhuc peccet ei communicans propter quemcunque metum, quoties communicatio est in diuinis vel in crimine, & his similibus casibus nam *text. ille* præmittit peccatum mortale contrahi ex illa comunione, ergo de eantum agit, quæ sub reatu mortalis culpæ prohibita est, sic de ea, quæ in diuinis, vel in crimine contingat *text. opt. in c. vltim. 2. q. 1. & in specie hanc interpretationem exponit Sylvest. in verb. metu, qu. 7. & in verb. excommunicatio, 5. qu. 3.* quali secus sit, si quis in humanis, & temporalibus cum excommunicato communicauerit per metum: non enim peccabit, nec excommunicatione minori afficietur. Huic vero intellectui duo videntur obesse primum quia lex humana, quæ prohibet communicationem cum excommunicato, etiam in temporalibus, potest obligare sibi subditos sub peccati reatu, & culpæ, etiam cum periculo mortis. Nam & *Calet. in l. 2. quest. 96. art. 4.* scribit posse legem humanam obligare, etiam cum periculo vite ad aliquid vitandū vel agendū, sub pena mortalis culpæ, igitur potuit humana lex prohibere communionem cum excommunicato adhuc in temporalibus sub reatu mortalis criminis, etiam cum periculo vite alterum grauius verget, nempe nec veniale crimen esse committendum propter quemcunque metum, quid dubio procul non excusatur etiam à veniali peccato: quod feruori charitatis opponitur. *gloss. in verb. benedictionem, in prima sexta.* quomobrem nec licet communicare cum excommunicato in temporalibus & humanis propter quemcunque metum: neque admodum sentit Panor. in dict. cap. sacris, column. pen. tenent Thomas in 4. sentent. dist. 18. q. 2. art. 4. & ibi Durandus q. 5. ad 3. idem Thom. quodlib. 11. art. 9. & in additionibus ad 3. partem q. 23. art. 3. Summa confess. tit. de sent. excomm. q. 165. in genere autē, veniale peccatum non esse committendum ob vitandam mortē, probatur in c. 22. q. 2. c. c. quæ. 2. q. 2. q. 2. q. 2. contra iudicium & alios, quorum & nos meminimus in Epitome ad 4. Decret. 2. part. c. 5. q. 4. non obicit *text. in d. c. sacris.* nam in eo tantum mentio fit de mortali crimine propter eius grauitatem. fit ergo, non esse congruam rationem, quæ in hoc intellectu adducitur, ad percipiendum verum sensum *d. cap. sacris.*

Quarto, licet hæc decisio difficilem rationem habeat, ipse censio verioris eius interpretationem aliunde fore deducendam: & potissimum à vera cuiusque legis moderatrice ratione, quæ in legibus diuinis, naturalibus, & humanis, tantum habet vim, vt comoda non valeat legis alieuius interpretatio ad summi, nili ratio viam veritatis aperiat. Etenim ipse opinor, legem Pontificiam, quæ in humanis & temporalibus communionem cum excommunicato vetuit, minime voluisse obligare quemquam ad vitandū excommunicationem cum mortis grauius periculo, & sic dato metu cadente in constantem vitium, quod mihi aperitissimum sit ex eo, quod canon ipse, iuxta Pontificium ex leuioribus causis communionem cum excommunicato permissit: nempe hic & patre potestatis, cohabitationis coniugalibus, & familiaritatis. *cap. quoniam multos. 11. qu. 2. 3.* par igitur est, quod coniectemus fortiori ratione, communionem cum excommunicato excusari, si id fecerit coactus metu mortis sibi imminenti, si communicare voluerit.

Qua ratione præcedens intellectus optime defendi poterat, vt prædicta responsio *cap. sacris.* non obtineat in eo qui cum excommunicato communicat in temporalibus & humanis propter metum, & mortis periculū. Sed & amplius obseruandum est, quod nec in diuinis prohibitio communionis cum excommunicato habet eam vim, vt cum periculo mortis obliget quemquam ad vitandū ipsum excommunicationem. Hoc sane a ratione, quæ legem ipsam vere interpretatur, deduci recte potest: siquidem præsumendum non est, hanc communicationem prohibitam esse cum tanto vitæ discrimine ipsius nolentis communicare. Pie etenim & maturo iudicio censendum est, nonnullam legem, quæ vetuit communionem cum excommunicato in diuinis, quæ tamen obligare ad vitandū excommunicationem cum graui mortis periculo: nisi vbi communicatio contingeret in crimine, vel in detrimentum fidei Catholice: vel in contemptum Ecclesiasticæ censuræ. Nam si quis hæreticus effusus Ecclesiæ contemns in vilipendio Ecclesiasticæ disciplinæ comminaretur mortē alicui, nisi cum eo in diuinis comunicet, profecto potius mortē pati debetis, quā cum eo ita comunicare: sed si quispiā tyrannus metu cogeret sacerdotem, vt coram ipso celebraret missarum solennia non in contemptu religionis, nec in vilipendio fidei Catholice, absque vlla hæreticos labebis nequaquam mortaliter peccaret, nec minori excommunicatione afficeretur est, licet coram tyranno missarum solennia peregrit, quam sententiam verā esse & iustitiam loam à Friburgo. *in sum. confess. tit. de sentent. excomm. quest. 165. Sylvest. in verb. excomm. 5. dicit. 1. 4. Ioan. Maior. in 4. sent. dist. 17. q. 4. & Marti. ab Azpillicetam ca. inter ver. 11. q. 3. prædicto 8. ex quibus apparet, vltimā partem cap. sacris, esse intelligendam vel in metu leui, vel quoties communicatio contingit in diuinis quo ad iudiciū fidei Catholice, vel in crimine, aut in contemptum ecclesiasticæ disciplinæ.*

Tandem in d. c. sacris, aliter, communicantem cum excommunicato mortale crimen committere, intelligendus est is text. iuxta præmissam distinctionem, scilicet cum excommunicato fit in diuinis, in crimine, vel in contemptu, vnde mortaliter peccat qui post monitionē canonicam, nec comunicet cum excommunicato, ab eius comunione non abstinere, quasi tunc contemneret videatur Ecclesiasticam censuram, & ideo maiori excommunicatione ligari poterit. *cap. statim, c. constitutionem, sup. isto titulo.*

Ilud non est prætermittendū ad veram interpretationē, c. sacris in prima eius parte, quod Ioan. de Selua intratit. de reuerent. 3. part. quest. 1. col. 1. 2. Sexto loco in illa decisione probantur, posse quempiam vi præcisa cōpelli ad iurandum, & sic ad loquendum, quod præmittunt Goffred. & Felin. aut. si vero, vnde, de iur. iurand. cum tamen contrariū adnotauerint Ioann. And. & Panor. in c. vltim. eo sit, quia licet possit quis cogi ad loquendum metu, & vi conditionali, nō tamen vi præcisa. Est enim vis præcisa, quādo in nobis non est potestas resistendi, vel vtrum agamus, vel non agamus, etiam si velimus, mortem pati potius quam agere: nec vlla in nobis est voluntas, atque conditionalis, aut vis quæ conditionem habet, participes est nostræ voluntatis, & voluntatem, quamuis coactam, nobis dimittit, quemadmodum distinguitur in Epitome ad 4. Decret. part. 1. c. 4. §. 1. m. 11. nam cum in loquutione consistat sicut & in aliis communicationibus cum excommunicato, & hæc possit dari per vim præcisa, vt probatur in d. sacris, impar. 1. cōsequitur vt opinatur Selua, inibi satis euidenter apparere, posse quem vi præcisa cogi ad iurandum, & loquendum. Quæ tamen adnotatio mihi non placet, quandoquidem cōmuniō cum excommunicato possit plane contingere in multis per vim præcisa, absque loquutione, nempe in eo quod quis fit simul præsens diuinis officiis, quod adiat ab excommunicato diuina officia, in mensa, oculo, amplexu, & his similibus, in quibus satis poterit ad expleta deduci prior pars cap. sacris, nec necessario debet exponi de comunione in oratione, aut loquutione: vnde non est omnino certa inductio, de Selua: nec conuenit Io. And. & Panor. difficultatem falsam esse.

§. QVARTVS.

De bonis operibus.

SYMMARIA.

1. Nemo potest alteri, nec sibi ex bonis operibus primam gratiam ex condigno mereri: & ibi vnde procedat merita non condigni.

2. Gratia

- 6 Gratia gratia data, auxilium speciale Dei, & gratia gratificans, qualiter diligamus.
- 7 Nemo potest sola virtutibus naturalibus absque speciali Dei auxilio ea efficiere, quæ sunt ad glorificationem necessarias: tamen cum hoc etiam liberum arbitrium.
- 8 Opera bona casti meritis sunt ex condigno vite æternæ.
- 9 Opera bona multum amplius considerantur: item Meritum coniugii diliguntur.
- 10 Nihil potest quodammodo alteri ex condigno mereri.
- 11 Potest quo pro alio de rigore iustitiæ satisficere pro pena temporaria, utique sit in charitate.
- 12 Opera contra charitatem facta non sunt ex rigore iustitiæ satisfactoria, nec debent filium.
- 13 Opera extra caritatem facta sunt inimici in penitentium sacramentalem non sunt de iustitiâ satisfactoria, adhuc accedente charitate.
- 14 Opera facta in charitate, & per peccatum mortificatum, charitate accedente priorem effectum recipiunt.
- 15 Opera bona facta extra charitatem, quandoque utilia sunt.
- 16 Transitorii intellectus, quæ quodam de panis & vini.
- 17 Sacramentum penitentium non sunt baptismi recedente filicitate fortioris suum effectum. & quod de alio.

Occasio à definitione maioris excommunicationis potissimum præter alios eius effectus infertur, & deducitur, quod excommunicatione omnino priuatus sit suffragiis Ecclesiæ Catholicæ. Hoc etenim superius satis probauimus, & constat: quia excommunicatus extra Ecclesiâ est, nec eius membrum vire dei potest, igitur suffragia Ecclesiæ quantum eius membris cõmunia sunt, minime profuturus excommunicatus. Sed quo manifestius hac illationem exponamus, hoc in loco agere libet de effectibus, quos suffragia Ecclesiæ potissimum operantur, & præstent, ut propozite materia subleuiamus, queritur, an orationes, & suffragia vnius alteri prodelle possint? nam hic locus non exigit, quod in specie tractemus de effectibus orationis, & sacrificiorum erga ipsum merentem operantem, sunt igitur aliquot constituenda ad huius rei cognitionem, quibus facillime constabit eius ad vnguem resolutio.

I Primum. Nemo potest alteri * primam Gratiam ex condigno mereri. Probatur hæc assertio Hieremie cap. 15. Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. & tamen maxime meriti fuisse apud Deum Moyses & Samuel, ergo nullus potest alteri de condigno primam gratiam mereri. Idem constat Ezech. 18. Eris iustitia iusti super iustum: & impietas impij super impij: nam sicut non potest homini patris impietas: ita nec poterit prodelle ex lege iustitiæ ipsius patris iustitiæ. Deinde meritum condignò excedit personam ipsius, qui meretur, etenim meritum condigni non procedit ex iure libero arbitrio, quod aliquid agimus, nec ex natura operum nostrorum: sed simul ex libero arbitrio & virtute Spiritus sancti, gratiam specialem tribuentis per motionem ad opus boni & cooperationem eius. Ita quidem nullum opus procedens à libero arbitrio, potest esse meritum sine virtute & gratia Dei: nec item opus Dei esse meritum, nisi fieret per liberum arbitrium humane vel angelicæ naturæ. Meritum enim opus est Dei, & nostrum. Dei scilicet mouentis auxilio specialis gratiæ, & nostrum ut libere cooperantur: siquidem postquam Deus voluit nostram speciali auxilio gratiæ ex cõsuetudine ad bonum, et in ipsa hominis voluntate hæc potestas, ut Deo mouenti & inspiranti consensiat, aut dissentiat. Est elegas hæc de re Pauli testimonium 1. ad Corin. 15. 3. nō quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, quæ ex nobis: led sufficientia nostra ex Deo est. idem Paul. 2. ad Corin. 1. 9. Potens est autem Deus omnem gratiā abundare facere in vobis, ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum. Quibus locis palam probatur, non esse nos ex libero arbitrio sufficientes ad opera bona sine gratia Dei. Rursus & hæc præmissa manere apud nos liberum arbitrium, docet Euangelium Ioan. 1. dedit eis potestatem filios Dei fieri, & Iesus Luc. 9. cum ait: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me, nostram libertatem manifeste indicat. Paul. item 1. ad Corin. 13. 7. Qui statuit in corde firmus non habens necessitatem, potestatem autem habens sue voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginitatem suam, bene facit: hoc ipsum persiquat aliis testimonis à viris Catholicis aduersus Pelagii peitulentissimos ac omnino dissolutissimos aduersus Longius comprobatur: maxime per Ioan. Rossensem contra Lutherum artic. 36. Ioan. Eckium artic. 31. Ioan. Bunderium à Gandauo in compendio conseruationis, sit. 6. Alonsum à Castro aduersus hæreses, in

verbi. Gratia, & in verbis. Domini à Sot. lib. 3. de natura & gratia cap. 7. & aliis. And. à Vega in lib. de fide insufficiente, questio, & sequent. Extat hæc de re Sanctæ Synodi Tridentinæ definitio in sessione 6. capitul. 5. Sunt præter alia multa diuina Augulini 3. lib. Hypognosticon. Ad finem pulchra verba: Audi, inquit, ergo breuiter, propria voluntas tua: est meritum bonum, quando gratia doni præcedit vniuersumque voluntatem, ut meritum faciat bonum per propriam voluntatem, & idem author ibidem paulo ante. Sed clama iterum, & dicit si nullum est meritum operum quomodo scriptum est, & tu reddes vniuersumque secundum opera sua? audita & intellige, si tamen aures habes audiendi, & cor non sit imbutum in intelligentiam, propter liberum arbitrium, quod bona & mala operantur homines dictum est: vniuersumque reddes secundum opera sua, ita est enim bonum meritum cum vitio suo: iam baptizatus declinat à bono, & facit malum, id est, cum derelinquit Deum, & diligit malum, & habet nihilominus & bonum meritum, cum in omnibus operibus suis habet in illum, cum autem suum, & cor Deo loquentium hoc est in interiori homine præbet, & non foris in malis faculo persequitur, hæc Augulius. Quæ cum, ut modo argumentabamur, certa sint, & probent, meritum condigni procedere ab operibus non nostris libero arbitrio, cooperante ei dono gratiæ, quod Deus impartitur alicui per motionem ad opera bona, ut ipse ad vitam æternam perueniat: patet condigni meritum non extendi ultra hanc motionem, quod S. Thom. expressim hæc vltus argumentatione respondit in 2. quest. 114. artic. 6. & in 4. sentent. disticta. 46. quest. 2. artic. 1. vbi respondit dicendum & est omnium Theologorum conclusio receptissima, quæ asseuerat, neminem posse alteri meriti de condigno primam gratiam. Eadem alterio peritissime fulcitur ex ratione, quod mereri vnum alteri gratiam primam, nihil aliud est, quam Deo deprecari à Deo bonum meritum alterius, quod non cadit sub condigni merito, siquidem id infirmis ininitur: motus autem ad opera bona, gratiæ tantum Spiritus sancti tribuitur: atque idea non pertinet ad condigni meritum: inde eadem conclusio satis alia, simili adstruitur: quæ certissimum fit, Neminem ex merito condigni primam gratiam sibi mereri: led ex mera Dei liberalitate, Sic enim inquit Paul. ad Rom. cap. 11. Si ex operibus, iam non est gratia: si autem gratia, iam non ex operibus. Quomobrem cum hæc prima gratia nomen hoc ex ipsis diuinis testimoniis habeat, non potest ad condigni meritum pertinere, quia tunc non esset gratia. Diuus Augulius lib. 3. Hypognosticon. inquit. Vitiato libero arbitrio totus homo vitiatus est: per quod abique adiutorio Dei, & gratiæ, quod Deo placet nec valet incipere, nec perficere sufficit. Preuenitur autem medicina, id est, Christi gratia, ut faueatur & reparatur in eodem vitiato, atque præparetur voluntas quæ semper indigens adiutorio, illuminante gratia Saluatoris possit tam Deum cognoscere, quam secundum eius viuere voluntatē. Hactenus Augulius. Deus enim, cui vult miseretur, & quem vult induratur: igitur non volens nec currentis, sed miserentis est Dei, te ille Paulo ad Roman. cap. 9. Hanc conclusionem asserit. Thom. communiter receptus in 2. quest. 114. artic. 5. multisque authoritatibus eam probant Domin. à Soto lib. 2. c. 1. & lib. 3. de natura & gratia, c. 7. & 8. Andr. à Vega lib. de fide insufficiente, 4. 7. igitur gratia gratiæ datam, quæ Deus benignissima sua voluntate tribuit peccatores ad suam gratiam & iustitiam, nemo meretur: sed illa omne meritum antecedit.

Obiect tamen: nā id nostrates minime explicarunt, ut lector facilius hæc percipiat, adnotare libet, gratiæ generaliter dici, quod condigni donum, quod nō debetur suscipienti, sed voluntate donatur. Ita enim inquit Paulus, ex operibus, iam non est gratia. & tamen, licet hoc sit generale nomen, speciali tamen nomenclatura dicitur gratia quædam gratum faciens: reliquis nomen genericum retinentibus, ut dicantur gratiæ gratiæ datæ. Est autem gratia gratum faciens, per quam homo ipse Deo coniungitur, & formaliter fit amicus, & Deo gratus, ac iustificatur, iuxta illud ad Roman. cap. 3. Iustificati grati per gratiam ipsius. Gratia autem gratiæ datæ, sunt dona illa, quæ conferuntur non in bonum ipsius suscipientis, sed in aliorum utilitatem, ut vnus alteri cooperetur ad hoc, quod ad Deum reducat. De quibus Apostolus ad 1. Corin. 13. 12. inquit, vniuersumque datur manifestatio spiritus ad utilitatem, scilicet aliorum, & inibi meminit harum gratiarum, ut tunc dona prophetiæ, linguarum, & sanitatum: quæ nihil vcat prauis hominibus donari. Dicuntur

Dicuntur autem gratia gratis data: quia conceduntur supra facultatem naturae, & supra merita personarum. Hanc distinctionem explicat Thom. 1. 2. quæst. 111. art. 1. Gratia autem iustificacionis potest tripliciter accipi. Primo quidem gratia gratum faciente, quia formaliter iustificamur & efficiamur amici Dei. Secundo modo pro gratis data, quia Deus nos adiuvat, & peculiariter mouet, vt efficiamur quæ requisita sunt, vt obtineamus gratiam & amicitiam ipsius. Tercio accipitur a quibusdam gratia iustificacionis generaliter, vt sub se comprehendat gratiam in prima & secunda significacione, & tandem vt gratia iustificacionis dicatur, quidquid gratis à Deo fit, vt iustificemur. Hæc distinctio ex eo probatur, quod sæpius à Catholicis authoribus auxilium speciale Dei mouens affectum ad opera bona, & concursus ipse Dei præuenientis, conuertentique ad se nos, appellatur gratia iustificacionis. Idem Thom. ead. 12. quæst. 109. art. 6. dum tractat de Dei auxilio speciali ad mouendum, id videtur tribuere gratia iustificacionis: sic enim non semel in dict. quæst. 111. ex eo distinguit gratiam gratum facientem, à gratia gratis data, quod gratia gratum faciens tendit in utilitatem ipsius tantum suscipientis: gratia vero gratis data non conuertitur in bonum ipsius suscipientis, sed in utilitatem aliorum, sed auxilium speciale Dei, tendit in bonum & commodum illius, cui conuertitur tantum. Igitur id omnino pertinet ad gratias gratis datas: imo est proprium gratie iustificacionis. Gratia igitur iustificacionis generaliter accepta complectitur gratiam gratum facientem, quæ speciale Dei auxilium dicitur, & gratiam gratum facientem, quia formaliter iustificamur. Sancti enim patres in concilio Mileuitano, & Augustinus, passim gratiam iustificacionis appellant quicquid gratis à Deo fit, vt iustificemur. Gratia vero gratum faciens à gratia gratis data hæc in parte distinguitur in hoc quod gratia gratum faciens est habitus quidam supernaturalis, quem Deus infundit animabus nostris, quoties nos sibi reconciliat, & ad suam amicitiam admittit: vt per illam formaliter simus illi grati, sic, vt albedine sumus albi, sed & gratia iustificacionis prout accipitur pro speciali Dei auxilio, operans dicitur in illo affectu, quo mens nostra mouetur: cooperans vero in illo quo mens nostra mota est, vt velimus, & volumus sic, vt faciamus: sic dum mens nostra mouetur, est cooperans quia cooperatio non solum tribuitur Deo, sed etiam animæ. Eodem modo gratia gratum faciens, dum sanat & iustificat dicitur gratia operans: sed quia parte est principium meritorie deinceps operans ex libero arbitrio, dicitur gratia cooperans: quæ ad modum hæc explicat Thom. 1. 2. quæst. 111. art. 2. de his etiam late tractant Ioan. Driedonius lib. 1. de gratia & libero arbitrio. 2. tract. ca. 2. in prima et in parte. Dicitur Augustinus de gratia & libero arbitrio. ca. 17. Andrea à Vega super concilium Tridentinum in cap. 8. a. 13.

Ego sane opinor, auxilium Dei speciale, concursumque eius præuenientis, conuertentisque ad se nos, licet conuenerit inter gratias gratis datas, ab eis tamen posse distinguere, & nomen habere speciale, auxilium quidem gratuitum peculiari, quo nos super naturam Deus euehit: vt discernatur à generali Dei concursu, quo mouet, fouetque res naturales: & tamen à gratia gratum faciente differre, licet ad gratiam iustificacionis pertineat: hæc omnia constant ex superius adnotatis: & quia gratia gratum faciens est habitus quidam supernaturalis, & diuini profusus ordinis, quem Deus infundit animabus nostris, quoties nos sibi reconciliat, & ad suam amicitiam admittit, vt per illum sic sumus formaliter ei grati, & amici, vt albedine sumus albi, & cognitione cognoscentes, & fide fideles. Gratia vero gratis data non habuit id, sed auxilium quoddam speciale, & peculiari ipsius Dei, quo Deus peculiariter adiuvat, & potentius mouet, & inleceat potentias nostras, vt ea facere possimus, quæ sunt necessaria ad iustificacionem nostram, & sic ad consequendum gratiam gratum facientem, & ita habitum, quem modo significamus, quæ distinctio colligitur ex S. Tho. 1. 2. quæst. 109. art. 6. Auxilium autem istud speciale Dei mouens hominem ad bene operandum, & preparandum sic ad consequendum iustificacionem, & habitum gratie, seu gratiam habitalem, quia tendit omnino in bonum ipsius suscipientis, ad iustificacionem pertinet, tametsi gratia gratum data appelletur.

Hinc sequitur Catholica conclusio, quæ constanter asseruamus. Neminem posse solis viribus naturalibus absque

Dei auxilio specialia efficere, quæ sunt ad obtinendam gratia iustificacione necessaria. Hæc probatur Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. & Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere. Eadem conclusio pluribus in locis ab Augustino defenditur aduersus Pelagianos hereticos, & a sancto Thom. in dict. art. 6. atque aliis Theologis professoribus omnium communis sententia, cuius varia doctissimorum virorum testimonia tradidit Dominicus à Soro lib. 2. de natura & gratia. c. 3. Alonius à Castro de hæresi. verb. Gratia, Andreas à Vega in libro de iustificatione quæst. 8. & Gregorius Ariminensis in 2. sententia dist. 26. quæst. 1. & in dist. 21. quæst. 1. idque definitum fuit olim in concilio Mileuitano ca. 4. & 5. atque in Tridentina synodo, sessione 6. cap. 5. cuius Canon primus ita inquit: *Si quis dixerit bonum suum operum, quæ vel per humanam naturam, vel per legem dicitur fieri, absque diuina per Christum lesam gratia posse iustificari coram Deo, Anathema sit.*

Deducitur item ex his, preparationem, & dispositionem sufficientem ad gratiam, esse opus & Dei, & nostrum. Dei quidem præuenientis: nostrum autem consensientium, & cooperantium. vnde & in nobis nullum est initium preparationis ad gratiam, & iustificacionem: sed Deus inceptor est, sicuti in eodem concilio Mileuitano, & Synodo Tridentina dict. ca. 5. definitum est: eadem August. docet de gratia & libero arbitrio. cap. 5. scribens ita: *Nisi deum Dei esset, etiam ipsa ad Deum nostra conuersio, non ei diceretur, Domine Deus virtutum conuertere nos.* Rursum idem Augustinus libro 1. cap. 4. contra duas Epistolæ Pelagii. Non potest homo aliquid velle boni, nisi adiueatur ab eo, qui malum non potest velle: hoc est, gratia Dei per Iesum Christum: Paulus ad Philipp. cap. 2. *Deum, inquit, operatur in nobis velle, & perficere.* Quibus & alia plura testimonia suffragantur, quæ hic misa facimus, quandoquidem à præcatis authoribus diligentius tractantur.

Infertur etiam ex prænotatis, ita ab Ecclesia Catholica liberum arbitrium constitui, vt ei insumus, & e eo necessaria esse iudicet gratia Dei: vero ita vinculum gratiæ extolli, vt liberum arbitrium minime sublatum esse censet. fed definiti cooperatione nostre opus esse in iustificacione. Huius catholice assertionis probatio consistat, præterea, quæ initio huius paragraphi adduximus, autoritate Synodi Tridentinæ, sessione 6. cap. 5. & canon. 4. vbi definitur est, quod Deus neminem coactum ad ea, quæ trahit, aut necessitate inducit, sed in nostra potestate est, gratia eius respicere, vel assensum nostrum ei præbere, & cooperari. Dicitur Augustinus de peccata. merit. libro 2. capitulo 18. sic ait: *Liberum arbitrium huius atque illius sic fluctat, male vti malus possit, & bene bonus, sed non nisi ex Deo bonam voluntatem habemus.* Paratur enim voluntas à Domino quæ operatur in nobis velle, & operari. Tertullianus in libro de finibus Ecclesiæ dogmatum, cap. 21. manet, inquit, ad quærendam salutem arbitrii libertas, id est, rationalis voluntas, sed ad mouente prius Deo, & inuitante ad salutem: vt vel eligat, vel sequatur. His etenim & alijs testimoniis satis apparet liberum arbitrium per primi parentis peccatum laesum manere quidem in malum per se cum concursu generali naturæ in bonum autem gratia Dei mouente & adiuvante, secundum illud Osæ 13. Perditio tua est te Israel, tantummodo in me auxilium tuum. Extat igitur Catholica definitio aduersus hereticos, quos multis tractatibus ad hoc editis continunt Dions Augustinus, & alij Ecclesiæ Catholice Doctores, quos nostra ætate imitati sunt Roffensis aduersus Lutherum artic. 36. Ioan. Driedon. de libero arbitrio. Bunderius in compendio conuersionum, tit. 7. Alonius à Castro de hæresi in verb. gratia. Dominicus à Soro libro 1. de natura & gratia, capitulo 15. exponit & hanc conclusionem: S. Thom. 1. 2. quæst. 109. art. 2. & art. 6. & id. 1. parte. quæst. 83. artic. 1. rus. 1. 2. quæst. 111. artic. 3. His tamen & aliam Catholicam conclusionem adiciamus, quam necessariam fore opinamur ad eorum, quæ modo expositimus apertiorum intellectum.

Opera iusti, & quæ genere suo, ac circumstantiis bonæ sunt, omnia sunt meritoria de condigno & conuulsione gratiæ, & vite æternæ. Hæc asserit probatur ratione & autoritate. Ratio enim ex eo consistit, quod quicquid edicitur secundum iustum iudicium, merces condigna est: cum id ad iustitiam pertineat, sed vita æterna reddatur à Deo secundum iustum iudicium. 2. ad Thimo. 4. in religio reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus.

nusilla die, iustus index. igitur homo iustus ex operibus meretur condigni merito vitæ æternæ. Deinde meritum est opus, quo quis hic mercede dignus, & pluribus in locis sacra scripturae mentio hic mercedis operibus iusti retribuitur, præsertim *Matth. c. 9.* Amen dico vobis non perdet mercedem sua: & *1. ad Corin. c. 3.* Vniquisque mercedem accipiet secundum laborem suum, ergo præmittitur, opera iusti meritum habere, & ideo esse mercede digna. merces autem gloriæ æternæ est. Nam si opera apud Deum merita non sunt, nisi virtute præstata gratia, postillam sunt digna mercede ipsius vitæ æternæ, cuius semen est ipsa gratia. ut inquit *Thom. 1. 2. q. 14. ar. 2. ad 3.* innuit Paulus ad Roman. *ca. 6.* Gratia Dei, vitæ æternæ. Auctoritate adducitur hæc conclusio Pauli: *ad Theophil. 1.* ubi scribens de tribulationibus, inquit, quas in exemplum iusti iudicii Dei, ut digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini: & *Matth. c. 5.* Gaudete, inquit Iesus, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Hoc ipsum sacrosancta Synodus Tridentina confitetur *sessione 6. c. 16. & canon. 26. & 32.* sunt ad hæc veterum auctorum & sanctorum virorum plura testimonia, quæ aduersus Lutherum tradidere plures auctores ex iniuriis, atque item ex veteribus Divinis Thomæ *d. q. 14. ar. 3.* & in Epistola Pauli ad Roman. *c. 4. & 8.* S. Bonaventura *m. 2. sent. dist. 27. q. 14. Ricard. in 4. sent. dist. 4. c. 6. art. 1. q. 1.* Ioan. Bunderius in compendio concertationis, *c. 6.* Alonius à Castro in lib. *aduersus hereses in verb. meritum.* Domin. à Soto lib. *3. de natura & gratia. ca. 7. & 8.* Andreas à Vega lib. *de iustificatione. q. 5.* idem in defensione Concilij Tridentini lib. *1. q. 2. c. 12. & sequent.* à quibus duo hæc assertioni obijciuntur. Primum, quod meritum ad iustitiam pertinet, & ius est æqualitate præstans, nihil autem nos possumus præstare Deo æquale vitæ æternæ: ipsa vitæ æternæ nulli sit nostris obsequiis estimabilis. Paul. *ad Rom. c. 8.* non sunt condigne passionibus iuxta fœdus ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Ergo nulli est iustitia. aut meritum nostrum apud Deum, ad futuram gloriam, quod comprobatur ex Aristotele *8. Ethicorum* dicente: diis & parentibus non possumus reddere æquale. Alterum: merces & premium quod debitum significat: Deus autem nihil potest debere nobis: nullus enim ei prior dat ut retribuat. ut, ut scribit Paulus *ad Roman. c. 11.* nec Deus debet iustis vitam æternam propter quæcumque eorum opera: possent equid iustis ea non dare, nec eis faceret iniuriam. Nam quidquid est nostri officij suum est, & id debuitur: atque ideo quod iusti est ei reddidimus. Igitur nulla est obligatio Dei propter nostra opera: ut vincuntur sanctissimi. Huius vero obiectionibus à Catholicis vnanime consensu diffinitione quadam respondetur: quæ hic breuiter exponemus.

Opera iustorum, dupliciter considerantur. Primo quidem considerari possunt secundum suam perfectionem naturalem, & quatenus sunt à libero arbitrio iuxta vires naturales, etiam ex speciali auxilio Dei ante gratiam gratum facientem, & amicitiam diuinam. Et in his non est condignitas ad beatitudinem & vitam æternam. Longissimum enim excedit beatitudo valoris omnium talium nostrorum operum, cum & virtutem nostram naturalem: cû ipsa sit supernaturalis. Est tamen congruitas proportionis, quod homini operanti secundum suam virtutem, Deus recompenset secundum excellentiam suæ virtutis. Possunt tamen secundum considerari opera iustorum secundum perfectionem supernaturalem, quam habent à gratia & Spiritu sancto inhabitante animas ipsorum, & sic considerata sunt meritoria vitæ æternæ de condigno. nam valor meriti attenditur secundum virtutem Spiritus sancti: iuxta illud *1. Thom. 4. c. 2.* in eo fons aquæ salientis in vitam æternam, attenditur etiam premium operis secundum dignitatem gratiæ, per quæ homo effectus confors diuine nature, adoptaturque in filium, cui debetur hæreditas *ad Rom. c. 8.* si filii, ergo hæredes. Hæc diffinitio est iuxta *1. Thom. 1. 2. q. 14. ar. 3.* quem Theologi omnes sequuti sunt in *1. sent. dist. 17. c. 2. dist. 28.* Domin. à Soto lib. *3. de natura & gratia. c. 7. & in Epist. ad Rom. c. 3.* Andr. à Vega in lib. *de iustificatione. q. 5. vers. ad primum.* & consilietur his, quæ statim in sequenti diffinitione dicemus. Etenim qui illa vult, & hæc, non fallor, præmittere videntur sensum quidem, etiam si non omnes hanc expressim adnotarint.

Meritum item distinguendum est. Aliud est etenim proprium & perfectum, ac fuisse natum meritum: cui de rigore iustitiæ merces debetur: ut planè iniustus canticatur

qui hanc mercedem non reddiderit. Hoc meritum non est hominis ad Deum nam si Deus nemini redderet operum suorum mercedem, iniustus non esset, etiam si nostra opera adsumamus secundum perfectionem supernaturalem. Aliud dicitur meritum, quod non fuisse natum, aut simpliciter dignum est mercede de rigore iustitiæ: sed ex suppositione ipsius retribuentis, & eius ordinatione, quale est premium & meritum braui in hastiludo, in quo rex promittit victori geminam, ad aliud preciosum: quod multo maioris valoris est, quam labor & industria victoris: quæ quidem sua propria natura æstimata, non sunt digna ex rigore iustitiæ tanta mercede, sed tamen præmissa & supposita ordinatione fæ promissione Regis, victor in hastiludo dignus est omnino, & de iustitia illa mercede, eiusmodi est meritum hominis ad Deum. Nam etiam nostra opera non sint ex seipsis digna vitæ æternæ: tamen quia misericors Deus, promittit seruanti mandata sua se illi daturum vitam æternam, *Matth. c. 19.* post tamen promissionem iustum est, quod Deus det vitam æternam seruanti, cuius mandata conseruitur. Deus debitor vitæ æternæ, non ex operibus nostris, sed promissione sua: quæ quidem promissio simpliciter & absolute est retribuenda gratia. sic inquit Paulus *ad Galat. 3.* dignos nos fecit in partem fortis sanctorum. Hoc ipsum asserit Augustinus *de Trinitate lib. 14. ca. 15.* quid animam, inquit, faciet beatam, nisi meritum suum, & præmiu domini sui? sed & meritum eius, gratia est illius, cuius præmiu erit beatus eiusdem Augustini *serm. 151. de tempore laudemus*, inquit, fratres domini, in qua eius fidelis promissa retinemus, nondum accepimus. Paru putatis, quia promissore tenemus, ut iam debitorem exigamus? promissor Deus debitor factus est bonitate sua, non prærogativa nostra. *idem in serm. 16. de verbis apostoli.* in his, quæ iam habemus, laudemus Deum largiorem: in his, quæ nondum habemus, tenemus debitorem. debitor enim factus est non aliquid à nobis accipiendo, sed quod ei placeat, promittendo. Hæc dicit Augustinus qui præmissam diffinitionem sensibile vident, quam post alios exponunt auctores ad præcedentem citationem: Ioan. Bunderius in compendio concertationum, *tit. 6. art. 1. c. 7. & 9.* atque optime Alonius à Castro aduersus hereses in verb. meritum. Vnderatio huius meriti de condigno hominis ad Deum, non est simpliciter, absolute, & perfecte assequenda, sed ex suppositione, ut diximus. Neque dici potest meritum de condigno perfectum secundum rigorem. Id etenim competit merito Christi solius, quia erat suppositum diuinum propter vniouem verbi. Quod S. Tho. explicat *3. part. 1. q. 1. ar. 2. ad 2. & ex eo adnotauit Dom. Soto. in 4. sent. dist. 1. q. 4. ar. 4. c. 7. lib. 3. de nat. & grat. c. 6.* Est tamen meritum hoc de condigno hominis ad Deum, suo gradu apud Deum ipsum iustitia quod idem Soto tradit in *4. dist. 2. q. 1. ar. 1. c. 2. d. l. 2. c. 7. & 8.* qui post alios hoc ipsum ex sacris literis & auctoribus efficaciter probat.

Ex his diffinitionibus multa deducuntur, quæ necessaria sunt ad intellectum huius conclusionis. quam Catholicam esse diximus, & ad respondendum obiectionibus, quæ eidem opponi solent.

Primum, opera iustorum ex sua propria natura, & vi, ut à libero arbitrio, etiam ex auxilio speciali Dei antecedenti gratiam gratum facientem, procedunt, non esse meritoria merito condignitatem de cõgruo possint esse: & sint meritoria. Hæc diuus Thomas paulo ante citatus, & alij quorum mentionem fecimus.

Secundum, opera iustorum vt procedunt & considerantur à perfectione, quam habent supernaturalem à gratia & Spiritu sancto inhabitante animas ipsorum: & sic à gratia gratum facientem, meritoria esse apud Deum merito condigni. Hoc ipsum satis superius probatum est.

Tertio inferunt, meritum cõdigni proprie & immediate, ut interimita loquar, procedere à gratia cooperanti, & ei retribuendum esse, & sic habitualem gratiam, id est, gratiū facientem, esse principium meriti condigni. hanc illationem plane probat S. Thom. *1. 1. q. 1. c. 9. ar. 2. post D. Augustin. in lib. de libero arbitrio.*

Quarto: constat ex his, illorum opera, vt procedunt à gratia gratiū facientem, & sic à perfectione supernaturali, non esse simpliciter meritoria merito condigni gloriæ, beatitudinis, & vitæ æternæ, sed supposita ordinatione Dei, & eius gratiā diuinā promissione, qua iustus vitam æternam promittit, & gratiā se conuenit debitorum. Sic sane locus

Pauli intelligendus est, ad Rom. 8. 8. nam si naturam ipsam operum consideremus, rescilua promissione diuina, & eius ordinatione, non sunt condigni passionis nostrae ad futura gloriam. Hanc illationem plane Catholicus omnes fatentur, & postulas D. Thom. 1. 2. q. 1. art. 1. & h. docto, quorum modo mentionem fecimus.

Quinto, patet ex ratione iustitiae, supposita hac diuina ordinatione, vitam aeternam & beatitudinem deberi, ipsi quod Deum debitorem esse propter meritum operum iusto rum. Hoc probatur ex precedentibus, unde si recte omnia considerentur, manifesta est responsio ad obiectiones ex his potissimum duabus illationibus.

Et licet per se visum sit, Deum ipsi iustis debere beatitudinem, & vitam aeternam, atque ipsi debitorum esse supposita promissione diuina: vt opinatur Scotus, Bonaventura, & Richardus in 2. sent. dist. 27. illud tamen consiliosus probari & teneri potest, quod S. Thom. docet in dist. qu. 114. art. 1. ad 3. quod asserit, Deum effici non si impliciter debitorem vitae aeternae, sed supposita eius promissione: atque ideo non esse debitorem ipsi iustis operibus: sed sibi ipsi, suae propriae bonitati, & firmitati veritati, vt eius lex, & ordinationi impleatur. ¶ Denique Deum sibi ipsi primum, & ex consequenti iustis operibus eius ordinationem, ex sua ipsius gratia factum esse debitorem dici non incongrue poterit, quod tradit Andr. à Vega in dist. qu. 9. & Viguerus Granatensis in inst. cap. 9. §. 3. versus, primo tradidit. 3.

Sexto hinc proxime constat, qualiter accipiendum sit quod Diuus Bern. scribit in sermone primo de annunciatione, dum inquit, quod absque iniuria potest Deus non dare beatitudinem iustis, & rursum quod Angust. tradit lib. 4. contra Iulianum Pelagianum: 3. dicens, Deum fore iniustum non, si non ad ipsius regnum verus admitteret iustus. Ad hanc Paul. Apostolus 2. ad Timot. cap. 2. inquit, Fideles sermo. Nam si commortui sumus, & conuiuimus. Si iustinebimus, & cōregnabimus: si negauerimus, & ille negabit non, si non credimus ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. idem ad Hebr. 6. 6. non enim, inquit, iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostenditis in nomine ipsius, qui ministris sanctis, & ministris facit. Etenim haec auctoritates sunt accipienda supposita, vel non praemissa promissione diuina aut tandem aliter, quod petendum est a viris in sacra Theologia doctissimis, eisdemque religionis Christianae, & Catholicae, & ecclesiae obseruatissimis. Nostrum siquidem non est, rem à propria professione humani alienam penitus, explicare, legat vero quispiam Andr. à Vega in dist. quod. 5. & eundem super concilium Tridentinum lib. ult. cap. 22.

Septimo, si ad amicum quae dicta sunt perpendatur, elicitur, non esse necessariam noua Dei acceptatione praeter gratiam gratum facientem: vt opus sit condignum meritorium. Hoc corollarium probatur: quia gratia grati faciens, nihil aliud est, quā acceptatio ad gloriam, vt omnes fatentur in 2. sent. dist. 27. & in 3. dist. 18. si ergo per gratiam hominam est acceptus ad gloriam, non est opus noua acceptatione operis. Nam si filii, ergo haeredes, vt inquit Paulus, & propterea opus est grati, quia persona est grata. respexit enim Deus ad Abel, & munera eius. Alioqui esset repugnātia, personā esse acceptā, cuius opus, non sit Deo grati, atque ita Dom. à Soto lib. 3. de natura & gratia 1. 7. eleganter, vt & multa alia, hanc illationem probat, & defendit aduersus Scotum, qui in 2. sent. dist. 17. q. 1. exiustitiam, non satis esse, opus elici à gratia, vt sit meritorium vitae aeternae: lex vltra hoc requiritur, quod sit acceptum à Deo, & ordinatum ad talem finem.

Fateor optime lector me lōgus digressum fuisse, quam ab initio confitear, sed tamen hęc ad faciliorem huius mater intelligētū mutui sumus à viris Catholicis, & sacre Theologiae professione celebratissimis, qui in eū sensum acceptimus, & accipere obsecramus, quem sancta mater Ecclesia probauit, & Catholicum esse definitur.

Secunda conclusio. ¶ Nullus potest non tadam primam gratiam, sed nec quidquam aliud alteri merito condigni mereri: hanc probatur eadē ratione, quam ad probationem primae conclusionis adduximus ex Diuo Thoma prima secunda q. 14. art. 6. & praeterea, quia meriti condigni proprie & vere iustitiae tribuitur, & ad eam pertinet, quod satis manifestum est, iustitia autem est ad ipsum operantē. Paulus. 2. ad Corinth. cap. 5. omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referet vnusquisque propria corporis, prout

gessit siue bonū, siue malum: & Apocalypseos cap. 14. opera enim illorum sequuntur illos Paul. item ad Rom. cap. 2. referens iustum Dei iudicium inquit, qui reddet vniciquē secundum operacū eius, deinde iustitia ad alterum est, teste Cicerone lib. 1. de officiis, tradit Thomas 2. 2. quod. 58. art. 2. post Aristot. lib. 5. Ethic. cap. 2. & cap. 5. actiones autem, quae sunt ad alterum, considerantur per comparationē ad agentem, & ad eum, in quem sunt, vt constat. igitur condigni meriti, quod iustitiae tribuitur respectu agentis, versatur, atque ideo non potest ex alterius operibus alter de condigno quidquā mereri, idem etiam probatur, quia iustitia est reddere vniciquē quod suum est ei, ei debuit secundum proportionis aequalitatem, sed iusta hanc aequalitatem non potest vni deberi quidquam ex operibus alterius, cum is nihil egerit, nec dederit: ergo non potest quis alteri ex condigno mereri, & praeter hanc apparet, quia meriti condigni persona operantis non excedit. Nam gratia cooperans, à qua meriti procedit ex condigno, vt suum possidetorem ad beatitudinem perducit: datur, non vt per eam alteri mereatur ex condigno. Alteri enim ex condigno mereri soli Christo seruati est: vt explicat Thomas praeter alios in 4. art. 6. ex quibus constat hanc secunda conclusio, quae communis est apud Theologos: & tam proponit Hadrian. in quod. 8. par. 2.

Tertia conclusio: potest quis non tantum pro suis culpis, id est, pro peccatis temporariis, quae residua sunt ex remissis peccatis, de condigno, & lege iustitiae satisfacere, sed & eodem iure pro alienis: modo ambo sint amici Dei. Haec assertio quoad primam partem probatur multis, quae de satisfactione adoratur Theologi, praesertim Catholici aduersus impium Lutheri dogma. Rosenfins inquam in art. de satisfactione, Castr. de haereticis in verbis, satisfactio & poenitentia Bunderius in compendio conciliarum, tit. 10. Thom. & aliorum 4. sent. dist. 15. nec enim Christus Luca 1. 1. dixisset, date cleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis, si remissa culpa consummata esset mundatio, aut si poena temporaria, quae pro peccatis iam dimissis fuisset, non posset operibus nostris tolli, & exolui. quod autē hanc satisfactio ad iustitiam, & eius legem pertineat, & sic ex condigno fieri satisfactionem probat Thom. in 4. sent. dist. 20. quod. 1. art. 2. dū ditinguit meriti de congruo à satisfactione, explicat eleganter Domin. à Soto in lib. 3. de natura & gratia. cap. 6. etenim si poena temporaria, quae superest dimissa culpa, per operano fra poenalia soluitur, vt est in confesso apud Catholicos, & id Synodus Tridentina definit sessione 6. cap. 14. debitum tollitur rigore iustitiae.

Secunda pars conclusionis probatur ex eo, quod manifestū sit, posse quempiam pro alio debita satisfacere. ¶ In presenti tempore vestra abundantia illorum, scilicet pauperū ministrorum Christi, inopia suppleat, vt & illorum abundantia vestre inopia sit supplementum, abundantes namque Corinthii temporalibus bonis: egeni vero diuersi ministri Christi spiritualibus abundantes, egentes terrenis: voluit itaque Apostolus, bona opera pauperum Christi communicari. idem Paulus ad Coloss. cap. 1. Nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo, quae desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est ecclesia. Hęc Paulus, quem admodum ergo passio Christi suffragatur ecclesiae, hoc est membris Christi, ita membra Christi mystica sibi mutuo operibus subsidio sunt, dum vnus satisfactio alteri subuenit. sic hanc secundam partem conclusionis tenent Thom. in 4. quod. 1. art. 2. Hadrian. quod. 6. 2. par. idem Hadrianus in 1. vbi tractat de indulgentiis, versum, ad argumenta, quibus defectus possit. Tho. in additionem ad 3. part. quod. 7. art. 1. & 2. & in 4. dist. 45. quod. 2. Cardin. à Turre Cremat. in cap. mensurae de poenitent. dist. 1. §. in lenius. numer. 13. Domin. à Soto in dist. 2. capit. 6. quibus placet, hanc satisfactionem fieri de condigno, & lege iustitiae quia non agitur hic de merito, vt vnus alter mereatur, sed de solutione debiti poenae, atque adeo apud Deum, si quis velint, quod alter debet, non est cur Deus non acceptet opera, quae ex gratia procedunt, si pro amico offeruntur, ac si pro se ille obulisset. ¶ Scidius Thomas, in dist. articulo 2. in specie hanc questionem tractans, hanc satisfactionem vnus pro altero distinguit à merito congrui. Hanc opinionem tenet ac defendit Iud. à Medina in Codice de poenitent. tractat. 3. quod. 5. dicens esse communem, tamen addi-

addiderit, vnum pro alio saltem de congruo satisfacere. Cuius opinionem sequitur Cordubensis in *tract. de indulgentiis*, *quest. 5.* fatetur tamen communem esse opinionem, quā in hac tertia conclusione proponimus. His accedit, quod iuxta ecclesie Catholice traditiones apud eam est The-saurus maximus indulgentiarum conflux ex meritis, & operibus satisfactorijs passionis Christi, atque ex martyrijs & operibus Sanctorum, cum dum dimissa culpa, pena temporalis fit & finita, poterit per gratiam & auxilium Christi ad iulium satisfacere, & insuper opera supererogantia agere ad satisfaciendum pro alijs, quibus Sanctorum opera communicantur, quod manifestum est ex constitutione: Vnigenitus, inter *extravagantes*, communis, tit. de penit. & remissio, & multis quæ de indulgentijs tradidit. Rosenfis aduersus Lutherum, *art. 17.* Ioan. Eckius *art. 9. & 24.* Castro aduersus hereses in verbo, indulgentia. Ioan. Bunderius in compendio concertationum, tit. 17. Caiet. in 2. *tract. indulgentiarum*. Card. à Turre Cremat. in d. §. in *Leuitico* *art. 1. & 2.* Sanctus Thomas & alij in 4. *sentent. distict. 20.* & præter hos plerique alij, qui de indulgentijs tractauerunt. Hæc enim est illa Sanctorum communio, quæ in Symbolo exponitur, dum fatemur sanctorum communione, quæ quidem & in hoc versatur, quod opera Sanctorum satisfactoria, quæ ex parte supererogant satisfaciendi pro eorum peccatis quo ad temporalem penam & merita passionis Christi communia sunt Christianis per charitatem. Hinc sane, apparet secunda conclusio per se: cui addendum est, posse quem etiam si ipse debet penam temporalem satisfactionem, amici debitorum prius quam proprium soluere.

Tertia conclusio pars, multis apertissima sit, sed præsertim auctoritate Pauli. *1. ad Cor. 13. 1.* si distribueris, inquit, in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradideris corpus meum, ita vt ardeam, & charitatem non habueris, nihil sum sicut aut Deum. Hoc ipsum probatur ratione. Nam per culpam peccati vult offensam facta Deo, cuius ob hac offensam satisfactio debetur, quæ aliter cōgère nequit, quam offensam tollatur, hæc tolli non potest nisi amicitie restitutione, vt constat: igitur extra charitatem opera facta minime sunt apud Deum de lege iustitiæ satisfactoria, ex quibus, & alijs hanc sententiam tenent Thom. & communis Theologorum schola, in 4. *sentent. distict. 2. quest. 1. art. 3.* Gratianus *cap. secleratus. §. ibi auctoritas.* & ibi Card. à Turre Cremat. *art. 1. & 2. de penit. distict. 3.* Hadrianus in d. *quodlibet. 8. part. 1. & 2. item 4. sentent. in tract. de satisfactione in cap. de iussu.* & Ioan. à Medina in *Code de penitentia, in tract. 3. cap. 1.* vnde manifestum sit, operantem extra charitatem nec pro se satisfacere de rigore iustitiæ, nec quidem pro alio, quæ ex partem illi operantibus sunt opera. quia non operatur vt instrumentum alterius, quamuis velit pro altero satisfacere, quod paulo post explicabitur ex S. Thom. in 4. *sentent. distict. 45. q. art. 1. ad 3. item & illud certum sit, opera iusti non procedere ad satisfactionem penam temporalem ei, qui est extra charitatem: nam & hoc eisdem rationibus probatur, & communi omnium Theologorum consensu receptum est. Etenim satisfactio ipsi debitori est adscribenda, etiam si alio fiat eius nomine. idcirco oportet, quod non tantum is, qui operatur in charitate fit, & amicitia Dei, cum hoc ad acceptationem operum sit necessarium, sed quod ipse, pro quo satisfactio fit, qui satisfacere tenetur, non sit extra charitatem, vt Deus ex lege iustitiæ tenetur satisfactionem admittere. Hæc etiam confirmatur ex his quæ docet eleganter Tho. in 3. *par. q. vii. art. 1.* scribens, alio modo fieri offensæ compensationem in penitentia, alio in vindictiua iustitiæ: nam in vindictiua iustitiæ fit recompensatio per arbitrii iudicij, non secundum voluntatem offensæ, vel offensæ: in penitentia fit recompensatio officio se per voluntatem peccantis, & secundum arbitrium Dei in quo peccatur, quia hic non requiritur sola reintegratio æqualitatis iustitiæ, sicut in iustitiæ vindictiua, sed magis reconciliatio amicitie, quod fit dum offendens recompensat secundum voluntatem eius, quem offendit. Hæc S. Tho. quem Caiet. inibi sequitur.*

Tandem illud sit in hæc re consilium iustum, opera extra charitatem facta, de rigore iustitiæ minime satisfacere pro temporalis penam debita, licet ea fuerint à sacerdote pro sacramentali penitentia iniuncta, quam sententiam præter superius citatos etiam probant multa quæ citat Magister sent. in 4. *distict. 15.* eandem tenet simpliciter Caiet. in *quest. 3. de satisfactorio*, & esse communem fatetur Martinus Azpilco-

ta in c. 1. de penit. *distict. 6. nu. 45.* licet ipse Scotus secutus in d. *distict. 15. quest. 1.* velit tenere contrarium, quod non potest recte defendi nisi omnia lege iustitiæ referamus ad liberalitatem ipsius diuine maiestatis vt Ioan. à Medina in d. 4. 2. explicat, post Had. in d. *de iussu*, & idem Medina litius explicauit in *ira. 2. c. de penitentia*, *munia. vers. sicut quæritur*, & vt videtur.

Et hæc quidem adeo vera sunt, vt subinde celsamus opera extra charitatem facta, de lege & rigore iustitiæ minime esse pro penis temporalibus satisfactoria, etiam postmodum charitate accedente. Hoc manifeste patet ex eo, quod opera nostra, vt satisfactoria sunt, debent à charitate procedere, nam sicut meriti operibus virtutis tribuuntur à charitate, vt supra ostendimus: ita & iustus satisfaciendi rigore iustitiæ non aliunde tribuitur quam coniuncta virtute passionis Christi, aqua excludimur, si extra charitatem sumus. Nec ad hoc prodest charitas post facta opera accedens: nam ea non facit, quod illa opere, quæ facta fuerit extra charitatem, facta sint in charitate, vt frequentissimo omnium consensu receptum esse videtur: ergo opera ista non sunt satisfactoria, Quod comprobatur: quia opera quantum ad vitam, vel mortem consideranda sunt, & distinguenda secundum comparationem à quo procedunt, siquidem vel procedunt à principio vite, vel à principio mortis: si vel procedunt ab initio mortis, non poterunt iterum eundem numero resumi: quæ deinde mortua opera non possunt per charitatem fieri viuæ: deinde meriti, & satisfactio ex operibus ab eadē ratione procedunt, nempe à charitate & eius causa, ab exceptione diuina supposita lege promissionis, quæ iam ad iustitiæ rigorem pertinet: opera etenim quæ meritoria sunt, eadē & satisfactioem inducunt, & quæ meritoria non sunt, nec satisfacere possunt Deo ex lege iustitiæ, vt plane fatentur omnes, & præ ceteris Thomas in 4. *sentent. distict. 15. q. 1. art. 3. vers. ad 3. quæ. led opera mortua & sic extra charitatem facta, ob charitatem de nouo accedente efficiuntur meritoria*, sicut receptum est apud Theologos, & tradit Thomas in 3. *part. qu. 89. art. 6.* ergo nec satisfactoria: si denique hanc exceptionem ad tertia conclusionis partem verè esse censent S. Thomas in d. *qu. 1. art. 1. ad 3. q. Card. à Turre Crema. in d. §. ibi auctoritas* *art. 3. item in c. intermitte* *art. 3. de penit. distict. 4.* Syluest. in verb. *satisfactorio* *7. Had. in 4. sentent. in tract. de satisfactorio*, *ne. c. de dicto* *ortus alia dubitatio*, Ioan. à Medina in *Code de penitentia* *tract. 3. q. 3.* & est communis opinio Theologorum in d. *distict. 15. vbi Palud. q. 3. art. 3.* post alios. Idem notat Archid. in c. *de penit. distict. 3. Abb. in cap. quod quidem de penit. & remissio*, *aliter sententia*, hanc esse communem opinionem.

Idem erit in operibus, ex quibus aliquid manet effectus in ipsis operantibus post ipsius operis transiitum, vt in ieiunio & elemosyna, etenim licet post factam elemosynā adhuc maneat diminutio patrimoniij, & post ieiunium debilitatio corporis: attamen & hæc opera extra charitatem facta nequaquam satisfaciunt ex rigore iustitiæ, accedente postmodum charitate, quod in specie adnotatur Hadria. in d. *de ex dicto* *ortus*, & Ioan. à Medina in d. *tract. 3. vers. supposito*, & in eodem *Code de penitentia*, *munia. vers. sed vltra*, aduersus S. Thomam in d. *art. 3.* & ibi Palud. quos etiam sequitur Cardin. à Turre Crema. in d. *art. 3.* Nam hi existimant, opera ex quibus manet aliquis effectus in operantibus adhuc ex intervallo, & post eorū transiitum, etiam facta fuerint extra charitatem, esse satisfactoria charitate accedente, quorum sententia ab illo effectū cōtinuo, qui superest factus operibus rationem habet, quæ vere sufficiens non est effectum si Syluest. eandem distinctionem S. Thomæ probauerit d. 4. 7. quia si opera facta in statu mortalis peccati extra charitatem, mortua sunt & extincta, certe deo mortis procul & extincta sunt cum suis effectibus, multique alij rationibus hæc opinio Thomæ non est admittenda, quas diligentissime tradit Io. à Medina in d. *tract. 2. c. tract. 3.* apud quem lector eas expendere poterit. Nos enim, ne longius digrediamur, eas missas facimus: præsertim quia ipse S. Thomas in 3. *part. q. 89. art. 1. vbi*, indistincte probat opera extra charitatem facta, nequaquam reuolueri, etiam ad satisfactionem: siue ea sint opera ex quibus in operante manet aliquis effectus, siue effectum nullum relinquunt, etenim licet hæc vltima dicendi forma S. Thom. non vtatur expressim, eam tamen præmittit quippe qui serio, & omni conatu questionem disputans nullam exponat inter hæc opera distinctionem: imo rationibus vtatur cum omnino excludentibus.

Tertio ita præscriptam conclusionem probabimus, vt optineatur

8 nemur, opera contra charitatem facta non esse ad satisfactionem sufficientiam, adhuc charitate accedente, etiam fuerint opera in penitentiam sacramentalem à sacerdote iniuncta, probatur hac assertio his rationibus, quibus proxime fuisse probatur, & eam defendit Ioan. à Medina in d. tract. 2. cap. de penitentia iniuncta, vers. sed si vitra esse debuit eandem sententiam præmittit plane Palud. in d. art. 3. Cardin. à Turre Cremata, & Hadrian. paulo ante citati, qui expressim asseverantes, per opera extra charitatem facta, esse satisfactiua sacerdotis iniungentis penitentiam, & Ecclesie præcepto, quod statim tractabitur, non tamen Deo, palam præfatam conclusionem admittunt: diff. & Sylvest. in d. 4. quest. 7. c. omni-
 no explicans inquit: esse veritate, & mentem pene omnium Doct. quod & nos constanter asseveramus, & nihilominus Caiet. in quest. 2. de satisfact. existimat, opera iniuncta à sacerdote in penitentiam sacramentalem facta extra charitatem, satisfactiua esse, & effectum satisfactionis habere accedente charitate & hoc probat ex eo, quod opus sit sacramentale, quod irregulariter, licet quando fit, effectum suum propter obicem peccati non operetur, recedente tamen peccato illum operatur, sicut de baptismo Augustinus scribit lib. 1. de baptismo. cap. 12. cap. tunc valeo. de consecr. diff. 3. at satisfactio sacramentalis pars est sacramenti, vimque habet ex clauibus & virtute sacramenti, atque opere operato: ergo sortitur effectum recedente peccato. Fatetur tamen ipse Caiet. in hac opera charitate accedente non tantum habere effectum ad satisfaciendum, quantum habuissent, si facta forent in charitate, qua in re satisfactione sacramentalem distinguit ab alijs operibus sacramentalibus, hæc enim facta extra charitatem recedente fitione, & peccato totum & tantum effectum sortitur, quantum habuissent facta in charitate, quia opera Dei sunt, non hominis: illa vero cum maxima ex parte hominis fit, facta quidem extra charitatem recedente fitione, licet effectum recuperet & sortiat, non tamen quantum habuisset facta in charitate. Hæc Caiet. cuius opinionem adeo veram esse censet egregius vir Marti. ab Azpilcueta in c. 1. in prim. mo. 49. de penit. diff. 6. vt opinetur opera facta extra charitatem, iniuncta tamen in sacramentale satisfactionem, accedente charitate eundem effectum habere ad satisfaciendum, quem habuissent, si facta forent in charitate: & hoc propter virtutem sacramenti: ego vero Caiet. sententiam, & vini doctissimi extensionem modo arbitror esse contraria opinionì comuni Theologorū, vt obstat adnotamus, imò communē assertionem non videntur ratione Caiet. viorem esse opinor.

Illud etenim in primis fatetur, quod Caiet. optime asseruerat, opera satisfactiua iniuncta in sacramentale penitentiam, & satisfactionem, magis quidem ceteris paribus satisfacere, & maioris valoris esse virtute sacramenti, quam opera non iniuncta in sacramentale satisfactionem hoc fatetur communiter Theologi, & norant Thomas, & ibi Caiet. in 3. part. quest. 90. artic. 2. idem Thomas expressim quodlib. 3. artic. 28. hoc præmissum probatur falsam esse Caiet. sententiam. Primum, quia satisfactio licet finitunda in Sacramento penitentis, & habet maiorem valorem virtute sacramenti, & clauium, est tamen opus hominis, non Dei: atq; ideo valor merito ininitur operanti, hoc etenim propriū est satisfactionis, vt fatetur Tho. in 4. sent. dist. 1. 3. q. 1. art. 3. ad tertium, quem alij sequuntur: rigitur cum præcipue consideretur ex opere operantis, si fiat extra charitatem omnino mortua esse, nec accedente charitate sortitur effectū: quia ratione cessat argumentatio Caiet. ab alijs sacramentis de ducta. Sacramenta siquidem opera sunt solius Dei diuinitus instituta, quæ valorem habent à meritis Christi: non à meritis operantis: ideo etiam si fiant extra charitatem, non admittunt proprium valorem, licet non profint operanti, & cessante fitione sortitur effectum. præsertim tollitur ratio Caiet. quia ea locum habet in sacramentis imprimētibz characterem in anima, quod iterari non possunt: hæc enim recedente fitione sortitur suū effectū: alia vero sacramenta non hanc sequuntur legem: nam indigne sumpta extra charitatem recedente fitione, non conferunt effectum recipienti, vt Ioan. à Medina ex rationibus aliquot Theologorum fatetur in Codice de penitent. tract. 3. quest. 3. & in tract. 2. de penitentia iniuncta, vers. sed vitra & in cap. de confessione sic iteranda & Hadr. in 4. sentent. in tract. de confess. cap. quoniam dubium, & tractabitur in fine huius paragraphi. Secundo aduersus Caiet. opinionem argumentatio efficax fit ex eo, quod

communi omnium iudicio in diffinit. 15. 4. sentent. definitum extat eadem opera, quæ sunt satisfactiua, esse & meritoria, & quæ sunt meritoria, esse satisfactiua: quia & meriti & satisfactio vna, & eadem radix est gratia cooperans, & grati faciens, sed si opera iniuncta in sacramentali penitentia facta extra charitatem accedente fitione forent satisfactiua, legeretur eadem esse & meritoria, quod dicendum non est: siquidem opera extra charitate facta, vt potest non procedat à grata, nullo modo recedente fitione meritoria sunt: imò contrarium esset erroneum: igitur hæc opera non sunt recedente fitione satisfactiua.

Tertio, virtus sacramenti penitentis operatur remissionē culpe pœnæ æternæ, & portione aliquā temporalis, iuxta Catholicas, & cōmuni consensu receptas definitiones, ex opere quidem operato: non autē satisfactionē, cum hæc ad operantis opus pertineat, sed & si detur, recedente fitione virtutem sacramenti accedere, & prodesse: id obinet quo ad virtutis effectus, quos modo diximus, non quo ad satisfactionem: ergo opera hæc licet maioris valoris sint ratione & vi sacramenti: non tamen extra charitatem facta reuolunt ad effectum satisfactionis pro pœnæ temporalis, idcirco tutior est opinio: quam ni fallimur, communem esse censemus aduersus Caiet.

Opera vero facta, in charitate, quæ per subsequens peccatum fuerint mortificata, recedente peccato, & iterum accedente charitate, priorem effectū recipiunt, & satisfactiua, ac meritoria sunt, hoc confitetur his, quæ S. Thomas omnium consensu receptus adducit in 3. part. quest. 89. art. 5. & Theologus in 4. sentent. dist. 15. quest. 1. gloss. in cap. quæritur hic aliquis in verb. non percipitur de penitent. dist. 3. Hadrian. Sylvest. & alij proxime citati, præsertim gloss. super illud Iohel. cap. 2. reddam vobis annos, quos comedit locusta in inquit enim gloss. non patiar perire vbertatem, quam eū perturbatio-
 nem animi amisit, vbertas autem illa meritis bonorum operū est, quod vix perditum per peccatum, ergo per penitentiam reuoluntur opera meritoria prius facta: ante peccatum eundem sententia probat Card. à turre Cremata in c. inter mittens de penitent. dist. 4. art. 2. quo in loco Gratianus eidē subscribit opinionem, ita intelligens quæ ex Augustino in c. 14. lib. de penitentia ciuauerat, & ex Hieronymo ad c. 1. in agnitione de penitent. dist. 3. cap. prim. & cap. si quando tameti idem Gratianus in c. quæritur aliquis de c. in vltim. vers. penitentia. vbi gloss. de penitent. dist. 3. ad finem, censet, opera extra charitatem facta, quæ vere mortua dicuntur, per penitentiam recedente fitione, satisfactiua esse & reuoluntur, quod fallum esse cōstat ex his, quæ hoc in §. tractauimus, & licet Augustini & Hieronymi sententia in cap. prim. & c. si quando. huic Gratiani vltimæ opinionis suffragari videantur, attamen intelligende sunt in hunc sensum, vt opera facta extra charitatem multa possint ex congruo à Deo, & eius maxima liberalitate impetrare, non autē in eum, vt vel meritoria sint, vel satisfactiua recedente fitione, sunt vero hæc opera extra charitatem facta etiam ante fitionis, & peccati discessum, ad plurima vitia vi impetrationis ex congruo à liberalitate Dei.

Primum, ad impetrandū aliquod temporale bonum & præmium, cap. quid ergo de penitent. dist. 3. ex Chrysostomo homilia. 99. ad populum Antiochenum, item ad obtinendum facilis à Deo auxilium speciale, & gratiam conuersionis, quæ citius peccator respicit, & ad acquirendos bonos mētis habitus, quibus facilis homo, est peccator bona opera exercens vitis resistit. 4. quia & vitia sunt ad consequenda ex impetratione, iure liberalitatis dilationem pœnæ, & remissionem pœnæ temporalis, quod de Achab reuertitur 3. Regum. 2. 1. cap. 1. Achab de penitent. dist. 25. ad impetrandas intercessionēs sanctorum, & ad multa alia quæ passim Theologi tradidere: perferunt Card. à Turre Cremata in c. nihil, de consecr. dist. 5. Sylvest. in verb. charitas, qu. 8. rursum idem Card. in c. primum consolatio §. quæquam bonorum, art. 2. de penit. dist. 3. Hadria. in quodlib. 8. artic. 1. in 4. sentent. in tract. de satisfactio-
 ne. cap. dist. 101. M. ior in 4. sent. dist. 35. quest. 1. ver. dubitatur & Ioan. Medina in codice de penit. tract. 3. q. 2. quæ quidem peccator operibus bonis à liberalitate diuina potest impetrare, non ratione iustitiæ, nec propie ex merito, sed ex congruitate quadam, sicut & prædicta colliguntur fere ex S. Thom. in 4. sentent. dist. 11. 5. q. art. 3. ad 4.

Hinc sine expendi poterunt, quæ adnotauit gl. in c. quod quidam de penit. & remiss. quæ singul. est secundum Abb. ibi Angel.

Angel. in verb. penitentia §. 14. cui est similis e. querat aliqui de penit. dist. 3. in verb. non percipitur. etenim glossa. aliquot effectus commemorat. quos operatur bona opera facta extra charitatem, quorum duo, nempe, quod valeant ad faciliorem illustrationem mentis, ut ea facilius a Deo impetretur, & ad bona temporalia liberalitate diuina consequenda superius expositi fuerunt. Adit tamen glossa in d. c. quod quidam. hæc bona opera facta extra charitatem prodesse ad vitam æternam promerendam, quod falsissimum est, præsertim quia glossa præmittit hunc effectum, & alios, etiam eodem tempore quos est extra charitatem non recedente fitione, in quo grauissime errat. nam opera bona facta extra charitatem etiam recedente fitione, nec meritoria, nec satisfactoria sunt, ut superius ostendimus, atque ideo temerarij est dicere, quod opera bona extra charitatem facta, nondum recedente fitione, proficiunt ad promerendam vitam æternam, cum eo tempore nec iure meriti de condigno, nec ex congruo, nec ex vi impetrationis possunt vitam æternam ipsi operanti acquirere, quam obrem suspicor glossam non ita mente sensisse, ut eius verba significare videntur. & ita glossa in d. verb. non percipitur, hunc effectum horum operum omisit. Adit etiam vtriusque glossa. opera extra charitatem facta vitia esse saltem ad minus supplicium subeundum. & id sane glossa in d. c. non recedente fitione, eritque vera esse conclusio in hoc sensu, ut pena inferni, & æterna non debeatur rata, quia deberetur, si peccator hæc bona opera non fecisset, nam vere tanta non debetur, siquidem per hæc bona opera peccator in hunc constituitur statum, ut minori contemptum peccet. est autem falsa conclusio glossa in hunc modum accepta, ut propter bona opera peccatoris minuat pena æterna iam pro eis peccatis debita, hæc etenim non minuitur, secundum S. Thom. in 4. sentent. dist. 15. §. art. 3. ad q. & ibi Durand. & Cardin. in 4. prima consolat. §. quænam bonorum art. 2. de penit. dist. 3.

Tradit præterea glossa in d. c. quod quidam. penitentia factam extra charitatem recedente fitione, & charitate accedente proprio effectum operari, quemadmodum & baptisimus. cap. non valet de consens. dist. 4. huius glossa. potest esse duplex sensus, prior quod, ut opera extra charitatem facta in penitentiam tamen sacramentalem iniuncta accedente charitate esse vel meritoria, vel satisfactoria, aut vtrunque effectum habitura vere constituamus, quod tamen falsum esse superius ostendimus. atque ideo hic sensus verus non est, nec recte defendi potest.

Alter sensus in hunc modum explicatur, ut confessio, & penitentia sacramenta extra charitatem contingant, cessante fitione vim & effectum sacramenti fortiantur, sicuti & in baptismo satis est manifestum. huic opinioni adimplatur Gratianus in c. querat hic aliqui ad finem. & in c. sile. §. vlt. & ibi glossa de penit. dist. 3. qui videtur asserere, etiam in alijs sacramentis obtinere illud quod de baptismo Augustinus adnotauit, nempe quod recedente fitione suum effectum operentur. idem notat S. Thom. in 4. sentent. dist. 17. §. 3. art. 4. ad primam, dum adducens conclusionem de baptismo inquit, idem & in alijs sacramentis hoc ipsum Caiet. tenet expressim §. 5. de confessione, ubi de illa disputat questione, an confessio sacramentalis facta extra charitatem sit iteranda, in cuius intellectum hic praeterea proponemus ad præsentis cōtrouerſiæ definitionem, & quidem breuiter, rationem concertationum omnites, quod ea non omnino sit nostræ professionis.

Primum illud apud omnes est in confessio, quod confessio sacramentalis facta ab eo, qui nullum dolorem habet, nec contritionem, nec eam attritionem, ex qua virtute sacramenti fiat contritus: nec attritionem qualemcunque, omnino repetenda sit, cum hæc confessio non sit materia sacramenti penitentia, quippe quæ a nulla penitentia deducatur. huic assertioni consentiunt omnes præsertim Caiet. in d. dist. 3. Capreol. in d. dist. 17. quæstio. 2. & ibi Durandus quæstio. 1. 3. Melchior à Cano, qui diligentissime de hac disputauit in reſol. de penit. par. 5.

Secundo, si quis habeat attritionem ex qua virtute sacramenti contritus fiat, gratiam scilicet adsequutus, non est huius confessio iteranda. suscipit etenim hic verum penitentia sacramentum, ac remissionem peccatorum per absolutionem sacramentalem. Maius igitur dubij est de illo, qui integre omnia mortalia peccata confitetur nullo ex certa scientia omisso, & habet attritionem adeo imperfectam,

ut virtute sacramenti contritus non fiat, imo sacrilegius sit ex eo, quod iteurenter tamen suscipiat sacramentum, quod ei concedendum non erat, cap. quæ quidem. paulo ante citatum, an huius confessio, cui accessit absolutio, sit repetenda? & tunc proponitur 3. conclusio.

Tertio, confessor factus sine debita dispositione, attritionem tamen habens admodum imperfectam, si integre confiteatur, sacramentalem facit confessionem, & veram absolutionem percipit, sibi tamen tunc minime efficacem propter obicem Sacramento positum. huius assertionis effectus maximus est, quod non erit necessario confessio iteranda. opinionem probat & veram esse opinatur S. Thom. in 4. sentent. dist. 17. §. 3. art. 4. ad primam, cui magis communiter consentiunt ceteri Theologi ibidem, & Caiet. in d. dist. 4. de confessione. quam sententiam doctissime defendit Melchior à Cano, in d. reſol. de penit. part. 5. eandem sequitur Domi. Sotus in 4. sent. dist. 18. p. 2. art. 1. p. 1. vlt. & profecto hæc pars benignior est, & probabilior, tametsi contraria maximis iuribus rationibus, quam probare & tutari conatur Ioan. Maior. in d. dist. 17. §. 3. art. 4. ad primam. q. 4. de confess. & dubio 9. c. vlt. tract. Ioan. a Medina in c. de penit. tract. de confess. c. de confess. sibi ita vult. Et Petrus Sotus de institutione sacramentum, & de consensu in forma, opinio autem dui Thom. non aliter accipienda, quam si quis aduersens se carere dolore efficacis, accuset se ipsum, illius in dispositionis, cum aliqui huius culpa omisso efficeret confessionem non integram, & ideo ea fore iteranda. vnde glossa in d. §. vltim. de penit. dist. 3. in verb. vltim. qui dicat hanc simulationem, quæ ecclesiam decept, postmodum confitendam esse, cum quis vere penituerit, non tamen esse confessionem primam iterandam, est intelligenda de fitione illa exteriori, & sacrilegio, quod peccator committit recipiendo exterius absolutionem. nam hæc ante explicari non potuit. non autem de illa indispotione, animo atque fitione, quam peccator habuit antequam susceperet absolutionem. hæc enim tunc ad illam absolutionem confitenda est, quem admodum satis colligitur ex S. Thom. resolutione in d. art. 4.

Nec tamen statim sequitur, confessio ista informis iteranda non est, ergo recedente fitione; præbiter effectum operatur & habet. Nam ut itam §. seq. probauimus, potest contingere quod non sit iteranda confessio extra charitatem facta: sequuta absolutione: quia iam est præcepto confessionis obtemperatum, & ideo ad vitandam novum peccatum non est necessaria iteratio, nouum inquam peccatum, quod ex omissione præcepti committeretur. nec ex hoc necessario deducitur, eam non effiterandam ad obtinendam veram & efficacem illorum peccatorum absolutionem & nihilominus S. Thom. Caiet. & Melchior à Cano, & alijs quibus frequenter placeat Thom. sententia, palam asseuerant, confessionem integram, informem tamen quæ facta sit extra charitatem, sequuta sacramentali absolutione, recedente fitione, suum operari sacramenti effectum, & esse idem in sacramento penitentia, quod in sacramento baptismi, & sane Caiet. & Thom. idem esse in omnibus alijs sacramentis opinantur. Melchior à Cano reliqua sacramenta præter baptismum & penitentiam ab hac lege excludit. etenim censet, sacramentum baptismi & penitentia, quia ea sint ad salutem necessaria, fitioni recedente suum operari effectum, ad reliqua sacramenta extra charitatem sumpta, etiam recedente fitione probat non operari suum effectum, sed Gabriel in 4. sententiarum distinct. 17. quæstio. 1. art. 3. de vlt. 2. Ioan. Maur. ibi quæst. 9. Hadrian. & Ioan. à sape in hoc §. ad id citati, existimant, hoc esse proprium sacramenti Baptismi, & eorum, quæ iterari non possunt, ut tandem baptismum extra charitatem susceptum recedente fitione effectum proprium, & verum sacramenti operetur: cetera vero sacramenta, etiam penitentia recedente fitione non habeant sacramenti effectum, quo ad ipsum recipientem asseuerat Domi. Sotus in 3. sent. dist. 17. §. 3. art. 1. vlt. horum autem ratio ea est, quod in sacramento Baptismi peculiaris quædam obtineat huius privilegij causa, quæ alijs communis non est, alijs inquam, quæ iterari possunt: nam quod diximus de Baptismo, idem intelligimus in similibus sacramentis, quæ iterari non possunt. etenim cum hæc sacramenta iterari non possint, & fructus illorum sit admodum necessarius, verosimile est, di-

tinam maiestatem fructum horum sacramentorum abscedente fictione conferre, ne baptizati, confirmati, & ordinati perpetuo priuenter horum sacramentorum fructu qui baptizatis omnino necessarij est, confirmatis autem & ordinatis maxime vtilis. Hæc vero ratio alijs sacramentis nõ conuenit, siquidem recedente fictione iterum recipi possunt, & recipiunt ita in charitate fructu eorum consequuntur, & plane Ioan. Maior facit Sanct. Thom. sententiam in hoc esse contrariam communi opinioni, quod ipse non ita certum esse opinor.

Illud tamen est omnium consensu receptum, cõfessionem sacramentalẽ, hoc est, ex qua cum absolutione verum penitentis sacramentum consistit, eam non esse iterum faciendam nec iterandam, quod si sit aliqua cõfessio, ex qua non est constitutum verum penitentis sacramentum, ea erit omnino repetenda, & iteranda: huic etenim scopo omnia, quæ vtriusque in disputationem adduci poterunt, & adducuntur, dubio procul intenduntur.

§. QUINTVS.

SVMARIA.

1. Preceptum diuinum, vel humanum regulariter seruatur per opera extra charitatem facta, sed sunt effectum, per quos non violati precepta ecclesie.
2. Principium contrahat.
3. Clericus in peccato mortali dicitur: Hunc canonicum satisfaci precepto circumstantia tempore festi non sit necessaria cõsiderand.
4. Potest qui alteri ad bonitatem diuina multa impetrare, & an primum suffragium, & Oratorium triplex valor constituitur. Gratiam.
5. Opera habentia valorem ex opere operato, quæ sunt, & ibi de sacrificio.
6. Hæc canonica, an habent vim ex opere operato. Cõfessio.
7. Suffragia quoad effectum operum operato, dupliciter considerantur.
8. Suffragium factum pro multis, non ita cuiuslibet prodest, ac si pro eo tantum foret missarum.
9. Suffragium publicum, & primum, unde procedit, quod ad vim operum operato.
10. Suffragia pro viuis exhibita, etiam proficiunt existentibus in purgatorio.

Ceterum & si bona opera facia charitatem aliquot effectus habeant, quos paulo ante ostendimus, potissimum supererit alium effectum exponere, in hunc denique modum, vt certi iuris sit, q̃ opera bona extra charitatem facta in hoc vtilia esse, quod per ea quis excusetur a peccato, & noua culpa, quam contraheret transgressione præcepti, si ea actui bono in genere suo, quem lex præcipit, apponit aliquam malam circumstantiam, vel illum fecerit existens in mortali crimine extra charitatem: nam quædam præcepta sunt, quæ sine charitate non implentur, vt præceptum de contritione, & de charitate, & in his charitas necessaria est ad obseruationem præcepti. At sunt alia præcepta de actibus exterioribus, quæ non exigunt necessariam charitatem ad eorum obseruationem, & hæc seruantur etiã absque charitate, aut saltem eorum transgressores non est, qui actum præcepti extra charitatem fecerit, scribit sane eleganter S. Tho. in 1. 2. qu. 112. art. 9. nõ cadere sub præcepto legis humanæ, nec diuinæ modum virtutis, quantum ad hoc, vt aliquis ex habitudine operetur, quamuis bene cadat ipse actus virtutis: nec enim secundum eum ab homine, nec a Deo puniuntur tantum præcepti transgressores, qui debitum parentis honorem impedit, quamuis fecerit absque habitu pietatis, nam licet lex præcipiens actum virtutis intendat sibi subditos ad virtutem inducere, tamen de actu virtutis, non de fine præceptum facit, finis siquidem legis præcipiens non continetur, nec est sub ipso legis præcepto, quod idem Tho. sensu in explicat. 1. 2. qu. 96. art. 3. ad 2. & 2. qu. 44. art. 1. 4. & 8. ex quibus locis passim hoc adnotat Caieta. Paludius 3. sent. dist. 37. art. 3. & ibi Io. Maior. qu. 19. & est cõmunis opinio, secundum Almain. in 4. dist. 16. q. 1. cui ad stipulat altera diui Tho. dist. in eadem 1. 2. qu. 100. art. 10. ita enim scribit, actus charitatis dupliciter considerari potest, vno modo secundum quod est quidam actus per se, & se, & hoc modo cadit sub præcepto legis, quod de hoc specialiter, scilicet, diliges deum. Deum tuum, & diliges proximum tuum. alio modo potest considerari actus charitatis, secundum quod est modus aliorum virtutum, hoc est eo modo, quo actus aliarum virtutum ordinantur ad charitatem, quæ est finis præcepti, & tunc actus charitatis non cadit sub præcepto, hæc Tho. addiciens exemplum idem de honorando parente. Non enim in hoc præcepto includitur, quod honoretur ex charitate, sed solum quod honoretur pater, denique multis alijs rationibus, & auctoritatibus pro-

batur communis opinio quæ Panor. & alij itidem tenent in d. c. quod quidem de penit. & remiss. Securus in 2. sentent. dist. 28. Almain. in 2. tract. moralium c. 8. & esse communem asseruat Andr. à Vega cum sequitur in lib. de fide insipiente. q. 13. cõl. 2. hoc ipsum tenent, & sequuntur alij Doct. quorum statum in aliquor corollariis mentionem facimus, & hi, quos in proximo §. citauimus ad effectus operum, quæ extra charitatem facta sunt: idem S. Tho. rursum tenet in 1. 2. qu. 109. art. 4. cuius sententiam sequitur & explicat Domin. à Soto, lib. 1. de natu. & gratia c. 22. qui omnino legendus est c. 22. Et idem lib. 2. de iustis. & iur. q. 3. art. 10.

Sunt tamen qui existunt, hanc conclusionem non esse in vniuersum accipiendam, & id verum est: nam minime procedit in his præceptis eorum actum, quibus posita semper veniunt ad gratiam gratam facientem, vt præceptum de martyrio, & de dilectione Dei super omnia, quod constat ex ratione S. Tho. in dist. art. 10. & id latius à Theologis traditur 2. sentent. dist. 18.

Idem est in præcepto de penitentia virtute, id est, de contritione. nam præceptum habemus de penitentia tanta quanta sufficit ad reponendum peccatorem in gratia Dei, quod communi omnium Theologorum sententia receptum est, & probatur his rationibus, quibus constat, esse diuinæ legis speciale præceptum de penitentia cordis, quas rationes ceteris diligentius exponunt Ioan. à Medina in cõdite de penitent. tract. 1. quest. 2. vers. q̃ sit necessaria, & Melchior Canus in relect. de penitent. 4. part. q̃ sit, vt hoc præceptum de penitentia cordis minime possit impleri extra charitatem. quod in specie probant Iac. Almain. in d. c. 8. & Andr. à Vega in d. g. 13. & deducitur ab his, quæ Thom. scribit in d. art. 10. vnde potest expendi conclusio glossæ in d. c. quod quidam. cuius in præced. intellexit tractauimus, inquit enim gloss. quod licet non possit quis vere de vno peccato mortali penitentiam agere, absque eo quod & de aliis peniteat, c. sum plures de penit. dist. 3. not. Andr. in 4. in tract. de penit. q. 3. c. quia iam ostensum est. Card. à Turre Cremata in c. prima cõsolatio. §. sed quod est de penit. dist. 3. Vbi Gratianus de hac questione disputat, tamen hæc penitentia cordis habet effectum, cum de aliis peccatis peccator peniteat, hic enim illius gloss. sensus ad cordis penitentiam refertur: plane responsio gloss. non placet: quia non satisfacit peccator præcepto de penitentia cordis, eo quidem casu, quo penitere tenetur, nisi id fecerit, quod sit sufficiens ad reponendum eum in amicitia Dei, à qua exclusus est per aliud peccatum, de quo non penitet, nec penituit: igitur etiam recedente illa fictione tenebatur ad obseruationem præcepti penitere, vt præcepto, & eius diffinito tempore satisfaciat, qua ratione constat peccatorem illum præcepto de penitentia non satisfacisse, nec tunc, nec recedente fictione: neque ideo culpa omissionis præcepti iussu notari.

Præter hæc opinantur quidam prænatam cum munera sententiam non esse attendendam quoad præcepta de sacramentis percipiendis. nam hæc præceptum hunc modum sunt intelligenda, vt quolibet præceptum de sacramentis vnicum sit, nempe de suscipiendo sacramento debite, & absque mortali peccato, qui quidem sensus non patitur, quod dicamus in sacramentis duplex esse præceptum. vnum de eo suscipiendo: alterum de non recipiendo sacramento in mortali culpa. nam iuxta hunc dicendi modum, qui percipere sacramento in mortali, peccaret contra præceptum secundum, seruetur tamen primum idcirco hi Doct. priorem sequuntur sensum, & ita intelligunt communem conclusionem, sic fane Durandus censet in 2. sent. dist. 2. §. quest. 3. & 4. Almain. in d. c. 8. ad fin. quorum sententiam defendi possit opinatur Andr. à Vega in d. g. 13. & eam facile admittunt, qui aduersus communem conclusionem, quam in principio huius §. constitutum in vniuersum tenent, sed nihilominus quoad istum effectum nec peccator in peccato suscipiens sacramentum, nouum peccatum omissionis contra præceptum de eo suscipiendo committit, verior, & receptor videtur ea sententia, qua solet diffiniri, præceptum impleri etiam extra charitatem ab eo, qui est in mortali peccato, tametsi verum sit, eum mortaliiter peccare obireuerentiam maximam, quam committit contra diuinum Sacramentum, & præterea obicem ponere gratiæ, & effectui sacramenti, in his etenim duobus nulla est apud Theologos controuersia sic & opinionem Durandi falsam esse censet Domin. à Soto. 1. de natura & gratia c. 22. sed

sed generaliter conantur alij probare nullum per actum peccati satisficere precepto Dei, vel Ecclesie: quæ quidè opinio, si vera est, manifestè conuincit, verum esse, quod aduersus commune modo diximus: scilicet in sacramentis illud esse considerandum, quod nemo ea recipiens extra charitatem, præceptis Dei vel Ecclesie satisfaciatur: cum extra charitatem in peccato mortali reuerterentur & maxima cum iniuria diuina adiungantur: & ex eo solo culpa mortalis à recipiente contrahatur. sic Andr. in 4. sentent. in tract. de sacramentis confisum. q. quatuor dubium. qui in effectu tenet opinionem, quam proinde deduximus ex Durando & Almaino, notandum in hoc casu, sicut in precedenti, commune sententiam probamus, & tenere profiteamur, denique amplius quidam asseuerare non formidauit existens in mortali, & extra charitatem, non posse implere preceptum aliquod Dei, vel Ecclesie: & hi non tantum contendunt sub precepto alicuius actus cõternipsum actum virtutis, sed & finem ipsius præcepti, & legislatoris, quod diximus esse contrarium opinioni S. Thomæ, & aliorum, qui eum secuti sunt, & tamen hanc opinionè aduersus commune defendunt Dionysius Cisterciensis in 1. sent. dist. 17. q. 1. & Greg. Arminensis in 2. dist. 18. q. 1. & 2. quorum opinio ab eis & in hoc sensu assumitur, in hac præcepta præcepti impleri non possint, etiam ad vitandam nouam culpam extraneam inueniunt, & tamen adeo aliena est à veritate, vt ne probabilis censeri valeat. Ex communi tamen sententia plura deduci poterunt, & quibus aliquot exponere decreui.

Primum inferitur ratio huius conclusionis, quam in §. precedenti, num. 1. 3. fertur, tertio proposuimus, nam si fides confessor non habens eam attritionem, quæ ex vi sacramenti fiat contritio, & sic cum imperfecta peccatorum displicentia, quæ sufficiens ad veram attritionem non est, huius confisus status cum sacerdoti seipsum accusans detexerit, & absolutionem accepit, præcepto de recipiendo sacramentis penitentis, cuius effectus obicem ponit, quia extra charitatem est, nihilominus in hoc sensu satisfaciatur vt euadat nouam ex transgressione præcepti culpam, hinc denique auctores, qui hanc conclusionem defendunt, quos ibi citauimus, plane concedunt, primam huius paragraphi assertionem etiam in præceptis de sacramentis obtinere.

Secundo constat ex his, satisfactionem sacramentalem à sacerdote iniunctam, & extra charitatem in postmodum executioni traditam etiam si non accedat charitate satisfaciens effectum sortiri, quod in §. precedenti explicauimus, hunc tamen effectum habere tempore ipso, quo fit, vt sacerdos præcepto, & obligationi penitentiam implendi sub nouæ culpæ reatu peccator satisfaciatur Hoc probatur ex eo, quod licet teneatur qui opera poenalis facere, quæ sacerdos ei iniunxerit in satisfactionem poenæ temporalis, vel ex acceptione ipsius penitentis, vel aliunde, sub poenæ noui reatus, non tamen teneatur ea opera exercere & exequi in gratia & charitate immo liberatur ab hac noua culpa, si hac noua opera fecerit extra charitatem: tamen adhuc maneat peccator obligatus ad satisfactionem, vel in hoc casu, vel in alio subeundam, atque ita constat ex 1. huius §. assertionem, & tenent hi auctores, quos in proxima §. commemorauimus, num. 8. ex quo subinde colligitur, non esse necessarium, quod iterum ab Ecclesia satisfactio sacramentalis iniungatur, nec ea repetenda erit ad effectum implendi præceptum Ecclesie, vel sacerdotis confessori: sicuti not. gloss. in §. vit. de poenit. dist. 3. in verb. vitæ off.

Tertio inferitur, clericis extra charitatem dicentem, horarias preces, ad quas tenetur ratione beneficii ecclesiastici, vel ordinis sacri, præcepto Ecclesie satisficere, ita quidè, quod nec teneatur eas iterum exfoluere, nec iterum præcepti obligatus hac etenim corollaria cõclusio satis apparet vera ex notatis superius in initio huius §. & quia oratio existens in peccato mortali sibi & aliis ad multa est utilis, sicuti in §. precedenti responsumus. Sed & hanc illationem in specie verè esse censent Abb. cap. quid sit de poen. & remis. Chosm. in præf. sancti vit. qualiter bona canonica sint dicenda. in verb. de hoc. 10. Med. in Cod. de poenitentia tract. 6. de bonis canonici reuertendo. & Martinus Azpilcueta in c. inter verba. 11. q. 3. nu. 388. & id sane videtur admittendum præter alias rationes, & ea quidè ne tot scrupulis occasio detur, quibus contrariū in clerico publice recubinario teneat Abulenſis in tract. de concubinitate. c. 10. & in omnibus denique existens extra cha-

ritate mortali culpa affectus sensum idè insinuat, Hadrian. in 4. sent. tract. de sensu. c. pro clariori. vers. pro resp. & 10a. Brian. quodlib. 2. graphum. 1. & seq. post eiusdè Hadria. quodlib. illud tamè abiq; vlla cõcoruerit certū est, maioris valoris esse orationè illius, qui est in gratia & charitate, quàm qui, qui extra charitatè cõstitutus mortali culpæ reatu afficitur.

Quarto hinc apparet veritas illius questionis, an sit necessarium cõfitenda, & sacerdoti reuelanda circumstantia facti ab eo, qui mortale crimè commisit in die festo, quæ sit noui peccatum, quod eo tempore mortale culpam contraxerit, & quid contra præceptum de cõseruatione festorum, vifum liquèdè est quibuscūq; obligari Christianum ad diligendū Deū super omnia diebus festis, & sic ad abstinentiam à mortali culpa & peccato, illo quidem peculiari præcepto, itè eorū sententia solet persuadere ex eo, quod extra charitatè non possint impleri præcepta diuina, vel Ecclesie, nec eorū aliquod iugiter præceptū de obseruatione festorum præcipue violatur, in quo eo tempore peccati mortale cõmiserit, quibus præterea suffragari videtur text. in 1. 1. 1. Sabbatum requiescionis est, affligitis animas vestras, ab omnibus peccatis vestris mundabimini. Et rurſus l. 23. Affligitis animas vestras, omne opus seuile nō facietis in die hac, omnis anima, quæ afflicta nō fuerit in die hac, peribit de populo suo, vt propitius vobis Dominus.

Quarto his accedit S. Thomæ sententia in 2. 2. 122. art. 4. ad 3. vbi expressim inquit, ut facere contra præceptum de festis obseruandis, quicquid tempore peccatum mortale cõmiserit, quibus & aliis rationibus hanc opinionè assuecunt Alex. de Alex. 3. part. 4. 31. m. 10. v. 5. art. 2. Nicol. Lyra Exodi c. 20. Florent. 3. part. 1. 17. c. 1. 17. §. 5. Angel. in summa in verb. feria. & in verb. interrogacionis. præcept. 3. & in verb. præceptum. §. 5. Ioan. Maior in 4. sentent. dist. 17. q. 4. Hadrian. in 4. sent. tract. de confessione. q. 4. vers. venio nunc. Nider. in præcepto 3. Scotus & Gabriel in 3. sent. dist. 37. A. m. 10. Cathar. lib. 5. contra Catechismum.

Contra ista sententia nihilominus verior est, & constat hac argumentatione, præceptum de colendis festis non est archius Christianis, quam Iudeis præceptum de lubato colendo imo laxius: liquidem multa opera nobis licet diebus festis, quæ Iudeis minime licita erant die sabbati, vt decoctio ciborum, & similia, sicuti Dñs Thomas fatetur in 2. 2. 122. art. 4. ad 4. & tamen Iudeis solus exterior cultus, & quies imperabat externa, vt docet idem Thomas inibi in corpore questionis, igitur apud Christianos præceptum de colendis festis diebus ad exteriorè cultū pertinet, non ad interiorè.

Sic sane hanc opinionem veram esse, defendere conatur Syluest. in verb. confessio. 1. quest. 10. Caietan. in 1. 2. quest. 7. art. 1. & 2. q. 122. art. 4. & in summa. in verb. dies festus. & in episcopo 2. 7. q. 10. Almain. in 4. sentent. dist. 17. quest. 1. vers. nec saltem peccata. Domin. Soto. lib. 2. de iust. & iur. quest. 4. art. 4. rurſus Syluest. in verb. circumstantia. quest. 3. & in verb. dominica. quest. 1. & post alios diligenter admodum Martinus Azpilcueta in cap. consideret. in princip. num. 22. quorum opinio verior profecto est, atque ideo admittenda.

Ad primum respondendo, præceptum de colendis festis, quæ ex parte sensum habet mysticum, & continet ab omni peccato abstinentiam, & mentis in Deo quietem, generale est: quæque cum præcepto illo conuenire & declinare à malo, & fac bonum. At ex parte, quæ præceptum istud est speciale, iuxta literalem sensum est accipiendum, ac prohibet tantum exteriores operationes seculares, non ea ratione, quod sint peccata, sed quod sint opera seruilia exteriora: vt explicat Thom. in quest. 122. art. 4. vis autem specialis præcepti secundum commune sententiam Theologorum est consideranda ad hoc, vt necessarium sit circumstantia illius cõfitenda, igitur festi circumstantia non est cõfitenda: cum speciali præcepto peccatum in diebus feriis prohibitum non sit.

Ad secundum satis responsum extat ex his, quæ in prim. huius §. explicauimus, receptissimam opinionem secuti.

Ad tertium, cum viro doctissimo Melchiorè Cano in reſt. de poenitent. 4. part. ad fin. respondemus primum, quod lex illa vetus abolita est, nec nos obligat, nisi ea parte, quæ legis naturæ præcepta continebat. Deinde quod lex illa de certo quodam die loquebatur, quod festum propitiacionis erat, vbi sacerdos semel in anno peculiariter pro peccatis populi orationem fundebat ad Deum, atque hostias offerebat: vt quod nunc Ecclesia facit semel in anno obligans

ad poenitentiae sacramentum, tunc in veteri illo populo praefignaretur. Nec erat lex, quae singulis fectis & Sabbatis hanc animi afflictionem praefiberet, siquidem & nunc in lege Evangelicae non obligamur speciali precepto, nec diuino, nec humano, ad agendum diebus festis poenitentia: praecipuum enim de colendo Deo, quo festis diebus adstringimur, opera religionis praeficit, poenitentia vero non est opus religionis, sed vindicationis, secundum Dium Thomae sensum *3. part. q. 85. ar. 3. ad 4. & art. in 4. sent. dist. 14. quaest. 1. ar. 5. & dist. 15. quaest. 1. ar. 1. ad 1.*

Ad quartum, nempe ad S. Thomae auctoritatem, constat ex eo responso, quod is auditor, vt inibi ex Caleta. vel loquatur de precepto Sabbati colendi, iuxta mysticum sensum, aut plane tractet de precepto isto, quantum ad eius finem, qui non cadit sub speciali vt precepto, quemadmodum ex eodem sancto Thom. paulo ante latius deduximus. quibus tandem sit, polliorem huius illationis partem omnino tendendam fore.

4. Quarta conclusio principalis: Potest t quous alteri ex congruo à Deiliberatitate impetrare bona temporalia, augmentum gratiae, & quandoque primam gratiam Haec est propositio Hadria in quodlib. 8. ar. 1. S. Thom. in 4. sent. dist. 45. quaest. 2. ar. 1. ad primam, & prima 2. q. 1. ar. 6. ad primam, & in 3. sent. dist. 19. q. 1. ar. 2. ad primam, & de bonis temporalibus constat, quia Sodomitis summis peccatoribus pepercit Dominus, si vel decem iusti potuissent inter eos inueniri quod Dicus Ambros. lib. de Patriarcha Abraham. c. 6. adnotat, dicens: *Hinc discamus quantum amicus sit patrie vir iustus.* De prima vero gratia censendum est, cum non possit impetrari per vnum alteri, qui omni bono motu careat, nec ad eam dispositus sit per opera ad eam recipiendam efficacia. imo contraria assertio in hoc sensu esset erronea. At si quis optime fit iniustus, per bona opera ad id efficacia, nempe sufficientia ad dispositionem recipiendae primae gratiae, ob alterius orationem & iussuragium ex vi impetrationis à liberalitate diuina, consequetur maiorem gratiam primam, quam ipse aliqui alique hac intercessione consequeretur. Sic etiam intelligendi sunt S. Tho. & Hadrian. dum tenent, posse quem alteri ex congruo impetrare à liberalitate diuina primam gratiam: quemadmodum disputat Io. à Medina in Cod. de penit. ar. 6. vers. sed de oratione. pro altero assuevit, posse quoque alteri impetrare ex congruo gratiam ultra gratiam correspondentem propriis alterius operibus, tamen tutius fit, quod nullus possit alteri à diuina liberalitate ex congruo aliquam gratiam impetrare: licet bene illustratio cordis. Nam & Paulus inquit 1. ad Cor. c. 5. Omnes stabimus ante tribunal Christi, & reportabit unusquisque secundum ea, quae in proprio corpore gessit, pertinent ad hoc plura alia testimonia, quae à Theologis quæstionem istam tractatibus adducuntur. Tandem fieri nequit, vt quis alteri, etiam ex congruo, primam gratiam mereatur, nisi merédo illi proprium actum, quo in Deum conuertitur: rursus nec augmentum gratiae, nisi merédo illi, vt per proprios actus promeretur in gratia. Ex his quae Dom. Sot. tradit in 4. dist. 45. q. 2. ar. 1.

5. Caterum & præter superius adnotata, illud hoc in loco necessarium est memoria repetendum, quod eleganter differunt Scotus in quodlib. 20. nempe, cuiuslibet operis boni & meritorij triplicem esse valorem, specialissimum quidem, specialem, & generalissimum, vt interim his distinctionibus vtatur, est enim valor specialissimus quod ipsum operantem, & is, qui operanti competit, & applicatur specialis, qui competit ei, pro quo quis orat, ieiunat, aliudve opus simile operatur. generalissimus autem, qui totius Ecclesiae est, & omnibus Christi fidelibus propter illam sanctorum communionem conuenit, & adiutor, hanc distinctionem vt valtem admodum ad percipiendum valorem iussuragiorum Ecclesiae sequuntur frequentissimum omnium consensu Theologi post Scotum: præsertim ipse Hadrian. quodlib. 8. ar. 1. Gabriel in canonice missa, lib. 26. Doct. in 4. sent. dist. 45. Ioan. à Medina in d. tract. 6. c. de multiplici valore orationis. Martinus Azpilcueta in e. quando de confect. dist. 1. notat 20. mo. 81. Domin. Sot. in 4. dist. 14. [13. q. art. 1. & lib. 9. de iustit. & iur. q. 1. art. 1. hac distinctio colligitur ex veterum auctorum sententiis, sicut constat ex his locis, quibus ab his Doctores citantur: vt hinc plane colligendum sit quodcunque opus Christiani, utile quidem esse omnibus Christi fidei promerentibus, quoad tertiam valoris partem.

6. Est etiam in hac q. considerandum, esse opera quaedam valorem habentia ex opere operato, & sic ex institutio-

tionem Christi, & hac operantur suum effectum absque operantis meritis, alia vero sunt opera, quorum valor ab ipsius operantis meritis & statu pendet. & priora quæ operantur in eum, qui obicem non poluerit coram effectu, his operibus Missa tribuitur, secundum Theocommuniter receptum, in 4. sent. dist. 45. q. 2. art. 1. ad 3. q. Gabriel in canonice missa, lib. 26. qui tenent, missam non tantum quæ ex parte effectus sacramentum ex opere operato effectum habere, sed etiam quæ ex parte sacrificium est, & hoc propter institutionem Christi. Huic opinioni Caiet. refragatur in opusculis, 57. q. 2. de celebrat. Missa. vbi exstat, sacrificium Missae ex opere operato nullum habere effectum particularem in quocunque homine pro cuius opinione traditur distinctio Dii Thomae, in 3. part. q. 79. ar. 5. qui eleganter distinguit Missam in sacramentum & sacrificium, & inquit, ea habere rationem sacramenti, in quantum fumiatur altaris hostia, ratione autem sacrificii, in quantum offertur, atque idcirco secundum eundem effectum sacramenti habet Missa in eo, qui sumit, effectum autem sacrificii in eo, qui offert, vel in his, pro quibus offertur. Hæc Thomas, qui passim sentit, ad Missam, quæ ex parte sacrificii est, attendi offerentem ipsum, vel eo, pro quo offertur: & in specie, eum habere rationem sacrificii vim satisfaciendi, in qua magis attenditur offerentis affectus, quæ quatuor oblationis. Rursus idem Thom. 3. part. q. 82. ar. 6. innuit, Missam quod orationes, & alia præter sacramentum, valorem habere à deotione, & affectu sacerdotis orantis, & eorum, quorum nomine orant. vnde tractat Caietan. & denique omnes post diuum Thom. d. ar. 6. Missam quod ad sacrificium, valorem autem adsumere à deotione totius Ecclesiae, cuius nomine celebra-tur. ite & à deotione, & affectu ipsius sacerdotis, aliquidem apparet, Missam, vt sacramentum in eis, valorem & proprium effectum habere ex opere operato, eodem modo, si fiat à malo sacerdote, quo li fieret à bono text. sing. in contra Catholica. 1. q. 1. & tamen quo ad sacrificium propter deotionem, & affectum offerentis, maioris valoris est Missa optimi sacerdotis, quod prauis sane infertur, Missam, quæ ex parte sacrificium est, maioris valoris esse vno tempore, quæ alio, quando videlicet est maior sanctitas & charitas in Ecclesia: cuius à deotione valorem ipsa adiungit, quod in specie probat Gabriel in canonice missa, lib. 26.

Nihilominus isti fatentur, hæc quæ modo ex diuo Tho. & Gabriele adnotauimus, vera esse, & à Theologis communiter recepta, contendimus communem secuti, Missam, quæ ex parte sacrificium est, habere effectum ex opere operato, est etenim ipsa oblatio cum consecratione, simul & Eucharistiae sumptione, sacrificium à Deo ipso institutum. idcirco sicut sacramenta ex opere operato propter diuinam institutionem suum effectum habent, ita & hoc Missa sacrificium à Christo institutum ex ipso opere operato suum effectum habebit, etiam si nullus mortalium esset in gratia, quod est impossibile quemadmodum explicat Gabriel in d. lect. 26. ar. 5. qui statim subdit, Missam alio in sensu effectum habere ex opere operato, non equidem propter institutionem Christi, sed propter oblationem huius sacrificii nomine totius Ecclesiae Catholicae factam à sacerdote, qui minister totius Ecclesiae est, in hoc sacrificio offerendo. Quæ ratione, cum Ecclesia, quæ offert, sit semper dilecta Christi, vt eius sponsa, effectus huius sacrificii operi operato tribuendus est ea ex parte, quæ Ecclesie totius nomine offertur, siquidem valor iste nullum deficit, nec ad ipsum offerentem referendus sit, ego vero hunc effectum & valoris tribuendum esse opinor operi operanti, licet verum sit, cum procedere ab Ecclesia Catholica, cuius nomine offertur hoc sacrificium, nã & ipse Gabriel fatetur, hunc valorem tunc maioris esse, cum in Ecclesia, quæ per eius ministrum offert sacrificium, maiorem habet charitatem. ergo operi operanti valor hic est adscribendus. deinde valor operis operantis in hoc sacrificio cõsideratur ex parte ipsius sacerdotis offerentis, qui offert ipse licet nomine alterius, vt Thom. explicat, igitur effectus huius sacrificii procedens ab Ecclesia, quæ vero offert per ministrum sacerdotis, operi operanti erit tribuendus: sicut & elemosynæ, orationes, ieiunia, & alia opera meritoria valoris habent operis operantis ex parte illius, qui ea fieri iussit & maderat, quod statim probabitur. Sed & cõmunis opinio, quæ dicitur, Missam, quæ ex parte sacrificii est, valorem habere ex opere operato, ex eo apparet, quod Missa, quatenus sacrificium est, à Christo fuit instituta in remissionem peccatorum, & ab ipso valorem

valorem habet ad huc effectum, ut satisfactoria sit ad remissionem peccatorum temporalium, & meritoria, id vero constat *Lu. c. 22. Matth. 26. 6.* Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. pro vobis, inquit, sumētib; & sic facti sunt illi, quod ipso tantum, cui coferetur, proficit. Pro multis, id est, aliis, quorum nomine, & pro quibus fiet hæc hostia oblatio. Et hæc ratione sacrificii est in memoria passionis dominicæ, & ab ea valorem accipiens, sicuti eleganter explicat S. Th. 3. *part. 4. q. 79. art. 7.*

Nec pro Caiet. obviunt S. Th. ubi in quaestione ista, est distinctio. xerit Missam in sacramentum & sacrificium, non negat sacrificium Missæ præter valorem operis operantis, non habere effectum operis operati. Nec item videtur, quod sequeretur, huc valorem esse infinitum, enim fatemur, modo certum sit quoad applicationem esse finitum, auctore Thomæ, in 3. *part. 4. q. 79. art. 3.*

De sacramentis Ecclesiæ dubium non est, quod valorem & effectum habeat ex opere operato propter Christi institutionem. De oratione Dominica, & Thoris canon. ab Ecclesiâ institutis idem quidam responderunt: nempe eas habere valorem & effectum ex opere operato. ita quidem visum est Gabr. in *canone Missæ, lib. 57. tit. 12.* Gerlioni in 3. *par. Alphabet. 89. & 10. à Med. in tract. de oratione. d. de valore orationis pro scripto fuisse. vers. sed* quorum opinio est omnino intelligenda in eo sensu, quod Gabr. in *lib. 126.* operis operati valorem consideravit, non equidem ex Christi institutione, sed ex totius Ecclesiæ, cuius nomine oratio fit, deotione, & applicatione. Nā est orationes canon. que ex institutione Ecclesiæ dicuntur, valorem etiam habent ab orantis affectu, ut S. Th. de sacrificio Missæ tradit in *d. 82. art. 4.* quia tamen huius & dicuntur horæ cano. à clericis nomine Ecclesiæ Catholice, ut eius ministris, seculo valore ratione ipsius recitantis, idem valorem habent ratione fidelium, & Ecclesiæ, cuius mandato dicuntur, atque in hunc sensum verum est, quod iste orationes effectum habeant ex opere operato, etiam si minister sit in peccato mortali. At si operis operati valorem aliter consideremus, scilicet ex Christi institutione, non poterit defendi Gabrieli opinio, quo fit, ut iuxta propriam significationem & sensum, quo valor operis operati accipiendus est, se moto quocunque humano affectu: dicendum sit, has horas canonicas ab Ecclesiâ institutas, & que nomine totius Ecclesiæ dicuntur non habere valorem & effectum ex opere operato, sed ex ipsius Ecclesiæ & ministrorum affectu & deotione, quem ad modum deducitur ex his, que modo exposuimus.

Illud vero prætermittendum non est, orationes, & suffragia, & sacrificia, quoad valorem operis operantis esse rursus dupliciter consideranda. Primum enim, ut dicuntur, & sunt proprio nomine: secundo, ut fiunt & dicuntur nomine totius Ecclesiæ, vel aliquis privati orationes, aut sacrificia delegantis, & alteri committentis. Etenim suffragia primo modo considerata, valorem accipiunt, & effectum consequuntur ab effectu & statu ipsius, qui orat & ieiunat, aliudve suffragium & opus exequitur. Nam si sit extra charitatem, & mortali affectu culpa, nec sibi, nec alteri pro sunt quoad satisfactionem, nec aliam utilitatem afferunt præter eas, quas commemoramus in *3. præcedenti, nu. 11.* quod secundo modo suffragia considerentur, valorem accipiunt, & habent non tantum ab ipso ministrante, sed etiam ab ipsa Ecclesiâ Catholica, vel ab ipso, cuius delegatione & commissa sunt: idcirco licet qui ut instrumentum alterius operatur extra charitatem sit, valorem tamen habebunt suffragia ex parte eius, quia ea commisit ministerio alterius, si ipse charitatem habeat, nec ea culpa mortali affectu. sic sane S. Thomas communitur recte eleganter explicat in *4. sent. dist. 45. q. 2. art. 1. ad 4. q. 2.* unde plura, quod eundem sit huius distinctionis viis, inferenda sunt.

Primum omnium suffragiorum potissimum valoris esse Missæ sacrificium: cum id valorem habeat ex opere operato, & opere operante causa totius Ecclesiæ, cuius nomine fit, & idem ipsi (sunt ministri, vel eius, qui ministerii delegavit, totius etenim Ecclesiæ effectus & charitas, præter ipsum opus operatum maxime operantur, quoad suffragiorum valorem.

Secundo constat, Missam, qua ex parte sacrificium est, & alia suffragia, maioris esse valoris, si fiant à bono ministro, quam à malo, augeat siquidem valorem ipsius minister charitas & deotio, auctore Thomæ in 3. *part. 4. 82. art. 6.* cuius opinio recepta omnino est.

Tertio hinc apparet, Missam, vel est sacrificium, & cetera ecclesiæ suffragia, maioris valoris esse, si fiant ex commissione, & ordinatione illius, qui est in gratia, & charitatem habet, quā eius, qui extra charitatem est, siquidem suffragiorum valorem augeat charitas illius, quia ea fieri cōstituit, & cuius nomine fit. secundo Th. & cōmunem in *dist. 45. art. 1. ad 3. q. 3.* sic quod Dnus Gregorius scribit in 1. *part. pag. 1. rali. c. 11.* cum is, cui displicet, ad interdicendum mittitur, irati animus ad deteriora pronocatur, cuius Gratianus meminit in *prim. 49. dist.* intelligendum est quod valorem orationis ab iplo oratore procedentem; nam hic valor nullus est, quoties fit oratio nomine & commissione alterius ab eo, qui non est in charitate: valorem tamen habet ab eo, qui orationem & suffragia alteri cōmittit, si charitatem habeat.

Quarto subinde manifestum est, meliora esse, & denique graviora suffragia facta à pluribus, aut pluribus commissione, quam ab vno, vel vniu. initio, quia horum charitas valorem orationis augeat, cum maior sit in pluribus, quam in vno. Hoc satis probatum est ex præcedentibus, si, quomodo adnotauimus, ad amissum fuerint considerata.

Quinto inde colligitur orationem Dominicam, & horas canonicas ab Ecclesiâ institutas, meliores & gratiores esse Deo ceteris paribus, quā reliqua sit orationes: eius illationis ratio est, quia hæc orationes fiunt nomine totius Ecclesiæ: siquidem ministerio orantis à tota Ecclesiâ sunt, atque ideo valorem accipiunt à totius Ecclesiæ charitate. Clerici etenim, & religiosi ex Ecclesiâ instituto canonicas horas dicentes, ut ministri Ecclesiæ preces istas ad Deum ipsi emittunt. Nec de his nec de sacrificio Missæ dubitandum est iuxta communem omnium traditionem. Sed de aliis, qui ex Ecclesiâ lege non tenentur ad horas canonicas, eas tamen recitant, plerique dubitare poterunt, an ut ministri Ecclesiæ munere istos fungantur. Et tamen egregius Doctor Martinus Azpilcueta in *c. quando de consecrat. dist. 1. morab. 20. num. 66.* existimat has horas canonicas à quocunque, dicit, Ecclesiæ nomine dicendas censeri: cum sint ab ipsa Ecclesiâ præcipue in hoc institutæ, ut nomine totius Ecclesiæ dicantur. Que quidem opinio pia & benigna mihi videtur: oportet igitur hac in controversia pendere, an suffragia fiant nomine totius Ecclesiæ, eius initio, & ab aliquo, ut Ecclesiæ ministro, ut inde consequamur graviora & meliora esse, quā si privati fiant.

Sexto, si præmittamus, quod omnino præmittendum est, valorem suffragiorum Ecclesiæ, quoad satisfaciendum, per applicationem finitum esse, & cuiuslibet suffragii tres esse finitos valores, quorum in hoc §. mentionem fecimus, illud erit citatim constituendum, suffragium? factum pro pluribus, non tantum prodesse cuiuslibet ex illis, quantū si pro eo tantum fuisset exhibitum. Nam si utilitatem operis considerauerimus, quod ad debitū ex iustitia primum, illud profecto finitum est, & cuiuslibet operi constitutum idcirco certum hoc præmiam, & finitum inter plures diuersum, non pertinebit quodlibet ea ex parte, qua pertinuisset, si inter pauciores diuideretur, aut denique, si vni tantum applicatum fuisset, quod evidenti demonstratione percipitur. At si consideremus valorem operis quoad impetrandum à diuina liberalitate, nulla est certitudo quid diuina maiestas pluribus, vel vni tribuet. Hæc igitur illatio verior est, & frequentiori calculo probata: eam etenim collegimus ex Scotio, in *4. quod lib. 20. Dno Thomæ q. 4. sent. dist. 45. q. 2. art. 1. ad 2. q. 1.* Innocentio in *c. penult. ne prelat. rices sac. Imol. in c. 1. q. 1. de celebratione Missæ, Ioan. Andr. & Abb. in c. fraternitatem, de sepul. Cardin. à Turre Crem. in c. non mediocriter, de consecrat. dist. 5. Hadrian. quod lib. 8. art. 3. Ioan. à Medina in tract. de oratione, d. de valore orationis pro multis fuisse. Martin. Azpilcueta in *c. quando de consecrat. dist. 1. morab. 20. nu. 77.* Domin. Sot. lib. 9. de iust. & iur. q. 2. art. 2. & in *4. dist. 13. q. 1.* eandem legimus, dist. 45. q. 2. art. 4. quibus non obest auctoritas Hieronymi, in *d. 2. non mediocriter. vbi inquit:* Cum psalmus vel Missa pro cunctis animabus dicitur, non minus, quam si pro vnoquoque diceretur, accipitur. Nam illud tantum ex hoc deducitur, Missam dictam pro multis, eundem valorem habere, ac si pro vno dicta fuisset: inde sequitur, quod ille tantus valor vni cuique ex illis nullum indoluit applicetur.*

Septimo esse observandum, Missæ valorem? ex opere operantis procedere ab ipsa Ecclesiâ Catholica, cuius institutione celebratur, & ab ipsomet ecclesiæ. Idcirco

Missæ

Missa maioris valoris est, si fuerit à sacerdote charitatem habente celebrata, quam ab eo, qui extra charitatem sit: quia licet valor procedens ab Ecclesia, quæ plures fideles charitatem habentes continet, nusquam deficiat, etiam si malus sacerdos ministraret, tamen valor, qui à charitate ministris deducitur, plane omnino desideratur, quoties ministris mortali culpa est affectus, quod satis colligitur ex Thom. in 4. quæst. 82. art. 6. & Gabriele in *canone Missæ*, lect. 26. fol. 5. & 6.

Quæ hinc inferuntur, reliquorum suffragiorum, quæ privato nomine, non equidè totius Ecclesiæ Catholice sunt, valorem procedere ab ipso ministrante, & ab eo, cuius delegatione & cõmissione ministrat, unde si minister sit extra charitatem, dimidia valoris pars deficit, sicut ex diverso, si minister in gratia, si vero, cuius cõmissione ministerium sit, culpa mortali impeditur, à charitate sit alienus, etiam deficit dimidia valoris pars: quod si vergetur sit extra charitatem, nullius valoris erit suffragium istud, etiam si pro iustis ministraret, quod effectum satisfaciendi iuxta opinionem, quam ex Dno Thoma superius probauimus, §. præceden. m. 7. & constat isthuc octaua illatio ex notatis per S. Thomam communiter receptum in 4. sentent. dist. 45. §. 2. art. 1. ad 3. quæst. Hæc denique de suffragiorum valore & effectus.

- II. His omnibus adiciendū est, viuorum suffragia, si fiant pro defunctis existentibus in purgatorio. eis quidem ita prodesse, vt ex lege iustitiæ satisfaciatur pro temporali pœna, quam in eo loco defunctorum animæ pati debent in satisfactionem, quæ non fuerat plene in hoc seculo corporis labore consummata, quod probatur *Matchab. 2. cap. 12.* vbi oblatum fuit sacrificium pro mortuis. Sancta, inquit, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur à peccatis, inquam, id est, à pœna temporali, quam pro peccatis animæ patiuntur in purgatorio, secundum Augustinum *lib. de cura pro mortuis agen. c. 1.* eundem pulchre de *ciuitate Dei*, lib. 2. c. 13. c. anime defunctorum, 13. q. 2. & ibi Duran. q. 1. S. Bonauent. art. 1. 4. 1. S. Thom. in addit. ad 2. part. q. 71. art. 1. & 2. Petr. Soc. in *instit. sacerdot. 3. in purgatorio*. Grapentis in *institutiōib. cap. 16. §. 4. vers. 33.* vbi Cardin. à Turre Crem. S. Thom. in 4. sentent. dist. 45. §. 2. art. 2. ad 2. q. Et est vere Catholica conclusio, quod aduersus hæreticos probatur multis autoritatibus, quas de suffragiis & purgatorio tradidit Rossensis, Ioannes Beckius, Alfonso à Castro, Ioannes Bunderius in compendio, & alij Catholici, qui nostra ætate contra pestilentissima Lutheri dogmata scripsere. Item de indulgentiis Ecclesiæ, quod ratione suffragij, & eius vi, proficè existentibus in purgatorio, tenuerunt omnes communiter, præsertim S. Tho. & alij in 4. sentent. dist. 45. Cardin. Abb. & Doct. in e. quod autem de penam, & remiss. Felin. in tract. de indulgent. c. 2. Syluest. in verb. indulgentia. q. 7. Caiet. optimè in tract. de thesaur. indulgent. q. 5. Gabriel in *canone Missæ*, lect. 57. & in supplemento ad 4. sentent. dist. 45. q. 3. art. 2. & ibi Dom Sotus q. 2. art. 4. & dist. 2. q. 2. art. 3. & qui de indulgentiis aduersus Lutherum scripsere.]

§. SEXTVS.

De Excommunicatione.

SVMARIA.

1. Suffragiorum communio dupliciter consideratur.
2. Excommunicatio maior, qualiter suffragiorum communioni quæ priuatæ priuat.
3. Peccatum mortale ad priuatæ suffragiorum ecclesiæ communionem.
4. An possit qui pro excommunicato maiori excommunicatione orare & quid pro mortali peccatore.
5. Excommunicatio sacramenta ecclesiæ vel conferens, vel suscipiens, peccat mortaliter.
6. Sacramentum ordinis suscipiens vel collatum ab excommunicato, nem effectum habet.
7. Sacramentum penitentia ab excommunicato susceptum vel ministratum an teneat, vel sit iterandum.
8. Excommunicatio an sit iuramentis penitentia minister in articulo mortis.
9. Excommunicatio maior excommunicatione celebrari irregulari est, & inibi de celebrante eorum excommunicatio, & de excommunicatione, qui auctoritatem præstat celebrationi.

Hætenus, Lector optime, de suffragiorum Ecclesiæ valore breuiter quidem egimus, vt hinc appareat, quid referat, excommunicatio suffragiis Ecclesiæ priuatam esse, ac destitutum, quod modo apertius constabit, si quæ antea diximus, specialibus quibusdā propositionibus exponamus. Etenim valor suffragiorum dupliciter con-

sideratur, quoad eorum participationem. vno quidè modo virtute charitatis, quæ omnes fideles connectit, vt vnum corpus in Christo Iesu: cuius est propria illa sanctorum communio, de qua in symbolo mentio fit. *ca. loquitur. 2. q. 1. Et ad Ephes. 4. inquit Paulus: vnum corpus, & vnum spiritus, & vna spes, vocationis nostræ, vnum Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnum Deus, &c.* optime hinc colligitur, quod illa communio, hæc igitur charitas facit omnia bona & suffragia esse communia. Alio modo suffragia quoad eorum valorem, & eius communionem considerantur, ex animo, intentione, & applicatione facientis, & operantis. Hæc distinctio vititur S. Thom. in 4. sentent. dist. 45. §. 2. q. 2. art. 1. & ad 2. q. quem alij cõmunem omnium cõsensu sequuntur, repetitidem S. Thom. in dist. 28. q. 2. art. 1. ad 1. q. & Hadrian. quodlib. 8. art. 3. post Palud. in dist. 184. in q. 1. quibus ita constitutis, sequentia proponimus.

Prima propositio: Excommunicatio maior non priuat excommunicatum illa suffragiorum Ecclesiæ cõmunionem, quæ à charitate procedit: illa priuatus fuerit per mortale crimen, cuius causa fuit excommunicationis affectus, sic sanè S. Thom. cõmuniter receptus explicat, in 4. q. 2. art. 1. dist. 18. & Gabriel post alios, in *canone Missæ*, lect. 26. col. 7. vnde constat, iniuste excommunicatum minime hæc opinione priuari, quod satis manifestum est. Item, nec excommunicatū minori excommunicatione, cum ea non inferatur tandem peccatum mortale, quod hæc cõmunionem priuat. Tandem illud certissimum est, huius cõmunionis priuationem mortali peccato, nō excommunicationi tribuendā fore, siquidem qui iniquè est excommunicatus, ratione huius excommunicationis nequaquam illa cõmunionem destituitur. Cū iniuste excommunicatio non tollat charitatem, quæ manet, & manet vnionis in culum & cõmunio: si verò quis iuste fuerit excommunicatus, peccatum mortale, cuius causa lata in eum fuit excommunicatio, priuatur eum charitate, quæ huius cõmunionis radix est.

His accedit, quod Missæ sacrificium non habet effectum, quoad operationem operis operati, nisi in his, qui per fidem & charitatem vniuntur: secundū Thom. in 3. part. q. 79. art. 1. quāobrem quoad hanc cõmunionem nulla est differentia, nec quicquid refert, sit peccator mortali pœna effectus, excommunicatus, vel non.

Secunda propositio: Excommunicatio maior priuat quæ illa suffragiorum Ecclesiæ cõmunionem, quæ ab applicatione & intentione totius Ecclesiæ radicem habet. Probatur hæc conclusio ex eo, quod Ecclesia minime vult cõmunia suffragia applicare, nec orare pro his, qui extra eam sunt, sed tantum pro membris eius ab ea nondum abscissis & segregatis: quem admodum concordari omnium sententia satis est expeditum: idcirco hæc secunda propositio placet infertur, & notatur à sancto Thoma, & his, quos in proxima assertione citauimus, & Syluest. in verb. excommunicatio. 1. ad 2.

Tertia conclusio: Excommunicatus maiori excommunicatione, minime cõprehenditur sub orationibus & suffragiis ab Ecclesia generaliter pro eius membris exhibitibus, quod constat ex proximè dictis: & est omnium cõmunis conclusio, quidquid in contrarium senserit Host. in ca. cõm voluntate de sent. excom. c. 1. & Sūmā cõfessor. lib. 3. tit. 23. q. 159.

Quarta conclusio: Peccator & etiam mortalis criminis reus sub generalibus Ecclesiæ suffragiis pro membris eius institutis cõprehenditur: quia per fidem Ecclesiæ membrum est, nondum publicam auctoritatem ab Ecclesiæ cõmunionem separarum. Hæc apparet ex applicatione Ecclesiæ, quæ pro membris eius orat. Esse autem peccatores Ecclesiæ membra, iam superius probauimus, in huius relectum princip. m. 6. idcirco receptum est, quod in hac conclusione proponimus, siquidem præcitant auctores fatentur & cõmunionem suffragiorum Ecclesiæ ab eius intentione & applicatione procedentem, membris Ecclesiæ quibuscunque conuenire. tamen hæc Ecclesiæ suffragia non iniuria sint, existentibus extra charitatem, sicut hinc sunt, qui charitatem habent: quod apparet ex adnotatis in §. 4. præced. & nihilominus adhuc plurimum vilitatis hæc suffragiorum cõmunionis afferre peccatoribus: primū etenim ad descendendum eos à tentatione dæmonis, qui hostis accerimus est. Et ad protectionem Dei, qua diuina maiestas speciali cura filios Ecclesiæ custodit, ad impetrandam à Deo illustrationem cordis, vt citius ac facilius à peccatis abluantur: ad bona temporalia: denique ad alia multa, quæ colligi poterunt ex his auctoribus, quorum mentionem fecimus.

cimus in §. 4. m. 17. quibus quidem utilitatibus excommunicatus maiori excommunicatione omnino priuatur, auctore Thomam 4. sentent. dist. 18. q. 2. art. 1. ad 2. quæst. vt hinc plane fit compertum, quod non semeliam in principio huius relectionis ad mortem, quantum quoad interiores penas, & interiora damna excommunicatio differat a mortali peccato. quod & Hostiac Ioan. And. adnotant in c. 2. in querendum de Iuda. & Caiet. eleganter in trad. 17. q. 1. 3.

Ex quo libet obiter obseruare, ecclesiam Catholicam quandoque per excommunicatos, hæreticos, Saracenos, & infidelibus orare: non equidè vt per membris Ecclesie, orationibus ad Ecclesie membra coadiuanda instituitur, sed vt exterius, & ab vnione Ecclesie alienis, quibusdam orationibus in id ordinatis, quod dignetur diuina maiestas eos reducere ad Ecclesie vnitate, & penitentia: quemadmodum notant S. Thom. 4. sentent. dist. 18. q. 2. art. 1. ad 1. q. Card. à Turre Crem. in c. si quis Episcopus. 11. q. 3. Syluest. in verb. excom. 1. col. 2. & in verb. orationibus. 4. sic deniq; orat Ecclesia in die Veneris sancte per hæreticos, paganos, Iudæos, & infidelibus, non vt membris Ecclesie, sed aliis ad hoc orationibus institutis.

Quinta conclusio: Non potest quis vt Ecclesie minister orare per excommunicatos maiori excommunicatione his orationibus, quod per membris Ecclesie fieri solet. Hanc assertionem S. Thom. & alij paulo ante nominatum citati ex premissis exponunt, ea communis est. idem in specie not. Gabriel. in d. de 2. 6. col. 7. not. Dod. in c. cuius voluntate, de sent. exco. & in c. a nobis. an. 2. vult.

Sexta conclusio: Poterit quilibet Christianus priuatis orationibus per excommunicatum etiam maiori excommunicatione priuatum orare. Non enim tunc nomine Ecclesie per excommunicatum, vt per membro Ecclesie oratur. atque ita S. Thom. communi omnium consensu receptus asseruit in 4. sentent. dist. 18. q. 2. art. 1. ad 1. q. Syluest. in verb. excom. 1. q. 1. & est communis opinio, ex qua sunt omnino explicanda, quæ Abb. & adnotant in d. 2. ad nobis.

Septima conclusio: Poterit sacerdos in Missæ celebratione, dum recitet orat., in priori parte ante consecrationem hostie per excommunicatum speciali oratione orare. Huius conclusionis ratio ea est, quod tunc sacerdos orat, vt priuatus, nõ vt minister Ecclesie: quia ratio ita visum est Syluestro in verb. excom. 1. col. 2. quem sequitur Martinus Azpilcueta in c. quando de consecrat. dist. 1. m. 1. n. 1. q. 1. in loco latius hac de re tractat. Oratio vero hæc, quæ à sacerdote, vt priuato fit, eam vim habet, quam ex ipsius orantis statu habere poterit. Atq; ab eo fit nomine totius Ecclesie, quoad impetrandum & obtinendum id, quod petitur, maiorem dubio procul valorem habet, cum ea totius Ecclesie precibus innitatur, quæ apud Deum multo sunt gratiores. Vnde facile intelligitur, quid sit respondendum, quando & ipse faciens peccato lit mortali affectus.]

Octaua conclusio: Quilibet Christianus, vel vt minister Ecclesie, vel vt priuatus, orare poterit pro peccatoribus nondum vita functis. Huius assertionis veritas ex eo constat, quod Ecclesia minime intendit ab eius generalibus suffragiis excludere existentes in mortali peccato: modo per excommunicationem non fuerint li ab vnione fidelium segregati: licet modo adnotauimus: posse autem orari pro peccatore viuo, non tamen pro eo, qui iam mortali crimine decedit. probat Thom. in 2. 2. 83. artic. 7. cap. pro obitu uiuorum. 13. quæst. 2. cap. placuit. 13. quæst. 5. gloss. in c. ex parte. in 1. de sepulchris. idem S. Thom. 4. sentent. dist. 45. q. 2. art. 2. Cardin. à Turre Clem. in c. tempus. 13. quæst. 2. & hæc est omnium communis sententia.

Ex præmissis apparet, quoniam modo intelligendum sit, quod Gabriel asseruit in canon. Missæ, dist. 2. 6. col. 7. Scribens, sacerdotem Ecclesie ministrum non posse speciali oratione per excommunicatum in Missa orare. Etenim non poterit sacerdos vt minister Ecclesie nec speciali, nec generali oratione per excommunicatum orare, vt per membro Ecclesie poterit tamen in ea parte Missæ, quæ libi licet priuatis orationibus vti, pro excommunicato orare, & erit illi hæc ratio priuata, non equidem publica.

Nonna conclusio: Poterit quis vt Ecclesie minister, vel vt persona publica, facere tamen, orare, aut sacrificij applicare illi excommunicato, qui mortalis criminis iā poenituit, & diligenter ab solutionem impetrare curauerit: licet nondum sit absolutus. Hoc colligitur ex Hostien. communiter recepto, in c. cui voluntate, de sent. excom. not. Martin.

Azpilcueta in c. quando de consecrat. dist. 1. m. 1. n. 68. Nam & huic etiã generalia Ecclesie suffragia vitia sunt, nec ab eis excluditur, secundum Card. à Turre Crem. in c. si quis Episcopus. 11. q. 3. post Richar. in 5. sentent. dist. 18. & Floren. 3. part. tit. 2. 4. 77.

Nono & principaliter ab ipsius definitionis vero sensu apparet, esse alium excommunicationis effectum, quod satis probatur & efficitur, excommunicatum 1. maiori excommunicatione, priuatum esse passiva & actiua sacramentorum participatione, text. optimus in c. hebrei, de cler. excom. minister. c. cum illorum de sentent. excom. & in c. apostolica, de cler. excom. minister. quibus in locis hoc ipsum, communiter receptum est in hunc sensum, quod male faciat, & illicitè percipiat excommunicatus sacramenta Ecclesie. peccat etenim & mortaliter, propter grauem iniuriam, quam infert sacramentis Ecclesie, ea percipiens in eo statu, quo iuste ab Ecclesie communione cili segregatur. Idcirco qui ita censura hac affectus percipit sacramenta, graue sacrilegium committit in ipsum Deum, & Ecclesiam, quod probatur ea ratione, quæ didit, sacramenta non esse percipienda, nec danda ab eo, qui se existimet mortalis culpe reum esse: text. celebris de recipiente, in c. illud, 95. dist. quoniam loco Innocentius tractans de sacramento extreme unctionis, inquit: Non penitentibus titulus fundi non potest, quia genus est sacramenti, text. item ad idem in c. per Esaiam, 1. q. 1. verbi gratia: penes illi, quia sacramenta prout sunt digni sumuntur, igitur indigne ea accipientibus nocent. tacit & ad hæc ratio elegans: Sacramenta instituta sunt à Christo Iesu, vt per illam gratiam primã, vel eius augmentum consequamur: ergo, qui credit, se esse in eo statu, qui gratiæ consequendæ repugnat, scire debet, se in vanum sacramentum accipere: igitur irreuerentia crimens erga sacramentum committit. Omne siquidem illud, quod ad irreuerentiam rerum sacrarum pertinet, ad iniuriã Dei fit: & ideo sacrilegium est, secundum S. Thom. 2. 2. q. 99. art. 1. de dante consistit in d. c. per Esaiam. verbi gratia: penes. dum dicitur: Omnia sacramenta indigne tractantibus obuiunt: profluit tamen per eos digne sumuntur. Et in specie de Eucharistia nemo vsquã dubitauit, cum Apostolus scriberet. 1. ad Corin. 11. 17. probet autem seipsum homo, priusquam de pane illo edat, & deinde de illo, qui indigne sumperit inquit, iudicium sibi manducet & bibet. De sacramento baptismi probatur in c. formose, 15. q. 1. & c. cum c. c. c. de consecrat. dist. 4. docet sanctus Thom. 3. part. q. 68. art. 6. ad hoc etiam conducit text. de confirmationis sacramento in c. vt in iudicio de consecrat. dist. 5. & pleraque alia, quæ de præmittenda cõfessione nec à sacramentorum susceptionem ex Theologis tradit Martin. Azpilcueta in princip. de penitent. dist. 5. in prima parte gloss. 33. & sequent. quoniam in 2. §. sacramento. nu. 12. de penitent. dist. 6. ex eo text. adnotat, mortali crimine committere, qui culpa mortali affectus, Ecclesie sacramentum alteri ministrat, modo id faciat vt Ecclesie minister & actus is ad consecrationis ordinem pertinet: quod sanctus Thom. docet in 3. part. q. 84. art. 6. quod si ita certum est, sacramenta illicitè dari & assumi ab existentibus in mortali peccato: idem erit in eo, qui preter mortalem culpam, cuius causa à communione Ecclesie sepositus est, extra fidelium consorciū segregatum, minime censetur membrum esse Ecclesie.

Ceterum etiam si excommunicatus grauissimè peccet, sacramenta Ecclesie cõtractans vel ministrando, vel suscipiendo, constitutum est, ipsa sacramenta vere conferri, & assumi quod manifestissime prohibetur, si consideremus, sacramentum baptismi, vel datum vel acceptum ab eo, qui extra charitatem est, verum esse sacramentum, & cum valore, de consecrat. dist. 4. sic fiti quis excommunicatus confirmationis sacramentum accipiat, verum confirmatus est, nec erit confirmatio iteranda, quod item verissimum est & de Eucharistia sacramento: siquidem dubio procul excommunicatus consecrat, & verum recipit sacramentum, arg. eorum, quæ notantur in c. de bonis de celebrat. Missæ, in c. in c. catholici. an. 1. q. 1. Nam matrimonium cõtractum ab excommunicato, verum est matrimonium & sacramentum, vt probauimus in Epistola in 4. decret. 2. part. c. 6. in prim. vbi etiã asseruit auius, religionis professionem factam ab excommunicato validam omnino esse.

De ordinis 1. sacramento illud constanter asseueramus, vere dari ab excommunicato, & excommunicato quoad characterem, licet non quoad executionem: ab illa enim, donec subsequatur dispensatio suspensus est ipse ordinatus, siue ignorans, siue sciens ipsum, vel ordinis collatorẽ

excom.

Quarta conclusio: Excommunicatus, qui scit vel scire debet, se non posse prius a peccatis, quam ab excommunicatione absolvi, absolutionem tamen a peccatis, petens praemissa confessione sacramentali, & eam accipiens, tenetur eandem confessionem iterare. Huius assertionis auctores citare possumus Sylvestr. Palud. & Hadrian. quia e ratione operum, quod excommunicatus sit sacramentum incapax: & praefertim huius, tandem conclusionem admittunt, ac veram esse contendunt Martin. Azpilcueta in d. c. vlt. de penit. dist. 6. num. 48. & Ioan. à Medina de penit. tract. 2. de confessione ab excommunicato facta. Aliam tamen rationem in eius probationem inducentes, hac sane argumentatione. Etenim aut hic poenitens non confitetur hoc peccatum, quo peccat volens absolutionem sacramentalem excommunicatus accipere, vel ignorantiam ita spinam, ut plane à peccato non excuset, & confessio integra non est: atque ideo omnino iteranda. Aut confitetur culpam istam, à qua minime discedit, nec discedere proponit, ut patet: quia peccato statim operum datis: tunc obicem ponit sacramentum ex imperfectissima contritione: & ideo indignum efficit absolutionem sacramentalem, nec absolvi tenet, & tenetur ex causa confessionem iterare. Quem admodum Ioan. Gerfon argumentatur in 2. part. fol. 191. cap. quartum. calum. 2.

Ceterum Caietan. in d. verb. absolutio non impeditur. contrariam sententiam probare nititur, ex illius, ab absolutionem sacramentalem validam esse in hoc casu, et si illicite detur, & accipitur, nec eo tempore proprium effectum in poenitentem & confessorum habeat: atque hac ratione deducitur, confessionem non esse iterandam. Ad cuius opinionis probationem illud est maxime observandum, quod vere Ioan. à Medina, & Martinus Azpilcueta fatentur eorum sententiam minime posse probari ex ratione, quod excommunicatus sit incapax huius sacramenti. Unde oportet adversus Caietan. disputantibus, omittere Paludan. Sylvestr. & Hadrian. rationem, quia ea falsa est, ad idcirco denegandum est ad eam rationem, qua contenditur, absolutionem sacramentalem invalidam & nullam esse propter defectum contritionis, vel attritionis, quo virtute sacramenti possit fieri contritio: quia de re nos latius egimus superius in §. 4. num. 12. plane vix excommunicatus non confitetur, nec manifestat sacerdoti statum eius, & peccatum, quod vel ex scientia iuris, vel ex supina ignorantia contraxit, volens absolvi à peccatis prius quam ab excommunicatione: dubio procul confessio integra non est, & hac ratione sacramentalis absolutio minime confertur, et igitur iteranda confessio. Quod si excommunicatus manifestet sacerdoti excommunicationem, & culpam istam, qua afficitur vel incipienti iuris, vel ignorantia supina, volens prius à peccatis, quàm ab excommunicatione absolvi, & nihilominus absolvatur, dicendum erit, absolutionem sacramentalem esse, non obstante obice, qui eius effectui oppositus est, atque ob id minime iterandam esse confessionem: si sequamur opinionem, quam ex Divo Thomae d. num. 13. adduximus. At si contrariam ex Hadrian. Medina, & aliis probaverimus, satis item probari debet & hic quarta conclusio contra Caietanum, cuius tandem opinio, ut inibi diximus, frequentiori Theologorum iudicio probatur.

Quinta conclusio: Absolutio sacramentalis praestita à sacerdote maiori excommunicatione ligato, eo casu, quo necessario vitandus non est, valet & tenet, nec est omnino iteranda. Hae conclusio probatur argumentatione à diuisione deducta. Nam hac absolutio vel est nulla ex eo, quod eam suscipiens, obicem peccati absolutionis sacramento opponat: vel quia sacerdos nullam potestatem habet absolutionem istam sacramentalem ministrandi nullum ante horum in hoc casu impedimentum praestitigatur absolutio sacramentalis esse & valet. Non primum, si quidem nullam habet culpam, suscipiens sacramentum ab eo excommunicato, quem vitare minime tenetur: ut collat: ergo nequaquam mortaliter peccat: ideo obicem mortalis peccati non ponit sacramento poenitentiae. Nec item vltimū quidquam impedit, quia ea iurisdictione, quae ad absolutionem est necessaria, adhuc manet penes excommunicatum ex Ecclesiae Catholicae permissione, interim, quod cum non esse vitandum lege lata: adversus publicam utilitatem statuit, quamobrem conclusionem istam video probari ab Hadrian. in 4. sent. tract. de confess. dubio 9. Caiet. in verb. absolutio non impeditur. Medina in tract. 2. de penitent. cap. de confessione confessorii

excommunicato scietur facta. Martin. Azpilcueta in c. 7. §. labores, de penit. dist. 6. num. 10. & seq. Oportet tamen hic memoria retere, quod nos supra tetigimus, §. 2. num. 7. vbi expendimus, quando excommunicatus vitandus sit. Etenim ex ibi dictis aliquot in proposita controversia deducitur.

Primum, posse licite absolutionis & poenitentiae sacramentum suscipi à sacerdote proprio, aliqui potestatem habente, etiam si sit excommunicatus, generaliter tamen excommunicatione, cuius scientiam poenitens habet: modo nondum fuerit denunciatus: & subinde constat, non esse hanc confessionem iterandam: quod ex Concilio Basilienfi fatentur omnes.

Secundum, confessionem sacramentalem factam, secunda absolutione sacerdoti proprio, etiam nominatim excommunicato. Cuius excommunicationis ipsi poenitens ignarus non est, modo nondum fuerit sacerdos denunciatus, validam, & licitam esse, nec eam rependendam fore, hanc illationem exponimus contra Hadrian. & Ioan. à Medina, sicut Caietan. & Martinus in praefatis locis: ea sane ratione, quod constituto, Ad evitanda scandalosa, et si admittenda in excommunicato nominatim suscipi, & nos probavimus in d. §. 2. num. 7. quae quidem sententia vult admodum est.

Sexta conclusio: Confessio scietur facta sacerdoti, etiam proprio excommunicato tamen, quam vitare tenemur, invalida quidem est, & omnino iteranda, gravissimoque: cum peccato sit hac est omnium concors sententia, quae manifeste probatur quoad priorem partem ex eo, quod sacerdos excommunicatus, qui ab Ecclesia non admittitur, & quem vitare tenemur, non habet iurisdictionem, quae cum ordinis potestate necessaria est ad exhibendam absolutionem sacramentalem: quem admodum istam probatur: idcirco absolutio ab eo praestita, qui minister huius sacramenti non est, dubio procul erit nulla censenda, & invalida, atque ex ea causa confessio est repetenda vltima pars conclusionis constat, quia tenetur quis excommunicatum vitare vel reatu mortalis culpa, in divinis, & sacramentis. quod iam adnotavimus, & apparet in c. sacri, de his qui vitantur causa 5. num. qui autem scietur sacramentum poenitentiae recipere tentat ab excommunicato, quem vitare tenetur, mortaliter per hanc communionem communicans peccat, obicemque ponit sacramento: igitur ea confessio cum peccato mortali sit: hinc patet, quod si quis sacerdoti excommunicato & denunciato confiteatur scietur peccata propria integritate sacerdos proprius sit, non consequitur absolutionem sacramentalem, & mortaliter peccat: primum quidem propter defectum iurisdictionis ipsi ad id ipsum sacerdotem, secundum propterea quod obicem mortalis culpa sacramento ipsi opponat.

Septima conclusio: Absolutio ex vi confessionis interioris praestita ignorantibus ab excommunicato, iam per Ecclesiam denunciato, invalida est: & ideo erit confessio repetenda, cum huius excommunicationis poenitens scientiam habuerit est etenim satis receptum, esse necessariam potestatem ordinis, simul & iurisdictionis ad absolutionem istam sacramentalem impendendam: quod nos adnotavimus luc. 2. varias resolut. c. 13. num. 11. Iurisdictionis autem potestas per Ecclesiam excommunicato denunciato aufertur, c. ad probandum, de re iud. & in specie quoad collationem sacramentorum, & praefertim quoad potestatem legendi, & absolvendi: hoc probat de maiori excommunicatione, text. in c. duobus de sent. excom. c. si celebrat de cler. excom. missi. c. adnotavimus, 24. q. 1. c. 1. §. vlt. de offic. vicar. lib. 6. sic Palud. in 4. sentent. dist. 17. q. 6. art. 1. conclus. 4. Sylvestr. in verb. confessor. 1. q. 20. Hadrian. and. dub. 9. de Ioan. à Medina in d. tract. 2. cap. de confessione nescienter facta excommunicato praemittit, excommunicatum simul, & denunciatum non habere potestatem iurisdictionis ad praestandum sacramentalem absolutionem: quamobrem ipse Ioan. à Medina in specie hanc septimam conclusionem proponit. Oratio vero haec, quae à sacerdote ut prius fit, eam vim habet, quam ex ipsius orantis statu habere potest. Atque ab eo fit nomine totius Ecclesiae, quo ad impetrandum & obtinendum id, quod petitur, maiorem dubio procul valet habere, quam ea totius Ecclesiae precibus inuitatur: quae apud Deū multo sunt gratiores. vnde facile intelliges, quid sit respondendum, quando & ipse sacerdos peccato à mortali affectus.

Octava conclusio: Excommunicatus publicè denunciatus, quique per Ecclesiam constitutus vitandus est, non 8
Gg potest

Poteſt ſacramentale abſolutionem etiam exiſtentem in articulo mortis miniſtrare. Hæc conſequentur præter ex eo, quod hic ſacerdos iuriſdictione necceſſaria ad hæc abſolutionem, quoad lre, & quoad alios priuatus eſt, viximus: ergo abſolutio ab eo non poteſt dari. Deinde etiã hæc conſequentium auctoritas fancti Thomæ in *ſententiâ*. 4. q. 3. art. 3. ad 2. & *diſt.* 19. q. 1. art. 2. ad 3. & 3. p. 1. q. 8. art. 1. q. 1. & communis omnium ſententia, qua diſtinguitur à Theologi, eſt, ſacramentum baptiſmi in neceſſitatibus caſu licite poſſe ſuſcipi ab heretico, & excommunicato, non ſic penitentie ſacramentum, & ſacramentale abſolutionem, que quidè differentia non aliunde poteſt contingere, quam quodin caſu neceſſitatis iam hereticus Et legitimus baptiſmi miniſter, & idem excommunicatus, non tamen fit abſolutions ſacramentalis miniſter adhuc in neceſſitate tempo- re, ob defectum iuriſdictionis, quem cum ſic neceſſaria, per excommunicationem, cuiusque denunciationem eſt omni- no extincta, denique hæc odauam conſequentium ſequitur Ioann. à Medina in *cap. premo citato*, & eſſe commune, Melchior Cano facit in *vltimo depenſi*, 5. part. fol. 35. qui tamè late de eius veritate diſputans, opinatur lre deſendi poſſe in extrema neceſſitate cauſę penitentis ſacramentũ poſſe licite ſuſcipi ab heretico & ſchiſmatico, fecutus cuſ opinionis auctores glori. in *cap. ubi eſt volu de ſpiſal. Palud.* in 4. ſent. 25. q. 1. ſyllogiſmum in *perceptis*. 1. ſyl. in quaſitione Pa- troi. Præpoſ. & noſtri communiter, in d. cap. ubi eſt volu glori. ſententiam improbat, priorem probans, quam idem glori. allicir in *cap. præter* 32. fol. 97. per ſumma. atque ita tenent, non poſſe ſacramentum penitentię in neceſſitatibus cauſa, per hereticum miniſtrari, nec in prauam leſam peniten- tiam inducat, que quidem ratio vitari poterit ſiquidem op- portio contraria admittenda foret, vbĩ fine periculo ſalu- ſpiritualis verofiſſimĩ conjectura poſſet penitentia ſacra- mentum ab heretico ſuſcipi. Nihilominus ipſe Melchior Cano exhibitum, non eſſe ambigendum, poſſe licite ſuſcipi ſacramentum penitentię in cauſa neceſſitatis ab excom- municato nominatim denunciato, quali Eccleſia Catholi- ca eo cauſa non abſolverit excommunicatio iuriſdictionem, quam quilibet ſacerdos iure diuino habet: non tantũ propius curam exercens animarum: quibet etenim ſacer- dos iure diuino auctoritatem habet abſoluendi in mortis articulo conſtitutum. ſecundum Palud. in 4. ſent. 40. q. uel. 1. art. 2. Durand. *diſt.* 19. q. 1. ad ſequens ſent. Thom. *diſt.* 4. q. 1. q. 1. & *diſt.* 20. q. 1. art. 1. ad 2. q. ratione hæc opinio defendi poterit tamẽ rursus Ioan. à Medina priorem opinionem, & ſic cotinuatilam conſequentiam firmiter teneat, in *contra.* 2. cap. ubi dicitur *ſine confuſionē*, vel *aliud aliud*.

Ex his colligitur, qualiter accipiendum, quod notat Paulus, in *4. sententia*, quod *7. et 8. articulo*, ubi quod sequitur Sylvestri in *verbis confessoribus*, quod *7. scribens*. Faciamentum ab absolute prestitum ab excommunicato etiam occulto, nondum denunciato, ei quod in communicationis scientiam habet, invalidum esse: statum iterandum fore confessionem. est tamen aliter sententia falsa, vel intelligenda iuxta praeiudicia aliorum, et tandem in eo sensu, quo propoñit et, non potest probari, licet faceris fit nominatim excommunicatus, licet probatum in *4. articulo* nequequam refert, quod acta per excommunicatum ratione publici muneris & officii minime valida sint in favorem eius, qui sciuit, illam excommunicationem esse: quemadmodum Calder, eleganter respondit in *disput.* incip. *excommunicatus* *7.6.* quem sequuntur Abb. in *sententia*, ubi *33. Roman.* in *finis*, *7.6.* *1. et 2. Bartholom.* ubi *de excommunicato*, in *65.* et alij communit, recte Felinus in *de cap. ad probandum*, col. pen. nam hec Calder sententia minime obstat, postquam citata fuit extraneis consensu. Ad cuiusdam scandala, quod ipse Felinus optime admonuit.

Hinc subinde constat, quoad illum effectum de poenitentiae sacramento, plurimum differre maiorem excommunicationem a peccato mortali. Nam sacerdos utique licet mortali crimine effusus, etiam publico, non est priuatus potestate ordinis, nec iurisdictionis, quoad ad solutionem sacramentali necessariam est, licet sit ab Ecclesia denunciatus peccati et culpe mortalis reus, quod satis probatur ex modo premis.

Decimo, ut vim maioris excommunicationis amplius
aperiamus, ab eius diffinitione inferitur excommunicatum
maiori excommunicatione ordine sacro prae dictum, ab

ius ordinis executione, quoad se, & quoad alios, iure ipso
suspensus esse, & ideo finis ordinis facit ratione cele-
brauerit autem eadem convenientem, irregularem effici-
text. celebris in 1. ad fin. de sentent. & re iudic. in cap. 1. &
c. de re. sent. excom. et alibi, et ceteris. Latoris. c. alibi. & c. frater noster. cap.
vi. de cler. excom. min. quam et quidem poenam effugit, qui
prohibet & iusta ignorantia reus celebraverit text. in cap.
apostolica de cler. excom. min. Reg. 1.2. in 1. part. 1. denique excom-
municatus eo modo irregularis efficitur, quod & per eos
actus, per quos iure vel homine suspensus: quam quolibet
modo ex profreulo milium facinus, opportuniori loco
en tractatur. satis etenim lib. p. m. diffusi. maioris excom-
municationis vim esse, eff. vel praestit ab officio suspensus
ipsum excommunicatum. unde conlequitur, huiusmodi ef-
ficari irregularem excommunicatum, in quibus suspensus ab
officio efficitur itidem irregularis: quatinus vel multum ex-
communicatio maior differat a peccato mortali, quod regu-
lariter non efficitur quam ab officio suspensus: sicuti ali-
bitrademus. Huius vero illud adiciam, excommunicatum
celebrantem irregularem eff. etiam si nondum fuisse de-
nuntiatus, liquidum confutatio. Ad eundem scanda. 1. ni-
hil utilitatis asserit ipse excommunicatus, nec quicquam
eorum illatque utilitatem: quod iam statumus c. 2. vbi. 1. 1.

Qui vero nulla excommunicatione affectus celebratori excomunicatis maior excommunicatione, irregulari non est, etiam grauior peccet, text. elegans in cap. qui de sent. excom. 6. idem si coram interdictis, & tamen conatur quidam hanc conclusionem intelligere de prima celebratione. Nam si quis, postquam coram excomunicatis maior excommunicatione celebrauerit, demum absque aliorum dispensatione intra Ecclesiam celebrationi opera dederit, irregularis est, quoniam eadem erat interdictus Ecclesie ingressus propter celebrationem, quam excommunicatus excommunicato, cap. Episcopus excom. de primis. in 6. is vero, cui est interdictus Ecclesie ingressus, si faltem intra Ecclesiam celebrauerit, irregularis efficitur, c. qui de sent. excom. lib. 6. qua denique argumentatione hanc opinionem in specie ita tenent glossi in cap. qui, verb. nata in glossi ind. c. Episcopus, cum opinionem ibi sequitur glossi in d. Archid. Dom. Franc. & Vanchellus, Florent. 3. part. tit. 26. cap. 1. Syluest. in verb. interdictum. 6. q. 2. Nicol. Papius in tra. sacramento, tit. de interdictis, 49. quorum opinio mihi non admodum placet expressius, & primo, quia text. in d. Episcopus, procedit exemptis, in quorum odium flatum est, vt sint interdicti ab ingressu Ecclesie, si coram excomunicatis vel interdictis celebrauerint: quod constituto, maxime ad constitutum d. irregularitatis penam, non est ad alios casus extendendum. Deinde viduo, quod Ioan. Andr. & alij Doctores communiter in d. Episcopus, ita in prænotata sententiam iuerint, vt nihilominus cupiant contrariam, quam nos hic probamus, potius fore obediendam nultorum sacerdotum conscientias. Postremo Calder. nostram hanc opinionem, licet dubius, tenere videtur in cap. de sent. excom. & expressum Gonzalus a Villadiego de irregul. cap. 2. infm. atque ita ipse quæstionem istam in vtroque foro definire: ac iuxta distinctionem hanc consultis responderem.

Sed & preterea ita ultimo est aduertendum excommunicatum maiori excommunicatione, si auctoritatem prefatis celebrationibus, quia Episcopus vocat et audit Militem solennem, irregulare ex hoc esse: textus optimus in cap. illud, de clerici, excom. nunti. gl'io celebris in Clem. 2. in verb. celebrare de priuilegiis, quod sequuntur cum admodum commendantes Panormi in d. illud, Franc in cap. 1. de re iud. in c. 6. c. 3. Gonzales a Villadiego de irreg. cap. 2. c. 3. & Rauen in d. Clem. 2. per Cardin. num. 1. f. Imol. num. 9. Guliel. & Bonifac. num. 9. cum veram esse premittunt in hoc casu auctoritatem prefati intercomites, vel Episcopus excommunicatus facit & lubet coram iplo Militem celebrari: idem notatur Holtien. & Dd. in l. causa, de excep. prefati, Marian. Socin. in c. ad aduertenda de homici. n. 25.

§. SEPTIMVS.

De Excommunicatione, & eius effectu.

S V M M A R I A.

- 1 Collatio beneficii facta excommunicato, est nulla ipso iure & idem de ele
ctione & presentatione
- 2 Chisfala, mox propter, an officiat validam collationem beneficii facta
excommunicato.
- 3 Ignorantia excommunicationis, an constituat excommunicationem capicem
beneficii ecclesiastici.

monitum maiori contrarium teneant; ad tamen effugiendas has Doctorem concertationes, & quæ in hac questione diximus, solet in Romana Curia, quodvis sit alicuius beneficii collatio, aut datur literæ ad beneficia, dare istidem absolutio impetrant, & citi, qui confertur beneficium à quacunque excommunicatione, ad eum tantum effectum cuius praxis & usus meminerit Ioan. Steph. de literis gratæ & iustit. fol. 82. Rebuff. in concordat. tit. de excom. non vitan. Hiero. Gigas in tractat. de penitent. c. 14. Felin. inc. apostolicæ. c. 1. de except.

Duodecimo admonendum est, omniaque superius diximus, vera esse, quoties agitur de inquisitione iuris & tituli ad beneficium ecclesiasticum, quasi secus sit; vbi tractetur de beneficii acceptatione, quæ potius ad factum, quæ ad ius pertinet, atque ita non de beneficio acquirendo agitur, sed de iam acquisiti acceptatione, aut de literis ad beneficium acceptandis. quod notat Rota in notis 195. Cardin. consil. 103 col. 4. Rota antiquum rit. de sentent. excom. & antiqua 126 & 70. Rota in diti. de excom. non vitan. ad sua. Ludovic. Gomez. in tract. de except. num. 6. vnde constituitur intellectus ad textum cap. ult. de consuet. in 6. liquidum opinionem illam præbende vacantis, quam exquirunt antiqui canonici, poterit facere, licet sit excommunicatus, cum ea sit facti, sicut notat in specie Rota in notis præcitatis 195. & tamē, quia contrarium placuit in hac duodecima illatione Cardin. de cap. postulat. & Andr. Alciat. in cap. 1. de indic. cum. 12. oportet hic amplius prius adnotare, quod optio vel acceptatio ista ab excommunicato fieri non potest, si ad eam necessaria sit beneficii collatio noua, hæc etenim excommunicatio facta, nulla est ipso iure, quod quidem modo plerique intellexerunt ex. c. referre de præbend. ex quo omnino hæc conclusio deducitur, tametsi ea vera sit, & necessaria ad hoc, vixit hunc sensum Cardin. opinionem admittamus, est ergo vera isthæc duodecima adnotatio, vbi de sola facti simplici acceptatione tractatur, vel colligitur ex mente omnium, quos citamus, quæ ratione, qui habet literas ad beneficium vacaturam, poterit esse excommunicatus sit tempore, quo vacat, illud acceptare virtute literarum; & collatio erit suspendenda, donec ab excommunicatione fuerit absolutus, vt tunc iure fiat, ex his, quæ Rota in antiquis 33. scribit, & eam secutus Martin. Azpilcueta in c. figurando de rescript. col. 13. Non melat, hæc duodecimam conclusionem admodum dubiam esse, quia & acceptatio beneficii iam collati, iuris acquisitionem inducere videatur; vt nos explicuimus lib. 3. variæ resolat. cap. 16. nom. 4. quo in loco conati sumus, hæc dubitationem tollere, quæ tamen & nunc nos admodum virgetetiam si recepta frequentiori consensu opinionem non difcedamus.

Decimotertio hæc sunt accipienda, vbi excommunicatio valida sit etenim si ea nulla est, minime afficit excommunicatio aliquo iuris impedimento; & ideo collatio beneficii ecclesiastici facta eidem non ex hoc nulla erit, quod excommunicatio fuerit facta, secundum Abb. in c. si quis quidam d. iuda. Henric. in c. dilectus, de appell. post alios inibi, quos sequitur Rebuff. in d. tit. de excom. non vitan. & in hoc non video, posse vllam contingere grauem dubitationem, nā maior videri potest controuersia de excommunicatione iniusta, valida tamen, id est rite à iudice vero lata, cuius questionis causa obiter hic traadendum est illud celebratissimum, an excommunicatio iniusta, aliquo rite lata, aliquem effectum habeat. huius questionis definitio exigit, quod præmittamus, excommunicationem quandoque nullam esse ipso iure, vel quoniam est lata à suo iudice, vel post appellationem, vel contradiere intolerabili errore, aut alius de causis, quæ tradi solent in cap. per tuas de sent. excom. in c. sacro. ed. tit. & hæc quidem excommunicatione nec in animæ iudicio, nec in exteriori vllum effectum habet, il constet eam nullam esse, quod omnium consensu receptum est. Est alia excommunicatio, quæ nulla non est, imo denique à suo iudice lata ante appellationem, ex causa tamen iniqua, cuius error patens non est in ipsa sententia: & hæc ipso iure valida censetur, atque ideo absolutionem obtinere debet excommunicatus, aliquo vitæ iudicio à factis, & communione fidelium. De hac vero excommunicatione nostra contingit disputatio, quæ facilius intelligitur, quibuscumque propositis conclusionibus, ex quibus poterit quilibet ad disputationem adsumere quæ vtriusque partis iuri postissima fundamēta.

¶ Prima conclusio: Excommunicatio iniusta minime in animæ iudicio ad culpam obligat: probatur ex ratione: quia

nemo potest excommunicari, nisi propter inobedientiam, c. nemo episcoporum. 11. q. 3. c. multi. 2. q. 1. Et Mart. cap. 18. Si ecclesiam, inquit, non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Index autem non potest quicquam obligare, nisi per legem & iustitiam, vt constat. quum vbi index quid contra legem præcipit, nulla est præcepti obligatio. nec in subdito peccatum est contumacia vel inobedientia, etiam si iudici non obtemperauerit. Ad idem optime dicitur Origenis auctoritas Hom. 14. ad cap. 24. Tenito. vbi inquit: Si quis non recto iudicio eorum, qui præsent Ecclesiam, depellatur, & foras mittatur, ipse antea non exit, hoc est, si non egiit, vt mereretur exire, nihil laeditur in eo, quod non recto iudicio ab hominibus videtur expulsi, & ita fit, vt interdum ille, qui foras mittitur, intus sit, & ille foris, qui intus videtur retineri. Hæc Origenes. Tametsi Gratianus in c. si quis non recto. 2. q. 4. 3. id tribuat Hieronymo: sunt & ad hoc pulchra D. Augusti verba in serm. 16. secundum Matth. cap. capiti habere. & epist. 137. cap. quid obedi homin. 1. q. 3. eandem sententiam probat text. vbi Abb. & Doct. in c. non in 2. de sent. excom. 2. est communis opinio, quam omnes statim in hac questione citandi, veram esse præmittunt præsertim Hadrian. quodlib. 6. conclus. 1. Theologi in 4. sem. vbi Maior quest. 2. in dist. 18. & licet Hadrian. opinetur, sanctum Thomam in 4. dist. 18. quest. 2. art. 1. ad 4. quæst. & inibi Palud. & plerique alios Theologie professores contrariam sententiam probare, vere tamen, nec D. Thomas, nec ceteri ab hac prima dissentiant conclusionem, quippe qui tantum concedant, iniuste excommunicati debere patienter penas ipsas ferre, & censuræ obedire interim, donec ab absolutio fuerit præstituta: quod non obicit huic primæ conclusioni: nam Thomas & alij non admittunt, excommunicationem iniuste obligari in conscientia foro ad culpam, vt sit culpa non obedire iniusto præcepto. cui excommunicatio accedit, quem admodum excommunicatio Domini. c. Soto in relect. de secreta. membro 3. conclus. 4. aliqua ex parte Hadrianum in hoc inculcans, quod voluerit aduersus istam primam conclusionem adducere Thom. & alios, sed tamen Hadriani allegatio aliorum tendit: quemadmodum in sequentibus conclusionibus apparebit.

¶ Secunda conclusio: Excommunicatus iniuste non est priuatus communibus & generalibus suffragiis Ecclesie Catholice: etenim Ecclesia non censetur velle quoniam iniuste tanta lésione afficere: atque idem censendum est, sub generali Ecclesie intentione includi excommunicatos inique, & sine causa optimus text. in cap. illud plane. 1. q. 3. prudenti liquidum ratione interpretabimur, communem Ecclesie intentionem in publicis precationibus, & communibus suffragiis esse conformem diuino iudicio, diuina voluntati, & dispensationi, secundum veritatem quidem, & non secundum errorem hominum: iniuste autem excommunicatus non priuatur apud Deum suffragiis Ecclesie: igitur Ecclesia huic rationi conformis huimodii hominem minime priuabit, nec excludit ab eius communione intentionem, quam in suffragiis distribuendis habet: sic conclusionem istam probatur Palud. in 4. sem. dist. 18. q. 1. c. 1. & ibi Ricar. art. 7. q. 2. Alex. de Hales 4. part. q. 82. membro 1. Hadrian. in 4. quodlib. 6. q. 1. vers. sed dubium est. Io. Arbore l. 1. Theoph. c. 21. Cardin. à Turre Crem. in cap. si quis episcopum. 1. q. 1. conclus. 3. Caiet. in epistola in tract. 27. quest. cap. 13. Dominic. à Soto in 4. dist. 1. conclus. 4. & est communis opinio, cui minime refragantur verba S. Thomæ in 4. dist. 18. q. 2. art. 1. ad 4. Quamuis, inquit, homo gratiam Dei amittere non possit iniuste: potest tamen iniuste amittere illa, quæ ex parte nostra sunt quæ ad gratiam Dei disponunt: sicut patet, si subtrahatur aliquid contra verbum, quod est debetur: & hoc modo excommunicatio gratiam Dei subtrahere dicitur. Hæc tamen Thom. qui palam asseuerat, excommunicationem, præsertim iniustam, non tollere gratiam gratum facientem, cum hæc per peccati mortalis culpam subtrahatur: sed tamen tollit excommunicatio etiā iniusta dispositiones quædam, & gratiam ista, quæ possent facilius cōtingere per communionem cum fidelibus, per participationem & perceptionem sacramentorum, per auditionem diuinorum officiorum, quibus omnibus exterius priuatur excommunicatio etiā iniusta: non tamen ex hoc inferatur, eam priuare suffragiis generalibus Ecclesie: quoad eius communem intentionem. vnde diu Thom. sententia parum obicit huic secundæ conclusioni.

¶ Tertia conclusio: Excommunicatio vtriusque iniuste lata sit, deficiente causa & culpa ipsius excommunicati, non est con-

est contemnenda: imo si quis eam contempserit, peccati mortalis culpa afficitur: hanc assertionem exponit S. Thomas in d. art. 1. ad q. 4. quæst. & est communis omnium opinio. quorum proxima conclusio meritione fecimus, quo in sensu accipiendum est, quod Dñus Gregorius scripsit *Homil. 26. Evangelium apud Gratianum, in c. 1. 11. q. 3.* sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta timenda est: idem probatur in c. qui iustus est. 1. 1. q. 3. verbi. culus hec sunt verba: *Qui iustus est, & in iusta male dicitur, premium illi redditur.* hæc Augustinus, super *Eccl. 102.* addit: Gratianus hic: *Eccl. v. dicitur est non teneantur ligatus apud Deum, sententia tamen patere debet, ne ex superbia ligetur, qui prius ex puritate conscientie absolutus tenebatur, hanc item conclusionem tenent glossæ in c. nemo episcopus. 1. 1. q. 3. Abb. in c. de excommunicato. de re scripta. 1. 1. item Abb. in c. postulantem. ad fin. de cler. excom. nuñt. Doct. in 1. per tuos de sent. excom. Matth. ad Afflicti. in consil. Neapol. rub. 1. 8. quorum ideo mentionem fecimus, ut adnoveremus lectionem, per hunc contemptum non esse contententem in animæ iudicio excommunicatum, sed tantum mortalis criminis culpa affectum, ut explicat S. Thomas in d. quæst. 4. Etenim contemptum in quacunque præcepti materia mortale culpam inducit, ut in *ar. 1. in c. de re scripta. 25. dist. 6. c. 5. ibi gloss. in verb. contemnat. de sent. excom. l. 6. obligat siquidem superioris præceptum ad hoc, ne contemnat, quod passim concessum est à Theologis & Canonistis in c. 1. in c. nam concupiscit. de consuet. & in c. facit de his qui metuere causam finit.**

Obiter tamen, cum & in proposita disputatione conueniat, adnotandum est, quando vere dicendum sit, excommunicationem vel legem, aut præceptum contempni non enim sequitur, statim contemptum dari, si quis iudici vel legi non obtemperauerit, etiam sciens quid lex & index præceperit. nam multis ex causis potest absque contemptu prætermitti legis vel iudicis obsequium: quod gloss. elegans sentit in *c. qui autem. 70. dist. non equidem distheor contemptum quandoque alium pro simplici transgressione præcepti. Lenz. c. 2. inquit Dominus: Si non audieris me, nec feceritis omnia mandata mea, sed sperueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, ut non faciatis ea, quæ à me constituta sunt.* Quibus equidem verbis dicit Deus, omnes peccatores contempnere leges suas, quia non obediunt eis: quam significationem tradit Alfiodorensis, 2. lib. sue sum. trakt. 2. & tamen hæc interpretatio non tendit in cum sensum, quem hac in parte contendimus inquirere. Eit ergo altera contemptus significatio, quæ ex propria vi, & natura mortalem culpam præmittit: nempe cum voluntas alicuius renuit subici ordinationi legis, vel regulæ, vel iudicis: & ea ex causa procedit ad faciendum contra legem, vel præceptum iudicis, ut tandem tunc dicatur qui legem transgreditur ex contemptu, quando illius transgressionis causa contemptus est, & ab illo, vel à causa, transgressio procedit: agimus etenim hic de contemptu cum transgressione legis, cuius significationem colligimus ex Alfiodorensi in d. trakt. Gerlon. lib. 5. de vita anime spiritus, Hadr. in quodlib. 6. art. 2. S. Thom. & ibi Caiet. in 2. q. 136. art. 3. ad 3. code Thom. & ibi Caiet. q. 105. art. 1. ad 1. & art. 2. rufus codem Caiet. q. 104. art. 2. & in sum. in verbo contemptum, & eleganter Alphonsus à Castro hoc ipsum explicat in lib. 1. de patr. leg. panal. c. 5. doc. 6. ex quibus satis constat, quia ratione accipiendum sit, quod plerumque à nostris traditur, scilicet ex contemptu culpam mortalem deduci: & deinde hæc ex radice inferitur plura. Primum hinc constat, non peccare ex contemptu illum, qui propter aliquam particularem causam, puta concupiscentiam vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra legem, non autem eam causa, quod nolit subijci legi ordinationi, quod aperte fime S. Thomas scribit in d. art. 9. ad 3. & sequitur alii paulo ante citati, quod post cum scripturæ dixerat idem ipse Thomas quæst. 105. artic. 1. ad primum.

Secundo apparet, aliud esse quod fieri à contemnente, aliud ex contemptu. potest enim quis contra legem agere contentens quidem, & nolens subijci legis præcepto: & tamen non ex ipso contemptu, sed ex ira, concupiscentia, vel alia ex causa, quæ etiam leuissimum contemptum, nihilominus ad transgressum induxit, hæc illatio, à Gerlone exponitur, quem sequuntur Hadrian. & Alfons. à Castro. auctoritate Arrioli. lib. 3. Ethic. c. 1. dum dixit is auctor, posse quem peccare iniquo iudicio committente, non tamen ex ignorantia, inquam ex causa: unde hæc transgressio non haberet mortalis culpe reatum, ratione contemptus, tamen con-

temptus ipse peccatum esset mortale, & ideo, ut mortale contemnendum, nam abique mortali culpa non potest quis nolle se submitti legibus, cum eo ipso legislatores, ut magistratum publicum contemneret. *Luc. 14. liquidem c. 10. inquit Saluator: Qui vos spernit, me spernit. sic dicit D. Thom. in d. q. 105. art. 1. probat, inobedientiam peccatum esse mortale, & eam proprie contingere, cum quis præceptum contemnit.*

Tercio inde inferitur, aut verum sit, quod ex nobis plerique adnotant, præterit lo. Andr. me facit de his qui. vi. Host. in sum. tit. de sent. excom. & necesse, verbi. sed iniqui. Collect. c. 1. de consuet. afferentes, frequentia actum esse quenda contemptum, adeo quidem, ut si quis frequenter legem transgrediat, ut facere dicatur ex contemptu. Etenim hæc opinio est manifeste contraria S. Thomæ, qui in d. art. 9. in hunc modum loquitur: Quamvis autem propter aliquam particularem causam, puta concupiscentiam, vel iram, quis inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis, non peccat ex contemptu, sed ex aliqua alia causa, etiam si frequenter ex eadem causa, vel alia simili, peccatum iteret. Hæc Th. expressim scribens, non esse contemptum, frequentem legis transgressionem, idem notat Hadr. in d. quodlib. 2. art. 2. Alfons. à Castro. in d. documento. 6. Caiet. in d. art. 9. super Thom. quod opinio manifeste probatur, si consideremus veram rationem contemptus, quæ tunc constituitur, cum quis ex ea causa transgreditur legem, quod nolit ei subijci. Etenim si primus actus ex hac causa fiat, contemptu fit: At si actus etiam contemtus non ex hac causa, sed ex alia factus fuerit, contemptu caret, ipsa tamen frequentia actus disponit ad contemptum, & ideo maxime periculosa est quia dispositio inducit ad contemptum, ut inquit idem Thom. in d. art. 9. auctoritate *Prova. cap. 18.* Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. sic facit accipiendum est, quod D. August. scripsit, c. 8. de vera & falsa penitentia: Gratianus relatus in c. sum. vram. 22. dist. verbi. excomm. dum inquit: Nullum T peccatum est adeo veniale, quod non fiat criminale, dum placet. Inde etenim notat Panor. in c. nam concupiscit. ad fin. de consuet. & plerique alii, peccata veniale per consuetudinem & frequentiam esse mortale. Nam si rem ipsam exactissime perpendamus, constat, actum quintum vel sextum esse eundem speciei in genere mortali, cum actu quarto & tertio, quia tota iteratio actus non variat speciem, si nihil aliud ex parte operantis addatur, quod faciat veniale mortale. ergo si primus actus non erat peccati mortale, nec decimus alius erit peccatum mortale, nisi aliud vltra iterationem addatur, & tamen August. sententia, & communis adnotatio huc sensum habet, ut ipsa peccati venialis frequentia vltra aperiat latissimam mortali peccato propter contemptum aut quid simile, quod accedere potest ex frequentia actus, sicut gl. explicat in d. 8. criminum. Syluest. in verbo peccatum. q. 4. Almain. in moral. 9. de c. consuet. temporis. sic & idem August. ait: Ebricitas, si assidua fuerit inter mortalia deputatur, heri siquidem non potest, quin is, qui frequenter inebriatur, aliquando sciens & volens inebrietur. quod cū eenerit, sine dubio erit peccatum mortale: quia cum sepe expertus fuerit virtutē vini, & eius propria fragilitatem, noluit à vino abstinere, ut notat S. Thom. 2. 2. q. 50. art. 2. ad 1. atque ita idem Augustinus dicta præter alios interpretatur Hadr. in d. quodlib. 6. art. 2. & Alfons. à Castro. in d. documento. maxime quia & prior August. auctoritas alium sensum habere potest ex Thomæ 2. 2. dist. 4. q. 9. vlt. Hadriano, & alijs, tamen si Gratianus scripsit in d. c. nam concupiscit. verbi. alias ex causa veniale peccatum per consuetudinem mortale fieri, quod est intelligendum, ut modo explicuimus.

Quarto, hinc deducitur falsum esse Archidiaconi opinionem, qui in c. excellens. sum. 1. 1. q. 3. voluit, communicantem cum excommunicato sine causa, & omniacum ex contemptu, est etenim id falsum, vel intelligendum, ubi quis nulla ex causa communicat cum excommunicato, quam quod nolit subijci legi prohibenti communionem cum excommunicato. nam tunc ex contemptu contingit ea communicatio.

Quarta conclusio: Excommunicatio in iure lata adeo quidem timenda est, ut vim omnino obtineat, quoad preces iure statutas aduersus non seruantes ipsius excommunicationis censuram. Hæc conclusio probatur, quia hæc excommunicatio ante absolutionem omnino ligat. text. in d. c. per tuos. verbi. in alio sent. excom. idem deducitur ex c. venerabil. §. porro. c. §. si hæc causa. supra isto tit. c. c. plet. in quibus absolutio simplex distinguitur ab absolutione ad cautelam, ex eo quod absolutio simplex vere necessaria est, & petitur

contrarium tenere voluerint. Huius opinionis est ratio,
quod vbi Canon dispensatio permittit, nec ea denegat
Episcopo, poterit et dispensare, quamvis sit constitutio
concilii vniuersalis; sicut in Innoc. in c. *deleto*, de tempor.
orbi et regula, tenet in c. *nuper* extra de iur. colligunt, et tenet Abb. &
Felin. in c. *apostolici*, c. *adulterium* de iudic. & alij per consue-
tati, quos sequitur Iacobatus de ceciliis lib. 5. art. 19. tamen
Aren. & Dec. in d. c. *de iur. iur.* contrarium defendere con-
tinent. Igitur cum in d. c. *pignus* nulla permittit dispensatio, in
hoc casu, nec potestas dispensandi necesse videtur. Addit Fane. Panor.
in d. c. *pignus*, hanc decemam quintam assertionem proceden-
tem, etiam in eisdem beneficiis collatio ad alium quam Episcopum
perferret, etiam non posset Episcopum dispensare cum ipso
beneficio, quia in omni casu ex collatione facta eadem
est, etiam si excommunicatus, quod beneficium illud obtineat,
ergo nec non admittere hanc Panor. sententiam, nisi &
itaad quod spectat beneficii collatio, quia prius non est.
haec dispensationi conferretur; licet & eius confectus non
difficilis est ad permutationem, quia autoritate Episcopi
fieri debet, vt notat gloss. in lib. 2. in c. *proce.* de permutatione.
lib. 6. in c. *item*. in c. *et Panor.* in i. *qua*, quibus de reorum permu-
tatione. Subdit deinde Panor. in d. c. *pignus*, quod si Romanus Pon-
tiffex contulisset excommunicato beneficium, non posset con-
tra Episcopum dispensare: quia iam effectus beneficium illud
effectum auctoritate Romani Pontificis c. 5. in nostris de appella-
tioni opinionis suffragatur, quod si Romanus Pontifex excom-
municato ad Episcopum collatione pertinens absque aliqua reformatione
contulerit aliquid, & collatio fuerit nulla, vel inu-
tilis, non potest ipse Episcopus alteri beneficium hoc conce-
dere, nec eidem, secundum Innoc. in cap. interdictum de excess.
apella. Ancha cons. 51. Domi cons. 136. Decimus c. 2. in d. 2. de appella-
tione, vbi et in inuile, eundem Decium in d. c. 5. in nostris, de appella-
tione. I. quidquid ex glossa ibidem diffinitio notauerit. A. vbi
in c. interdictum, etiam Innocentii sententiam probat. vbi
videtur Rom. cons. 235. quibus addendus est Ludovic. Gomez
in reg. de crien. possib. 10. qui in simili questione multa tradit e-
legantia & decio Rota in antiqua 30.

Diuocionis excommunicationis effectus proximo similis est: tenent excommunicatus non potest beneficium conferre, quia *diuocatus est conceptus*, *ital.* cap. i. in principio ne *[sic]* vacante lib. 6. *quod in c. vltim. de excess. praelat.* & ibi Doctor. *in c. inter de electis a non dictis*, & ibi Doctor. *de consuetud.* notatur in cap. *Apollonica* de exceptionib. *et c. in vltim. de clerico excommunicato*. ministrant, licet nec presentare potest patronus excommunicatus secundum Abb. & communem c. *notus de iure patronatus*. Lapum alig. 8. Rochum Cur. de iure patronatus in verbo *compre*, cap. 7. Lambert. de iure patronat. 1. parte, 2. lib. q. 2. art. 2. Rota 161. & 707. in quibus. Item tenet Bertrach. in tract. de Episcopis. 1. lib. 3. part. 3. quibus lib. addendum est, quod infirmitus Episcopus facta ad presentiam patroni clerici excommunicati, valet omnino: vt distinguit eleganter Rota dec. 3. tit. de iure patronat. in antiq. & dec. 57. in antiquis. quorum opinio sequitur Rochum in verbo *compre*, cap. 8. num. 22. quia presentatio patroni licet sit meri facta, nihilque habeat iuris. Et testatur Lud. Gomez in tract. de iure patronat. num. 60. hanc opinionem iudicio Rota seruatum fuisse in vna causa Zamoren. anno M. D. XXVIII. Ego vero non video congruam in hoc diffinitionis huius rationem: atque ideo existimo, infirmationem factam ab Episcopo ad presentationem patroni licet excommunicati nullam esse: sequorque in hoc Lambertinum de iure patronat. 3. part. 2. lib. q. 2. art. 2.

Quid autem respondendi sit, quod quibus quibeneficium
constituit, elegit, aut presentavit, tractat excommunicatus oc-
cultus, plerique dubitauerunt. Nā Bertachinus in *tract. de expi-*
cat. 3, liq. 3, par. 4, § 3, tenet, in hac specie collationem, electionem
et praesentationem validam esse, citatur et ad hoc de-
creto *Rota* in antiqua 128, quae tamen tractat de collatione be-
neficii facta ab excommunicato apostolice excommunicato quide-
m, ei qui excommunicatus non est, et alicui valere hanc
collationem, maxime si signorans sit, et si facta collatio
sit, quae sane de iure non tractet de excommunicato ad conferen-
dam dato, profecto non est omnino ad attendenda, et specia-
lis in excommunicato, quia si hanc excommunicatio mori non est,
sed solum id ipsum, et canonico considerandum esse, an collatio
fiat, si illud esse ad eo, qui publicum officium habet, et
etius muneris ratione, aut auctoritate et tunc valere equi-

dem actus occulte excommunicati, quod tolerari in co-
publico munere, *ad probandum*, de *re* l. *Barbaris*, ff. de *off. p^{re}*.
notant *Panor.* & alij in *cap. veritatis*, de *test.* & *con. vulgata*. & *fi*.
Doct. in *dist. l. Barbaris* maxime *Isa.* & *Feli.* in *cap. ad probandum*.
quod *fi* collatio fiat ab aliquo vt privato, non ratione
publici officij, erit nullus hic actus, *fi* fiat ab excommunicato
tuo occulto, vel publico, secundum communem atque in hoc
casu procedit quod Lambert. tenet aduersus *Bern.* in *4. q. 2.*
art. 2. col. vii. & *quia* *Lindou.* *Gomez.* in *dist. 22. no. 10.* inducit
constitutionem. Ad euertenda scandala, ad huius quæstio-
nis definitionem, attendendum est, quod in his quæ pro-
cedunt a publico officio, excommunicatus interim tolerans
vitandus non est ante denunciationem, etiam ab
his, qui sciunt eum excommunicatum esse: ab his vero,
qui scientiam excommunicationis habent, statim
post denunciationem vitandus est. Et hac quodam par-
tim procedunt ab his, quæ in *cap. veritatis*, notantur, partim
a *dist. consil. Marti.* Quinto. Ad euertenda scandala: sed in
his quæ procedunt a priuata auctoritate, ratio est admodum di-
uerſa Nam ea constitutio nihil iuris tribuit excommuni-
catis ipsi iura vetera quod a potestate ipsius excommuni-
catis manent illa, adhuc ante denunciationem: &
id tantum statuitur, quod eidem excommunicato com-
municatis ante denunciationem minime assistantur po-
tens statuit a iure contra communicantes cum excommu-
nicatis: vnde ad nostram quæstionem erit nihil conducit
constitutio prædicta, quia seruanda est dilectio *Abb. in*
cap. veritatis, cum etiam adnotatione, vt in peritibus
ad officium publicum nequaquam horeat scientia excommuni-
cationis ipsius in quæ publica potestas exercitur: quod
memini non in *q. in hac* relectione adnotasse.

Decimus tertius excommunicationis effectus versatur in
equidē in intellectu canonum *inc. sursum* & *cap. quicumque*. i. r. g. à
quibus solet in excommunicationis tractatu maxima dedu-
ci controuerfia, quam nos vnica tantum conuisione diffi-
nire conabimur.

Conuentus super crimine fuit ciuilit, siue criminaliter, ob contumaciamque excommunicatus, & in eadem excommunicatione per annum perfecturus, conuictus censetur de eo crimine, cuius accusatus fuit, *gl. in ca. contrit. de dolo & contum. & ibi Abb. gl. & ibi Franc. in cap. contumaciae de here. in 6. Pan. in cap. veritatis colum. 5. de dolo & contum. Rom. in fog. 303. Abb. in c. sumptuum de simonia in c. postulat. de homic. Abb. in c. 1. 7. de iudi. & ibi D. preterit. Franc. a Ripa. in c. 97. & Alii. nam quia eandem opinionem fecuti intertunc in munem esse, & ex probatur in d. c. rursus. & cap. quicumque. licet Dec. in d. c. in l. leuione. & Selus de benefici. in 4. part. quia. contrarium tenent. munem inuenit sententiam sequitur lo. Lup. in c. perit. 3. & 18. m. 24. vnde aliquot hic proponant, quia vel deducantur ex hac conclusione, vel ad eius faciliorem intellectionem necessaria sint.*

Primum hinc apparet, contumacem per annum in ex-
communicatione perseverantem, priuatum esse ipso iure,
vel priuandum beneficio ecclesiastico si crimen, cuius in
iudicio delatus fuerat, ea sit priuatione dignum, quod Ab.
& ceteri communiter adnotarunt.

Secundo eadem ratione ex contrario constat, non esse
nunc cōtumacē perferantē in excommunicatione priua-
tum, nec priuandū beneficii. si crimen, cuius delatus fuit, ea
pœna dignum non est, quod idem auctores fatentur.

Tertio si quis ultra annum in excommunicatione perseveraverit, poterit beneficiis ecclesiasticis que obtineret prius ex eo, quod non tantum anno, sed longiori tempore duraverit in ea contumacia hoc deduxere Abb. & Doct. à decisione text. in *c. cum bona. de stat. & qualis.* notat post alios Alcia. in *dist. cap. 1.* quamvis Dec. & Selua requirant ad poenam contumacia in excommunicatione per annum.

Quarto est confiderendum, contumacem excommunicationem quancunque ex causa reuandam, per anni tem-
pus suspectum haretis ex hoc fieri, licet et hareticus demandans non fit gloſſa, in d. cap. c. conſing. ſic intelligenda. Inno-
cent. et Doct. expreſſim poſt gloſſa ibi, in cap. n. de par. di-
cetes, hanc fulſipcionem ſufficere, et purgatio indicetur.
Hen poſt alii in cap. c. excommunicatus, in l. de her. lup.
d. 5. 8. n. 24. et alii quorum meminit ſecutus Iap-
ob. ſeptimacenis vir doctiſſimus in Catholicis inſtitu-
tionibus, cap. 27. et tamen hac ſuſpicio lenis, et tradit
ſupprime prope hunc.

inquisitorum 2. par. qu. 47. poterit preterea per tempus aliquod persequens in excommunicatione, puniri etiam ante annum pena temporali, secundum Anat. & Felin. in c. post-lati de homicid. sunt & in hoc Regno Regie leges & seculares, quod iustissime puniunt persequentes in excommunicatione, nempe l. 1. tit. 5. l. 9. tit. 18. l. 8. tit. 2. quorum & nos obiter meminimus in epitome ad d. decret. 2. par. c. 6. §. 3. n. 17.

Quinto est animadvertendum quod suspectus de heresi, & ex causa vocatus ab inquisitoribus, iudicium subterfugiens, in excommunicatione in eum ob eam contumaciam lata, ad annum vltque persistit, vt de heresi conuictus, hereticus est pronuntiandus, text. 1. elegans in c. cum contumacia, & ibi gl. de heresi in 6. ad idem in simili text. in c. excommunicatus, §. qui autem de heresi, in Auth. Gazari. C. eod. tit. Regia l. 83. tit. 9. par. 2. quod quidem decisio nemini dura videri debet, etiam si ex Lulium. Cod. de probat. in criminibus sententia ferri debeat ex certissimis probationibus non ex coniecturis. Nam huius criminis in hac specie est vrgitissima presumpcio, quare iuris ad minucio indubitat iudicium facit, & ita ex c. d. vlt. sufficiens ad condemnationem ordinariam, deducitur autem hac probatio ex tribus. Primo quidem ex ipsa suspitione heresis, cuius causa ab inquisitoribus ad iudicium vocatur. Secundo ex ipsa fuga, & contumacia, & milis de presumpcio. c. decernimus 3. q. 9. c. Christianus 11. q. 1. Tertio ex animo rebelli persistendi per annum in excommunicatione, quod quidem colligitur ex glo. & d. d. c. contumacia. Gósal de Villadiego q. 12. de heresi, quo fit hanc presumptionem a iure censi vrgitissimam & sufficientem ad penam ordinariam, sicut & defectus indicat compurgationis a Pontificibus sufficiens presumptio iudicatur quandoque ad ordinariam condemnationem, iuxta tex. in c. inter suscitantes de purg. Canon. vbi Host. & alij, Panorm. in c. accedens de accusat. si denique est intelligenda decisio tex. in d. c. cum contumacia, ad cuius vberiorum interpretationem libet hoc in loco breuiter aliquot exponere, quae amplius eius sensum explicant.

Illud etenim constat, non aliter huic decisioni locum fore, quam si contumax suspectus de heresi, citatus fuerit expressim, vt ad iudicium accedat super rebus fidei, vel super crimine heresis, cuius accusatur, aut suspectus est, respectu. gloss. communiter recepta in d. c. cum contumacia. & satis erit quod in genere heresis crimen hoc in edicto exponatur, nec requiritur in specie heretici significari, quod notant optime Franc. in d. cum contumacia, Henr. in d. excommunicatus. in prin. de heresi, & Repertorium inquisitorum in verb. contumacia, idem constat ex instructione inquisitorum Granatae typis excusa. c. 19.

Deinde apparet, non aliter nocere huic absenti hanc vrgitissimam presumptionem, quam si is vere contumax fuerit, & ideo si vere contumax non est, maxime habet locum praefata decisio, vt preteralios notat Gósalus a Villadiego in tract. de heresi q. 12. quia ratione si absens iussu habuerit impedimentum, quo legitime impeditus non potuit eo tempore ad iudicium accedere super heresi suspitione responsurus, non est vt hereticus condemnandus. Iustus vero absente causas & legitima impedimenta poterit ipsemet allegare, & probare l. 2. ff. si qui causus. Item procurator eius nomine admittendus est ad allegandas iustas absenti causas, & legitima impedimenta, quod in hac specie Soc. notat. in c. veniens de accusat. 39. cuius opinio constat ex alia, quae dicitur, etiam in causa criminali admittendum esse procuratorem ad allegandas iustas absenti causas & legitima impedimenta facti, vel iuris, modo non concernat allegationes istius criminis ipso principale, text. sic intelligendus in d. c. veniens. vbi Panor. & alij, Felinus in c. excommunicatus, c. eod. tit. l. pen. §. ad crimen, vbi Bartol. Angel. & Imol. ff. de pub. iudi. l. feruum. §. publicus, ff. de procur. presertim hoc explicatur in Bart. in d. §. ad crimen col. 6. Imol. ibi. 26. Aret. in d. c. veniens in 27. & Soc. in d. c. inibi. nu. 47. & 51. Regal. 12. tit. 5. par. 3. imo etiam sine mandato admittendus est quilibet ad alleganda iusta facti impedimenta, quae necessaria sunt, nempe captiuitas, & similes huic causas, secundum Bart. col. 5. & commune in d. §. ad crimen. quod si absenti causae non sunt necessariae, sed probabiles, scilicet, locus non tutus, inimicitiae, non esse quempiam admittendum ad earum allegationem sine mandato, quia forsitan ipse absens nollit eas causas allegari: notant Bart. col. 5. & Angel. in d. §. ad crimen. Ant. & Panor. col. pen. in d. c. veniens, quod quidem opinio non admodum placet. Etenim si causae probabiles sunt, satis presumendum est, absentem eas allegatu-

rum fuisse, & eas allegari velle, vnde contra Bartol. tenuerunt Imola in d. §. ad crimen. nu. 25. Anan. Socin. numer. 47. & Aret. in d. §. ad crimen. Nec obicit quod Inno. communiter receptus in d. c. veniens, adnotasse videtur, non esse quemquam absque mandato admittendum ad allegandas voluntarias exculationes absentis ex causa iuris, quia liquida opinio non agit de exculationibus in facto constitutibus, sed de his allegationibus, quod ex iure deducitur ad hoc, vt non teneatur absens etiam non impediens respondere.

Sed & in causa heresis, quam modo expendimus, contumax excommunicatus non est vrgiticus damnandus ante annum, nec talis hereticus intra tempus id anno vero finito iudicandus est hereticus, & ab eo tempore, anni scilicet, finiti, bonorum publicatio a iure facta, & alij hereticorum poenae. vim & effectus obtinet, secundum Host. Ana. & Doct. in d. c. excommunicatus qui autem, Archid. Ioan. And. & Fran. in d. c. excommunicatus. vbi est text. de hoc, & in d. Authen. Gazari. & apparet ex instructione Granatae impressa, c. 19. Directorio inquisitorum, 2. par. q. 47. Aurelio, & Capella Tholofana 365. ex quibus constat, sententiam in hoc casu ferendam esse declaratorem heresis commisit ad contumacem. Tamen si Cald. c. 54. tit. de her. velit & conetur probare non esse hunc contumacem in specie in c. cum contumacia, hereticum, nec vt talem damnandum, sed vt suspectum heresis.

Quod si etiam anno elapso ante condemnationem contumax compareat in iudicio, velique propriam innocentiam ostendere, admittendus est, etiam vt effugiat bonorum confiscationem, quod expressim notat Andr. de Hemia in d. c. Authen. Gazari. n. 31. potissimum vero condemnationem etiā captus, si velit vere penitens Ecclesiae reconciliari, non est tradendus curiae seculari, imo admittendus est ad Ecclesiae gremium; imo & tunc si ostenderit propter legitimam impedimenta se non fuisse contumacem, admitti debet eius defensio, ex in tegro quidem ad effugiendum omnem poenam, si eius innocentia constiterit, quia deficit ratio, c. cum contumacia. ex eo, quod contumax non fuerit, sed est de impedimentis non docuerit, tamen velit probare & probauerit propriam innocentiam, sententia reuocabitur, quod ad poenas corporis, & infamiae, licet non quo ad bonorum confiscationem, ibi. penult. ff. de requir. reuol. l. 2. C. eod. tit. & hac quidem procedunt, licet captus fuerit ab inquisitoribus. Nam si se ipsum sponte carceri exhibuerit, multo facilius ius admittenda vt in hoc vltimo casu delictum extat decreto quodam generalium inquisitorum, cuius meminit Iacob. Septimacensis in suis Catholicis institutionibus c. 2. n. 6.

Hac sane de aliquot effectibus excommunicationis maioris, nam ex professo plures misiss facio, quippe qui sciam passim eos a iuris diuini & humani professoribus tradi, & existimauerim hos satis probare: quanta sit huius censura vis quo ad interiorē & exteriorē hominis vere Christiani afflictionem. vt hinc Catholicus perpendat, quanta cum cura ecclesiae Praelatis sit omnino obtemperandum, ne vere ethnicus, & publicanus.

OCTAVVS.

SYMMARIA.

1. Excommunicatus minori excommunicatione, etiam si celebret, non est irregularis.
2. Excommunicatus minori excommunicatione peccat celebrando diuina officia, & confectando sacramenta.
3. Excommunicatus minori excommunicatione, non potest eligi ad ecclesiasticum beneficium.
4. Existens in mortali peccato eligi potest ad ecclesiasticum beneficium.
5. Excommunicatus in dubio de maiori est intelligendus.
6. Anathema quid sit, & huius diuinae deulatio.
7. Excommunicatus, quia ratiō anathema dicitur.
8. Intellect. c. cum non ab homine de iudic. & eorum, quae inibi notat Panorm. & quod significat T. & P. accipit significat.

H Aec sunt de maioris excommunicationis effectibus, atque ideo de maioris excommunicatione tunc tantisper agendum erit, cuius de finitione exposuimus in prin. huius operis, nu. 4. ex c. celebrat. de Cler. excomm. tam, quo statutum est minoris excommunicationem tantum priuare sacramentorum perceptione. Quod fit, vt excommunicatus minori excommunicatione, etiam si celebret missarum solennia, minime fit irregularis, quod in d. c. celebrat. satis demonstrat. Idem constat in L. vlt. q. 2. art. 1. & penult. eodem. inul. ratio autem huius decisionis est: quia excommunicatus minori

minori excommunicatione non est suspensus ab aliquo actum ordinis ecclesiastici, siquidem perceptio sacramentorum non pertinet ad aliquem ordinem, & ideo prohibitis sacramenta percipere, non est suspensus ab aliquo actu ordinis, & ea ratione non erit irregularis: tamen si sacramenta percipiat, secundum Panorm. volum. 1. & Hen. colum. 5. in d. ca. si celebrat, est etenim necessarius, vt quis efficiatur irregularis, quod sit suspensus ab aliquo actu, quid aliquem ordinem pertineat, iuxta celeberrimam regulam Innoc. in c. i. h. tit. d. & ibi quam præter alios probant. Henric. in d. ca. si celebrat, Florent. 3. part. tit. 2. §. 1. & alii quos ibi mentione facimus, modo sit satis adnotare opinionem istam probari in c. h. q. §. vltim. ibi celebrat, & in c. in ci. ibi in ius quoque istis sit.

Peccat tamen excommunicatus minori excommunicatione si ante abolutionem celebraverit missam solemnem, & quidem grauitur, vt asserit text. in d. ca. si celebrat, id vero peccatum mortale censetur, sicuti explicat Syluest. in verb. excommunicatio, 4. in prim. & notat. 3. Cajet. in verb. excommunicatio minor. Regia 1.6. tit. 9. part. 1. & sententiæ Doct. in d. ca. si celebrat. Nā excommunicatus minori excommunicatione celebrans, aut percipiens sacramentum, facit contra speciale præceptum, quod prohibetur excommunicati minori excommunicatione sacramenta percipere. Et sane hac ratione peccat mortaliter celebrans minori excommunicatione ligatus. Nec additenda est ratio Hostiens. & Inno. qui in d. ca. si celebrat, existimant excommunicatum minori excommunicatione celebrantem, ideo peccare grauitur, quia celebrat in mortali peccato constitutus. Nam ratione minoris excommunicationis non colligitur, nec præmittitur necessarium mortale crimen, cum ea regulariter veniale tantum culpam exigit, quemadmodum superius adnotauimus, tradit Inol. in cap. sacri de his que in met. cap. sunt.

Hinc deducitur, excommunicatum minori excommunicatione posse abique villa culpa audire diuina officia, & eisdem simul c. aliis Christianis interesse, imo in choro dicere, modo sacramenta non percipiat, sicuti visum est Palud. in 4. sent. dist. 18. q. 1. art. 6. Flor. 3. part. tit. 2. §. 2. & Sylue. in verb. excommunicatio, 4. in fin. quid contrarium senserit Regia 1.6. paulo antea citata, & Archi. in ver. sui propria. 83. q. 4.

Sed si minori excommunicatione excommunicatus non sit prohibitus sacramenta percipere, peccat tamen si ea cōferat. text. in d. ca. si celebrat, 2. part. qui dum omnia dictione grauitur, simpliciter hunc peccare asserit, sentire videretur, peccatum hoc non esse mortale, sed veniale, quod ita mihi adnotate videntur. Ancha ibi Cajet. in verb. excommunicatio minor. Sylue. & d. 3. notat. licet in verb. excommunicatio, 4. in prim. idē Sylue. & Regia 1.6. etiam in hoc casu mortalem culpam contrahi expressim asseruerunt quorum sententiam memorie habere debent, qui minori excommunicatione ligati, a qua facile absolui possunt, sacramenta contendant.

Excommunicatus autem minori excommunicatione non potest eligi ad Ecclesiasticum beneficium, vt probatur in d. ca. si celebrat, & d. Regia 6. tit. 9. part. 1. Nam electio eiusdem facta nulla est ipso iure, secundum Hostien. in d. ca. si celebrat, cuius opinio magis communis est, vti ibi asserit Card. col. vltim. & probatur in cap. postulat, & d. tit. quamobrem text. in d. ca. si celebrat, dum dicit, hanc electionem esse irritandā, est intelligendus, id est, irritam denuntiandā, licet Fel. in cap. dilecta. col. 3. de exceptio. teneat, electionem istam ipso iure validam esse, quamuis rescindi per sententiam possit. Nec ad valorem, & effectum huius electionis quidquam conducit ignorantia excommunicationis, est etenim electio nulla, licet facta fuerit ex ignorantia excommunicationis. glof. in d. ca. si celebrat, & ibi Abb. & Card. vltim. col. in verb. sciens. Quorum opinio communis est, sicut asserit Syluest. in verb. excommunicatio, 1. col. 2. etiam si idem Sylue. contrarium teneat in verb. excommunicatio, 4. §. vltim. Eligere tamen potest minor excommunicatione excommunicatus, text. in d. ca. si celebrat, siue sit excommunicatio minor indicta a iure, siue indicta ab homine, iuxta cap. Engeltrudam, 2. quest. 4. vtroque siquidem casu eligere poterit excommunicatus, quemadmodum omnium sententia decidit extat. in eodem cap. si celebrat, post glof. in verb. nec eligere, qua in re cauendum est a dilectis, 6. quare expressim respondet excommunicatum minori excommunicatione ab homine non posse eligere, que quidem conclusio minime procedit, quia minori excommunicatione excommunicatus non est suspensus ab officio, hoc beneficium, sed tantum priuatur sacramentorum

perceptione quod in d. ca. si celebrat, satis decisum est, & probatur in cap. duobus, de sentent. excom. vnde parum refert, quod excommunicatio sit lata a iure, vel ab homine, modo minor sit, secundum Abb. in d. ca. si celebrat, & Gonfalonum a Villadiego de irregulari. cap. de suspensione.

Ex his omnibus constat præcipuum minor excommunicationis effectus, & præsertim 1. quod minor excommunicatio differat a mortali peccato, & plus quam de quo operetur, siquidem exilites in mortali peccato potest eligi ad beneficium ecclesiasticum, & eius collationem valide cōsequi, cap. siue nostris, & ibi glof. de reuoc. glof. in d. ca. si celebrat, in verbo, nec eligere. Fel. in cap. 2. colum. 2. de re script. & in cap. dilecta. de exceptio. colum. 2. Ioan. Maior. in 4. sentent. dist. 18. quest. 4. col. 2. & in 2. sentent. dist. 18. quest. 4. glof. optima. in cap. definita. 22. quest. 4. licet contrarium notauerit Panorm. in d. ca. si celebrat, saltem in mortali peccato, quod graue sit, idem Abb. in cap. dudum 1. 2. numero 2. q. de electio. & d. ca. si celebrat. Qui tamen, nisi ipse fallor, id non tenet. Nec item glof. in cap. Florentinum, 85. dist. 18. que scribit non esse eligendum ad beneficium ecclesiasticum peccatorem mortali crimine affectum, non tamen ad electionem nullam fore, si is electus fuerit. Atque ita priorem opinionem, qua nos probamus, tenet eleganter Martinus Azpilcueta in c. quando de re script. except. 11.

Cæterum post excommunicationis maioris & minoris expositam cognitionem, oportet animaduertere, quod in dubio, quoties mentio excommunicationis fit, est interpretatio ita adhibenda, vt de maiori intelligamus, text. celebris in cap. penult. de sentent. excommuni. cui responso consensus omnium fit obiectio fortis. Nam in penes semper est benignior adsumenda interpretatio. I. supra. & l. interpretatio. §. de penis, qua ratione in dubio appellatione excommunicationis de minori, non de maiori foret adsumenda interpretatio. Huic sane obiectioni conantur Doct. varie respondere, quidam enim asserunt, eam esse intelligendam in penes, que proprie, & vere penales sunt. vti in his benignior sit adsumenda significatio, nō sic in penes medicinalibus, quarum præcipua est excommunicatio, cap. 1. sup. i. tit. sic denique Panormitan. explicat in d. cap. penult. & in ca. 1. de post. Prelat. sed hac responso non omnino congruit, quod excommunicatio pena sit, cap. quoniam frequenter §. vltim. vltim. non censet. cap. corripitorem, 3. quest. 3. & conuict multis a me in hac relectione traditis, grauissimam esse penam istam, & maximam omnium, qua ab Ecclesia infligi pro culpa criminum possunt, idcirco Dec. in l. semper in obscuri. ff. de regul. iur. numer. 12. hanc rationem refellit, addit tamen eam esse veram rationem, quod text. in d. cap. penult. de excommunicatione ab homine lata tradet, cum excommunicatio minor ab homine non foleat proferri, & ideo de maiori ea sententia intelligenda est. Hæc vero responso nequaquam placet quippe quæ duo præmittat, quæ ipse falsā esse censo, primū minorem excommunicationem ab homine ferri non foleat, cum contrarium probet text. in d. cap. Engeltrud. 2. quest. 4. secundum, non esse admiendam electionem text. in d. ca. si celebrat, penult. in excommunicatione lata a iure, cum & in ea sit omnino locus illi responso, quod omnium consensus receptum est. Ioann. Maior in 4. sentent. dist. 18. quest. 2. eam rationem asserit, quod dictio quilibet per se sumpta in potiori sit significatio accipienda, glof. in l. 1. in prim. §. de verbor. obligat. sed hac consideratione non tollitur obiectio facta ex d. l. legi interpretatio, quamobrem, ad decisionem text. in d. ca. si celebrat, duo sunt potissimum adnotanda primū, quod communis visus hanc interpretationem iam diu recepit, vt excommunicatio in dubio maior intelligatur, qui quidem visus maximum locum obtinet in cuiuslibet sermonis interpretatione leg. l. ab eo. ff. de sup. lega. l. i. lib. 1. & quod tamen Casim. & ibi glof. ff. de leg. 3. capim. quamquam 2. quest. 7. deinde & illud est adnotandum, & inspicendum, quod cum excommunicatio spiritualis pena sit in hoc instituta, vt contumaces animos a peccatis aueruat, ad veram obedientiam compellens, rarissime hunc effectum haberet, si de minori foret interpretatio accipienda, minor siquidem excommunicatio parum vltra mortale crimen operatur, id est parum inducit, quod non inducat mortalis culpa, & aliqua ex parte minus, vt ex proximè dictis appareret. Igitur, vt hæc medicinalis pena in Ecclesia illum effectum habeat, quod eius institutio significat, de maiori, nō de minori est interpretanda in dubio, aliqui parum ope-

fare-

raretur, qua ratione ad intellect. d. c. penult. vtuntur Ancha-
in c. statimur, sup. ill. tit. 2. col. & Felin. in c. dilect. a. de except. nu. 3. i. d. Felin. d. c. penult. huius tit. & Anania. in c. vnico. de sagittarij, col. pen. His est etiam addicendum, quia rara fit minoris ex-
communicationis censura, quamq. fit maioris excommu-
nicationis frequens, hinc Canones, hinc ecclesiasticos iudi-
ces spectes, quibus tandem opinor cautissime statum esse
à Romanis Pontificibus, quod excommunicationis senten-
tia sit in dubio de maiori intelligenda.

Adhuc prenotatis obstat responsio Rom. Pontificis. in c. 1.
de except. ill. lib. quæ probat, appellatione excommunicationis
non esse maiorem intelligendam, liquidè nõ est satis, ad repel-
lendum a iudicio, quod illi obicitur excommunica-
tio simpliciter: sed requiritur obiectio expressa maioris
excommunicationis, ergo consequitur, non intelligi maio-
rem excommunicationem sub hac dictione excommunicatio
simpliciter prolata. Idcirco Panor. in l. 2. de restit. spol. in
eum sensum prolat. in c. 1. vt exilmet, satis esse ad vim
& valorem exceptionis opponi auctori excommunica-
tionem simpliciter, licet quo ad probationem huius exceptionis
fit omnino necessarium, quod testes non simpliciter, sed
de maiori excommunicatione in premissis respondant. Naro
licet exceptionis obiectio generalis sufficiat, probatio ta-
men debet necessario conuincere nec dubia quippiã ope-
ratur. hanc Panor. interpretatione sequitur Felin. in d. c.
penult. & in c. vnico, col. 3. de except. & tamen non plane hæc re-
sponsio, placet. Nã si excommunicatio simpliciter de maiori
est intelligenda, cur in testimonio eandem significatione
non habebit præsertim quia testes fere ignorant quid sit
minor excommunicatio, cum ea in vsum recepta non ita
vt maior, sit, deinde Spec. in tit. de exception. c. viro, nu. 21. ex-
pressim tenet auctoritate text. in d. cap. 1. quod non sufficiat
proponi excommunicationem in genere, sed sit necessariũ
in specie conici exceptionem de maiori excommunica-
tione, quem in sensum eandem decisionem in c. 1. acceptit
eam afferens singularem esse Anto. Burg. in c. pen. col. 2. de
empt. & vnde videt fortassis speciale esse, quod in d. c. 1. deci-
sum extat, ne excipiens valetur, & cum periculo honoris
alterius illud auctori iuliet, & iudicio.

Præter excommunicationem maiorem & minorem fit
frequentissime in canonibus mentio anathematis in eun-
dem fere sensum quo maior excommunicatio adsumitur.
oportet ergo hoc in loco explicare quid sit anathema & re-
ceptum est, anathema 7 quoad vinculum non differre
6 a maiori excommunicatione, quamuis maxime differat quo
ad solennitatem. text. celebris in c. debent. 11. d. 6. vi ponitur
à Gratiano anathematis solennitas, huiusmodi verbis:
debent duodecim facerdotibus Episcopum circum stare, &
Lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusionem
anathematis, vel excom. proiciere debent in terram, &
conculcare pedibus. deinde epistola per parochias mitta-
tur continens excommunicatorum nomina, & causas ex-
communicationis. Hæc Gratianus, qua ratione gloss. com-
muniter recepta in c. cum ab eccles. Prelatus, in c. ardi. asserit ius
et potestatem anathematizandi solis episcopis cõpetere.
Est enim anathema solennis, vt arbitror, maledictio. quæ
fit per excommunicationes publicas aduersus excommunicatũ.
Quo fit, vt anathema proprie excommunicationem maio-
rem præmittat, tametsi ex c. Engelradum. 3. g. 4. constat ana-
thema ab excommunicatione maiori non differre, licet
differat à minori. ideo frequentissime anathema pro ma-
iori excommunicatione accipitur.

Huius dictionis significatio vere prætermittenda nõ est,
vt inde lector percipiat, quæ ex causa ab ecclesiasticorum
Canonum auctoribus in hunc sensum adsumatur, quia ex-
communicationem maiorem, & solennem significet. Quidam
enim existimant, esse anathema dictionem Hebrææ, quæ
summam detestatiõis significet. ita inquit Hieronymus.
1. Epistola ad Galatas, potro anathema verbum proprie Iudæo-
rum est & positum tam in Iesu Naze, quam in numeris,
quando omnia quæ erant in Hierico, & Madianitarũ, de-
testationi, & anathemati habenda dominus imperauit.
Hæc Hieronymus. cuius & Andr. Alciat. meminit in c. cum non
ab homine, de iudi. nu. 106. afferens, dictionem illã non Græ-
cã sed Hebræã esse. Ego vero modum faciemus esse censo
diui Hieronymi auctoritatẽ, præsertim in dictionibus He-
brais interpretandis, & nihilominus opinor, Hieronymũ
existimasse, sermonem istum, & loquẽdũ modũ, quẽ Septua-

ginta interpretes, & alii ad dictionẽ, anathema, transule-
runt, proprie Iudæorum esse, quod ipsa dictio anathema He-
bræa sit, non dixit palã Hieronymus: qui aliqui sacre scrip-
turæ nomina Hebræa interpretatus, opere quodã pecu-
liari, nullã huius dictionis mentionẽ fecerit, sed cum Græ-
cam esse testis est & auctor Dnius Augustin. super num. 108
c. 14. tem. suum operis 40. cuius verba ab ipso c. 49. hic exponi
Hic videndum est, quomodo dicatur anathema ab, quod
vouetur, & tamen pro maledictio ponitur: sicut & de illo
populo dicitur, vnde illud est, quod vbi euangeliz. auerit, præter-
quam quod accepit, anathema sit. Hinc vulgò dictum est, vt de-
uotio dicatur. Nam deuotus est, quem quæ nemo scire
dicit, nisi maledictus, & statim cap. 1. quæ text. & anathe-
mauit eum, & ciuitatẽ eius, & vocat. m. est nomen loci il-
lius anathema. Hinc dictum est anathema, quod detestabi-
le aliquid, & abominabile videatur. vt enim nihil inde vi-
deor in suos vius auferret, sed totum in poenã luendã voue-
ret, hoc erat anathemare, quod vulgò dicitur deuotare. O-
rigo autem huius verbi est in Græca lingua ab his rebus,
quæ votæ & periolutæ, hoc est promissæ, & redditæ sursum
ponebantur in templis ad vbi deo restitueret, hoc est sursum ponere, vel
figenda, vel suspendenda Augul. Idẽ in epistola 178. cõtem natur,
inquit, idẽ Apollolis Paulus, & in nouissimis partibus ad
Corinthios epistolæ, vbi plebem arguens simul Græco, &
Syro vtiur verbo si qui, inquit, qui amat dominum, fit anathema
Marcantha, anathema Græco fermonẽ dicit, condemnatur. Mar-
antha, donec dominus redat, hæc enim ipse Hieronymus prius E-
pistolæ ad Corin. 16. & in epistola ad Marcellum, 3. Marantha
interpretatur, idcirco inuenit & dicit dictionem esse ma-
gis Syram quam Hebræam, hinc intelliges text. in cap. Gudi-
farum 23. quãt. 4. qui his duabus dictionibus simul vtiur. vbi
gloss. & Felin. in c. Radulphus. nu. 33. de reposit. has expositio-
nes tradidit, est verò text. præcitatus Syluestri Papæ primi
Epistola ad Amatorẽ Episcopum. qua ratione tuus illi-
lius non est tribuens Syluestro, & legendum est Bellia-
rius, vt admonet Felin. licet de Syluestro Papa loquatur,
tradit Platina in Syluestro primo, anathema autem expo-
nit, & idẽ Hieronymus oculionem, in quãl. 9. ad Algelas
cõd. tem. 3. his accepit dñus Athanasius cap. 9. ad Rom. anathe-
ma, inquit, est sane sciundũ, quædam & alienatio. anathema
præterea Græce, Latine potest dici oblatiõ & sacrificium. quẽ
ad modum quæ Deo offeruntur, & dedicantur, attrectare
audet nemo, sic cum qui anathema sit, ratione quæda nulus
conueniet, aut cum eo versabitur. nam sacris oblati-
onibus honoris gratia, tanquam Deo dicatis appropri-
que nulli hominum adbeant: ab hoc vero, qui maledicti-
ni fuerit obnoxius non secus ac à prophano, & ab ipsa di-
uinitate alieno secedunt omnes. hæc Athanasius dñus au-
tem Chrysostomus in homilia 16. in epistolam ad Roma. ita
inquit, quem admodum anathema, donumque id quod Deo
oblatum dedicatur, nemo est qui temere manibus con-
tingere audeat, nec ad id propius accedere, sic & cum, qui ab
Ecclesia separatur ab omnibus abscondens, ac tanquã
nullissime abducens hoc nomine, à contrario scilicet, appel-
lat, magno cum terrore omnibus interminatus ab eo vt
separatur, & pedẽ refertur anathematicum honoris gra-
tia appropriare nemo audeat, ab eo autem, quia ab Ec-
clesia abscessus erat, ex opposito omnes scitẽtia separaba-
tur. quapropter separatò quidẽ cum hæc, cum illa ex æquo,
à vulgo alienatio erat. Separationis vero modus vnus, sed
ille contrarius ab illo enim absbeant tanquam Deo dica-
to, ab hoc autem decedebant tanquam à Deo alienato, &
ab Ecclesia abscessu. hæc Chrysostomus, sic & S. Thomas
& Caietan. in d. 19. ad Roman. scribunt, anathema esse omne
separatum à comuni vbi, effug. dictionẽ Græcam senlere,
quibus & illud conicit quod anathema dicuntur dñi qua
dicantur suspenduntur in parietibus, & columnis templi, qualia visu-
tur quotidie iuxta monumenta diuorum, statim scil. argentea
equi auri, pocula gemmata, discia quidem ita ab anathema, hoc
est, a suspendendo, siue suspendenda, quem admodum ex Augulino
& Chrysostomo deducitur, & adnotat Braulius super
Lucan. 21. etenim in 100. d. Latine scriptum est, pro do-
mo, quod bonis lapidibus, & donis ornatum esset, pro do-
nis, Græce legitur, anathema, quia ratione ornamenta Græ-
ce dicitur anathemata, & Homerolus. t. Ody. cantum,
& saltationem appellat epularum & conuiuij ornamenta,
& sicut, inquam anathema: vbi Didymus eius interpre-
tatur hunc in modum locum illum exponit: vbi huiusmodi, interpretatur

non est paterfamilias dñi. vnde dicitur: *Quis autem dicitur, id est, communi, ornamentum, metaphorice, & translativè, ab his, qui deos offerunt, & in templis honorant gratia suspenduntur.* idem repetit Homerus lib. 21. *enestis Odysseus ad suum pulchre* Budeus in commentariis ad linguam Græcam, pagina 425. ex prelo Aescensio, huius significationis addit, quod anathema dicitur homo facer, cuius caput diis inferis fuerit dicatum, & consecratum, ac deorum veteres enim homines feceratos, sacros appellabant, quasi inferis diis faceratos, ac deutos. Titus Livius lib. 2. *primo de calidi sacrate* diis caput alicuius loci dixit, pro deuotere, & rursus in lib. 2. sacrate caput alicuius loci dixit, pro deuotere, id est, mortui illum hominem addidit, siquidem sacrate homo à quolibet occidi poterat idque pium erat, quod adnotat Ludo. Cælius lib. 7. *de lib. Antig. c. 1. & Budeus in lib. 2. ff. de pœn. dicitur* Ecclesiam Catholicam anathemata appellare, quos maiore execratione multandos ecclesiastica auctoritas censet, quibus apparet omnium iudicio, templorum donaria anathemata appellari: de his Petrus Satyra 2.

Dicitur pontifices in sacro quid faciunt.

Nempe hoc quod veneri donata à virgine bapti.

Solent enim hæc ornamenta suspendi in templis, nempe, quia imagines sunt, aut cypei & similia, idcirco dicuntur anathematæ, quia Deo dicantur, ac consecrantur, & deuolentur.

Huius rei est locus satis celebris in lib. 1. *Isae* ca. 9. inquit enim Isae ad omnem Israel, *vt nesciamini*, tradidit enim dominus vobis ciuitatem, ite, ciuitas hæc anathema, & omnia, quæ in ea sunt domino, ciuitatem igitur, & omnia, quæ in illa erant, præcepit esse anathema domino, quia omnia volebat domino seruari, & illi in sacrificium offerri, ita vt ex illis nihil sibi ipsi aliquid seruare auderet cum autem de spoliis ciuitatis tulisset Acham filius Charmi, & sibi seruauisset, iratus est dominus, & dixit filius Israel, anathema in medio tui Israel non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te, qui hoc contaminasti, id est, scelere, anathema hoc loco vobis spolia, quæ sibi seruauerat. Achâ filius Charmi, quoniam illa ad hoc destinata erant, vt Deo dicarentur. Sic & Chrysolomus in lib. *de anathematæ* scribit, apud Catholicos dicunt anathematæ, quod est depositum, suspensum, & oblatum diabolo ad imitationem eorû, quæ Deo offeruntur, illique sunt spolia, ac suspensa in eius templis. Iustinus item martyr, nisi & illius operis titulus fallit, in quæstionibus Christianis à gentibus propositis, q. 121. inquit: Anathema dicitur id, quod reconditur, ac secretum est Deo, nec iam ad communem vsum sumitur, aut quod vitij culpæ potius à Deo abalienat est. Hæc Iustinus.

Hinc facie multis peruenit in specie deduci, quo ad huius dictionis vulgo notam significationem, dicitur siquidem excommunicatus anathema, quasi sepositus, & segregatus à consortio fidelium, vt anathematæ dicuntur donaria, quæ seponuntur & segregantur à consecratione humanitatis ab eadem radice secunda ratio poterit adnotari, quia sicut anathematæ, id est, donaria oblata diis, non possunt causa honoris ab hominibus tractari, ita ex contrario excommunicati sceleris, & odij causa non debent admitti ad fideliū communionem, quæ rationes colliguntur ex Chrysolomus, & aliis super Paulum ad Rom. c. 9. & diuo Augustino in præcatis locis vnde anathema, nihil aliud significat, quam à Deo separationem, tex. ex quanta Synodo *the. certum* 2. q. 1. 3. quo in sensu accipitur à periculis illud Pauli in *1. cor. 16. 9.* optabam ego anathema esse à Christo pro fratribus meis, quoniam cognati mei secundum carnem quasi Paulus per nimio charitatis ardore pro fratribus suis secundum carnem, vt ibi Iudaismo ad Christum accederent, separat à Christi præsentis fructione, quam ardentissime exoptabam, non à Christi charitate, & scemporaria separatione, à gloria æterna culpam optabat Paulus pro salute Iudeorum citra quod huius, lector candide, hunc sensum Paulo aptare dicere poteris, illud optabam, esse accipiendum pro optimo, id est, optatum ipse si fieri posset. nã ita Græcè, & interpretatur Erasmus inibi, & interpretes Chrysolomus libro tertio, de sacerdotio, & hoc quidem li. admittam hoc Pauli votum contigisse tempore, quo ipse Christi promittente legem. Hieron. etenim & quidam alii, illud Pauli de fidei summe contigisse exultant, cū sit sub Iudaismo fidei summe Christi, zelo synagoge infestabatur.

Dicitur secundum alios anathema excommunicatus, quia sit faceratus homo, & infernis diis deuotus, arg. lata-

na traditus est sane & alia huius dictionis significatio, secundum quam anathema interpretari possumus maledictionem, aut maledictum, & anathema, seu anathematizare, maledicere, quod ex Diuo Augustino satis constat super Numeros d. 4. & 1. sumpta fuit hæc significatio inde, quod in d. 6. 10. ipso hostium dicata fuerunt Deo in penam luendam, & dicta sunt anathema ratione illa, cuius superius meminimus: hinc anathematizare, Deo hosti res vouere, & consecrare in penam ipsorum, quod quidem anathematæ in penam, & creationem hostium oblatum, detestabile quid dicebatur, idcirco anathema maledictionem & anathematizare maledicere significat, & sic apud Marcum Euangelistam, c. 14. Petrus cepit anathematizare, & iurare, quia non noui hominem illum: etenim ibi anathematizare, maledicere, & execrari significat, quasi Petrus iurans sibi malediceret, & maledictiones imprecaretur, vt maior suo iuramento adhiberetur fides, nam iurans Petrus, non alium, sed seipsum anathematizauit, si nosset hominem, sic D. Hieron. in Zachariam, c. 14. anathema male dictionem interpretatur apud Cantica, 2. 4. Habitamus in Hierusalem, in qua anathema vltra non erit, id est maledictio, & abominatio & apud Paulum primo ad Cor. c. 14. Si quis non amat dominum, sit anathema, id est maledictus sic auctor, Hier. Paulus pro fratre suo salte cupit esse anathema, imitari volens dominum suum, qui & ipse cum non esset maledictio, pro nobis factus est maledictio: item sane in d. c. 14. ecclesie Doctores egregius interpretatur locum Pauli ad Rom. 9. cuius modo expolitionem obiter attigimus.

Ex quo inferitur, anathema plerumque maledictionem, & maledictum abq. excommunicatione significare, plerumque simpliciter maiorem excommunicationem, vt in d. c. 1. *Engelstradam* 3. 4. quandoque solennem quandam maledictionem, & execrationem, dirarumque imprecationem, quæ fit ab ecclesia contra excommunicatum maxime pertinacem, quasi ea sit extrema detestatio, & horrenda penitus hæc vero fit secundum ritum traditum, & debent. 1. 1. quæ sit, alium versum simile moribus & vsum inducunt, quemadmodum in pontificali libro traditur, & notat Alfonso à Castro lib. 2. de iust. her. p. 1. c. 29. Regia. 1. 3. & 27. tit. 9. part. 1. tit. 1. Sed & Iosephus Græcus auctor lib. 7. *eccl. Hist. c. 23.* cum anathematismum mentionem fecisset, subdit: sic etenim Christiani appellare solent pronuntiationem contra blasphemum decretum, quando id veluti marmoris affixum manifestum cunctis ostendimus, quæ ratione quodque Græci auctores ecclesiastici *versum* excommunicare dicunt, quasi excommunicati literæ columnæ a se publica notentur censura, & ignominia. Nam & olim ethnici hoc verbo utebantur ad notandum aliquem infamiam, & inde *versum* dicebant, infamia notorum, qua dictione præter alios vitur Demosthenes in Philip. 3. Iocratas in oratione de iuge, Alcibiades cum Lacedæmonia erexit, inscriptum fuisse ab Atheniensibus populo narrat. Quod & Æmylius Probus in Alcibiade ex Græcis auctoribus in hunc modum Latine tradit. Postquam autem se capitis damnatu, bonis publicatis audivit, & id quo viui venerat, Eumolpidas sacerdotes à populo coactos, vt se deuouerent, eiusque deuotionis, quo testator esset memoriam, exemplum in pila lapidea incilum, esse possum in publico, Lacedæmonem demigravit. Hæc de anathematæ.

Subinde apparet versus intellectus, c. non ab homine de iudic. 8 ubi primum ex communicatio simplex maior incidenda est, aduersus contumacem, simpliciter affectum contumaciam, & deinde anathema, solennis execratio, scilicet, decernendum aduersus proterum, & maxime in rebellium pertinacem, sicut, quidquid gl. inibi dixerit, colligitur ex Panorm. communique Dd. interpretatione.

Ex his etiam pensandum est, quod in d. c. cum non ab homine Panorm. *versum* 23. & Dec. a. 13. adnotant, & idem Abb. & Barb. in c. cum ab ecclesiis *versum* Prælati. de offi. ord. assertes, quo ad vim, & vinculum non esse maioris potentie anathema, quam excommunicatio maior, licet quo ad solennitatem, & terrorem differant, etenim anathema propter duras imprecationes & maledictiones atque execrationes publicas, aliud etiam quo ad effectum & dampnum plus quam excommunicatio maior operatur. etiam & apud Athenienfes dixit, ac publice execrationes in eum, qui viam erranti non demonstraret, auctor Cæ lib. 3. de Officiis, idem deuotiones hostium, quarum meminit Macrobius in Saturnaliis & Horatius in Odyss. inquit, diuina deprecatio nulla expulsiuâ, ruit.

Deni-

coram iudice, quia mortale culpam præmittit, pro qua iuste maior excommunicatio infligitur, sicuti hoc in §. probabimus. verum Aretand. cap. 7. de iud. numer. 34. dubitat maxime an sit vera sententia gl'iam d. d. d. modo, quæ explicuimus, intellecta, nos etiam itidē dubitamus: & interim rationem dubitationis ex eo deduximus, quod qui contumax est in comparando, vere iudici præcipienti non parat, cui tenebatur sub peccati reatu parere. omnis enim inobedientia & contumacia inde oritur, quod quis præceptis vel legis vel iudicis non parat qui contra illa præcepto, quo tenemur, & obligamur, obediendū Prelatis, principib. & superioribus, & de maior. & obedi. omnis auctor. de censur. ad Rom. c. 13 qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit atq; ite contumacia, & inobedientia contraria est, & aduersatur dilectioni proximi, quippe qui subtrahit obedientiam, quæ proximo debetur lege iustitie, vt docet S. Thom. 2. 2. q. 105. art. 1. si ergo, qui iudici præcipienti, quod ad ipsū accedat, minime obtemperare vult, & parere recusat, profecto iudici nō parat, & vere contumacia in non parendo culpam contrahit ex ea quidem causa, qui vocatus à iudice iuste vocante, nequaquam ei obedire vult.

Deinde ostenditur id euidens, nam sicuti iustus à iudice centum Titio debita reddere, & restituere, si nolit iustus obtemperare, contumax est, quia nō parat præcepto iudicis: ita & is contumax erit in non parendo qui iudici præcipienti, vt ad eū accedat certa de causa responsurus, nolit obedire, & accedere recuset, nec video posse distinguere contumaciam in non parendo à contumacia in non parendo, vt distinctam speciem, licet possit discerni vt species à genere, siquidem qui contumax est in non parendo culpam contrahit non parendi, & non ita è contrario, qui non parat, contumax est in non comparando.

Est vero hac in controuersia adnotandum, tunc denique inobedientiam esse proprie peccati speciem, cum aliquis præceptum contemnit, vt de contemptu superius diximus alioqui si quispiam agat contra præceptum iudicis, vel legis, nō propter præcepti contemptum, sed alia ex causa, inobedientia est materialiter tantum, & sic in genere contingens, quia contra præceptum agit, & ideo pertinet formaliter ad aliam speciem peccati, nempe ad eam super qua præceptum fuerit constitutum, quod docet optimes. Tho. 2. 2. q. 105. artic. 1. ad primum. & Caiet. 4. 104. art. 2. vbi Thom. ad primum idem eleganter dequer, quod si quis agat cōtra præceptum ex intentione vt contra infirmat, & explicatam, vel implicitam voluntate superioris præcipientis agat, & operetur, speciale peccatum inobedientie est à contemptu procedens, & aduersum specialem virtutem obedientie, que in hoc versatur, quod quis impliat, & exequatur actum iustitie, vel alterius virtutis intendens formali intentione præceptum feruare.

Hinc diffinitur poterit quod à plerisque solet disputari, an contumacia sit delictum, nam glossa in ex. l. i. de censur. de constit. asserit contumaciam non esse delictum, cuius opinio cōmunem esse testatur inibi Felin. col. 4. p. 1. sunt plura Canonum, & Iurisconsultorum loca, in quibus contumacia delictum appellatur, ex quibus contumaciam delictū esse not. glo. in l. si quis, ff. de inter. ad. quam dixere singulare esse Soc. in cap. veniens de accus. 17. & Imol. ibi. pen. 5. ad crimen. nu. 2. §. ff. de pub. iud. etenim vt congerimus consideremus contumaciam, ea graue delictum est, non tamen constituit semper speciale delicti nomen, & distinctam speciem, siquidem frequentissime pertinet ad aliam speciem delicti, nempe ad transgressionem illius præcepti, contra quod contumax agit, tunc autem speciale delictum erit: cum quis ea intentione contra præceptum agit, quod noli subici præcipienti, nec eius voluntati, idcirco non semper contumacia speciale delictum est, propriam & distinctam delicti speciem constituit, eo vero casu quo speciale delicti speciem habet, peccatū est inobedientie speciale contemptum præ se ferens, & sane tunc quandoque dicitur hæresis, quandoque schisma; tradit Dom. in summa. 4. §. 1.

Hinc denique & illud apparet, non semper contumacia, etiam in non comparando procedere ex contemptu, nam quoties quis recusat ad iudicem iuste vocantem accedere eo quod nolit iudici subesse, nec eius exequi voluntatem, contemptus datur ad mortalem culpam pertinens, at si nō cōpareat ex alijs causis, & impediens iustis, vel iniustis,

grauis est excessus, non tamen procedens à contemptu atque ideo nulla contemptus ratio hic haberi poterit.

Est tamen obseruandum, ad iustitiam excommunicationis contumaciam requirere necesse, quod ea ex contemptu procedat, si quis enim adulterium non ex contemptu sed ex appetitu libidinis commiserit, nec monitus adulteram dimittere velit: hic dubio procul omnium iudicio iustissime excommunicatur, vt ab eo crimine recedat propter proteritum & contumaciam, quæ ex libidine coitus potius quam ex contemptu oritur.

Præsumitur contemptus ex contumacia in non comparando facilius, quam in non parendo: tamen & vtraque sine contemptu, & vtraque cum contemptu dari potest. vnde si contumaciam ex se ipsa consideremus, par est vtriusque ratio: si ex accidentibus, nihilominus, itaque fit vt nulla possit inter has contumacias vere constitui differentia: quod ex hoc aperius ostenditur, quia excommunicationi fieri non potest ob contumaciam de re leui, in non comparando, quemadmodum nec in non parendo in re leui, nam vel crimen contumacie ex se ipso perpendimus, & licet regulariter mortale sit, hic materiam ratione est veniale: quippe cum iniustitia, furto, & similia ex leuitate materie licet aliquando venialia, vt ex S. Thom. probamus, vel contumacia à contemptu penitiam, qui siquidem aberit, excommunicationis iuste fieri non potest, quia culpa venialis est, nō mortalis, quod si contemptus addit illius, qui super re leui in non comparando contumax est, non itam erit peccatum mortale constitutendum, nam si quis præceptum superioris super re minima ex contemptu transgrediendo aduersus se esse minima, & ea ex causa, quod leuis sit materia præcepti, contemnat illud, veniale peccatum erit quemadmodum docet Caiet. in summa, in verb. contemptus, quasi contemptus præcepti super re minima, tunc mortalem culpam habeat, cum quæ transgreditur, vt voluntatem præcipientis eludat, & ci quæ noli subici non aduersus, quod re minima sit, nec ea ex causa induxerit ad id proprium animum, hinc accedit, quod Ger. de iure, 4. de iura. spirituali, per 7. in hac excommunicationis censura aduersus, multum differre contumaciam à contumaciæ quæ in hoc refert Alfonsi à Cast. de poenit. l. i. per 1. ubi. c. 6. §. 1. ad. 49. oportet enim considerare qualis sit contumacia, & quantum illa possit ecclesiæ nocere: & qualis est etiam re circa quam habetur contumacia, nam multo peior, & nocentior est rebus fidei, & religionis, pacis, ac vnionis ecclesiasticæ, quam in parua questione super modica re temporali orta: vbi nunquam tantum poterit prodesse obedientia, quantum obicit excommunicationis separans animam à spiritualibus suffragiis, & societate sanctorum: si contumacia est magna & pro re magni momenti habita, erit iuxta doctrinam saluatoris notari merito excommunicandus, si vero contumacia sit levis, aut pro re leui contingens, indignum videbitur, vt pro illa sit aliquis excommunicandus.

Hæc & alia multa præ oculis habere debent iudices ecclesiastici, nec temere hac grauissima censura vt. nam & ob id iura pontificum statuer, neminem pro aliena culpa excommunicandum fore, text. celebris in c. si habes, 2. q. 3. ex diuo Augu. in c. si. ad Auxiliū episcopum. 7. §. quod nos excipimus cap. probatum lib. 2. Variar. resol. c. 8. quo in loco numer. 9. tradidimus intellectum ad text. in c. Romana, §. in vniuersitate, de sentent. excom. in 6. quo responsum est, sententiam excommunicationis non posse ferri in vniuersitate, id etenim non alia ratione obtinuit, quam ne innocentes ob aliorum culpam excommunicentur.

Ab eadem radice procedit, quod fatis est canonibus institutum, quibus decretum est, præmittendam esse monitionem, & citationem ad excommunicationem ferendam: sicuti probatur in cap. sacro, & c. sentent. in 2. hoc in 1. c. consilium, de off. del. c. inter quatuor, de maior. & obedi. de illicita, 2. q. 1. quest. 3. hæc vero monitio, licet aliquando ad domum ex lege fieri possit, & ad ipsius citandi habitationem assiduam, vt sic legitime citatus, & monitus, quis dicatur, l. fore, de verborum significatione, de excep. tui. 2. aut qui aliter, §. si forte, & ibi glossa, quod vt aut clam, l. 4. §. præter aut ff. de dam. inf. notatur in cap. causam, de delo c. cont. & in Clem. causam, versum, quod sit fortis, de elect. gloss. in cap. causam, 2. q. 1. §. 9. Alexand. in d. §. præter aut, quod alibi talia tractabitur, perionalis esse debet: sicut respondetur Innoc. Collect. & Abb. in col. in c. de eo, qui mit. in pos. Rota in mens. 27. 1. & 316. Paul. Cast. in d. §. præter aut. col. 1. Fel. in c. 4. §. 1.

Romana de appell. nu. 13. & seq. Propos. in d. c. caueant. contrag. in libi. & latissime. And. Tiraq. lib. 1. de retrat. §. 9. gl. 2. n. 4. A qua quidem opinione casus aliquot excipi solent in quibus etiā ad excommunicationem proferendam in aliquem non est necessaria monitio personalis, sed satis sufficiens erit domum habitationis, similiter modo facta.

Primus passim constituitur, quoties qui excommunicandus est dolo latet, & subterfugiat personale monitionem: sicut enim notant idem Innoc. & Dd. in d. c. rñ. optimus tex. in c. 1. qui matri accusat. & in c. quoniam frequenter §. 1. vt lit. non conuict. & in c. per litteras qui pñs sunt leg. Bartol. Pau. de Caltr. & Dd. in d. §. Prator ait. Matheol. nu. 133. And. Tiraq. in d. gl. 2. nu. 7.

Secundus est, cum quis legitime fuit iam semel citatus ad causam personalem quidem citatione: etenim postmodum poterit citatus ad domum, aut per editā, vel in ipso tribunali excommunicari: quod visum est Rotæ in nobis. 399. & Felin. in dicit. cap. cum sit Romana, numero. 1. 4. hunc sane maximum effectum habet legitimā, & personalis citatio ad causam integram discussione facta.

Tertius casus contingit, quoties citatio, vel monitio ad domum facta peruenit ad ipsius excommunicandi notitiam hac enim fuit, vt legitime excommunicari possit, & excommunicatus censetur, notat Felin. in d. cum sit Romana nu. 15. autoritate Rotæ in nouis. 402. & rog. cum certus de reg. iur. in §. rex. optimus in dicit. Clement. canonis de electione, ex quo citatio illegitima cum notitia subsecuta ita ligat, sicut citatio ab initio legitima: quoniam rex. ad hoc induxit Roman. consilio. 418. Hippol. in Quir. C. de probat. n. 371. idem in reg. 159. Ludo. Gomez. in regul. Cancellar. de non iudicand. iuxta formam supplicat. questione 16. nu. 68. notat idem Andreas Tiraquel in dicit. §. 9. gl. 2. nu. 16. Felin. in cap. Gratum. nu. 3. de offi. deleg. quorum opinio communis est.

Quartus casus est, cum quis fuerit male absolutus ab excommunicatione, & tractetur de reducendo eum in primā excommunicationem: erit enim tunc satis, quod ad domum euehitur, & moneatur, nec requiritur personalis monitio: quemadmodum Rotæ nouis censet, nu. 399. cui accedit Felin. in d. cap. cum Romana. nu. 15.

5 Monitio autem legitima in hac specie ad intelligendam excommunicationis censuram trina debet esse quod probatur in dicit. cap. 2. contingit. & in d. de iusticia. & in c. constitutionem iur. praestito nro. & est communis omnium sententia gloss. & Doct. ibi. sufficit tamen vnica ad monitio in tres distincta terminos, seu in tria diebus interuallam hunc sane modum: Te ipsum admonemus, vt intra quindecim dies, quos tibi pro tribus distinctis monitionibus cōstitimus, satisfacias, ad iudiciū accedas, aut respicias, hac etenim est sufficiens ad monitio: sicut probat tex. vbi glo. communiter recepta in dicit. cap. configuratione. Nisi faciā necessitas, hac interualla suaserit moderanda fore, quod vltima eiusdem capit. parte expressis permittitur, & id iudices caute, & diligenter obseruare debeat. quibus non obicit gloss. insignis in Clement. 1. versicul. 3. de rit. & honest. cler. assueueras non sufficere vnicam monitionem in tria distincta diem interualla, quoties à iure trina monitio requiritur. cuius gl. vltra Dd. ibi meminere eam secuti Alex. in l. 2. column. §. de re iud. Abb. in c. 2. nu. cler. vel monach. & in c. ex tua. de cler. non resident. Felin. in c. consilio. numer. 13. de offi. deleg. in cap. contingit. in 2. illo tit. idem in c. quoniam. §. perro. numer. 22. vt lit. non conuict. Roman. in singul. 719. ar. iuncta gloss. & ibi Bald. in cap. 1. de vasallo. qui contumax est. nam hac conclusio vera est quod ad incurrendam penam, iuris & à iure statutam: non tamen quod ad penam ab homine infligendam: qua quidem interpretatio ex præcatis iuris vtriusque decisionibus colligitur, præsertim non obicit præcatis gloss. quippe quæ tractat de vasa pena, & de punitione legis, quæ propriam penam inferat. at in hac specie non agitur de excommunicationis censura, quæ vere ac proprie pena non est: sed medicina quædam, quæ respiciunt, & volent penitere nullū damnum, nec vllam læsionem inferit.

Trina vero monitio, quam ad excommunicationem diximus esse necessariam, requiritur in excommunicatione ab homine ferenda: non tamen in excommunicatione lata à canone, vel statuto, ipsa quidem lex, quæ ita mature & caute censuram istam indixit, quotidie ad monet subditos, ne prohibiti crimine committant, remve lege vetitam agant, idcirco specialis monitio necessaria non est: sicut in spe-

cie probatur in cap. a nobis, in princ. ista citat. & in c. qui suadente. 17. q. 4. cap. 2. de consensu in 6. adnotatur Henric. & alii in d. sacro. Ioan. Lupi. in cap. per vestras. de donat. inter vivos. & Trax. §. 18. nu. 1. 9. quod adeo verum est, vt nemel excommunicatus a lege vel canone ipso iure possit iterum ab homine causa eiusdem criminis, & contumacia excommunicari absque monitione, etenim positi in hoc casu quempiam iterum ab homine sententia excommunicationis ligari, permittit gloss. in verb. promulgare. ad finem. ista tit. & tunc non exigit monitionem saltem trinam, probat elegans decisio in cap. reprehensibilis de appellat. quem textum ad hoc signat adnotat Abb. & Franc. inibi Felin. in cap. 2. column. 2. de pñs. alib. tamen potest ea responsio intelligi non in excommunicatione noua lata ab homine contra eum, qui iure ipso fit excommunicatus: vt intellexerit Panormitan. Franc. & Felin. sed in declaratione, & denunciatione excommunicationis à iure ipsolata, etenim ad hanc declarationem non est necessaria monitio canonica: quia index ipse denuncians non excommunicat, imo ipsius ipsum excommunicauit, quod satis deducitur ex dicto capitulo. reprehensibilis. Sed obcurata diligenter ratione, quæ Doctores vtuntur, ex ipsius capituli vero intellectu non videtur posse plane hoc discernere iure constituto: si ipsius canonis prohibitio loco monitionis haberi debet, quamuis non sit per ipsum canonem lata excommunicatio, poterit à iudice ferri vnica saltem monitione præmissa, ne id fiat quod canone prohibitum extat. quod Ioa. Lupi. in d. nu. 19. adnotat videtur. licet auctores ab eo citati id aperte non scripserint: sensere tamen Ioan. Andr. in c. 2. nu. cler. vel monach. & Rota 1. 9. in nouis. & c. 2. nu. viginti tamen fit & ille text. intelligatur, & licet monitio canonica non sit necessaria, oportet de facto & crimine, cuius causa excommunicatio indicta est, citata parte prius consistere. gloss. in Clement. præfati, in verbo confiteri, de cens. & in element. multorum de pñis notant Roman. consilio. 423. col. vi. Dec. in d. c. reprehensibilis. Panorm. in cap. pñs. de sent. excomm. Curt. Sen. 20. do. 1. late probans declarationem aliter factam nullam esse ipso iure, autoritate tex. in c. 1. de caus. poss. & prop. Clem. pastor alius. ad fin. de re iud. & in quoque §. de re iud. idē tenent Felin. in c. Rodolphus. de refir. nec citatur etiam pars Card. & Imo. in c. exiripanda. 7. col. de pñis. Hiero. Gig. de pñis. q. 78. nu. 5. atque ita est intelligendus tex. in c. reprehensibilis, cuius etiam meminit Hippo. in l. vnica. C. de cap. virg. nu. 66. est & pulcher text. de hac denunciatione & declaratione excommunicationis in c. pastor alius. §. verum de appell. & in c. cum secundum leges. de her. i. h. est satis expeditum, has declarationes fieri debere audita, & citata parte.

Et hæc quidem ad eo vera sunt, vt etiam in notoriis excommunicationis sententia non sit aliter ferenda, quæ monitione canonica præmissa: cum enim ob cōtumaciam hæc censura feratur, constat prius monendum fore ipsum delinquentem, vt inde appareat, an vere contumax sit: licet crimen sit manifestum, quod deducitur à gloss. in c. Episcopi. 11. q. 3. & gloss. in d. cum sit Romana. §. ritum de appell. qui in loco Host. Abb. Dec. & alii hac opinione in specie probant, Innoc. Ioan. And. Henr. & alii in d. c. sacre. non obstat, quod Apostolus Corinthios illum abientem, & irreguliet excommunicauit: vt meminit tex. in d. §. vlt. nam licet eo tēpore, quo illum Apostolus excommunicauit, minime ad monuerit, prius tamen, & ipsissime illum per frequentes ad monitiones ad penitentiam agenda mducere conatus fuerat: qua ratione euidenter consistit, eius contumaciam notoria esse: quo casu abique vlla monitione potest qui excommunicari: si facie in cōtumacia notoriū fieri potest excommunicatio absque alia monitione. tex. in c. silus de cler. excomm. missi. deo probatur in c. 1. de iud. vbi Abb. Deci. super gl. vlt. & Ripa. m. 8. i. hanc eandem opinionē defendere conantur: tamen Alciubius num. 61. aduersus eam disputat, & hæc sunt omnino adnotanda, etiam si Ant. in d. c. 1. de iud. col. 14. & Felin. in d. c. sacro. teneat excommunicationem in notoriis posse ferri absque monitione & de manifestis. 2. q. 1. c. euidentis de accusat. cum aliis, quæ solent adduci probandum, non esse necessariam citationem in notoriis.

Hinc deinde examinari poterit, quod quidam in hoc tractatu adnotantur, assueueras excommunicationem posse ferri in aliquibus abque canonica monitione, quoties ea pronuntiatur ad defensionem proprii iuris à prælatu, potius vt priuato, quam vt iudice: nepe contra occupatorem res ecclesie iuxta responsum tex. in c. dilecti. ista tit. hanc opinio-

opinionem teneantur inibi loqui. And. Domin. & Franc. Lages, illig. 3. Felin. in d. sacra 2. c. Dec. in d. c. reprobabilis, de appellat. stud. 2. Ant. in i. venerabilis, column. 2. de consensu, hoc tribus Inno. ibidem, qui tamen contrarium sentit; dum subdit, in hoc casu semper monitionem esse necessariam, quamobrem ego non video quid in hac specie contingat, aut consueque possit, quod canonicam monitionem impedi-
dit, nisi id referatur ad proxime notatas conclusiones: unde quamvis tot doctrinorum virorum auctoritas maxi-
ma sit, non tamen discedendum esse ab ordine instituto in d. sacra, etenim qui res, & patrimonium ecclesiasticum occupaverit, fortassis trita canonica monitus interpellatio ab offensa & violentia absbluit.

[illegible][illegible]

363
censeatur aliquid traditum pro forma. concl. 13. qui optime expedit
Bartoli sententiam huic negotio convenienti in l. diem pro-
ferre. §. statim. ff. de arb.

Ceterum hiis ecclesiasticis, quibus iure diuino, & humano vius huic censuræ compescit, cauere debent in ea infligenda. vt feruent iuris pœnitenti decreta, & sanctionem ordinemq; ad eis infligendum: cum aliqui pœnitendi finis pœnis statutus in de sacrosancti & in cap. i. huius tit. quorum intellectum præter Doctor abidem, exponit Lapsus late in allegat. 3. æque hæc dicta sint de excommunicatione, quod ad trinum monitionem, que ad eius inflatam necessariam præmittenda est, tametsi nihilominus abique eo ordine lata ipsa iure ualeat, quod ad abolitionem exigat, iuxta eam resolutionem, quæ in ista excommunicatione hæc in refectione tradidimus. eam etenim maxime obseruandam fore opinamur, pium & vere Catholicum lectorem admonentes, vt huic censuræ morem gerat, eamque reuerenter timeat, sollicitus ac diligenter curans leuissimam ea abolui potius, quam contumaci animo eius viribus refragari.

DECIMVS.

Ex quibus causis excommunicatio
fiat, vel non.

SUMMARY

- Excommunicatio an ferri possit a populo et non solum a iudicibus. et a nobis. et a deo. excommunicatio. et a Romano. et a sacris. et a
- Excommunicatio lata a iure differt ab excommunicatione lata a iure.
- Solutio statuentis iudici iurati extra territorium soluit excommunicationem.
- Excommunicatio an ferri possit sub conditione. si iurati certum dicunt non latuisse in.
- Propter hoc iurati excommunicatio conditionalis defenditur.
- Excommunicatio iurati non an iurato extra alium quod lata fuit.
- Excommunicatio non quomodo excommunicatio ignorantis. et ibidem male de statuto.
- Ignorantia constitutionis excommunicatio pro alio an illam damnato. an excommunicatio quem ab excommunicatione.
- Excommunicatio pene non efficit quem ab ea liberum.
- Obligatio iurati an in delicto non oritur a consensu delinquentis in pœni.
- Excommunicatio iurati an in c. 1. §. 1. et in c. 1. §. 2. et in c. 1. §. 3. et in c. 1. §. 4. et in c. 1. §. 5. et in c. 1. §. 6. et in c. 1. §. 7. et in c. 1. §. 8. et in c. 1. §. 9. et in c. 1. §. 10. et in c. 1. §. 11. et in c. 1. §. 12. et in c. 1. §. 13. et in c. 1. §. 14. et in c. 1. §. 15. et in c. 1. §. 16. et in c. 1. §. 17. et in c. 1. §. 18. et in c. 1. §. 19. et in c. 1. §. 20. et in c. 1. §. 21. et in c. 1. §. 22. et in c. 1. §. 23. et in c. 1. §. 24. et in c. 1. §. 25. et in c. 1. §. 26. et in c. 1. §. 27. et in c. 1. §. 28. et in c. 1. §. 29. et in c. 1. §. 30. et in c. 1. §. 31. et in c. 1. §. 32. et in c. 1. §. 33. et in c. 1. §. 34. et in c. 1. §. 35. et in c. 1. §. 36. et in c. 1. §. 37. et in c. 1. §. 38. et in c. 1. §. 39. et in c. 1. §. 40. et in c. 1. §. 41. et in c. 1. §. 42. et in c. 1. §. 43. et in c. 1. §. 44. et in c. 1. §. 45. et in c. 1. §. 46. et in c. 1. §. 47. et in c. 1. §. 48. et in c. 1. §. 49. et in c. 1. §. 50. et in c. 1. §. 51. et in c. 1. §. 52. et in c. 1. §. 53. et in c. 1. §. 54. et in c. 1. §. 55. et in c. 1. §. 56. et in c. 1. §. 57. et in c. 1. §. 58. et in c. 1. §. 59. et in c. 1. §. 60. et in c. 1. §. 61. et in c. 1. §. 62. et in c. 1. §. 63. et in c. 1. §. 64. et in c. 1. §. 65. et in c. 1. §. 66. et in c. 1. §. 67. et in c. 1. §. 68. et in c. 1. §. 69. et in c. 1. §. 70. et in c. 1. §. 71. et in c. 1. §. 72. et in c. 1. §. 73. et in c. 1. §. 74. et in c. 1. §. 75. et in c. 1. §. 76. et in c. 1. §. 77. et in c. 1. §. 78. et in c. 1. §. 79. et in c. 1. §. 80. et in c. 1. §. 81. et in c. 1. §. 82. et in c. 1. §. 83. et in c. 1. §. 84. et in c. 1. §. 85. et in c. 1. §. 86. et in c. 1. §. 87. et in c. 1. §. 88. et in c. 1. §. 89. et in c. 1. §. 90. et in c. 1. §. 91. et in c. 1. §. 92. et in c. 1. §. 93. et in c. 1. §. 94. et in c. 1. §. 95. et in c. 1. §. 96. et in c. 1. §. 97. et in c. 1. §. 98. et in c. 1. §. 99. et in c. 1. §. 100. et in c. 1. §. 101. et in c. 1. §. 102. et in c. 1. §. 103. et in c. 1. §. 104. et in c. 1. §. 105. et in c. 1. §. 106. et in c. 1. §. 107. et in c. 1. §. 108. et in c. 1. §. 109. et in c. 1. §. 110. et in c. 1. §. 111. et in c. 1. §. 112. et in c. 1. §. 113. et in c. 1. §. 114. et in c. 1. §. 115. et in c. 1. §. 116. et in c. 1. §. 117. et in c. 1. §. 118. et in c. 1. §. 119. et in c. 1. §. 120. et in c. 1. §. 121. et in c. 1. §. 122. et in c. 1. §. 123. et in c. 1. §. 124. et in c. 1. §. 125. et in c. 1. §. 126. et in c. 1. §. 127. et in c. 1. §. 128. et in c. 1. §. 129. et in c. 1. §. 130. et in c. 1. §. 131. et in c. 1. §. 132. et in c. 1. §. 133. et in c. 1. §. 134. et in c. 1. §. 135. et in c. 1. §. 136. et in c. 1. §. 137. et in c. 1. §. 138. et in c. 1. §. 139. et in c. 1. §. 140. et in c. 1. §. 141. et in c. 1. §. 142. et in c. 1. §. 143. et in c. 1. §. 144. et in c. 1. §. 145. et in c. 1. §. 146. et in c. 1. §. 147. et in c. 1. §. 148. et in c. 1. §. 149. et in c. 1. §. 150. et in c. 1. §. 151. et in c. 1. §. 152. et in c. 1. §. 153. et in c. 1. §. 154. et in c. 1. §. 155. et in c. 1. §. 156. et in c. 1. §. 157. et in c. 1. §. 158. et in c. 1. §. 159. et in c. 1. §. 160. et in c. 1. §. 161. et in c. 1. §. 162. et in c. 1. §. 163. et in c. 1. §. 164. et in c. 1. §. 165. et in c. 1. §. 166. et in c. 1. §. 167. et in c. 1. §. 168. et in c. 1. §. 169. et in c. 1. §. 170. et in c. 1. §. 171. et in c. 1. §. 172. et in c. 1. §. 173. et in c. 1. §. 174. et in c. 1. §. 175. et in c. 1. §. 176. et in c. 1. §. 177. et in c. 1. §. 178. et in c. 1. §. 179. et in c. 1. §. 180. et in c. 1. §. 181. et in c. 1. §. 182. et in c. 1. §. 183. et in c. 1. §. 184. et in c. 1. §. 185. et in c. 1. §. 186. et in c. 1. §. 187. et in c. 1. §. 188. et in c. 1. §. 189. et in c. 1. §. 190. et in c. 1. §. 191. et in c. 1. §. 192. et in c. 1. §. 193. et in c. 1. §. 194. et in c. 1. §. 195. et in c. 1. §. 196. et in c. 1. §. 197. et in c. 1. §. 198. et in c. 1. §. 199. et in c. 1. §. 200. et in c. 1. §. 201. et in c. 1. §. 202. et in c. 1. §. 203. et in c. 1. §. 204. et in c. 1. §. 205. et in c. 1. §. 206. et in c. 1. §. 207. et in c. 1. §. 208. et in c. 1. §. 209. et in c. 1. §. 210. et in c. 1. §. 211. et in c. 1. §. 212. et in c. 1. §. 213. et in c. 1. §. 214. et in c. 1. §. 215. et in c. 1. §. 216. et in c. 1. §. 217. et in c. 1. §. 218. et in c. 1. §. 219. et in c. 1. §. 220. et in c. 1. §. 221. et in c. 1. §. 222. et in c. 1. §. 223. et in c. 1. §. 224. et in c. 1. §. 225. et in c. 1. §. 226. et in c. 1. §. 227. et in c. 1. §. 228. et in c. 1. §. 229. et in c. 1. §. 230. et in c. 1. §. 231. et in c. 1. §. 232. et in c. 1. §. 233. et in c. 1. §. 234. et in c. 1. §. 235. et in c. 1. §. 236. et in c. 1. §. 237. et in c. 1. §. 238. et in c. 1. §. 239. et in c. 1. §. 240. et in c. 1. §. 241. et in c. 1. §. 242. et in c. 1. §. 243. et in c. 1. §. 244. et in c. 1. §. 245. et in c. 1. §. 246. et in c. 1. §. 247. et in c. 1. §. 248. et in c. 1. §. 249. et in c. 1. §. 250. et in c. 1. §. 251. et in c. 1. §. 252. et in c. 1. §. 253. et in c. 1. §. 254. et in c. 1. §. 255. et in c. 1. §. 256. et in c. 1. §. 257. et in c. 1. §. 258. et in c. 1. §. 259. et in c. 1. §. 260. et in c. 1. §. 261. et in c. 1. §. 262. et in c. 1. §. 263. et in c. 1. §. 264. et in c. 1. §. 265. et in c. 1. §. 266. et in c. 1. §. 267. et in c. 1. §. 268. et in c. 1. §. 269. et in c. 1. §. 270. et in c. 1. §. 271. et in c. 1. §. 272. et in c. 1. §. 273. et in c. 1. §. 274. et in c. 1. §. 275. et in c. 1. §. 276. et in c. 1. §. 277. et in c. 1. §. 278. et in c. 1. §. 279. et in c. 1. §

His proxime accedit, quod excommunicatio, quatenus
merere & incaute ferenda non est, minime debet pro
futuris culpis in quenquam infligi: cum tanta censura, tanque
gravis afflictio præsentem culpam exigat, quæ de re extar-
pulchra huius Rubricæ constituitur. ab Innocentio quarto
hæc equidem constituta verbis: Cautent enim, ne tales
sententias excommunicationis, siue specialiter, siue generaliter
in aliquos pro futuris culpis videat, si tale quid
fecerint, vel etiam pro iam commissis, sub hac forma, si de
de illis infra tale tempus minime satisfecerint, proferre pre-
sumant, nulli mori in exhibenda satisfactione, vel culpa, seu
offensa præseritis quibus merito ad iniungendam satis-
factionem huiusmodi, & taliter prohibenda similia indu-
cant, aut alia rationabiles, quam in ipsius sententias ex-
primant, causa subdit. Hæc enim Innocentius, à cuius respon-
sio potissimi modis deducitur, excommunicationis senten-
tiam non esse, etiam generaliter pro futuris culpis pronun-
tiam.

Huic vero conclusioni obicitur passim text. in cap. *audisti* in prin. tit. de re. q. 1. d. c. 1. in. excommunicationem generalem posse in hunc modum ferri, quilibet furtum fecerit, sit excommunicatus. Etenim pro futuris culpis ferretur, et pronuntiat hae generalis excommunicatio, validaque esset. item probatur in cap. *animarum* super de pign. in. 6. de tamem gloss. communiter recepta in d. cap. *Remissa*. *Se causant*. in verb. *fuimus*. ita hae antinomia conciliare tentat, ut diffinguendum sit inter sententiam hominis, & illatum, vel canonem. Nam ab homine non potest sententia excommunicationis generaliter pro futuris culpis ferri. a.

ne autem vel statuto fertur & optime pro futuris culpis infligitur, unde & in hac secunda specie censet glossa esse admittendam responcionem text. in dicta cap. a nobis. & vere hanc interpretatio probatur in d. cap. ut statum periculum cui maxime convenit. & tamen an eodem modo conveniat in cap. a nobis plerique dubitant, intelligentes illam constitutionem etiam in sententia hominis & iudicis. fed ratio differentie inter generalem hominis sententiam, & legis ea potest esse, quod lex possit respicere, & frequentissime omnino respiciat futura: sententia vero hominis potissime praesentia tantum tractat. glossa in d. v. ut statum periculum. & in hac q. glossa in d. c. Romana §. caueant. quia dixit glossa. Bar. in c. p. & G. de officio de leg. c. 1. §. 2. notant Card. in Clem. 1. q. 32. de praesul. Henr. poitalios in d. a. nobis. qui & Franc. in d. §. caueant. octo differentias tradidit, inter sententiam iudicis generale, & statutum.

Sunt tamen qui opinentur, posse intelligi decisionem text. in d. cap. a nobis in sententia excommunicationis lata ab homine, ubi generaliter ferri possit pro futuris culpis. non tamen indistincte, & semper ead. causa tantum, quae quidē causa hanc generalem excommunicationem permittat, quod satis cōceditur, & permittit est in d. §. caueant. ubi subditur: aut alia rationabilis causa substat. Causa vero, quae possit his generalibus excommunicationibus iustam occasionem exhibere, contingit, quoties aliquod delictum in aliqua urbe, vel provincia frequentissimum sit, poterit etenim sententia excommunicationis ab homine generaliter ferri ad imitationem legis, & canonis, in eos, qui illud crimen commiserint. Nam cum monentur ab ipso iudice, ne id committant, & nihilominus minime vereantur contumaci animo scelus ita veniunt perpetrare, iuxta excommunicantur, donec satisfactione praemissa, absolute ab ecclesia humiliter petitione postulantur. idem etiam dici potest quoties aliquod crimen concitetur maxime verosimiliter. Cauter siquidem tunc generalis ab homine fertur excommunicatione in eos, qui id delictum commiserint, & hanc excommunicatione generaliter ab homine lata pro futuris culpis similis esse videtur statuto, vt Anto. estimat in d. cap. a nobis. Atque ita forensi vsu & praxiam id inducitur est, quod illae excommunicationes generaliter ferri ab homine possint pro futuris culpis.

Plurimum tamen refert, an excommunicatio generalis pro futuris culpis fiat per canonem, vel statuto, an sententia hominis, vt iudicis: priori siquidem casu ligatur hanc censura, qui aduersus prohibitionem egerint inter legislatoris territorium quomodo eo tempore quod lata lex fuerit, minime essent subditi illius canonis, aut legislatoris. Item ead. afficietur exteri nō subditi, intra territorii legislatoris delinquentes. Nam & praeter alia, ratione delicti quis foris sortitur, cap. vlt. de foro. com. notant omnes in c. 1. de rap. Bar. & alii in c. 1. de summa trini. & in vlt. §. de iurisd. ann. iud. idcirco lex lata in aliqua provincia, cū futura maxime spectet, obligat nō tantū eo tempore subditos, sed & eos, qui futuris temporibus, dum lex ipsa vim habuerit, eidem provinciae subditi fuerint. quod communi omnium sententia post glossa ibi definitum extrat in d. c. a nobis. Posteriori autem casu tantū hi sententia ligantur, qui tempore sententiae sub iudicis eam pronuntiantis iurisdictione continebantur, & ei subditi erant, non autem futuri subditi: qui sententia referenda est ad tempus, quo pronuntiat. Quam conclusionem tenent Panorm. & Dd. in d. c. a nobis. post Innoc. Sed est perpen sa horum autorum ratione possit ita hanc distinctionem proponi: tamen ipse Panorm. & alij vicinam partem distinctionis accipiunt in hoc sensu, vt hanc sententia generali nō ligentur nō subditi delinquentes intra territorium proferentis, & pronuntiantis illam: est & alia inter statum, & sententiam differentia, quae traditur a gl. communi omnium consensu probata, in d. c. Romana. vers. etenim excommunicatio lata per statum Archiepiscopi Metropolitani ligat non tantum subditos proprios ipsius Archiepiscopi ratione diocesis, quam & suffraganeis distinctum habet sed & eos qui suffraganeis subditi sunt, & singulis totius provinciae. At excommunicatio lata per sententiam Metropolitani tantum eos afficit, qui eidem Metropolitano causa, & iure distincta diocesis sunt subditi: unde fit, vt appellatio subditorum alicuius Archiepiscopi proprie comprehendatur diocesis, non provinciae, quoniam & provinciales sint & Archiepiscopo subditi mediate, nempe, quia Metropolitani superior est Episcopus, & suffraganeis totius provinciae: & eorum omnium iudex, ac denique per appellationem causas

provincialium tractare potest, & debet, vt probatur in c. 1. vers. alibi, super eo ut & alibi passim.

Oritur tamen in hac controversia dubitatio, quoties excommunicatio pro futuris culpis lata sit per legem aut statum, an ea ligetur subditus statutus agens contra ipsius statuti prohibitionem extra territorium? & dubio procul, ubi simpliciter statuti excommunicationem indixerit, minime ea ligabitur subditi statuti delinquentes extra ipsius territorium. c. v. ut statum periculum. de cons. in 6. d. vlt. §. de iurisd. ann. iud. & est communis opinio, vt facit Dd. proclat Paul. Parisiensis §. 59. sol. 2. lib. 4. Fel. in d. c. a nobis, Rochus Curt. de consuet. q. 13. & Henr. Bottarus in tra. de synod. 2. part. art. 2. n. 21. Alex. cons. 111 incip. proderat verbum. 1. & 2. lib. 1. notat Bart. in l. 1. consuet. populi. C. de summa trini, vers. §. in 2. mētro. qui tamen in 45. constanter affecit, contrarium respondendum esse, ubi statum generale expressim eandem excommunicationem in dicitur aduersus subditos extra territorium delinquentes. id etenim posse fieri probare videtur text. in l. vlt. §. de decret. ab ord. fac. Hanc Bar. opinionem sequitur Hippol. in d. vlt. §. de iurisd. ann. iud. n. 122. & cum ea trāsit Signor. de Homode in d. 1. & plerique alij quorum meminit hanc opinionem sequens Alex. cons. 41. lib. 5. idē Alex. inibi dubius in d. consil. 1. 11. numer. 7. & testatur Rochus in d. 1. quae §. omnes Doctor. transire cum opinione Bart. cuius opinionem probat Bottarus in d. 1. art. 2. n. 25. in pena statuti per sententiam inponenda in Carol. Molin. in d. 1. Alex. consil. 111. ibi etenim, & alij veram esse censet Bart. opinionem, quae quidem sententia iure defendi non potest. Nam in d. l. vlt. & in d. cap. ut statum, §. statuto palā constat, legē aut canonem, vel statum minime vim habere extra territorium statutis: cum id habeat vim & potestatem ipsius legislatoris, quae non egreditur proprium territorium. Sic denique Bartol. assertionem falsam esse censet Angel. & Paul. in d. vlt. Panorm. & Fel. in d. cap. a nobis, de sentent. excommuni. & ibi Card. idem Ab. in cap. vlt. de foro com. n. 40. Domin. & Ioan. Croi. in l. vlt. notat in d. 1. cap. §. statuto. opine Paul. Parisiensis in d. consil. 159. sol. 1. & 2. lib. 4. Bartach. 4. lib. de episcop. 2. part. n. 34. & Rochus Curt. in d. 1. quae §. 14. quorum opinio iure certior est: nec potest commode Bart. sententia defendi: idcirco oportet animaduertere, an quidquam hac in dispositione mouere possit Iuriconfultus locus in d. l. vlt. §. de decret. ab ord. fac. cuius hae sunt verba: Municipali lege ita cautum est, si qui extra municipium indicio agat, prohibetur. & soluit drachmas mille scā. licet ne agere debeat, vel stare, vel aliquam negotiationem exercere extra municipium. quaelum est, &c. Hae inibi Iuriconfultus iuxta vulgarem lectionē, ex qua Roman. in singul. §. 16. adnotatur, posse cluitatem, & principem inferiorem in lege lata probare, nē qui ei subditi extra ciuitatem, vel provinciam mercaturam exerceat, domicilium habeat: idē & Rochus Curtius in d. 1. quaelum est, §. 3. forte ad finem. in 1. limitatione, quae quidē lex multis iusta censi fieri poterit, quo modo missa factum, tantum id tradatur, an hae adnotatio in d. 1. vlt. probetur. & denique probatur inibi, in lectione vulgarem probauerimus atq. Iuriconfultus locus ex Graeco aliter deducatur in Latinam linguam, non ita Romani opinio ibidē cōstabit: imo erit satis ab ea responsio aliena. etenim Andreas Alciatus lib. 2. disputat. c. 18. Graecam illam legem municipalem ita ad verbum transferit. Si quis extra collegium experiri iudicio voverit, prohibetur, & soluat drachmas mille. Nam quae vulgo in eodem responso cōtinentur, estimat idē Alciatus, addita omnino Iuriconfultus fuisse ab aliquo forsā, qui nec Graeca, nec Latina intellexerat: ecce lectionē cādidē legem illā municipalem, cuius meminit Iuriconfultus nihil statuisse circa ad extra ipsius municipii territorii contingendum, sed punire constituit, agentem extra collegiū forsā aduersus illud decurionem, etiam si intra municipii territorium ageret in plerisque quidem rebus collegiū ipsum iurisdictionem intra totius municipii territorium habet. Nihilominus vera est Romani sententia, quoties ea lex facta fuerit in villitate illius municipii, quod ea statuerit. Nec tunc puniunt delictū cōmissum extra territorium simpliciter. sed offensa per subditum proprii ciuitati, & patrie facta: & ratione potest subditi alicui principieus legibus comprehendere, & puniri propter obligationem qua sit tenetur patrie villitate publice diligenter obseruare, vel ab ea decedere amissa ciuitas & incolē cōditione, eiusque privilegii & iuribus prius alio domiciliū tra nsferre.

sed & ab eodem §. *cauam*. omnium consensus expressim colligitur, non potest adhuc pro culpa preteritis excommunicationis sententiam pronunciari sub ea conditione, si intra certum tempus quis non satisfecerit, nisi mora in exhibenda satisfactione, vel culpa, seu offensam praecesserit: unde constat, necessarium fore, quod mora illa, vel culpa praecedat per monitionem competentem, trina scilicet & canonica. hinc decisioni merito a quibusda obstrictis responsio tex. *in c. praetera de appell. quo in loco praemittit Romanus*. Potesse, postquam excommunicari ea conditione, si intra decem dies Sempionio non satisfecerit, aut quantitatem ei debitam non soluerit. Potest tamen non incongrue responderi, in ea specie moram trina canonica monitione praemissa praecessisse in non satisfaciendo, atque ita iuxta sensum, & interpretationem istam apparet non differre tex. *in d. §. cauam* à decisione *c. praetera*, imò similes esse iuris Pontificii responsiones. Addit sane Rom. Pontif. *in d. c. praetera*. excommunicationis sententia hac conditione latam, si intra decem dies quis non satisfecerit suspendi per appellationem, & hac etiam communis ex illo c. adnotatur quum citā admittunt Ioan. And. & Id. *in c. in cas. §. ut sup. de iur. apud Theologos Palud. in q. sent. dist. 18. q. 1. col. 3. ver. sexta conclusio*. Imò licet aliqui à sententia conditionalibus appellatū fit intra diem, & tempus iure constitutum ab ipso die sententiae computandum, vt not. *in c. quo ad consilium de iur. iud. tamen à sententia censuræ sub conditione lata quo ad effectum suspensionis satis est, quod appelleretur ante conditionem, vt dicti euentum, etiam si decem dies dat appellatū fuerit, elapsi, quem admodum consensu fere omnium obtentum est *in d. c. praetera*, aduersus Panor. ibi, cuius opinionem in sequit communem, ipsius Pan. rationibus respondentes improbant imbi Francus, & Decides Francus *in d. c. in cas. §. ut sup.* hoc ipsum sentit subobscure glossa *in d. c. praetera* acquirit de appellat.*

Est esse hac opinio communem contra Panor. it asseuerat Mart. Azpilcueta *in c. cum conuincit de rescri. 1. §. causa*, quo in loco *in 15. causa* doctē tradit, postquam appellare à sententia, qua declaratur excommunicatus, aut in excommunicationem incidit, etiam ad effectum, vt post appellationem non debeat vitari ex Card. in Clem. 1. §. si quis. q. 1. de sequest. poss. Felinus *in c. adolphus de rescri. volum. pen. Decius*, & peruenit *col. 2. m. 1. de appell.* quamvis excommunicatus possit denunciari ad hoc, vt euitetur non obstante appellatione post excommunicationis sententiam interposita ex *c. aforas de iur. de appell. vbi Ioan. And.* ante omnes verb. *denunciare*, praedictam Card. interpretationem affirmare videtur.

Illud vero non est omnittendum, posse sententiam excommunicationis in aliquem ferri sub conditione ista, *sint ita certum non satisfecerit, etiam nulla praecedente mora*: modo consensus ipsius excommunicati accedat in hunc sane modum, vt quis pronuntiat corā iudice ecclesiastico solvere centum Titio intra mensem, futuribus aliquibus excommunicationis censuram, ab eodem iudice statim in eum ferendam ea conditione, ne tamen tempus illud datū cesserit ad canonicam monitionem constitutendam. Hanc opin. tenet Ioan. Andr. *in c. P. & G. de offi. deleg. auctoritate gl. ibidē in verb. promulgare*, quam sequitur Barb. inibi & idem *in cap. et. in c. adolphus de empt. de quo plerique dubitantur*, existimantes hunc consensum non esse sufficientem, vt excommunicatione feratur abique canonica monitione: idcirco cum finito tempore iam constituto excommunicato ferenda sit, non aliter ferri debet, quam prout trina canonica monitione: si quidem tempore sententiae apparere debet contumacia, vt excommunicatio iusta sit, qua ratine Card. Abb. & Felin. post alios in *d. c. P. & G.* non omnino admittunt praedictam glo. opinionem ita, vt expostum intellectum, & tamen Hostiens. Innoc. Panorm. *num. 9. & Imol. 3. volum. rem illam in d. c. P. & G.* amplius explicantes duas constituit species huius questionis. Prima etenim est, quoties quis promittit alteri solvere intra mensem centū, solentibus mense finito, si nō soluerit, excommunicari abique vlla monitione: quo in casu fere Innoc. Hostiens. Card. Pal. Felin. & omnes communiter asseuerant, excommunicari hunc debitorē non posse, licet intra mensem non soluerit promissam quantitatem. quasi patet istud inquisitū sit, contrariū canonice sanctionibus, quae ad vitatē publicitatem in canonicam monitionem exigunt, praeterea quidem in iuste excommunicationi. tamen si aliqui quidem Innoc. *in cap. sacro de sent. exco. & Fel. in libro 5. & idem in c. cum sit Romana de appell. Ioan. And. in d. c. P. & G.* tene-

rint excommunicationem ferri posse abique trina canonica monitione, quoties ea pro futuris culpis ferenda sit, quamobrem in hoc priori casu minime placet quod ex Ioan. And. *in d. c. P. & G.* adnotat. Posterior ita species ita constituitur, vt debitor, qui promittit alteri centū intra mensem solvere, consentiat expreffim in ipsum statim ferri excommunicationis sententiā sub ea conditione, si intra mensem non soluerit centum: euenim in hoc casu pro futura culpa abique monitione potuit excommunicari: praeteritum quia tempore quo debitor consentit huic excommunicationi, tempus illud vnus mensis accipit per canonica monitione, & se fore culpa affectū, & dignum excommunicatione facturū, intra diem praefinitum non soluerit. deinde quamvis excommunicatio hac conditionalis ferri non debeat in quemquā abique rationabili causa: vt dictum est *in d. §. cauam*. satis rationabilis causa censetur ipse consensus excommunicandi, quo fit, vt in hoc posterius casu vere accipienda sit Ioan. And. & gloss. aliqui obicere, & dubia sententia, sicut eleganter adnotant Innoc. Host. Imol. & Pan. *in d. c. P. & G.* Lapus allegat. 73. Francus *in d. §. cauam*. Capol. in *caus. 116. Mar. Azpilcueta in c. cum conuincit de rescri. 1. §. nullatenus causa*, & Chomias in *pragmat. sibi. tit. de pignorat. cili. diuino*, in verb. *absoluerit*, sic Lane apud Romanum curiam frequentissime qui pensionem constitutioni, & reservationi consentiunt, & Rom. Pont. vel ab eo, qui eius vicaria opera ad hoc vitio, excommunicatur maiori excommunicatione, ea conditione, si pensionem die constituto non soluerit. Hoc etenim fit ex consensu ipsius excommunicandi, quem admodum tradiderunt Gul. Cassad. *dec. 2. de pign. super regulis. cancel. & dec. 12. ut de rescri. m. 1. ratione huius consensus non poterit, qui consensit, appellare ab hac sententia excommunicationis pendente conditione, nec ante diem, secundū Innoc. Io. And. Bal. *col. 3. Pan. & alios in d. c. P. & G.* eundem Bal. *in c. quod translationem de offi. deleg. 1. §. in l. conuenit. col. 4. m. 3. Im. ff. de iurisd. emm. ind. Ceterum in memorib. in verb. *appellari*, ex quibus satis constat, quoniam modo curia Romana praxis defendi valeat.**

Postremo ab eadem decisione, qua *in d. §. cauam*, expostita est, inferitur inri pronisio, t maxime contrarium effectum forentem apud ecclesiastica tribunalia receptissimum. Solent enim iudices praepcepta iudicialia praefertim ea, quae in id destinantur, vt quis ad iudicium accedat, ab excommunicatione conditionalis confluere ita quidam, vt culibet praecipiant vel ad iudicium accedere, vel aliquid aliud agere, intra quindecim dies: quos pro canonica monitione tripartitos designant, vt pena excommunicationis maioris ipsa istam ex die precepti insitit, si illud agere omiserint. Nam licet possit vnica monitione tribus distincta dilationibus, pro trina solenni monitione assignari: tamen quod ab initio & principio precepti statim sub conditione futuræ, offensæ & contumaciae excommunicatio feratur & pronuntietur, maxime refragatur responsio praecitata §. *cauam*, & tamen huius praxis iam diu recepta meminerit Ant. Imo. & Pan. ac Fel. *in c. 2. de testib. cog. Io. Vanchel in d. §. cauam* & Anan. *col. pen. de leg. Anch. vero in c. 60. in specie*, licet huius praxis nō meminerit, improbat excommunicationis sententiam ferendum eam à iudice quodam latamine ad eam cenere nullam, sed iniustam esse opinatur: tamen si Anan. ea nullā esse censet, & sane quum praecitatae auctores asseuerent hunc Forentem vltimū esse contra tex. *in d. §. cauam*, respondendum erit quod Anchar. excommunicatione ita sub conditione latam potius iniustam esse, quam nullam, quod probari videtur *in d. c. Romana*, & sentiunt Pan. & Id. *in d. c. a nobis*, *in 1. extra eo siml.*

Ceterum praxis ista forentis plane defendi poterit, quoties iusta causa iudicem moueat ad excommunicationem ita ferendam. Nam in *d. §. cauam*, statim adducitur: aut alia rationabilis causa subit. iusta autem causa potest assumi vel ex eo, quod ob praecedentem causam cognitionem, vel aliunde iudex futuram contumaciam coniectura verosimili praesumat: vel vocatus ad iudicium, & is, qui monendus est, ita procul domicilium habeat, aut commoretur, & habiter, quod maximis dilationibus, & forsan periculis lecus foret, si separatim praemitteretur monitiones, ac deinde sententia excommunicationis pronuntiaretur: quemadmodū Pan. scribit *in d. c. 2. de testib. cog. quā* & propter frequentissimam huius temporibus, quo ad iudicialia citationes contumaciam, & nulle tergitationes, quibus

H h 3 homi-

Cum sit satis eos scire actum illum damnatum esse, vt excommunicatione pro eius pena statuta ligentur, siquidem minime necessarium est, quod quis habeat scientiam pænæ lege alia statuta. vt ipsam incurrat agens actum alioqui reprobum, sed satis est, quod sciat, vel scire teneatur actum illi illicitum esse, & sane An. Abb. & Fel. in d. de nobis. hac opinionem legimus, in qua contrarium iure respondendum fore existimari tenentes, excommunicatione statuto speciale reprobum, exilium autem iure diuino & humano damnato, minime afficere ignorantem. Hanc opinionem legimus in genere tenet Bart. col. 7. vers. 3. quæro. & ibi Bald. in l. 1. c. de sum. trinit. col. 13. vers. circa maleficium. & alij relati per Ias. inibi. col. 5. vers. secundo sublim. & Henr. Bottzum de Synodo. 3. par. art. 2. n. 17. quorum opinio suffragatur l. vulgaris. §. si quis. ff. de fur. & in l. scientiam. §. si quis. ff. ad l. Aquil. eadem sententia quod ad quamlibet penam accedere Alber. in 1. par. stat. q. 15. & 3. par. q. 1. & Anch. in reprob. c. canonum. 12. q. de conflict. & in d. c. vt animatur. §. opposit.

Contrariam assertionem probare conantur in vniuersum quo ad penam quamcumque. An. Domin. & alij in d. c. vt animatur. penam de consil. in 6. An. in c. 2. col. 4. de consil. & ibi Fel. numer. 6. vers. tertia conclusio. Rota in nou. 444. Huic opinioni eius Auctoritatis contrariæ aptare fundamentum, quod ab eodem c. vt animatur. penam colligitur nepe statuto penale non afficere ignorantem: & agit ille text. de statuto prohibente furtum, id est, rem iure diuino & humano prohibitam: illa vero constitutio in primis eius parte dum hanc declarationem exponit, generalis est, nec tantum de excommunicationis sententia tradit: imo generaliter constituit, statum Episcopi non ligare ignorantem. Idcirco inde confert, Episcopo statum nequaquam ignorantem quoad penam quamcumque afficere. His accedit quod animus & voluntas distinguunt delicta. cap. cum voluntate, de sent. excom. l. qui iniuria. ff. de iur. i. verum in delictis. ff. de iur. i. quod re publica. §. de iur. ex quibus & aliis, quæ missa facimus. huic sententia subscribere Ioan. Crocius in d. c. vt animatur. penam. in fin. prin. & Ias. in d. l. 1. num. 31. in l. delictis. & in l. delictis. n. 4. asseuerans, huic opinionem in iudicis pronuntiandis seruandam fore: quod & Cynus ibidem prioris opinionem sequutus asseuerauit: & præter hos Henricus Bottzum in d. art. 1. n. 17. itidem profutur in iudicis hanc sententiam tenendam esse, quam & æquiorē exillam Panorm. in d. cap. ad inibi. Non me late, hanc controuersiam satis esse difficilē, & tamē libere quod hac in re sentiam minime verborum exponere constanti animo professus, errorē esse admodum manifestum, quo iuris viri usque Doctores in hac disputatione vtrius, ceteros nō posse puniri pænā legis vel statuti, qui huic pænæ incitius & ignarus sit, etenim aut ipse fallor aut hæc est maxima, ne dicam pendenda oscuritatis. Queramus equidem libenter ab huius erroris auctoribus, an sit puniendus pænā legis communis specialē penam adulteris constituentis, aut incestus, aut furis, qui adulterium, incestum, aut furtum commiserit, sciens se id scelus agere, incitus tamen probabiliter ignorantia, pænā statuti, quia rusticus, aut femina, qui non tenentur legis huic penalis scientiam habere, nec ad criminis commissionem peritiores consulere: & profecto nequeunt. nam & ipsi hæc passim fatentur, in hunc de delinquentem infligendam esse iuris communis pænā, ergo satis est, ad penam legis, quæcumque ea sit, quod actus alioqui iure diuino vel humano, quod quis scire tenetur, prohibetur: sit nec erit necessarium, quod ipse delinquens, aut agens contra legem sciat, hanc vel illam penam pro eo actu constitutam esse. Quod si id dixeris, in hoc casu de, quo modo interrogauimus, teneri quæpiam cōsulere peritiores & scire leges penales, quæ à Republica iure cōmuni statuta sint: idem erit dicendum, & quo ad leges municipales, & statuta prouinciarum. Nam licet facinus excuset, aut præsumatur ignorantia iuris municipalis, quam iuris communis, & generalis: tamen quoties quis cōsulere peritiores tenetur, ita parique ratione cōsulere debet eos, & ab eis facillime instrui potest super legibus municipalibus, ac super iuris cōmunis constitutionibus. Rursus & ipse queram, illi quis crimi aut ad illa sola municipalis lege prohiberi cōmiserit, sciens eum actū lege municipalis veniunt esse, & tamen incitus sit pænā aduersus agentem statuta: an & hic puniendus pænā statuti: & denique opinor, neminem ita obtuse mentis esse, qui negare sit ausus, hunc pænā legis municipalis punien-

dum fore. Quod si necessarium non est, vt delinquens puniatur quod sit scientia habere pænā pro ipso delicto statuta, sed erit satis, quod sciat, vel scire debeat actum, quæ agit, malum esse, & illicitum: constat euidenter, quoties municipalis lex prohibet actū alioqui iure diuino vel cōmuni damnatum, & pænā addit, minime excusari ab hac pænā eū, qui ignarus huius legis municipalis actū prohibuit egerit, cum sit sciens, illum esse damnatum & improbum, nihilominus fecerit eundem: siquidem tantum ei deficit scientia pænæ statuti, quæ, vt dixi modo, necessaria non est.

Sed, quod apertius peritiora, & probè, non esse necessariam scientiam pænæ legis statuti pro crimine, vt eius auctor eadem pænā puniri possit, ita quidem argumentor:

Hæc scientia aut exigit, vt legis transgressor vete dicatur criminis reus, vel vt sit pænæ legis vilis sit contentio, quo rectius puniri valeat, & iustus. Nam pænā tenetur delinquens naturali quadam obligatione, quæ ex consensu delictus procedit. Imperatores. ff. de iure fisci. l. 1. §. bestias. ff. de postul. auct. de non alien. §. quia vero Lenax, notant Bart. in l. ex hoc iure. ad §. & ibi Ias. ff. de iustis. & in l. vlt. c. de collat. fund. par. lib. 11. Ang. Pau. & Ias. in l. i. inibi. §. quædam. ff. de post. Quorum omnium sententia eo tendit, vt obligatio, quæ ex delictis oritur, naturalis sit & à cōsensu in legale pænā procedat. Etenim partim expresse id asseuerant, partim tacite ex precitatis auctoritatibus, quibus consensus in penam significatur, deductis obligationē ex delictis naturalē esse. Quæ opinione ita intellecta cōmunem esse testatur ac sequutus Gomez. in §. animus. 1. col. 1. ff. de ad. contra glossam §. in autem. Inff. de iure natur. gen. & civil. quam inibi Ang. & alij reprobat, consensus autē in pænā legis non potest procedere ab eo, qui eiusdē pænæ legalis ignorantia habet: cū nihil cōsensu magis aduersetur quam error. l. si per errorem. ff. de iur. i. c. in l. error. c. de iur. & fact. ignor. sed si nulla ex his rationibus omnino locum obtineat, cum alia vete dari nequeat, facillime quis colligit, non esse necessariam scientiam pænæ legis, vt quispiā legis transgressor ea puniri possit. Ostenditur vero hoc ipsum, quia prior causa satis est imptertinē, nec ad rem cōducit: cū per ipsum legis prohibitionē simplicem manifesta sit voluntas legislatoris, quæ sibi subditos obligat naturali quadam obligatione, vt eadem legem obtemperent: alioqui culpam & penam legem transgressoris subituri, quod fat est ad constituendos ciues, & reipublicæ subditos in ea mora, quæ veros transgressores legis efficit.

Secunda vero causa longius erit repetenda, etenim falsum esse censemus, obligationem naturalem ex delictis à consensu oriri: siquidem præter alia, quæ statim explicabimus nihil magis alienum est ab ipsius delinquentis animo, quam in legis penam consentire, vel inde aliquam obligationem contrahere: cum nec de hoc cogitauerit, imo existimauerit, se à pænā vel fuga, vel aliter immunem & liberum fore. Nā & S. Thoma 4. sent. dist. 18. q. 5. art. 5. ad 2. quæst. inquit, pænæ principium extra nos est, nec requiritur ad penam, quod sit voluntaria: imo magis de ratione pænæ est contra voluntatem esse, sed & Bar. in d. l. i. inibi. §. quædam. expressim asserit, nullum adesse consensum huic obligationi, quæ ex delicto nascitur. Socin. item in l. ceteris. conditio. m. prin. nu. 9. §. si fecer. per. scribit dubium esse quod obligatio naturalis, in delictis à consensu procedat. Ad hæc D. August. l. retr. ad. c. 15. cum * Gratianus meminit in l. 1. §. 1. cum dixisset, peccatum nō posse esse nisi voluntarium: fecus esse subdit de pænā peccati, quasi ea ab ignorante, & nolente contrahatur: ita quidem induxit hunc locum Forti in l. legimus. ff. de post. nu. 19. ad hanc opinionem veros Augustinus hæc sunt, vt & obiter intelligamus verum sensum text. in d. l. item. quæ definitionem peccati, de qua diximus: peccatū est voluntas retinēdi, vel consequēdi quod iniusta verat, & vnde liberum est abstinere. Propterea vera est, quia id definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod essetia pænā peccati: Nam quando tale est, vt idem sit & pænā peccati, quantum est quod valet voluntas sub dominante cupiditate, nisi forte si pia est, vt ore auxilium? Hæc Augustinus. qui parum nostre disputationis suffragatur cum penam peccati appellat, & intelligat vitiū illud nostre naturæ per peccatum primi parentis corrupte, & solute à iustitia illa originali, quam primus homo in sua creatione sortitus fuerat. Hec enim vitium carnis est cōcupiscentia, quæ pænā dicitur, & est originalis peccati: soluta namque originalis iustitie harmonia, concupiscentia, seu lex peccati in mēbris nostris.

dominans, effrenes efficit vires sensitivas, ut iam sensus, & cogitatio hominis propria sint ad malū ab adolescentia sua, Caroque concupiscit aduersus spiritū, & spiritus aduersus carnem, inueniatque homo aliam legem in membris suis repugnanti legi mentis suae, teste Paulo, qui ad Romanos, cap. 7. inquit: video autem aliam legem in membris meis repugnanti legi mentis meae, & captiuam me in lege peccati, quae est in membris meis. Igitur concupiscentia carnis, peccati originalis poena, & eadicitur per tropum & figuram peccati. Siquidem licet iuxta Catholicam definitionem per baptismum omnino tollantur peccati culpa, nec viuis maneat culpa reatus, & sic tollatur peccatum illud originale. quod voluntate primi parentis voluntarium est, & nobis omnibus hereditarium, manet tamen illius peccati poena etiam post baptismum: & sic carnis concupiscentia, & fomes ille peccati, quae quidem concupiscentia carnis, peccatum dicitur modo quodammodo dicendi, & tropologicis, quia vel facta est peccato: cum carnis concupiscentia peccato primi parentis in poenam illius praefecit: vel quia peccatum ipsa facit, si quis voluntate, & consensu ei succumbat. vere autē ipse fomes, ipsa carnis concupiscentia peccatum non est, vt proprie peccatum dicitur culpa, & Deo essentia, quā voluntas nostra Dei praeceptū transgrediendo committit, quemadmodum eleganter dicit Augustinus explicat lib. 1. ad Quenquidam, contra duas Epist. Pelagianorum, c. 13. sic enim ait, dicunt etiam baptismum non dare omnē indulgentiam peccatorū, nec auferre crimina sed radere, vt omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quasi rasorum in capite capillorum, vnde crescat rescedenda peccata. Quis hoc cap. Pelagianis, nisi infidelis asserit? dicimus enim baptismum dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere. Nam & istam similitudinem comperi filios adhuc calumnias, tanquam non sentiamus, atque dicamus. sed de ista concupiscentia carnis falli eos credo, vel fallere, cū quā necesse est, vt etiā baptizatus, & hoc illi diligentissime proficit, & spiritui Dei agitur, pia mente conligat. sed hanc etiā ipse vocat peccatum non vti que quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur, sicut scriptura, manus cuiusque dicitur, quod manus eam fecerit, peccata autē sunt, quae secundū carnis concupiscentia, vel ignorantia illiciti sunt, dicuntur, cogitantur, quae transacta etiam reos tenet, si non remittantur. & ista ipsa carnis concupiscentia in baptismo sic dimittitur, vt quamquam tracta sit ad nocendum, nihil noceat renascentibus habentibus istam Augustinus, ita intelligens illud Pauli ad Romanos, cap. 1. Si enim quod nolo malum id ago, iam ego opere non illud, sed quod habitar in me, peccatum, iuxta Pauli cap. 6. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obeditis concupiscenti carnis, nec exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato. Ecce Paulum praecipere, quod non regnet concupiscentia, & sic peccatū, & quod illi non obediamus non tamen praecipit, vt non inhabiter peccatum in nobis, nam & ipse cap. septimo, statim subiunxit: Scio enim quod non inhabitat in me, id est, in carne mea, bonū. idē Augustinus in aliis multis locis eandē doctrinam & distinctionē repetit, quemadmodum aduersus Lutherum tradidit Ioan. Rosenfeldius artic. 2. Ioan. Banderius in compendio concertationum, tit. 1. art. 6. & sequentibus, Alphonsus à Castro de haeresibus, in verbo, praefationis, Dominicus à Soto de natura & gratia, lib. 1. cap. 11. & sequentibus, & super epistola Pauli ad Romanos, cap. 6. & 7. probantes multis auctoritatibus contra Lutherum, post baptismum legitime susceperunt, in totum tolli originale peccatum, ita, vt in renato nullum remaneat contagii originalis malum, quod veram habeat rationem culpe, etiam si Lutherani contendunt concupiscentiam illam carnis, quae in sanctis viris, in quocunque victorum genere constituitur cum ratione, esse veram culpam, mortueque aeterna dignā. Quod equidem dogma haereticum est, eorum & Synodus Tridentina sessu 5. canon. 5. hanc haerem omnino damnauit, manet autem baptizatus in Christo Iesu carnis concupiscentia ad agnitionem, & certamen, atque vt illis in exercitium sit, vincētibique ad coronā. Nec per viam praecipit, non concupiscit; prohibita est carnis hanc concupiscentia, quae in omnibus hominibus etiam post baptismum manet absque eo, quod culpa sit, & eis impuratur in peccatum: sed prohibetur interior voluntatis affectus, & consensus succumbens carnis concupiscenti, qui vere peccatum est, & proprie ad culpam pertinet. Hanc obiter adnotamus ad verum sensum eorum, quae Gratianus ex D. Augustino scripsit, lib. 1.

cap. 1. 15. q. 1. nam cum Augustinus transauerit de pena peccati originalis, quod voluntarium fuit ex primi parentis voluntate, & nobis omnibus hereditarium: eamque distinguat a peccato, proprie, quod voluntarium est, tamen illi faueretur, poenam illā quodquod dicitur peccatum, & idimpropre: non potest commode induci ad propositā conclusionem, probationem: siquidem longe alia est ratio eorum, quae D. Augustinus tractat, sicut ex praenotatis constat.

Sed & hanc conclusio quod nullus dicitur consensus ipsius delinquentis, ad poenam delicti, probatur auctoritate Angelici Pauli, & Iasonis in d. 5. quodammodo afferunt consensum illam, quem ipsi dicere, in delictis contingere ad poenam, non esse verum consensum, sed fictum, quod si verus consensus hic non est, sed fictus quidem, profecto constat, delinquentem nunquam in delicti poenam consensisse: id etiam hi Doctores fatentur, qui ad fictionem consensus confingunt, fictus autem consensus ipsi legi, quae finit, tribuendum est, non veritati, atque ideo vere consensus non potest constitui, praeterquam quia nulla ratio est, quae legem compellat, aut inducat ad fictionem istam confingendam, cum tamen ad fictiones confingendas causa vel equitas vel alterius iuris necessaria est, ne quid temere lex per fictionem fecisse videatur, vt traditum est à iuris viris: Quod notum in tract. de falsis, etenim abique fictione lex ipsa secluso delinquentis consensus potest eum ad poenam delicti & criminis condignam obligare. Rursus & idem Bartolus in d. 1. nu. 10. ff. de condic. ind. exprellim asserit, in delictis obligationem ad poenam oriri & naturalem, non ex consensu delinquentis, sed ex legis naturalis auctoritate.

Ex quibus ipse opinor, communi omnium sententia definitum esse, obligationem contractam ex dilecto, naturalem esse, quae modo Bartolus & Doctores, notant in d. 1. ex hoc iure, & in d. 5. quodammodo Bartolus in d. 1. ff. de condic. ind. & tamen hanc obligatio ad consensum delinquentis minime procedit: quod praeter Bartolus in d. 5. quodammodo & in d. 1. 10. & alios quorum modo mentionem fecimus, probat optime Frot. Garsias in Legumina, ff. de pact. mun. 19. nec inueniuntur obligationē naturalem oriri absque consensu, cum id multis probetur, & manifestum sit, quae Bartolus in d. 1. nu. 10. adducit, & idem latius in l. Iulianus ff. de cond. in d. 2. 6. cuius exempla sunt in specie consideranda. sed in delictis obligatio naturalis dicitur, quia aequitas, & Reip. utilitas, quae ratione naturali consideranda sunt, dicant, puniendi esse delicta per leges, quibus iure naturali tenemur obtemperare, vbi vero addit equitas, & naturalis ratio, inibi & naturalis obligatio iuris constituitur, I. Stichum, ff. de natur. lib. 1. ff. de iur. iur. in d. 1. de iur. de iur. ff. de reg. iur. atque ita est intelligenda opinio illi, quae dicitur, ex delictis naturalem obligationem oriri: quam communem esse fatetur Frot. in d. 1. Legumina, ff. de pact. mun. 14.

Non oberrat huc sententiae loci, quorum modo meminimus, & ad id citati, vt ex eis constaret, & linquentē in poenam lege constituta consentire: nam et si id ius exprellim dictū foret, esset is modus dicendi improprie, ac per quandā significationem latissimam intelligendum: nemini dicimus, aliquē seipsum occidisse, quia periculo, vnde mors sequuta fuit, seipsum obtulit, & tamē abique illo consensu se occidendi, imo nihil magis, quam mortē exhorrescent. Maxime quia in contractis adducta fuerit, ita accepta sunt, vt ipso facto, & denique ipsius criminis & delicti delictus cessaret seipsum poenae subdidisse: non quidem consensus proprio ad poenam, sed consensus ad delictum, quod legem feruerat, & cuius disciplina ratione quidem naturali poena legitur, atque ita in hunc sensum tendit, quod libro primo de finibus scribit Cicero de his, qui debilitati obiecta specie voluntatis tradunt se libidinis: saepe etiā, inquit, legū diuclorū quae poenis obligantur. Accedit ad hoc optum textus in l. 1. de iur. iur. ff. de iur. iur. quo in loco huius libi mentio naturalis aequitatis, quae suadet delicta puniri. Siquidem & praeter alia, aequum est, non tantum delinquentem obligari ad poenam legis, sed ad satisfactionem damni, quod proprio crimine priuato, vel Reipublicae intulit. I. nam, §. 1. de iur. iur. l. Iona, §. 1. ff. de iur. iur. sic sane & rationem naturalem obligationis in delictis expendunt Paulus, Caelentis in d. 1. ex hoc iure, in uerbo, 34. & 35. Soc. in Rubr. ff. de verb. obli. 2. column. Firgiter ex his, non esse necessariam scientiam poenae legalis, vt delinquent ea puniri iuste possit, cuiusque obligationem contractam, potest vero quae de obligatione ad poenam legalem tradi poterant, hic missa facimus: poterit enim quis ea legere apud Alphon-

Alfonsum à Castro, l. 2. de potest. leg. pen. qui potissimum tractat, obligationem naturalem in ipso delinquente constituit ad legis penam subeundam.

Hinc denique gloss. Bart. & huius opinionis auctores sequuntur, verumelicet cetero, posse puniri pœna statuti municipalis, vel episcopalis constitutionis eum, qui in causis, & huius pœna ignarus crimen lege diuina prohibuit, vel humana vniuersali commiserit, cui iuri diuini vel humani generalis constitutio specialis penam addidit. quam sententiam communem esse fatetur, eam probans Carolus Molin. in consuetud. Parisiens. §. 30. q. 1. et 2. & hæc generaliter dicta sunt nam & generaliter Scotus in 4. sentent. disticti. q. 1. hæc vltimam opinionem sequitur. Sætem vbi actus est iure diuino damnatus. Cæterum de excommunicatione, etiam indicia ob crimen aliquo iure diuino, vel humano vniuersali damnatum, per speciale alicuius diocesis statutum, aut constitutionem, quod ea minime ligetur, qui hæc penalem constitutionem ignorauerit, eiusque sit in causis, respondetur Anton. Abb. & Fel. in d. c. 4. nobis. Syluest. in verbo, excommunicatione. 2. notat. 3. Ioan. Maioris in 4. sentent. disticti. §. 4. c. 1. colum. penult. rursus & idem Syluest. in verbo, ignorantia. §. 8. l. 1. c. 1. de lib. Christi. l. 2. c. 1. expositio. pagina 146. in hoc ipsum declinat Hadrian. in 4. sentent. tractat. de clauis, quest. 3. verus, sed magis dubium. & est communis opinio, vt eam sequitur asserit Ioan. Crocius in c. vt amaranus periculis. in prin. colum. penult. de excom. in 6. qui textus pro huius sententia decisione passim ab omnibus citatur: sed ipse non video, quare ratione possit excommunicationis pœna distinguari ab illa. nec enim est necessarium ad excommunicationem, quod qui ea ligandus est, huius pœnae scientiam habeat: siquidem absens, & ignorans excommunicationis potest: quemadmodum ià hoc in §. damnuimus. idcirco satis est, quod sciam actum istum damnatum esse, vt iure ligari pœna iure, statuti contra agentem illum, tamen omnino sem in incertis, quamnam pœna sit iure in eo casu statuta, atque ideo mihi non placet hæc opinio Anton. Abb. & aliorum. Denique, sequor in hæc specie glo. in d. c. 4. nobis. quæ etiam de excommunicatione tractat: & huius sententia auctores itidem erunt, qui glo. indistincte sequi vult, quos modo citauimus. Non obicit text. in d. c. vt amaranus periculis, quippe qui omnino distinguitur in duas partes, quarum prior generalis est, & diffinitiu. statum episcopi minime ligare ignorantes, qui probabilis & iusta fuerint affecti ignorantia: in hac autem parte nequaquam ponit illa constitutio exemplum in statuto prohibente, & puniente ad iure diuino damnatum, quod fit per congruæ text. illi admittit distinctionem glo. in d. c. 4. nobis. quia vbi actus aliqui illicitus statuto episcopi puniuntur, ligatur statuti pœna omnes, qui scilicet vel scire debent, ad illi illicitum esse, quamuis ignoret statuti pœna. Ad posteriori eius constitutionis pars, d. exemplum subicit de statuto episcopi puniente furtum, & sic ad iure diuino & naturali illicitum, non de ignorantibus, sed de non subditis loquitur, qui puniendi non sunt, nec ligantur pœna statuti, et ad illi illicitum. Sic sane illa constitutio intelligenda est, vt minime refragetur opinioni glo. in d. c. 4. nobis.

Præter hæc considerandum est, ignorantiam iustam, inuincibilem & probabilem non alia ratione excusare, quàm quod efficiat aduoluntarium quoad eius malitiam & vere non poterit aliunde assumi, & effectus ignorantie: siquidem agitur tunc de peccato, & de pœna que ratione culpæ, ac peccati iure infligitur, quod palam probat text. in c. 2. de consuet. dum illam regulam: Rem que culpa caret, in damnum vocari non cōueniat ignorantes retulit. Nihil autem potest esse peccatum, nisi sit voluntarium: id vero, quod procedit ex ignorantia inuincibilis, non est voluntarium, ergo illud non est peccatum, quod ex Augustino superius ostendimus, & constat ex Aristotele, 3. Ethicorum, c. 1. duo Thomas prima secundæ, q. 7. 6. omnibus eius quæstio. articulis: quib. confirmatur iura, quæ passim ad cōsensum scietiam exigunt, & ignorantia ac erroris consensum contrarium esse censent. dicitur scilicet inuoluntarium, quod ab ignorantia procedit, non quidem ex eo quod illud non processerit à voluntate, sed fuerit voluntatem vere actus sit voluntati tribuendus est, fuerit actus inuoluntarius, quia est contra voluntatem, aut nolitionem, quæ habetur sine tali ignorantia, quod explicat Thomas in d. q. 76. art. 1. & 3. quod si verum est, ignorantia non alia ex causa peccati, & deinde ab eius pœna excusare, quam quia ratione actus inuoluntarii nulla sit operatio malitia: cōsuetudini manifeste, tunc solū ignorantia à pœna excusare, cū

fuerit inuincibiliter ignorantum id, à quo peccati, & actus malitia pēdet. etenim hæc collectio manifesta est ex Aristotele in d. c. 1. & c. 5. Tho. in d. art. 3. Nam cum ad ignorantum non possit ferri voluntas, l. 1. deus. ff. de iust. leg. & voluntas sit actio intellectus cognoscens, nec quicquam dicatur velle, quod in mente non cognouit. Bal. in l. de quib. col. 4. ff. de leg. patet, ignorantiam excusare à culpa, & à pœna eius ratione indicia, vbi illud, quod ignorantum est, ad malitiam actus pertinet: & rursus non excusare, si ignorantia non sit eius, quod ad malitiam actus attingit: quia in hæc specie ignorantia non constituit inuoluntarium, nec est causa causalis illicitæ operationis: hoc ipsum & D. Tho. in d. art. 1. eleganter exponit, agitur oportet expendere, an eo qui fortum committit scies illud iure diuino & humano vniuersali datum esse ignorans tamen, pro eo crimine lyo iura episcopi constitutione latam esse censuram: excommunicationis ignorantia cōtingat id, quod peccati, & actus malitia constituit, & à quo malitia tota peccati pendet: profecto non possit mihi aliud persuadere, quàm quod modo significauimus. existimo equidem furtum à constitutione Synodice episcopi puniri: deinde in hoc exepho furti malitia minime propter ista ignorantiam cessare, nec totam, nec eius partem. vnde necesse est afferre, ignorantiam pœna & excommunicationis nequaquam tollere malitiam actus pro statuto puniri, id est, furti, atque ideo minime à pœna pro eo statuta excusare.

Secundo principaliter hoc in tractatu quaeritur, quid de excommunicatione lata per canonem Romani Pontificis pro actu iure diuino damnato? gl. in c. vt amaranus periculis. in verbo, statuta. sentit ignorantiam non excusare ab excommunicationis pœna, eandem opinionem facillime admittit, qui sequenti sunt gl. in d. c. 4. nobis, & expressim tenent Syluest. in verbo, excommunicatione. 2. not. 3. Io. Maior. de lib. Christi. pag. 146. Hadrian. in d. q. 3. de clauis. vt. sed magis dubium. & vers. ex lib. qui & hoc ipsum videri esse existimant, etiā vbi ignorantia iuris humani, & Pontificis probabilis sit: vbi tamen excludat Angeli distinctionem, qui in verbo, excommunicatione. 7. cau. vlt. hanc opinionem tenet in quibusque canonibus, & constitutionibus Romanorum Pontificum, vel Episcoporum, quæ communitur publicantur, & ita vulgo notæ sunt: vt sit crassa ignorantia, quæ in hoc contingat: scilicet vero esse dicendū opinari in constitutionibus, etiā Romani Pontificis, quæ non ita sunt publicæ, nec vulgo notæ, nec ipsam publicantur, quæ nullā faciunt differentiam hæc auctor inter constitutiones Romani Pontificis & Episcoporum. Eandem distinctionem sequuntur Angelum, tandem probat Syluest. in verbo, ignorantia. §. 8. ipse vero quoties Romanorum Pontificum canones pœna inferunt pro actu aliquo iure diuino minime damnato, sed tantum positio, arbitror, ignorantiam iustam & inuincibilem huius prohibitionis excusare à peccato, & pœna, nec in hoc est discrimen aliquod inter iura Rom. Pont. & Episcoporum: etenim non ita facile iusta & inuincibilis ignorantia contingit, nec præsumitur circa Romanorum Pontificum canones, licet in Episcoporum statutis, & constitutionibus, & tamen si detur inuincibilis & iusta canonum & legum iuris communis ignorantia dubio procul ea excusabit à culpa, peccato, & pœna. Quod omni consensu receptum est, in c. 2. de consuetudine tradit optime Alfonso à Castro lib. 2. de potest. leg. pen. c. 1. 4. verus prima propositio. Quod si lex Pontificia pœnam excommunicationis inferat pro actu iure diuino illicito & damnato: tunc aut ignorantia contingit in hoc, an ille actus reprobis sit, & illicitus: quo quidā casu inuincibilis & iusta ignorantia plane à culpa & pœna excusabit, quod negari recte non potest, supina vero, & crassa ignorantia minime ignorante constitutum munet à culpa, nec à pœna, etiā in statutis Episcoporum, & pronuntiari. Nā in hoc nulla potest iure constitui differentia: sed si contingerit ignorantia non in eo, an actus prohibitus & illicitus sit: sed in pœna lege statuta: siquidem criminis auctor fiat ad prohibendum esse, & tamen ignorat, quæ sit transgressor illi pœna: tunc siue ea ignorantia probabilis, iustæ sit, siue supina, parū ad re cōducit, nec quod leges canones Rom. Pontific. nec quoad Episcoporum statuta, cū si hæc ignorantia nec constituit auctorem criminis inuoluntarium, nec ad actus malitia pertinet, quæ satis alioqui cognita est ipsi delinquenti. Ex quibus vides lecto optime, quā iniqua distinctio fiat inter excommunicationem latam à Roman. Pontific. & eius canonibus, ac excommunicationem illam, quæ constitutionibus Episcoporum indicia fuerit.

Tertium

fuerit, percussio autem in Sempromio illicitus, nisi ignorantia probabilis & iusta quo ad hunc cognovisset, culpamque abesse fecerit: atque ideo tota hæc actio à malitia, culpa, & poena iustissime defenditur.

Sexto, infortior quid dicendum sit in ea questione, quam Bar. in d. l. i. cum servus, exposit, & idem diffinit in l. respiciendum. §. de iugum. ad finem. §. de pena. scribens, quod si quis dolo volens occidere Titium, occiderit Sempromium, quem putabat esse Titium, dammandus vt homicida erit lege Cornelia de sicar. & sic poena ordinaria homicidij idem tenent And. de Ifern. in consuet. Neap. lib. 1. Rub. 1. §. de homine. pan. n. 5. & ibi Matth. n. 23. quom sententiam probat, & veram esse censet Carol. Molin. in consuet. Parisien. tit. 1. §. 30. quest. 4. n. 1. tametsi Ang. in d. §. de iugum. Flori. in d. l. i. §. sed si deponderit. l. a. in l. 1. n. 18. §. de ill. Lud. Carrerius in prædict. crim. tit. de homicid. §. secundo nu. 57. Barthol. Capella consil. 34. Ripa in d. l. i. quest. 2. 1. C. de reuoc. donat. tenent, hunc homicidam respectu occisi dolo caruisse, & ideo non fore puniendum corporaliter, sed extra ordinem arbitrio iudicis, quorum sententia non potest iure defendi, si mature, quæ prænotata sunt, penitentie: quis enim non videt hunc homicidam animum habuisse occidendi hominem, & in id crimen consensisse: vt tandem plane competum sit homicidum istud vltimum fuisse, atque ideo homicidij poenam huic intelligendam esse: nec verum esse nec id iudicio congruit, quod hic homicida dolo caruerit: nam & si verum sit, eum ignorasse quis fuerit occisus, & vere si sciret quis is erat, non occidisset: hoc parum refert quoad generalem poenam homicidij, cū hic non tractetur de puniendo eo, qui occidit Sempromium, aut Titium sed qui hominem occidit, puniendus est: alioqui se. ueretur, esse necessariam scientiam specialem occisi, & eius cognitionem apud homicidam, vt is puniatur poena cōmunis homicidij: quia si cognouisset occisum, abstinuisset foras ab homicidio: quod falsum est omnino: satis equidem est, quod voluerit hominem occidere, & hominem occiderit, quamvis in persona errauerit, vt puniri iuste valeat poena homicidij cōmunis, quod voluit, & actu commisit, nec circa id aliam habuit ignorantiam, quæ actum reddat inuoluntarium, præterea hic homicida in corpore non errauit, etiam si errorem habuerit in cognitione personæ: intelligo autem non cognovisse in corpore errorem, quia hominem ipsum homicida occidit, in quem telum direxit: quæ fortassis admittenda sit Alioquin opinio, vt locus dicitur pœne extraordinarij, sit quis volens occidere Titium, de cuius corpore ac persona minime habuit errorem percussit Sempromium, qui se medium obtulit incautus. etenim in hac specie potest dari aliqua discriminis ratio à præcedenti casu. Quia in re cogitandum esse censio, & omnino perpendendum illationem primam, quam superius explicauimus ex Leam qui. §. si iniuria. §. de iniurijs. & in leg. aut qui aliter, §. si qui dom. §. quod si. aut clam.

Septimo, hinc erit exquirenda & examinanda vera ratio decidendi ad text. in c. si vero in 2. de sent. excom. nam ex eo con-
stat, non incidere * in excommunicationem latam à canone contra percutientem clericum, eum, qui etiam malo animo Titium percussit, probabiliter ignorantia existimans clericum non esse. Etenim quidquid alii scripserint ea, est propria ratio, quod ignorantia contingens in eo, cuius causa excommunicationis poena iure indicta est, omnino ab ea poena excuset, quippe que actum effecerit quo ad illam qualitatem inuoluntarium: tametsi non excuset ab ordinaria pena percutientis quemlibet priuatum hominem: quæ quidem ratio satis perspicua ex his, quæ modo late tradidimus.

Octauo constat ex his intellectus ad textum in eodem cap. si vero. nam si quis volens percutere Titium clericum, cui soli inimicus est, sciens ipsum esse clericum, percussit Petrum clericum exhiis autem Titium esse, erit hic percussor excommunicationis canonis censura. Nulla siquidem in hac specie contingit ignorantia, quæ constituit percussorem inuoluntarium quoad clericum percussorem & iniuriam: quod probatur in d. l. i. cum seruus, exposit. §. si iniuria. atque expressim ad monet Carolus Molinarius. in d. §. 30. q. 4. m. 12.

Nono, ad eundem capitis interpretationem deducitur vera resolutio huius questionis, quam tradidit glossa in d. l. i. cap. si vero in verbo, ignorauerit. de illo qui percutere volens Martinum laicum, errans in persona, Titium clericum percussit, existimas illum esse Martinum laicum. nam gl. Aliam sequuta

censet, hunc percussorem in canonis excommunicationem incidere idem notat Hostiens. lib. 1. Syluest. in verbo excommunicationis. 6. not. ab. 4. & tamen ab eadem decisione patet, contrariam sententiam verioriem esse: nec potest constitui congrua ratio differentie inter hanc questionem, & eam, quæ in d. l. i. cap. si vero. per Romanum Pontificem diffinita fuit: hic etenim percussor Titium clericum percussit, ignorans illi esse clericum, & deinde credens ipsam esse Martinum laicum: imo idem esset, si sciret Titium clericum esse, sed tempore percussiois excommunicatus, illi esse Martinum laicum: non equidem est excommunicatus, sicut nec ille, qui percussit Titium clericum, cui inimicus erat, ignorans illum esse clericum: vt in dicto cap. si vero. constat, atque ita cōtra Aland. tenuerunt ibi Tancredus, Innocent. Ioannes And. Anton. Anch. Abb. & Henric. quorum opinio Communiis, & probatur ex his, quæ superius explicauimus in hoc. §. vers. 3.

Decimo, perpenis omnibus his, ego censio, percutientem clericum, etiam si probabiliter ignorantia crediderit esse laicum, incidere in excommunicationem canonis, quoties eum animum habuit, vt nihilominus percuteret illum, si sciret eum clericum esse: nam ignorantia ista non est in hoc casu causa ausus inuoluntarij: & ideo nequaquam excusat à poenis canonis, quod eleganter sentit S. Thomas in dicto q. 76. artic. 1.

Vndecimo plane apparet, responsum & decisionem tex in dict. c. si vero minime esse specialem in excommunicationis censura, nam idē erit in quacunque alia poena, quæ legibus statuta sit propter aliquam qualitatem à delinquente iusto errore ignoratā, quemadmodum probatur ex his, quæ in dicto vers. ætatem. Latius adduximus, licet Bartol. in dicto l. idem. §. de sicar. cuius sententia censet singulare esse Fel. in dicto c. si vero ad finem. teneat in hoc speciale quod esse in excommunicatione, & poenis spiritualibus, quasi secus sit in poenis temporalibus quæ quidem differentia minime procedit, nec irre probatur, si consideremus aliquot Iuris consultorum responsa paulo ante à nobis citata.

Duodecimo, libet hoc in loco ex aduerso, querere, de illo, qui Titium laicum percussit exhiis autem eum esse clericum: & glossa in dicto cap. si vero. opinatur, hunc percussorē esse excommunicatum propter animum, quem habuit, & voluntate percutiendi clericum, addit etiam gloss. hoc ita esse intelligendum, vt hæc excommunicatio liget, donec scientiam is habeat veritatis, quæ idem sibi non constat, nam semel ab ea constituitur excommunicatio, & hæc tollitur absque aliqua abolitione, quod est contra gloss. communiter receptam in Clement. 1. decimus, in verb. donec. præsertim, quia nulli ibi in iure traditur hæc ad tempus excommunicatio. Vnde licet glossam sequuti fuerint Host. Ant. & Henric in dicto c. si vero. attamen Anch. Abbas, & Fel. contrarium probant, & Frederic. consil. 13. glossa itidem cōmuniter recepta in cap. in audientia de sentent. excommunicat. cuius meminit Fel. in tractat. quando conatus fallent. 6. ex ea notans, quod in censuris quo ad hoc, vt excommunicatione afficiatur, & ligetur, animus non conscientia læsa nec conatus sufficit, licet sane maximum discrimen inter conscientiam læsam errantem circa obligationem ad culpam, & conscientiam errantem, ac læsam circa excommunicationem: siquidem ex errore conscientie de obligatione ad culpam oritur culpa, quæ secluso errore non efficitur: si etenim qui errore deceptus agit aliquid, putans id esse contra præceptum, vel legem Dei, videtur eo ipso præceptum, & præceptum contemneret: nisi contemptu quodam interpretaretur, qui sufficiens est ad obligationem culpæ, vt scribit Thom. 1. 2. quest. 4. §. in resp. sune ad 3. Hic autem contemptus non est sufficiens, vt quis eo ipso sit excommunicatus, nisi à canone, vel à iudice excommunicetur: sicut sufficit, vt eo ipso sit culpæ mortalis reus, quia ratione qui actum alium effecerit conscientia læsa, existimans pro eo iure fuisse sententiam excommunicationis inflictam, non erit ex hoc excommunicatus: tametsi teneatur propter hanc conscientiam erroneam abstinere ab his, quæ sunt interdicta excommunicatis, vt explicat Alfonso Castro, lib. 1. de potest. leg. cap. 5. vers. lex humana iusta. nec tam in erit irregularis, licet cum hac conscientia læsa & errore celebraretur.

Decimo tertio, ab his, quæ iam late probauimus, colligitur, ignorantiam inuincibilem, quæ iusta, & probabilis est, etiam excusare à peccato & illius poena eum, qui operam dat rei illicitæ, nam ignorantia inuincibilis & iusta excusatio, & omnia

omnino à peccato illo involuntario, quod oritur ex reig-
norata: hic si quidem est proprius effectus ignorantia in-
vincibilis, vt ratione inuoluntari excuset à peccato: hic ve-
ro effectus paritione datur, & obtinet in eo, qui dat ope-
ram reillicite, vt in eo qui dat operam licite actioni, quod
satis eleganter S. Thom. docet in 1. 2. q. 76. art. 1. vbi expressim
hoc ipsum notat Caiet. scribens, ludam illicite cognoscen-
tem Thamar, nuntium suum, non commississe incestum, etiam
si operam dederit reillicite, quia ignorantiam habuit in-
vincibilem, sic & iacob etiam in causa delectationis vacasset
actui coniugali, atque ita daret operam rei illicite, cognoscens
tamen Lyam, credens eius vxorem esse, minime peccato
fornicationis foret culpandus. Nam cum vtrobiq; sit eadem
causa, puta ignorantia inuincibilis, iusta, & inculpabilis, o-
portet vt in vtroq; casu sit inuoluntarium, & inde omnino
sequitur, vt etiam vtrobiq; sit exculatio peccati totius
quod pronenit ab illo ignorato, si cognosceretur: sicuti
probat conatur subtili ratione Alfonso Cast. in dicta 1. 2. de
potest. leg. pen. c. 1. q. 1. secunda a proposito, & probatur his quidem
conclusionibus, & auctoritatibus quarum mentionem fe-
cimus in hoc. §. vbi verum, præsertim hoc constat in dicta. §. vbi
vbi dans operam rei illicite propter inuincibilem ignorantiam
excusatur ab excommunicatione iure indirecta propter
dilectum, quod à reignorata procederet, si cognosceretur.
Nec quicquam refert, quod danti operam rei illicite impu-
tatur, etiam casu & continetur de homi. & ibi Dd. Committit, & Card. in d.
c. 1. vbi de sent. excom. nam id est intelligendum vel quoad præ-
nam irregularitatis, quæ sepe iure in fligitur absque culpa
qua tenus culpa doli & malitia significat, quod & alibi tractabitur.
vel minime procedit, vbi proprie cõtingit ex ignorantia
iusta inuincibile defectus voluntatis, quæ necessaria est
ad culpam & malitiam, cuiusque penam conueniendâ nec de-
nigipotest cuiquam persuaderi distinctio illa opere illici-
te, & licite, vbi ignorantia inuincibilis datur, quæ inuoluntaria
effectus est quæ exacte ac diligenter obseruauerit radi-
cem, & veram huius materie cognitionem ex Aristotele,
Iurifconsultis, & ipsi adhuc canonicis decisionibus.

Decimo quarto, ex his deducitur vera Interpretatio ad
tex. in dicto cap. si vero in cuius casu & specie percutiens cle-
ricum ex ignorantia, non effugerit canonicis excommunicatione,
si ea ignorantia foret vincibilis, supina & crassa. quod
inibi respondit gl. communiter recepta in verbo ignorantia, quæ
quidem conclusio & præcedente illatione firmior reddi-
tur, cum vere sit potius obstitenda differentia inter igno-
rantiam inuincibilem, & crassam, vel supinam, quam inter ope-
ram licitam & illicitam, deinde satis apparet, non ex eo, percu-
tientem clericum, quem probabilis ignorantia esse clericum ig-
norauit, excommunicationem effugere, quod canon ad hanc
excommunicationem exigit dolum, & malitiam, quæ abest
ab ignorante, nec sufficit culpa lata, quæ datur in eo, qui o-
peram dabat rei illicite. Card. equidem & Felin post alios
in d. cap. si vero. Panor. in an. in cap. 2. n. 6. de consuet. &
Syluest. in verb. ignorantia. quæst. 8. & quidam alij, qui in d. c. 2. de
consuet. Abb. opinionem sequuti fuerunt, opinantur, ideo, in ca-
su d. c. si vero, percutso rem clericum inuincibilem esse ab excom-
municatione canonicis, quia canonicis dolum requirit, & vbi
ad penam dolum est necessarius, non sufficit culpa lata: nam
quidquid sit de hac opinione, an pena legis dolum exigentis
habet locum, vbi tantum sit culpa lata, de qua Bart. in leg. quod
Merna. col. 7. §. de pœ. Dec. in cap. 2. de consuet. Dd. in legat.
in actionibus. §. de in lit. sur. maxime item Deci. num. 19. & Franc.
Duaren. num. 33. Zalus. lib. 1. §. de pœ. resp. cap. 2. nihil id per-
tinet ad calum, quod ignorantia sit iusta, aut inuincibilis, si
quidem ea excusatur etiam dantem operam rei illicite, vt ex-
pressim in d. cap. si vero, probatur, nec item quicquam opinio
Abb. facit ad illam. c. de iurisdictione, c. cuius communis interpreta-
tio distat percutientem clericum ex crassa ignorantia, inci-
dere in excommunicationem canonicis: & tamen ipsa Pa-
norm. & eius sequaces fatentur regulariter, crassam igno-
rantiam procedere à lara culpa, non vero dolo. Vnde mani-
festum sit, non recte à noitratibus pensam fuisse ratione
nisi in d. cap. si vero non vero de his aliqua diximus in reg. post.
§. de reg. sur. 2. part. §. 7. nu. 7. subinde constat quod vbi adest
inuincibilis, & illa ignorantia, ea excusatur, etiam si quis
operam reillicite, quidquid Doct. hac in rescripserint.
Illud sane præter mittendum non est, tunc plurimū i referre,
quod ignorans dederit operam rei licite, an illicite, quo-

ties ignorantiam habuit crassam, aut supinam: siquidē quoad
maiores & minores culpâ, & penâ, eius quæ ignorantia
vincibilis & supina fecerit actum, considerandum est, an is
dederit operam rei licite, vel illicite, nam malum, quod quia
dans operam illicite actioni ex crassa aut supina ignorantia
facit, nulla exculatioem habet, quia non est alio per ac-
cidents, sed per se voluit quæ aperte voluit rem illam illici-
ciam cui operam dabat, & volens illam censetur eo ipso
velle id, quod per se & necessario sequitur ex illa. Quod sit,
vt illius ignorantia crassa non ideo dimittit malitia ope-
ris, vt valeat illud transferre ab vna specie peccati in aliam
imo illud manet in ea specie peccati, in qua collocaretur, si
esset ex industria factum: sic sane si quis dans operam rei
illicite percuterit Petrum, quem ex ignorantia crassa ig-
norat esse sacerdotem, peccabit peccato facti illegi, & erit ex-
communicatus secundum communem in d. cap. si vero, cuius modo
mentionem fecimus, eadē ratione, si quis accedat ad meretri-
cem, quæ ex ignorantia crassa ignorat esse suam confanguineam,
sed, aut affinem, peccabit non tantum peccato fornicationis,
sed & peccato incestus, sicut peccaret, si sciret illa esse con-
fanguineam, vel affinem: nec effugiet penam pro peccato incestus
lege statutas: ex quibus poterit intellectui deduci ad
tex. in d. c. si quis cum dabo, & in c. qui cum matre, de c. 1. 3. q. 4. vbi
quis non punitur poena incestus, si operâ fornicationis abhi-
bens cognouerit confanguineam, aut affinem ex ignorantia: vbi
enim procedit, quia ea ignorantia probabilis & inuincibilis
fuit alioqui si foret crassa, & supina, profecto puniendus es-
set, vt incestus reus ex his, quæ modo diximus, quia operam
dabat rei illicite, & ignorantia supinam habuit: non equidē
difficite iure æquum esse censere, aliquid huic de ordinaria
pena remittendum esse, quippe qui videam, hanc ignorantiam
crassam, etsi non valeat peccatum ab vna specie in aliam
mutare, aliquantulum malitiam minueri & peccati, & ex illa
quidē quæ habet, si ex adu ex industria facta fuisse: quod
omnes fatentur post Panormitam in dicto c. 2. de consuet. num. 8.
Sanctus Thomas 1. 2. q. 76. art. 4. Syluest. in verb. ignorantia §. 5.
& 8. Hadrian. quod si 4. art. 1. Almain in memorabil. cap. 4. idcirco
& in actibus illicitis supina ignorantia modo affecta non
sit, minorem culpam, & penam efficit.

Quod si quis dederit operam reillicite & iniuste, atque
ita ex ignorantia crassa, ea vincibilis malum egerit, tamen
equidem excusandus est, nam licet in totum a peccato non
excusetur, tanta tamen in hac specie constituitur exculatio,
vt malum illud ex ignorantia crassa cõmuni non permittit
manere in eadem specie peccati, in qua fuisset, si ex scientia
ficeret: quia malum hoc non est per se voluntarium, sed tantum
per accidents, cum malum nusquam & natura sua oriatur
bono, sed per accidents. Hic vero intelligo per accidens esse
malum voluntarium, etiam quantum ad obiectum peccati: nam
non fertur voluntas per se, nec directe, sed interpretatiue
in obiectum, vnde peccatum sumitur: siquidem peccatum ori-
tur ex ignorantia, quæ non fuit directe voluntaria, imo in-
directe quia noluit adhibere diligentiam, quam tenebatur,
ad vbi quis dat operam reillicite, licet habeat ignorantiam
quæ tamen crassa sit, & vincibilis, voluntas eius directe fer-
tur in obiectum peccati, seu in obiectum, vnde peccatum
imit speciem, & sic actum, qui est contrarius virtuti per ac-
cidents autem fertur in actum contrarium virtuti, & sic in
peccatum: vt Sanctus Thomas tenet in dicto art. 4. vbi eius
sententiam explicat optime Caiet. scribens, quod qui sciens
peccat, voluntarie fertur in actum contrarium virtuti directe
& per se, quippe qui sciat, illum esse contrarium virtuti, &
nihilominus eius eligit, & agere vult: ceterum indirecte, &
per se fertur eius voluntas in peccatum.

Hinc inferitur, quod Iacob quando dormiuit cum Lyâ,
quæ non erat sua, si ignorasset crassa ignorantia illam non
esse suam, admonuerat enim illum aliqua locuti ancilla de
illiusione futuri, & ex negligentia noluit explorare: tunc
dormiens cum Lyâ non fuisset omnino excusatus à peccato
quia reuera peccauit, fuisse tamen excusatus à peccato, &
illius specie, quæ ex certa scientia in eo casu contingeret.
Nō enim diceretur Iacob commisit fornicationem, quia
non fuit ab eo per se voluta, nec in animum eius inducta,
& subinde à poena huius criminis foret excusandus, quem ad-
modum tradit Alfonso à Castr. de potest. leg. pen. lib. 1.
secundo, cap. 1. §. 4. vbi. Nec refert, dicitur ap. in cap. in lectum ma-
riti. 1. 2. q. 2. vbi excusatur à peccato incestus maritus ip-
se, in cuius lectum soror iux vxorem, quam quidem putans
suam

eum actum, qui malitiam habet saltem eam, cuius ratione excommunicatio indicta est: idcirco voluntas non deficit ad operationem illam, quæ excommunicatione punitur. Quod satis probatum extat ex his, quæ in hoc §. lata tractamus.

6. VNDECIMVS.

SUMMARY

- 1 *Quis possit excommunicare: & quid hec potestas iurisdictio est, non ex-*
- 2 *communicatio.*
- 3 *Femina non possit excommunicare.*
- 4 *Laicus non potest excommunicare.*
- 5 *Excommunicatus, non possit excommunicare.*
- 6 *Absolutio necessaria est ad excommunicationem, quae lata fuit ad idem fac-*
- 7 *tum, vel expressum.*
- 8 *Absolutio ad excommunicationem, non possit dari sub conditione, & ad re-*
- 9 *incidendum.*
- 10 *Absolutio prebita absque iuri canonice iurisdictione, non tenet.*
- 11 *Excommunicatus in iura, post mortem eius potest absolui: & quia de ab-*
- 12 *solutione in morte articulo.*
- 13 *Laicus in morte articulo, non possit absolvi ad excommunicationem.*
- 14 *Absolutio ad excommunicationem, non possit dari ab eo qui preiuravit.*
- 15 *Absolutio ad excommunicationem, quatenus sit datatur contra preiuratum.*
- 16 *Clericus sacerdos ratione laibiles vel bullarum Absolutus aliquo absolu-*
- 17 *to, non constituit eum absoluisse a peccato iurisdictionum causa excom-*
- 18 *municatio.*
- 19 *Excommunicatus prius excommunicatus, quando non possit ad omnibus*
- 20 *absolui.*
- 21 *Excommunicatio, & absolutio, ex falsa causa obteuta, non habet effectum*
- 22 *preiurati.*
- 23 *Sacerdos etiam ad confessionem, & iudicium sita bullarum & laibiles,*
- 24 *non possit absolvere ad excommunicationem causa heresi infusa.*
- 25 *Absolutio ad excommunicationem obteuta in fore confessoris, ex potestate la-*
- 26 *ibiles, et bullarum, non habet vim in fore exteriore.*

Sed et multa de hac excommunicationis censurâ tradi-
derim, nihilominus pauca prædictis addam ea quæst,
quos possit excommunicare? Cui præmittam excommuni-
candis potestatem ad clauum iurisdictionis, non ad clauum
ordinis pertinere. Nam cum hæc potestas ad foris exterioris
disciplinam spectet, vbi causa inter homines agitur adeo
illius propria erit, cui iurisdictionis in foro exteriori ha-
betur etiam illi ordinis potestatem in non habeat, hanc affec-
tionem veram esse probant S. Tho. et alij in 4. sent. dist. 18. q.
2. art. 2. ad primam idem 1. q. dist. 4. art. 3. q. et c. Cum Summus Optima
quam tenent Pan. in 2. excomm. idem Panorm. in capitulo, trans-
missum de electis. nota Hosti. in summa de iur. excom. §. qui possit
ver. secundum autem. Fel. in c. dilectis de mai. et obed. nu. 3. Ex quibus
illud constat, quod non sit necessarius sacer ordo ad pote-
statem sit huic potestati, ver. tandem cum possit habere qui cler-
icus sit et aptus, ac idoneus ad obtinendum beneficium eccle-
siasticum: quod expressim Felinus adductus in dicto c. di-
lectis. cuius ea potestatis constitui, quod licet excommuni-
catio in exteriori iudicio feratur, et pronuncietur, tamen
quia aliquo modo pertinet ad adiutum regni celestis, cum
ecclesia militans præter viam ad triumphantem, clausi di-
citur iurisdictionis, et ad clauas pertinet ver. explicat sanctus
Tho. in 4. q. dist. 18. et probatur in c. vbi ad excom. prela. qua. rati-
one par est, quod non possit excommunicatio ferri, nisi
ab eo, qui clericus sit, et idoneus ad consequendam eccle-
siasticam dignitatem, cuius ratione excommunicandi po-
testas iure competit.

Primum igitur ad quæstionē respondentes asseruimus, excommunicatū potestatem iure competere his, qui iurisdictionē ordinariam ecclesiasticā in exterioribus habent; potestatem ſi inferiori episcopis extet, optimus ubi hoc plūm omnes adnotant, *inc. cum ab excoſecratōe palatini* *offic. ordi. c. ſicut tu de ſimo. c. in eccleſia de mori. c. ſi quis gl'ia d. c. in eccleſia Henri. inc. ſi ſacerdos. col. 2. c. de ordin. qui tradit* etiam ſacerdos curia animarum habens potē. excommunicationem in parochianos ſibi ſubditos ferre.

Secundo ex hoc apparet, iudicē, etiam delegatum poſſe vti excommunicationis cēſura: quod multis locis probatur: & præſertim in *capit. præterea de delictis* *notatus in ap. v. et in c. ell omnium Communis Opinio*, de qua minime oportet diſputare.

Decimoquoque conflatur ex his, quoniam ratione fit acci-
piendum quod traditur a Iurisco[n]sultis m[u]ltis, q[uo]d de iure d[omi]ni
lib[er]i exp[re]ssu[m] est, q[uo]d per leges p[ri]vatis delictis, quod etiam p[er]
7. iur[is]consultos committitur. Idem diuus Aug. docet de tem-
p[or]e et gratia scribens, quod quidem per ignorantiam peccat[ur]
contra hoc ip[su]m Gratianus m[u]ltis, l. i. q. i. et Aristoteles
l. 3. Ethic. x. i. dum ignorantem praecum et malum appellat
assueram eum non excusari. Quae quidem sufficere non
possunt, si vera sunt, quod iam non semel admodum in
pe, non posse ab[er]re voluntate peccat[ur] contingere, et volun-
tatem ex ignorantia abesse. Nihilominus respondendu[m]
erit, non semper ignorantiam confutere quem inuolu[n]t[ar]i-
um: atque idem quod ignorat[i]a minime excludit volun-
tatem, nec confutit ut agentem inuoluntarium, tunc male fi-
dum ex ignorantia peccatum erit, et punitione dignu[m].
Veropoterit accidere propter ignorantia[m] affectu[m], quae
directe volita sit, eandem habet scientia[m] conditione[m], et
operatur, quod operatur scientia, si adesse. Nam ex nimia
voluntate peccandi oritur haec ignorantia, quam quis co-
lere non vult, q[uo]d libenter peccet. Idcirco hic voluntate peccat[ur],
nec illi ignorantia minuit, imo augeat peccati culpa[m].
S. Thom. ex p[re]dicat[i]o[n]e i. q. i. q. 7. art. 1. a. meminit huius ignorantia[m]
affectu[m] et gl[os]a in fine de temp[or]e d[omi]ni 6. verbi, affectu[m], et ibid. An-
d[re]w. d. 40. Quamobrem huius ignorantia[m] casu d[omi]ni procul
obstet. 1. d. 1. et in similibus locis, admodum tradit[ur].

Poteſt itaque peccatum ex ignorantia commiſſum culpam voluntariam habere, & ideo legibus puniri ea poena, quod ad meritum reprimendam conſtitutus eſt, cum ignorantia ex illa eſt, & ſupina, ignorantia enim vincibilis peccatur, & eſt ſicorum, qui aliquis ſci tenetur, & eſt voluntaria, quia in noſtra poteſtate eſt, & ideo repellere. Nam, ſi negligencia ſciendi, & item vel ipſi temeritas, aut inconsideratio eſt, qui adione aliquam aggreditur, ignorans enim ſunt ad id cuius operationem neceſſaria peccatura, & rationem habens voluntaria eſt, ideo punibile. *culpa, i. ſi regulari. Licit culpa, ſed verbe. ſed. i. ſi meſor ſalutis docet. Licit. i. brevis. ſi ſunt, de obſ. & apoloſia. de clerorum. c. 2. de conſuet. b. 6. notant Abb. & Dd. in c. 2. de conſuet. cum ſi, quorū ipſi mentionem fecit in reg. pſſus de reg. i. 2. par. §. 7. n. 7. pulchre. Th. 1. 2. q. 7. art. 2. Qui vero meſor conueniunt Ariſt. verbe. c. 1. vniſque ſuis, inquit, iſtius prauis, quia quid aſſerit, & quibusq; abſtinet dum frigidat obque huiusmodi errorum iniuria, & omnino mali homines efficiuntur, innotuit, ut dicit debet, non ſi quis ignorantidū quod condicunt, enim ignorantio, qui in electione conſiſtit, iniuri eſt obſeruat, ſed prauitatis: nec ea que eſt vniuerſalis: quippe cum obſeruat homines vituperentur. Hæc Philoſophus, ſententia ignorantiam proueniētem ex prauitate electionis, non eſſe ignorantiaſi cauſam, ſed prauitatis. Cum enim quis neſciat ea que poterat, & tenebatur dicere, ſponte neſcit. ipſique addiſcenda eſt ignorantia cauſa: eod. apud Ariſt. notat Euſtratus. Rurſus enim Ariſt. eod. l. c. §. 3. quoque inquit, puniunt, qui aliquid eorum ignorant, quod ad leges pertinent, qui quidem & ſciſe debeat, & diſciſſa non ſimili modo etiam alios, quod ſi queſque ignorare per negligentiam videntur eo quod in ipſis fit non ignorare, quippe, qui adhibende diligentiæ domini ſint, & poſſetatem habeant. Hæcenus eſt auctor, in cuius commentariis Euſtratus exemplum vniuerſe ignorantiaſis, & ſciſe tradit, quæ & ſiſis vniuerſis vniuerſe profeſſoribus palam tradiſit. Si cunctis eſt intelligendum reſponſum Iuſtiniſconſultum d. l. 1. quoniam locog. Bart. & alii idem expreſſim adnotant.*

Longius profecto ab instituto digressi forsan fuimus, quam par erat huic tractatui: id tamen fecimus, ut responderemus questionibus difficulte de constitutione, ob quam iure diuino illicitum excommunicant. Nec quidquam obicit ratio illa, quae traditum est: voluntate delicta distinguuntur: quia etiam si ea propius longiorem examinationem exigat, hac in parte satis est, voluntatem per se, & directe ferri in

Tertio hinc & illud est colligendum, quod licet quandoque femina obtineat potestatem dignitatis quandam ecclesiasticam iurisdictionem quoad correctionem & administrationem: cap. dilecta de maior. & ibi s. cum dilecta de consue. vii. vel mutui, non tamen potest aliquam iurisdictionem exercere, quæ ad clauas spectet, non in foro interiori nec exteriori, etenim femina in capax iurisdictionis potestatis de foro interiori text. est factus celebris in c. nota de parit. & remiss. quo constat, non posse feminis competere vsum clauium respectu ordinis, cuius sunt incapaces idem late aduersus Lutherum pluribus rationibus, & auctoritatibus ostendunt Ioan. Rosenf. art. 13. contra Luth. & Alfolf à Castro aduersus hareses in vers. absolutio. Ioan. Bunderius in compendio contra Lutheranos, lib. 1. art. 6. Imo femina etiam iurisdictionem, non recipit characterem: quemadmodum ex d. c. in ut. omnes deducunt, maxime Abb. gl. in c. dissonantia 2. 7. q. 1. not. Florent. hęc & aliam 3. part. tit. 16. s. 8. Sylu. in verbo, Absolutio, q. 2. & 3. s. lib. & alii in 4. sent. dist. 19. q. 1. artic. 1. ad 3. q. & imbi ceteri Theologi, opti. Henric. d. c. dilecta de maior. & ibi.

Quarto inde inferitur, laicum non esse capacem huius iurisdictionis, ad quam excommunicationis pertinet, idque multis comprobari potest, sed permaxime ex eo, quod laici spiritualia tractare non possunt, d. de iudic. cap. ecclesia S. Mariae, de consue. cap. bene quidem cap. si imperator, c. si iudex, 96. dist. 1. potestas autem excommunicandi potissimum ad spirituales iurisdictionem attinet, cū & ad clauas ecclesie pertineat, vt superius admonuimus: ac notat Panorm. in cap. ad excommunicationem col. 2. de rescript. in specie hanc illationem. Cui & illud accedit quod laicus non potest consitui vicarius episcopi, cap. in nota 16. q. 9. ex quo hoc ipsum deducitur Panormit. & Doct. præsertim Fel. in 6. & Dec. in 15. Rip. in 11. 6. dist. 2. de iudi. quo in loco hi Doctores. Idem procedere, ac verum esse censent, etiam in clerico qui sit coniugatus. Qua in re idem notant Abb. in c. sane in 1. de cler. coniug. 10a. And. & Dom. in c. vni. versis, in ceteris de cler. coniug. in 6. idem quoad laicum simpliciter tenet glo. in præter. §. verum in verb. ducimus. 32. dist. 1. c. in d. cap. bene quidem in verb. laica. & ibi Doct. Bertrachinus in tractat. de episc. in 7. part. 4. libro. q. 18. Tamen præcitate glossæ velint, ex de legatione Papæ posse laicum excommunicare, cap. Men. nam. 2. q. 4. quod Panor. sequitur, & probat in d. c. ab excomm. 2. col. & in d. c. ecclesia S. Mariae, col. 3. & in canonica, q. 18.

Quinto patet ex his, posse iudicem occulte excommunicare, ex ratione I. Barbarius ff. de offic. præfati. potest exercere publicam iurisdictionem, excommunicare, quia excommunicatio ad iurisdictionem & officium publicum spectat, si etenim in hac specie tenerentur Abb. in d. cap. ab excommunicatione 2. c. idem Abb. & Fel. alios allegans in c. ad probandum, per tex. ibi de re iud. col. 3. idem Fel. in capitulo si vere, de sens. excomm. huius idem sententiæ auctor esse videtur S. Tho. in 4. dist. 18. q. 2. art. 2. ad 3. dum asserit, non posse excommunicatum excommunicare quia priuatur iurisdictionis vsu, ergo cum habet eum vsum, poterit excommunicare, & opinio ista mihi verior est, licet contrarium probauerit gl. in summa 24. quest. 1. Arehar. & Francus in c. pia, col. 3. de excepti. Ancon. & I. mol. in c. suscitatum, de rescript. Paul. Eleazar. in c. celebrat. col. pen. de cler. excomm. Franc. in c. present. & cap. decernimus s. si ut. Domin. in c. si in cui. de offic. liti. 6. quorum sententia magis Communis esse videtur quia quidena dubitat Probus in c. 7. q. 2. de consue. in 6. licet idem in d. c. present. dixerit seipsum in d. c. vlt. priorem opinionem sequutum fuisse.

De absoluteione ab excommunicationis sententia obinenda supersedit modo aliquot hoc in loco examinare, illud prænotantes, 1. ad eo necessarium fore absoluteionem ab excommunicatione, quæ semel quempiam ligauerit, vt etiam si excommunicatio iniusta fuerit, nihilominus ad plures effectus absoluteio perdetur sit: quemadmodum probare conati sumus in hac relatione §. 7. 7. Etenim postquam semel excommunicatio lata est, & ligat, indiget excommunicatus absoluteione, quæ præstenda est iuxta formam iuris, traditam in cap. ad nobis in 2. de sent. excomm. igitur abique ea solenni ab absoluteione minime tollitur excommunicatio, text. optimus in c. cum desideres, c. 11. §. vlt. Quamobrem Panormit. in cap. 1. de iudic. notat, 6. gloss. in Clem. 1. in verb. donec de decimis existimat, excommunicationem ab homine latam sub ea conditione, donec satisfeceris non tolli, nec dissolui abique absoluteione, etiam sequuta satisfactio: idem Abb. & Anania in cap. cum tu de vsu, idem Abb. in d. Clem. 1. Fel. in capitulo ad aures de summa. Dom. in capitulo, 1. §. si vere de elect. s. vlt. Deci. in capitulo, ex la-

teris. 3. colum. de consue. idem in c. quest. de appellat. Innoc. & And. in cap. cum bene, de arat. & qualis, quorum Opinio Communis est secundum Fel. Dec. & Rip. in d. c. notat. 6. quo loco Andreas Alcia. in notat. 5. hanc opinionem communem improbat, argumentum adducens ad suspensionem ecclesiasticam, quæ nulla indiget absoluteione, aut relaxatione, si lata fuerit ea conditione, donec satisfactum fuerit: nam sequuta satisfactio, non ipso iure remissa, & sublata censetur quoad omnium, quos modo citati, communi sensu decium extat post gl. s. vlt. dist. verb. donec, vbi Paulus Eleazar. & Imol. ante Alcia. eius opinionem tenuerunt, quam hic non verberamus latius expendere propter frequenter huius disputationis utilitatem tametsi in Epitome ad 4. decret. 1. par. c. 6. in 16. communem sententiam obiter sequuti fuerimus.

Et sane præter Panormie rationem deducit ex d. c. ad pat. ad nobis ad communem sententiam probatione accedit, quod notat. Florent. in 3. part. tit. 4. cap. 77. §. i. scribens, absoluteionem ab excommunicatione non posse concedi sub ea conditione, si satisfeceris debet enim simpliciter, non sub aliqua conditione ministrari, iuxta regul. altius de reg. iur. lib. 6. Hęc autem excommunicatio, donec satisfeceris, hunc sensum vere habet, vt semel excommunicatus ab eodem excommunicatore absoluitur, ea quidem conditione, si satisfeceris: ergo forma ista sufficiens non est ad absoluteionem ab excommunicatione, etiam si condicio euenierit. Huic equidem rationi satis responsum erit, si contulerimus discrimen, & differetiam inter hæc duo: nempe quod quis excommunicatus semel simpliciter, postmodum absoluitur sub conditione: vel quod ab initio excommunicatur quicumque sub conditione, donec satisfeceris. Nam priori casu semel habuit excommunicatio vim absolute abique: Aliaque conditione, at in posteriori excommunicatio semper habuit illam conditionem ab initio, donec satisfeceris, & tamen aliter respondendum erit, vt plane falsam fore opinetur Florent. sententiam asserentis absoluteionem ab excommunicatione, posse ea conditione ministrari, si satisfeceris, ex eo quidem, quod & ipsa excommunicatio ferri possit sub conditione c. præterea de appell. vbi Deci. post alios, atque Florent. opinionem falsam esse cõcedit Mar. Azpilcu. in c. 1. in 2. de pen. dist. 6. Secundo eandem communem opinionem comprobabit gl. notat in cap. present. in verb. declaramus, supra, vbi notat, quæ asserit, excommunicationem suspendi non posse, nec commode pati suspensionem. Quia vel est omnino per absoluteionem in totum tollenda, vel manebit eius vis, & effectus integer, nõ obstante suspensione. Ergo non poterit excommunicatio tolli abique absoluteione, si semel simpliciter lata fuerit: nec item si semel ligatur adhuc ad tempus lata, ea quæ de lege, donec satisfeceris. Parum tamen obicit hæc consideratio, etiã si ex ea velit quis probare, nõ posse si erit excommunicationem ad tempus, atque: ideo ita latam, donec satisfeceris, simpliciter, & absolute lata sentiri. Nam licet excommunicatio vere suspendi non possit, nihil impedit, quod ab ea detur absolutio ad certum iurum, vel tempus, quo finito iterum quis sit ipso iure excommunicatus sub eadem monitionibus, & solennitatibus, quibus prior excommunicatio iniusta fuit. Atque hæc ipsa absolutio vulgo appellatur, Ad reuocandum, eamque præxis iam admiittit. Eit etenim huius absoluteionis illud peculiarare, quod lapsotermi in absoluteione præfinito, vel peracto ad, cuius effectum quis absoluitur, statim abique noua sententia, excommunicatus, in priorem incidat excommunicationem. Hoc ipsum probatur in c. veniens in 2. de testib. in c. apostolica, de excepti. idem Fel. colum. 1. idem adnotauit post Hosti. idem Fel. in cap. ad reprimendum de offic. ar. col. 2. Ioan. And. Host. Ant. & Abb. col. vlt. in c. veniens. Franc. in c. præterea, col. 2. de appell. Fel. in c. 1. col. 2. de testib. Dec. in c. 2. de iudi. 3. dist. 1. de iudi. notat. 6. & ibi Franc. de Rip. in c. 1. idem Dec. in consil. 105. quorum Opinio Communis est, & plane procedit in casu, quo expressim absolutio datur ad reuocandum: vel vbi absolutio ab excommunicatione conceditur ad tempus explicatur, vel taciturum, ad certum actum: vt fatetur præcitati Dec. tametsi Arc. in d. c. veniens, vel ita probare necessarium fare nouam excommunicationem.

Quod si quis fuerit simpliciter absolutus ab excommunicatione, præstita cautione, de satisfaciendo, tunc etiã si non satisfecerit, nequaquam incidit in priorem excommunicationem: sed oportet, quod iterum excommunicetur, text. celebris in d. c. ad reprimendum, vbi Panor. & Fel. notat, & c. plerique alii adnotarunt, idem Rota noui, 490. Dec. in d. c. 1. de iudi. c. 1. notat.